TÜRKİYE MİMARLIĞINDA MODERNİZMİN YEREL AÇILIMLARI XV

POSTER SUNUŞLARI

10-12 MAYIS 2019

TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ

Rektörlük Binası Konferans Salonu

docomomo2019.nku.edu.tr

docomo_tr

güzel sanatlar, tasarım ve mimarlık fakültesi

TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ 2006

do_co_mo_mo_tr

Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları

XV. Poster Sunuşları Bildiri Özetleri Kitabı

10-12 Mayıs 2019
Namık Kemal Üniversitesi
Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
TEKİRDAĞ

İletişim
Namık Kemal Üniversitesi
Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
Namık Kemal Mahallesi, Kampus Cad. No:1 Değirmenaltı Yerleşkesi
59030 TEKİRDAĞ

e-posta: postersunuslari.docomomotr@gmail.com
web sayfası: http://docomomo2019.nku.edu.tr/

Tanıtım nüshasıdır, para ile satılamaz

Docomomo_tr
Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları
XV. Poster Sunuşları Bildiri Özeti Kitabı

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Rektörlüğü, 2019

Etkinlik Görselleştirme Sorumluları
Ayşe DURUKAN KOPUZ

Kapak Tasarımı
Aslı ZENCİRKIRAN

Kapak Fotoğrafları
Çorlu Askeri Hastanesi*
Alpullu Şeker Fabrikası*
Pınarhisar Beton Fabrikası Sosyal Tesis Binası*
*Ayşe DURUKAN KOPUZ, Timur KAPROL

Baskı
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Matbaası
Mayıs 2019

Bu kitapta yer alan tüm yazıların dil, bilim ve hukuk açısından sorumluluğu yazarına aittir.

Tanıtım nüshasıdır, para ile satılamaz

BİLİM KURULU

T. Elvan ALTAN
Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
DOCOMOMO Ankara Temsilcisi

Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY
Abdullah Gül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
DOCOMOMO Sekreteri

Ebru OMAY POLAT
Yıldız Teknik Üniversitesi
DOCOMOMO Eş-Başkanı

Yıldız SALMAN
İstanbul Teknik Üniversitesi
DOCOMOMO Eş-Başkanı

Ayşe DURUKAN KOPUZ
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Timur KAPROL
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Deniz HASIRCI
İzmir Ekonomi Üniversitesi

Zeynep TUNA ULTAV
Yaşar Üniversitesi

Umut ŞUMNU
Başkent Üniversitesi

DÜZENLEME KURULU

T. Elvan ALTAN
Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
DOCOMOMO Ankara Temsilcisi

Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY
Abdullah Gül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
DOCOMOMO Sekreteri

Ebru OMAY POLAT
Yıldız Teknik Üniversitesi
DOCOMOMO Eş-Başkanı

Yıldız SALMAN
İstanbul Teknik Üniversitesi
DOCOMOMO Eş-Başkanı

Ayşe DURUKAN KOPUZ
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Timur KAPROL
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Esen Gökçe ÖZDAMAR
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Okşan TANDOĞAN
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Didem YILMAZER
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Ahmet BAL
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Özlem GÜNEY KARADİŞOĞULLARI
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

SERGİ VE ETKİNLİKLER KURULU

Ayşe DURUKAN KOPUZ
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Timur KAPROL
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Esen Gökçe ÖZDAMAR
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Okşan TANDOĞAN
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Ahmet BAL
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Özlem GÜNEY KARADİŞOĞULLARI
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Reva ŞERMET
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Betül Sümeyra TAYFUR
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Ayni Deniz KABAKOĞLU
Balıkesir Üniversitesi

Aslı ZENCİRKIRAN
Trakya Üniversitesi

TEŞEKKÜR

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
tarafından 10-12 Mayıs 2019 tarihinde düzenlenen
"Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları" konulu
Docomomo_tr XV. Poster Sunuşları
etkinliğine katkılarından dolayı

Dayanlar Gıda Petrol Ürünleri Tarım İnş.
Turizm Tekstil San.Ve Tic.Ltd.Şti.

Coca-Cola İçecek A.Ş.

Nursan Metal İmalat San. Tic. Ltd. Şti.

Süleymanpaşa Belediyesi

Tekirdağ Görky Otel

Eksen Hazır Beton San. Tic. Ltd. Şti. ve

Trakya Kalkınma Ajansı'na

teşekkür ederiz.

ETKİNLİK PROGRAMI

10 MAYIS 2019 CUMA

12:30 KAYIT

13:00–13:30 POSTER SERGİSİ AÇILIŞI

13:30–14:00 AÇILIŞ KONUŞMALARI

Ebru Omay Polat – DOCOMOMO_TR Eşbaşkanı
Ayşe Durukan Kopuz, Timur Kaprol – Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Bülent Eker – Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Rektör Yardımcısı

14:00–14:45 SUNUMLAR

Timur Kaprol – "Modernizmin Kodları, Trakya"
Ayşe Durukan Kopuz – "Trakya Bölgesindeki Endüstri Yapıları"

14:45–15:15 KOMİTELERE DAVET VE İÇ MEKÂN KOMİTESİ TANITIMI

Yıldız Salman – DOCOMOMO_TR Eşbaşkanı

15:15–16:15 OTURUM: İç Mekân – *Moderatör: Timur Kaprol*

Cihat Çağlar – Ankara-TREN GARI ŞEREF SALONU
Deniz Hasırcı, Zeynep Tuna Ultav, Melis Örnekoğlu, Hande Atmaca Çetin – Ankara-TBMM İÇ MEKÂN VE MOBİLYALARI
S. Selcan Dökmen Aykaş – Ankara-A.Ü. DİL VE TARİH_COĞRAFYA FAKÜLTESİ
Selim Sertel Öztürk – Ankara-TTK KÜTÜPHANESİ
Güliz Küçüktaşdemir – Ankara-KULÜP ALPAY/İLHAN FEYMAN JAZZ CLUB
Güliz Küçüktaşdemir – Ankara-BİRTAN KUNDURA
Umut Şumnu – Ankara-GİMA MAĞAZASI
Zeynep Tuna Ultav, Hande Atmaca Çetin – İstanbul-ÇINAR OTELİ İÇ MEKÂNLARI
Hande Atmaca Çetin, Zeynep Tuna Ultav – İstanbul-DİVAN OTELİ İÇ MEKÂNLARI
N. Ebru Karabağ Aydeniz, N. Fulya Ballı, Sergio Taddonio – YÜZYIL ORTASI MODERN SANDALYE 1950'LER/1960'LAR/1970'LER

16:15–16:45 Kahve Arası

16:45–18:30 OTURUM I – *Moderatör: T. Elvan Altan*

Beril Yanıt – Tekirdağ-RAKI VE ŞARAP FABRİKASI
Gizem Büyükgüner, Gizem Özerol – Amasya-BELEDİYE ELEKTRİK SANTRALİ (MOTORHANE)
Rana Ata Ünsal – Aksaray-GAZHANE
Uğur Tuztaşı – Sivas-ÇİMENTO FABRİKASI YERLEŞKESİ
Timur Kaprol – Çorlu-ÖNERLER SU İRTİFA BİNASI
Ayşegül Orhan Şahan – İstanbul-BEYKOZ DERİ VE KUNDURA FABRİKASI
Fatma Kolsal, Berna Üstün – Aydın-AYDIN TEKSTİL YERLEŞKESİ

Berna Üstün, Feran Özge Güven Ulusoy, Ayşe Deniz Yeşiltepe – Aydın-AYDIN TEKSTİL FABRİKASI ANA ÜRETİM BİNASI
Fatma Kolsal, Ayşe Deniz Yeşiltepe, Feran Özge Güven Ulusoy – Aydın-AYDIN TEKSTİL FABRİKASI İDARİ BİNASI
Pınar Koç – Sivas-TCDD BETON TRAVERS FABRİKASI VE YERLEŞKESİ
Nahide Çakır Ersoy – İstanbul-KANDİLLİ RASATHANESİ DÜRBÜN BİNASI
Ülkü Çelebi Gürkan – Isparta-ATATÜRK STADYUMU
Bahadır Kıymet, Esra Yaldız – Konya-ATATÜRK STADYUMU
Lale Özgenel – Ankara-KAVAKLIDERE SPORTING KULÜBÜ
Melis Bilgiç, Zeynep Aktaş – İstanbul-GÜREL (YUMURCAK) SİNEMASI
Ezgi Çağla Ucarı – Ankara-CEBECİ SİNEMASI
Hakan Özkan – Ankara-UZAY SİNEMASI
Murat Sönmez, Pelin Gürol Öngören, Kevser Özkul – Kırklareli-ALPULLU ŞEKER FABRİKASI SİNEMA VE GAZİNO BİNASI
Pelin Gürol Öngören, Murat Sönmez, Kevser Özkul – Tokat-TURHAL ŞEKER FABRİKASI GAZİNO VE SİNEMA BİNASI
N. Ebru Karabağ Aydeniz, Özüm Karadağ – İzmir-EŞREFPAŞA EVLENME DAİRESİ
Emre Karahan – Sivas-ETHEM BEY NİKÂH SALONU
19:30 Akşam Yemeği

11 Mayıs 2019 CUMARTESİ
09:00–10:45 OTURUM II – *Moderatör: Nilüfer Baturayoğlu Yöney*
Timur Kaprol – Edirne-SARAY OTEL
Mine Esmer – Mersin-İNTERMOT BOĞSAK MOTEL
Şule Sinem Sürdem, Deniz Güner – Nevşehir-UÇHİSAR KAYA OTEL
Efsun Ekenyazıcı Güney – İstanbul-BN. TAMARA PARKER MOTELİ
Funda Uz – İstanbul-TAKSİM INTERCONTINENTAL OTELİ
Burçin Kutsal, Sait Özkal Yüreğir – Adana-ÇUKOBİRLİK GENEL MÜDÜRLÜK BİNASI VE MİSAFİRHANESİ
Nihan Özdemir – Antalya-T.C. ZİRAAT BANKASI ALANYA ŞUBESİ
Ayşe Durukan Kopuz, Esen Gökçe Özdamar, Özlem Güney Karadişoğulları – İstanbul-İŞ BANKASI KADIKÖY ŞUBE VE LOJMAN BİNASI
Zeynep Berfin Ersayın – Ankara-T.C. MERKEZ BANKASI İDARE MERKEZİ BİNASI
Mustafa Gülen – Van-EMLAK KREDİ BANKASI ŞUBESİ VE LOJMANI
Mustafa Gülen- Ünsal Keser – Van- T.C. ZİRAAT BANKASI CUMHURİYET BULVARI ŞUBE BİNASI
Ünsal Keser – Van-AKBANK BEŞYOL ŞUBESİ
Deniz Yılmaz – Ankara-YENİ KARAMÜRSEL MAĞAZASI
Beste Gönültaş Tekin, Gülnur Ballice – Uşak-ÇARŞI, İŞHANI, OTEL YAPISI
İlke Ciritci, Gül Yücel – İstanbul-AKSARAY YERALTI ÇARŞISI
H. İlke Alatlı, Duygu Yarımbaş – İstanbul-UFİ KATLI MAĞAZASI
Öykü Günay, Ayşe Mina Selçuk – Ankara-KORAY HAN
Öykü Günay, Ayşe Mina Selçuk – Ankara-ALİ NAZMİ İŞHANI
Selin Çoruh – Mersin-GÜMRÜK MEYDANI PROJESİ ULU CAMİ VE ULU ÇARŞI
Güliz Küçüktaşdemir – Ankara-TOYGAR APARTMANI (KOCABEYOĞLU PASAJI)

10:45–11:15 Kahve Arası

11:15–13:00 OTURUM III – *Moderatör: Ayşe Durukan Kopuz*
Sennur Akansel – Edirne-KALEİÇİ'NDE KONUT, 111 Ada 24-25 Parsel
Sennur Akansel – Edirne-KALEİÇİ'NDE KONUT, 131 Ada 5-8 Parsel
Şeyda Arslan Ercan – Kocaeli-GÜNBÜZ APARTMANI
Şeyda Arslan Ercan – Kocaeli-ÖZLİYEN APARTMANI
Aybüke Safi, Gizemnur Zengin, Güneş Ünal, İdil Malgil – Aydın-BOYLU EVİ
Hatice Uçar, Ayni Deniz Kabakoğlu – Balıkesir-EVREN APARTMANI
Ayni Deniz Kabakoğlu – Balıkesir-KARHAL APARTMANI
Dilara Yaratgan, Burak Asiliskender – Kayseri-GÜNEY APARTMANI
Büşra Çağlıbulanık Uzaslan, Nilüfer Baturayoğlu Yöney – Kayseri-ESENYURT EMLAK KREDİ BANKASI EVLERİ
İlinur Can, Nilüfer Baturayoğlu Yöney – Kayseri-GÖÇMEN KONUTLARI
Feyzal Avcı Özkaban, Didem Akyol Altun, Yasemin Sayar – İzmir-ÖZSARUHAN EVİ
Gözde Kan Ülkü – Denizli-GÖZDE ve CİLLOV APARTMANLARI
Aslı Zencirkıran – Edirne-500 EVLER
Su Kardelen Erdoğan, Gaye Birol – İzmir-FİLİZ APARTMANI
Güliz Özcanlı, Ufuk Temür – İzmir-ÖZLEM VE DİVAN APARTMANI
Ayşegül Birlik, Seçil Telyakar – İzmir-YALI APARTMANI
Çağan Demir, Nedim Serhat Onursal – İzmir-AKBAY APARTMANI
Tahir Tolga Ergenç, Aakif Naveed – İzmir-SAHA APARTMANI
Aslı Tatlıbaş, Cemre Şamasas, Süleyman İvgin – İzmir-ÇAĞLAYAN APARTMANI
Aslı Tatlıbaş, Cemre Şamasas, Süleyman İvgin – İzmir-ÇİÇEKLER SİTESİ APARTMANI
Özlem Güney Karadişoğulları, Kerem Savaş – Tekirdağ-EMİNE DAYANIKLI APARTMANI

13:00–14:15 Öğle Yemeği Arası

14:15–16:15 OTURUM IV – *Moderatör: Yıldız Salman*
Zeynep Aktaş, Melis Bilgiç, İstanbul-GÜREL PALAS
Mevlüde Kaptı, A. Binnur Kıraç – İstanbul-TAŞÇI SALİH EVİ
Mustafa Tahir Ocak – İstanbul-EMEL APARTMANI
Ayşegül Nebioğlu, Elif Tuba Alhan Şimşek – İstanbul-GEREN APARTMANI
Zeynep Ceylan Gezer Çatalbaş, İpek Akpınar Aksugür – İstanbul-ERGÜVEN PALAS
Filiz Ayaz, Ayşe Ceren Güler, Yegân Kâhya – İstanbul-KINALIADA 21 ADA 8 PARSELDE BULUNAN APARTMAN
Mustafa Tahir Ocak, Ayşe Ceren Güler, Filiz Ayaz, Yegân Kâhya – İstanbul-KINALIADA SAİME RAİF FİKRET KURT YALISI
Ayşegül Hazer – İstanbul-DRAGOS FERİDUN AKOZAN SAYFİYE EVİ
Aylin Akçabozan Taşkıran – İstanbul-MÜNEVVER BABAN VİLLASI
Hande Tulum – İstanbul-UFUK APARTMANI
Hande Tulum – İstanbul-RENK APARTMANI
Efsun Ekenyazıcı Güney – İstanbul-SÖNMEZLER APARTMANI
Beste Güzel – İstanbul-KAMHİ GRÜNBERG İKİZ VİLLASI

Sevde Güner Karahan, Ayşegül Nebioğlu – İstanbul-ZAFER APARTMANI
Sevde Güner Karahan, Elif Tuba Alhan Şimşek – İstanbul-MODA APARTMANI
Arbil Ötkünç – Savaş Ekinci, İstanbul-450 EVLER
İlke Ciritci – İstanbul-YEŞİLKÖY 364 ADA 7 PARSELDE KONUT
Cem Dedekargınoğlu – Ankara-PETROL YAPI KOOPERATİFİ
Selim Sertel Öztürk – Ankara-BAY KAZIM ÇUBUKÇU APARTMANI
Burcu Ateş – Ankara-GÜLBAHÇESİ ORTAKLIĞI APARTMANI
Orçun Sena Saracoğlu – Ankara-KARINCA APARTMANI
Elif Selena Ayhan Koçyiğit – Ankara-KUĞULUPARK APARTMANI
Çiğdem Koç AytekinvAnkara-ETİBANK SİTESİ

16:15–16:45 Kahve Arası

16:45–18:30 OTURUM V – *Moderatör: Ebru Omay Polat*
Gamze Özmertyurt – Niğde-TREN GARI
Nur Akdere, Yasemin İnce Güney – Manisa-AKHİSAR HALKEVİ
Nur Akdere, Yasemin İnce Güney – Manisa-BELEDİYE BİNASI
Derya Gümüş – Bolu-ADLİYE
Nihan Özdemir – Antalya-ALANYA HÜKÜMET KONAĞI
Hande Savaş, Gürkan Okumuş, Gökhan Okumuş – Sakarya-HÜKÜMET KONAĞI
Ayşe Durukan Kopuz – Tekirdağ-ÇORLU BELEDİYE SARAYI
Uğur Tuztaşı – Sivas-İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ BİNASI
Nur Urfalıoğlu, İlhan Alikişioğlu – Kayseri-ESKİ SANAYİ CAMİİ
Canse Yüzer, V. Gül Cephanecigil – İstanbul-HEYBELİADA SANATORYUMU DR. TEVFİK İSMAİL GÖKÇE PAVYONU
Eda Keklik, Aysu Akalın, Esra Özkan Yazgan – Sivas-DDY HASTANESİ
Aybike Yenel – Ankara-ETİMESGUT YATI MEKTEBİ
Aybike Sayın – Bursa-İSTİKLAL MEKTEBİ
Çiler Buket Tosun – Tunceli-YAPI ENSTİTÜSÜ
Ecem Altıntaş, Nisa Nur Özkan, Kemal Utku – İstanbul-HEYBELİADA İLKOKULU
Beste Gönültaş Tekin, Gülnur Ballice – Uşak-RAGIP SOYSAL ÇOCUK KÜTÜPHANESİ
Gökhan Okumuş, Hande Savaş, Gürkan Okumuş – İzmir-İZMİR FUARI SÜMERBANK PAVYONU
Nihan Çalık, Barış Berkcan Bayrak – Sinop-SİNOP MÜZESİ
Zeren Önsel Atala – İzmir-TİRE 4 EYLÜL KURTULUŞ ANITI
Pınar Koç – Sivas-ATATÜRK ANITI

12 Mayıs 2019 PAZAR

09:00–14:00 GEZİ

ANKARA

Ankara Tren Garı
Ankara Tren Garı
Şeref Salonu

Cihat ÇAGLAR
TED Üniversitesi

1923’ te başkent olarak ilan edilen Ankara’ nın nüfusu hızla artmış ve ulaşım ağının yetersiz kalması sonucu Ankara Garı’ nın yeniden inşası ihtiyacı doğmuştur. Dönemin Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya tarafından Merkez Garı’ nın yeniden inşasına karar verildikten sonra ulusçuluk kavramına uygun olarak Türk asıllı bir mimar olan Şekip AKALIN proje için görevlendirilmiştir. Mimar Şekip AKALIN tarafından, 4 Mart 1935 yılında avan projesi teslim edilen Ankara Garı, 30 Ekim 1937’ de resmi bir tören ile kullanıma açılmıştır.

Toplumsal belleğin oluşması ve bu belleğin mimari aracılığı ile gelecek nesillere aktarılmasında, Ankara Garı’ nın simgesel değeri önemlidir. Cumhuriyet döneminin görkemini ve yaşantısını gar binasının üzerinden okumak mümkündür. Bu duruma örnek olarak yüksek tavanlar, görkemli giriş holü, gösterilebilir. Devletçi bir anlayışın yansımaları da yapıda var olan güçlü simetri üzerinden algılanabilir.

Gar Binası, trene binme noktası olmanın yanı sıra insanların yaşam kalitesini arttıracak bir kompleks yapı niteliği taşımaktadır. Kompleks içerisinde; gazino, restorantlar, lojmanlar, postane, karakol, berber ve dönemin en önemli ulaşım aracı olan demiryolu ile başkent Ankara’ ya yolculuk eden devlet büyüklerinin kullanması için Şeref Salonu bulunmaktadır.

Şeref Salonu, 12 metre yüksekliğindeki bekleme salonu ve bilet satış noktalarını kapsayan ana hacmin sağ tarafında yer alan 4 metre yüksekliğindeki tek katlı hacim içerisinde yer almaktadır. Ön cephesi otopark, arka cephesi tren peronlarına ve sağ cephesi ise Atatürk Evi’ne (bugünkü kullanımı ile Demiryolları Müzesi’ ne) açılan Şeref salonu, mimari ve iç mimari bütünlüğü açısından büyük bir tutarlılıkla tasarlanmıştır. Başkent Ankara’ nın ulaşım yapılarındaki ilk Şeref Salonu olma niteliğini taşıyan yapının iç mekan tasarımları Art Deco stili ile ele alınmış ve mimari kabuktaki yaklaşım mobilya ölçeğinde de sürdürülmüştür.

Sonuç olarak, savaştan yeni çıkmış olan bir devletin ve onun inşa etmeye çalıştığı anlayışın simge yapılarından bir tanesi olan Ankara Garı, kentsel bağlamda tutunduğu yerden, mimari kabuğun imgesel değerine ve iç mekan donatılarına kadar tutarlı tavrıyla büyük önem arz etmektedir. Günümüzde kullanım yoğunluğunu yitirmiş olsa bile dönemin özgün mimari anlayışını, mekan organizasyonunu, malzeme kullanımını temsil etmektedir. Ayrıca politika-mimarlık ilişkisini güçlü bir tavırla anlatması nedenleriyle belgelenmesi gereken bir mimari ve iç mimari değerdir.

ANKARA
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası İç Mekân ve Mobilyaları

Deniz HASIRCI*
Zeynep TUNA ULTAV
Yaşar Üniversitesi
Melis ÖRNEKOĞLU SELÇUK*
Hande ATMACA ÇETİN*
**İzmir Ekonomi Üniversitesi*

1961 yılında tamamlanan ve mimarları Clemens Holzmeister ve Ziya Payzın olan Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Binası iç mekânları ve mobilya tasarımları, Türk tasarım tarihi açısından farklı açılardan önem ifade eder. Öncelikle, mobilyaların ulusal bir mobilya yarışması sonucunda ortaya çıkması, yeni meclisin demokratikleşme sürecine de ışık tutmakta oluşu bağlamında önemlidir. 1961 yılında düzenlenen yarışma sonucunda tasarlanan mobilyaların tasarımcıları arasında öne çıkan içmimar ve mimarları Sadun Ersin, Nimet Akyol, Muhlis Türkmen, Hamdi Şensoy, Vedat Argun, Muammer Onat, Reşat Sevinçsoy, Gazanfer Erim, Metin Hepgüler, Doğan Tekeli, Sami Sisa, Altuğ Tanrıverdi, Perihan Önce, Suna Keskin, Turhan Uncuoğlu, Aydın Burteçene olarak sıralamak mümkündür. İkinci olarak, yarışmanın içmimarlara açık olması ve mimarların, ancak bir içmimar eşliğinde yarışmaya katılabiliyor olması, içmimarlık mesleğinin tanınması anlamında öncü bir adımdır. Bunlara ek olarak, anıtsal ve sembolik alamda değeri olan TBMM binası mobilyalarının ortaya çıkış sürecinde modern mobilyaların seçilmesinin ilerici bir düşünce yaklaşımı olduğu ve mobilyanın ülkenin kimliğinin yansıtılmasındaki değeri görülebilmektedir.

TBMM mobilyaları, mevcut binanın estetik değerlerini günün modernist anlayışıyla birleştirmiştir. Mobilyalar arasında iç mekânda çeşitli işlevli alanlarda kullanılan ve dönemin modern seramik sanatçılarına ait 200 adet seramik tablalı sehpa tasarlanmıştır. Bu sehpaların çerçevelerini, mobilya yarışmasını kazanan içmimarlar tasarlamıştır. Sanatçılar arasında, Füreya Koral, İsmail Hakkı Oygar, Atilla Galatalı, Filiz Özgüven, Candeğer Furtun, Tüzüm Kızılcan, Cevdet Altuğ, Alev Ebuzziya, Erdoğan Ersen, Seniye Fenmen, Bingül Başarır, Ferhan Taylan Erder ve Cevdet Altuğ bulunmaktadır. TBMM mobilya yarışması ve sanat komisyonu ile ortaya çıkan seramik tablalı sehpaların tasarım tarihine katkısı büyüktür.

Mobilyanın, iç mekânın işlevsel ve sembolik, ayrılmaz bir parçası olmanın yanında, bağımsız olarak da değerlendirilebilecek bir yapısı bulunmaktadır. Ayrıca, insan vücuduyla olan etkileşiminden dolayı, sosyal kullanımla ilgili de bilgi vermektedir. TBMM iç mekân ve mobilyaları, bu bağlamda modern bir devletin sembolik bir yapısının uzantısı olarak günlük hayatta hem çalışanlara hem de farklı ülkelerin temsilcilerine mesaj vermektedir. TBMM iç mekân ve mobilyalarının modern ve üst düzey tasarımsal kalitesi hem mobilyalar, hem de ortaya çıkış süreci kapsamında, ve hem ulusal, hem de uluslararası anlamda da örnek bir adımdır.

ANKARA
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi

AÜ DTCF Dekanlık Katı Kurul Odası ve Dekan Odası

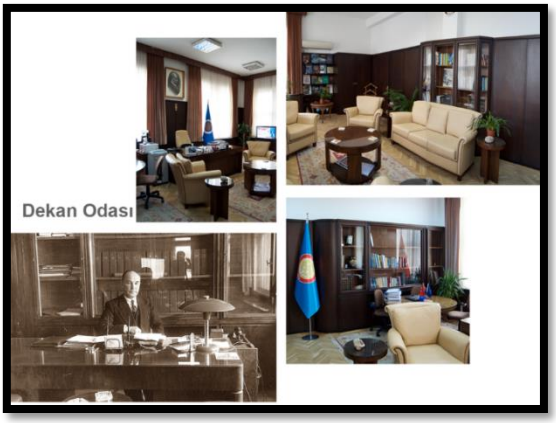

S. Selcan DÖKMEN AYKAŞ
Başkent Üniversitesi, GSTM Fakültesi
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

Mustafa Kemal Atatürk'ün bizzat talebi üzerine 1935 yılında kurulan Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Bruno Taut'un 1937-1938 yıllarında projelendirdiği günümüzdeki binasına 1940 yılında taşınmıştır. Anıtsal ölçekli yapı dönemin mimari eğilimlerinin aksine, Alman mimarın yerele dönük çabalarını bünyesinde barındırmaktadır (Aslanoğlu, 2010, s. 28). Taut'un deyimiyle "*kübik* değil, modernizm nosyonu" olan fakülte binası (Nicolai, 2015, s. 55), Cumhuriyet dönemi Ankara'sının kültürel ve tarihi simgelerinden biridir. Dekanlık katında bulunan Kurul Odası ve Dekan Odası, Cumhuriyet tarihi için önemli isimlere ve önemli akademik gündemlere tanıklık etmiştir.

Kurul Odası ve Dekan Odası, yapının giriş cephesinde konumlanmış durumdadırlar. Kurul odası ilk kullanım dönemlerinde beyaz badanalı iç duvarlara sahipken, Dekan odasının iç duvarları ahşap panel kaplamalar ve panellerle birlikte çalışan sabit camekanlı kitaplıklar şeklinde tasarlanmıştır. Yapının prizmatik kütlesini yumuşatmak amacıyla, özellikle ana merdiven kovası ve ana girişte dikkati çeken dairesel yüzeyler, iç mekan mobilyalarında da görülmektedir. Bu bağlamda Kurul Odası'ndaki toplantı masası ve Dekan Odası'ndaki sabit kitaplıkların, yapıyla gösterdiği tasarımsal benzerlikler göz ardı edilemez. Ayrıca Franz Hillinger'ın Walter Segal'e yazdığı mektubunda "Taut'un bizzat uğraştığı detay çizimleri 300 civarındadır" bilgisi yer almakta ve mobilya tasarımlarının Taut'a ait olduğu kaynaklarda belirtilmektedir (Giray, 2015, s. 85, 90). Yapı inşaat halindeyken 1938'de vefat eden Taut'un ardından, arşivlerde sıkça adlarına rastlanan ve Taut'un yakın çalışma arkadaşları olan asistanı Franz Hillinger, Grimm ve Eyüp Kömürcüoğlu inşaatı devralmışlardır (Boyacıoğlu, 2015, s. 69). Bu bilgiden yola çıkarak iç mekan tasarımlarında onların da etkisinin olduğu söylenebilir.

İki mekana ait özgün zemin malzemesi ya da tekstil günümüzde mevcut bulunmamaktadır. Özgün zemin malzemesi daha sonra masif parke ile kaplanmıştır. Dekan odasında bulunan ahşap paneller aralıklarla bakım görmüş; şu anda koyu bir vernik uygulanmış durumdadır. Odanın özgün oturma elemanları günümüzde odada kullanılmıyorsa da benzerleri bazı fakülte hocalarının odalarında işlevlerini sürdürmeye devam etmektedir. Kurul odasında, odanın işlevine özel tasarlanmış 24 kişilik tek parça masif bir toplantı masası ve odaya ait özgün sandalyelerin 9 tanesi günümüzde de kullanılmaktadır. Kısa kenarları iki yarım daire ile biten toplantı masası 6 silindirik bacak ve yere sabitlenmiş bir uzun ayağa sahiptir. Binanın kütlesel yapısıyla uyumlu tek parça masa tablasının altına aralıklarla monte edilmiş piriz ve ziller dikkati çekmektedir.

ANKARA
Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi

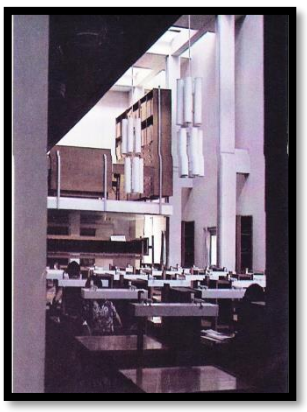

Selim Sertel ÖZTÜRK
Başkent Üniversitesi

Türk Tarih Kurumu Binası, Turgut Cansever ve Ertuğ Yener tarafından tasarlanmış olup (proje başlangıç tarihi 1951, proje bitiş tarihi 1967) Sıhhiye bölgesinde, Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığının ikonik yapılarından Ankara Üniversitesi DTCF binasına (Bruno Taut, 1937) yakın bir yerde konumlanmaktadır. Yapı, 1930'lardan bu yana Ankara'da yapılan yapıların belirgin özelliği olan "Uluslararası Üslup"a bir tepki olarak düşünülebilirken; Brütalizmi geleneksel değerlerimizle bağdaştıramaya çalışan bir yaklaşımdadır. Mimarların yapısında malzeme kullanımına ilişkin tartışmaları da geleneksel (bölgeselci) ve çağdaş (uluslararası) üzerinden şekillendirmek mümkündür. Cansever, yapılarını tasarladığı coğrafyayı ve o coğrafyada var olan yapı ustası tarafından üretilip işlenen taş ya da ahşap gibi "geleneksel" bir malzeme ile başka coğrafyalardan öğrenilmiş ve Uluslararası Üslup ile yaygınlaşan betonarme gibi "çağdaş" malzemeyi kullanmıştır. Yapı, merkezi bir plan şemasına sahip olup, geleneksel Osmanlı yapılarının içe dönük karakterini yansıtacak şekilde mekân kurgusu bir orta avlu etrafında tasarlanmıştır. Kütle biçimleniş kararında, farklı işlevdeki kütleler birbirlerine eklemlenirken (articulated small-block scheme) mekân kurgusu içe dönük ve orta avlunun üzerindeki ışıklıktan doğal aydınlatma sağlayacak şekilde ilişkilenmektedir. Yapıya doğal ışık alımı kurgusu kütüphane içerisinde de devam etmekte olup, bu durum mimarların kütüphane cephesini Ankara kent tarihine kale üzerinden atıfta bulunacak şekilde tasarlamaları üzerinden okunabilir. Cephedeki yükseltme alçaltmalar arasındaki tavan soyularak kirişler açığa çıkarılmış, bu yolla doğal ışık alımı sağlanmakla birlikte, kirişlerle birlikte aydınlatma elemanlarını tutan düşey taşıyıcılar da cepheden kopartılarak aralarında kitaplık oluşturacak şekilde desteklemiştir. Kütüphane içerisindeki mobilya tasarımları da, yapının kütlesel olarak biçimleniş diliyle de arketipik bir ilişki kurmaktadır. Yapıyı oluşturan tüm kütlelerin giriş kotunun üzerinden içeri doğru çekilerek tüm cephe boyunca dikey taşıyıcılar ile desteklenmiştir ve bu durum, tüm kütleyi yerden kopartılmış olarak okutmaktadır. Kütüphanedeki çalışma ünitelerinin de sahip olduğu masif ahşap depolama kütlesinin taşıyıcı ahşap dikmelerle taşıtılarak, zemin ile ilişkileri kopartılmıştır. Yine masif ahşap çalışma yüzeyi ve hemen üzerindeki pvc kaplama yüzeysel aydınlatma da, bu dikmelere taşıtılmaktadır. Bu ünitelerin çoklu olarak mekân içerisinde tekrar ettirilmesi ile genel çalışma alanı olarak tanımlanan kısım oluşturulmuştur. Kütüphanenin dikeyde 1/3 kadar içeri giren asma katı, mekânı alt mekânlara bölerken; altında ve üstünde farklı bireysel çalışma ve araştırma alanları tanımlanmışlardır. Yapının sahip olduğu cephe karakteristiği ve iç mekân kurgusu, malzeme kullanımı, özellikle mobilya ölçeğinde görülebilecek detaylardaki zenginlik, yapının bir bütün olarak okunmasını gerekli kılarken; Türk Tarihi Kurumu Binası korunması gereken bir modern mimarlık mirasıdır.

ANKARA
Bay Enver İşen Apartmanı
Alpay Gece Kulübü /
İlhan Feyman Jazz Club
Victoria Night Club

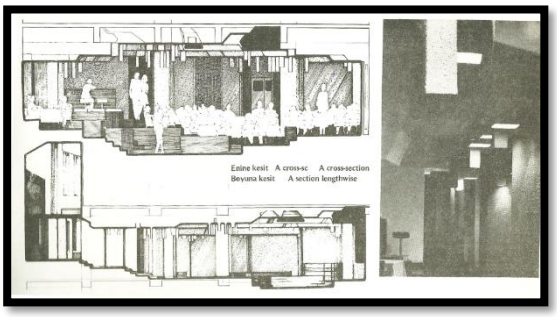

Güliz ÖKTEM KÜÇÜKTAŞDEMİR
Başkent Üniversitesi

İç mekan örneği, Olgunlar Sokak, Atatürk Bulvarı aksiyel kesişimde konumlanan yapının zemin altı kotunda yer almaktadır. Mimar Şevki Vanlı ve Ersen Gömleksizoğlu tarafından tasarlanmıştır. İçmekan, kabukla biçimsel olarak organik bir ilişki tariflememekte ve konut sakinlerinin kullanımına bağlı giriş hacminden bağımsız bir giriş hacmi ile iç mekana dahil olunmaktadır. Mekansal Organizasyonun kavramsal arayışı zemin altı kot ile 'toprak altı imalat' ile gerçekleştirilmiş ve iç mekan projesinin ana tasarım yaklaşımını meydana getirmiştir. Mekansal organizasyonda giriş hacmini ortalayan aksta yer alan merdiven kovası ve karşılama alanı sirkülasyonu yönlendirmektedir. Servis veren/alan hacim tanımı, yapının diyagonal olarak iki alan olarak ayrımını desteklemektedir. Yerinde imalat ile yükseltilmiş döşeme uygulamaları mevcuttur. Düşey düzlemlerde perspektif ve derinlik yaratma eğilimi, ışık, gölge etkisini yoğunlaştırmak ve aydınlatma detayını gizli çözümlemek amacıyla katmanlı yüzey uygulamalarını içermiştir. Yer döşemesinde siyah dökme mozaik uygulaması yer almış, duvar düzlemi bu anlamda zıt karakterli bitirilmiştir. Sıva ve boya ile bitirilen üst yüzey işlemleri, mekan içindeki figür zemin ilişkisinde mekanın aktörlerine okunurluk kazandırmıştır. Mimar Şevki Vanlı, zemin ve tavan kotunda yer alan ilişkilerin malzeme seçimine dair "Tavanda, çok sayıda gölge ve ışık titreşimleri veren biçimlendirme betonarme hasırı ile sağlanmış, metal depluaye ve beyaz sıvayla bitirilmiştir." aktarmıştır (Vanlı, 1977). Malzeme seçimi projenin kavramsal yaklaşımı ile paralellik taşımaktadır. 1966 Yılı, Ankara'sında Kulüp'ler 'batılı' eğlence ve müzik alışkanlıklarını barındıran ve kamusal alanda özellikle kadın-erkek dâhiliyesini eşitçil tutma eğiliminde olması sebebiyle önem taşımaktadır. Arka plan ilişkisinde dönemin kamusal niteliğindeki yoğunluk toplumsal alanda yer alan kadın figürüne ilişkin yaşayış biçimi söylemlerindeki değişim üzerinden ele alınabilir.

Kulüp, 1960'lı yılların kamusal alan yoğunluğunda gece eğlencesi eğilimlerinin değişimini/dönüşümünü ele almak bakımından, 1950'li yılların ideolojik ve sözsüz öğretilerinden ayrışan bir biçimde okunabilir. Clup Alpay'dan, İlhan Feyman Jazz Club örneğine uzanan mekânsal hafıza, Ulus ve Çankaya güzergahı arasındaki önemini 1980'li yıllara değin korumuştur. Bu kapsamda 1980'li yıllar itibariyle kent çeperlerine taşınmakta olan ve öğütülen eğlence anlayışı, farklılaşan kullanıcı gruplarına hizmet eden alanlar olarak bu çalışma aracılığıyla güncel zaman diliminde geçmişe dair mekânsal izler sunmaktadır. Güncel zaman diliminde gece kulübünün konumunda, Victoria Night Club konumlanmakta ancak iç mekan ve tarihine ait yapısal izler bulunmamaktadır.

ANKARA

Defne Apartmanı

Birtan Kundura

Birtan Kundura

Güliz ÖKTEM KÜÇÜKTAŞDEMİR
Başkent Üniversitesi

1961 Yılında inşa edilen Defne Apartmanı Zemin kotunda yer alan Birtan Kundura, Küçükesat Caddesi'ne paralel konumda No:66/B-C'de yer almaktadır. Mağazanın açılışı, 1963 yılından itibaren ticari yaşamını kundura üretimi üzerine sürdürmekte olan Birtan Ailesi tarafından 11 Ekim 1974 tarihinde 'kalabalık bir grup' ile gerçekleştirilmiştir.

Birtan Kundura'nın iç mekan tarihi, renovasyon öncesi ve sonrası iki ayrı dönemde incelenebilir. Her iki dönemin de mekansal müdahalelerini, Ankara'da mağaza iç mekan uygulamaları gerçekleştiren Hüseyin Görgülü gerçekleştirmiştir. Hüseyin Görgülü, döneme ait iç-dış mimarlık söylemleri içerisinde 'akademili olmama' faktörüyle birlikte ötekileşen mekân zanaatkârları kapsamında değerlendirilmiştir. Hüseyin Görgülü'nün mekânsal müdahalesi, mobilya ölçeğinden, mekânsal bileşenlere ve kundura kutularının yer alacağı birimlere değin uzanan bütüncül bir çalışmanın alanını tariflemektedir.

Birtan Kundura, yapının yol iletişimli cephe ilişkisi tarifinden orta aksiyel yönelimle konumlanmış bir açıklık ve vitrin düzenlemesi ile mekana kullanıcılarını dahil etmektedir. Mekan zemin ve zemin altı kot ilişkisi barındırmaktadır. Renk, mekânsal donatı ve biçimsel yaklaşımla iç mekan, işveren ölçekli bir tercihe bağlı uygulama kararlarını tanımlamaktadır. Bu karar mekanizması iç mekânın biçimlenişinde kolektif eğilimlerin bir parçası özelliğindedir. İç mekân pratiğinde malzeme seçkisi milli/batılı ikiliğindeki bir ekonomik düzeyde yerli üretimin izlerini sunmakta ve desteklemektedir. İç mekan bileşenlerinden döşemede kullanılmakta olan dökme mozaik, yekpare satıh temini için değerlendirilmekte, duvar düzleminde beyaz sıva uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Mekânsal dizge, işlev-biçim ilişkisi kapsamında sergileme, depolama, ürün deneme alanları ve servis veren hacim ile birlikte dört ana grupta değerlendirilebilir. Yapısal eleman kullanımı özellikle duvar yüzeyi üzerinden temellenen 'depolama' birimlerinin görünürlüğü, iç cephe sergileme ünitesinin yapısal karşılığını oluşturmuştur. Düşey yapı elemanı ile birlikte çalışan ahşap kayıt ve dikmeler iç cephe düzenindeki gridal sistemi yaratmıştır. Bu sistem içerisinde dolu boş ilişkisi tanımlayan ve duvar yüzeyiyle birlikte çalışan nişler, özelleşmiş sergileme alanlarını tanımlamaktadır. Bu alanları destekleyici nitelikli kundura kutuları, birer sergi objesi olarak 'iç cephe dokusunu' oluşturmuştur. Bunlara ek olarak mekânın orta aksında yer alan taşıyıcı yüzeylerin yansıtıcı yüzey ile giydirilmiş olması iç mekân cephe görünümünde duvar cephelerinin 'bütün' olarak görünürlüğünü korumakta ve sürdürmektedir.

Kentin arkeolojik çözümlemesinde mikro ölçekli ticari faaliyet gözleminin mekânsal karşılığı olarak Birtan Kundura, değişen dönüşen eğilimlerin bir temsil mekânıdır. İç mekân tarihinin bilinmeyen aktörleri ve kentsel/kamusal mekânda tüketim eğilimlerinin bu yol ile katmanlı okunurluğu kentin arkeolojik çözümlemesinin özgün malzemesini üretmektedir.

ANKARA
Emek İşhanı
Gima Mağazası

Umut ŞUMNU
Başkent Üniversitesi

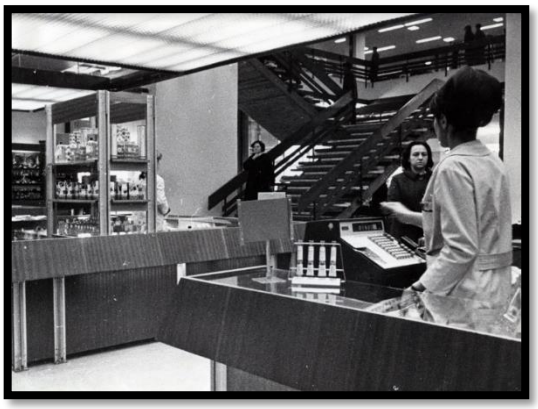

Gima Mağazası, Ankara'nın tarihsel ve simgesel bakımından önemli mekânlarından biri olan Kızılay meydanındaki Emek İşhanı yapısında yer alır. Mimar Enver Tokay tarafından tasarlanan, yapımı 1957-1965 yılları arasında gerçekleşen ve 'Türkiye'nin ilk gökdeleni' olarak anılan Emek İşhanı yapısının projelendirme sürecinde en başından beri büyük bir mağazanın yer alması planlanmıştır. Bu kapsamda yapının çarşı kütlesinin 5 katı (2 bodrum, giriş, 2 kat) Gima mağazasına verilmiştir. Tasarımı mimar Utarit İzgi ve İçmimar Önder Küçükerman tarafından yapılan mağazanın açılışı Ocak 1967 tarihinde gerçekleşmiştir. Mağaza dönemin yaygın 'büyük mağaza/departmanlı mağaza' anlayışının ilk örneklerindendir. Mağaza, sadece ürün değil aynı zamanda boş zaman tüketiminde de öncü bir rol üstlenmiştir. Parfümeriden, bijüteriye, gıda malzemelerinden kadın, erkek ve çocuk konfeksiyonuna, mobilyadan beyaz eşyaya, halıdan oyuncağa kadar geniş bir ürün çeşitliliğine sahip olan mağaza, aynı zamanda teras katında yer alan SET adındaki kafeteryası ve gerek bu mekânda gerek mağaza içerisinde düzenlenen etkinliklerle dönemin Ankara'sının gündelik yaşamının önemli bir parçası olmuştur. Sevgi Sosyal'ın 1973 tarihli Yenişehirde Bir Öğle Vakti romanı Gima mağazasından "büyük mağaza" diye bahsetmekte ve mağazanın ürün ve boş zaman tüketimine atıfta bulunmaktadır.

Mağazanın tüm katları aynı büyüklüktedir. Mağazanın sadece giriş katı cepheden içeri doğru çekilerek vitrinlerin bulunduğu yarı açık mekânlar oluşturulmuştur. Bu mekânlar uzun yıllar Ankara'lıların buluşma noktası olarak kentsel bellekte yer etmiştir. Mağazanın katlarında taşıyıcı kolonlar dışında her herhangi bir mimari/yapısal unsur bulunmamaktadır. Bu durum mağaza katlarında yer alan ürünlerin teşhir ve satışını kolaylaştırmaktadır. Mağazanın değişik ürünlerin teşhir edildiği katları birbirine yürüyen merdiven/merdiven gibi düşey dolaşım elemanlarıyla bağlanmaktadır. Ek olarak katları fiziksel olarak birbirine bağlayan düşey dolaşım elemanlarının çevresinde yaratılan galeri boşluklarıyla katlar birbiriyle görsel olarak da ilişkilenmektedir.

Mağazanın katlarında yer alan teşhir ve satış üniteleri ortak bir dille tasarlanmıştır. Mekânda kullanılan mobilya ve donatı elemanlarının tamamı modüler bir mantık içerisinde tasarlanmıştır. 1960'lı yılların Türkiye'sindeki büyük yokluklar ve malzeme sıkıntıları düşünüldüğünde eloksanlı alüminyum profiller ve ceviz kaplama sunta ile tasarlanan bu teşhir ve satış ünitelerinin zamanı için yenilikçi bir anlayışla ele alındığı gözlemlenir. Benzer bir yaklaşım mekânı oluşturan diğer tasarım unsurlarında da (tavan, aydınlatma elemanları, v.b) gözlemlenir.

Sonuç olarak bir mimarla bir iç mimarın ortaklaşa tasarladıkları Gima mağazası, şu an yıkılmış olsa da, bize dönemin değişen mağazacılık anlayışını yansıtması ve yenilikçi mekân organizasyonu, yapım sistemleri ve malzeme kullanımıyla belgelenmesi gereken önemli bir iç mekândır.

İSTANBUL
Çınar Oteli
Çınar Oteli İç Mekânları

Zeynep TUNA ULTAV
Yaşar Üniversitesi
Hande ATMACA ÇETİN
İzmir Ekonomi Üniversitesi

Mimar Rana Zıpçı, Ahmet Akın, Emin Ertam tarafından tasarlanmış olan Çınar Otel, 1958 yılında hizmete girmiş; 1972 yılında ise iç mekânda Mimar Abdurrahman Hancı, Mimar Yalçın Çıkınoğlu tarafından önemli bir renovasyon projesi gerçekleştirilmiştir. Çınar Otel, 1950'lerde Hilton ve Divan Otel'inden sonra açılan üçüncü 5 yıldızlı oteldir. Hilton Otel'in (1955) açılışını takiben, Çınar Otel (1958), Divan Otel (1956) ile birlikte ilk kez Türk sermayesi ve mimarları tarafından yapılan modern oteller olarak mimari ve sosyolojik olarak büyük öneme sahiplerdir. Çınar Otel, kendisinden önce gelen Hilton ve Divan gibi şehir otellerinden farklı olarak, bir sayfiye oteli olarak inşa edilmiştir. Türkiye'de gelişen turizmin ve yeni açılan havaalanı ve sahil yollarının bir sonucu olarak açılan otel, dönemin ilk ve tek havaalanı otelidir.

Çınar Otel, mimari üslup olarak 1950'lerde Türkiye'de aynı zamanda dünyada yaygınlaşan Uluslararası Stil'i takip eder. İç mekânda da Uluslararası Stil etkisini göstermektedir. Birbirinden kopmayan kesintisiz mekânlar, şeffaf lobi, heykelsi merdivenle ulaşılan asma kat gibi kodlar, Hilton Otel ile (1955) Türkiye'de ilk örneğini veren bu karakteristik stilin izlerini taşır. Mobilyalar yine Uluslararası Stil'e uygun, hafif modern mobilyalardan seçilmiştir. Küçükerman'ın aktardığına göre Knoll izlerini gösteren bu mobilyaların ithal edilmiş olma ihtimalleri yüksektir (2018). Bunların dışında ortak alanlar ve yatak odalarında yine dönemin yüzyıl ortası modernizmini yansıtan ahşap mobilyalar görülmektedir. 1972'de gerçekleşen renovasyon projesinde Abdurrrahman Hancı ile beraber çalışan mimarlardan Yüksel Karapınar'ın aktardığına göre plastik mobilyaların kabuk formlarını Yılmaz Zenger, metal işlerini ise Mustafa Pilevneli (Metal Mobilya) gerçekleştirmiştir (2018).

İç mekânın en belirgin unsurların biri de sanat işleridir. Resepsiyon üst kısmında bulunan seramik pano, Bade Bar ve Gazino'da bulunan Anadolu kadını motifleri ve gazino kolonundaki BTB mozaik kaplamalar, 1950'lerde belirginleşen sanatçı-mimarlık birlikteliklerinin iç mekâna kattığı zenginliklerdendir. Çınar Otel'de Amerikan tarzı snack barlar, Amerikan Barlar, gazino/restoran gibi sosyal ve eğlence mekânları otelin programına katılmıştır. Bu sosyal mekânlar dönemin büyük değişimlerine şahit olmuştur. Bu dönemde otellerde düğünler, yılbaşı partileri kutlanmaya başlamış, oteller çay partileri, müzikli yemek saatleri ile sosyal yaşamı dönüştüren mekânlar haline gelmişlerdir. Bu sayede modern iç mekânı otellerde görüp tanıyan kullanıcı, otellerde gördüklerini benimseyip modern iç mekânı evinde yaratmaya başlamıştır. Aynı zamanda Gürel'in aktardığı üzere, yeni profesyonelleşen iç mimarlık alanı için oteller yeniliklerin denendiği bir laboratuvar haline gelmiş, içmimarlar için büyük bir iş alanı oluşturmuştur (2018). Otel, iç mekân peyzajına oldukça önem vermiştir. Resepsiyonun yan tarafında oluşturan bekleme alanında küçük bir iç bahçe yaratılmış, kuş kafesleri ile de çevrelenen bu alan, gösterişli devetabanı (Monstera Deliciosa) bitkileri ile oteldeki en ihtişamlı iç mekânlardan birini oluşturmaktadır.

İSTANBUL
Divan Oteli
Divan Oteli İç Mekânları

Hande ATMACA ÇETİN
İzmir Ekonomi Üniversitesi
Zeynep TUNA ULTAV
Yaşar Üniversitesi

Mimarı Rüknettin Güney olan ve Koç Ailesi tarafından inşa ettirilen Divan Otel, 1956 yılında açıldığında İstanbul Hilton Otel'den (1955) sonraki ikinci 5 yıldızlı oteldir. Vehbi Koç'un öncelikle misafir evi olarak yaptırmak istediği bu bina İstanbul'un artan turistik kapasitesi ile bir otele dönüştürülmeye karar verilmiştir. Bu nedenle Türk sermayesi ve mimarları ile yapılan ilk modern otel olması açısından mimari, iç mimari hem de sosyal anlamda büyük önem taşır. Müzikli çay saatleri, yılbaşı partileri, dünya ve Türk mutfağını sunan restoranı ile sosyal hayatta 1950'lerin en gözde mekânlarından biri haline gelmiştir. Divan pastanesi ve Divan Bar, sanatçı, yazar ve entelektüellerin buluşma mekânıdır. İç mekân anlayışı ile 1950'lerde ortaya çıkan ve Hilton Otel ile belirginleşen Uluslararası Üslup bu binada da kendini gösterir. Transparan giriş kotu, duvarlarla ayrılmayan kesintisiz mekânlar, hafif modern mobilyalar iç mekân karakterini ortaya koyar. 1950'lerde ve sonralarında evlere kadar taşınan Amerikan Bar gibi içmimari unsurları barındırarak dönemin karakterini yansıtan bir iç mekân oluşturur.

1968 yılında başlanan ve 1980'li yılların sonlarında biten kademeli renovasyon çalışmaları ile Divan Otel, sanatçı-mimar işbirliğinin iç mekân üzerindeki en güçlü örneklerinden birisini oluşturmuştur. Hancı ile beraber değişime uğrayan otel iç mekânı, bir sanat galerisine dönüşür. Abdurrahman Hancı öncülüğünde otelde çalışan sayısız sanatçı her bir mekânı malzeme, aydınlatma, sanat eseri kullanımı açısından farklı bir kimliğe büründürür. Girişte bulunan İlhan Koman heykeli, Lale Yılmabaşar'ın Divan Pub Bar üzerindeki seramik panosu, Füreya Koral'ın Pastane'de bulunan "Kuşlar" adlı seramik panosu (1969), Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun alçı panosu, Erol Akyavaş ve Balkan Naci İslimyeli'nin eserleri, Mustafa Pilevneli'nin rölyefleri ile çok zengin bir iç mekân oluşturulmuştur. Sanat işleri aynı zamanda her biri yere özel, iç mekânı şehirle bağlayan unsurlardır. Otelde bulunan pastane, restoran, bar, lobi gibi mekânların her biri kendi içerisinde çözülerek birbirinden farklı atmosferler oluşturmuştur. Günün malzeme ve teknolojisindeki kısıtlı koşulları her bir detayın çözülmesi ve tasarlanması gerekliliğini getirerek geniş bir mekânsal zenginliğe yol açmıştır. 1970'li yıllarda ve sonrasında da popülerliğini koruyan Divan Otel sayısız yazar, sanatçı, gazeteci ve İstanbullu'nun gündelik yaşamının bir parçası olarak önemini korumuştur.

İZMİR
Yüzyıl Ortası Modern Sandalye 1950'ler/1960'lar/1970'ler

N.Ebru KARABAĞ AYDENİZ*
Fulya BALLI*
Sergio TADDONIO*
*Yaşar Üniversitesi

20. yüzyılın ikinci yarısında mobilya tasarımlarında Modernizm ilkeleri devam etmekle birlikte, malzeme olanakları ile tasarım anlayışında önemli değişiklikler olmuş ve göz kamaştıran bir sadelik ön plana çıkmıştır. 1950-1980 yılları arasında tasarlanarak üretilen, dünya literatüründe 'Yüzyıl Ortası Modern Mobilya' (Mid-Century Modern Furniture) olarak bilinen bu dönem mobilyaları, günümüzde kullandığımız mobilyaların ilk örnekleri olmuş, etkisini güçlü bir biçimde sürdürmüştür. Bu dönemde gelişen teknoloji ve malzemeler, 1950'li yıllarda tasarımcıların daha önceden mümkün olmayan formları üretmesini sağlamıştır. Farklı ülkelerde ortaya çıkan yaratıcı fikirler, modern tasarımın Dünya'da birçok farklı geleneğe bölünmesine sebep olmuş, en çok Amerikan, İskandinav İtalyan ve Fransız tarzları dikkat çekmiştir. Ülkemizde ise Güzel Sanatlar Akademisi hocaları ile mezunu genç ve idealist tasarımcılar etrafında gelişen ilk mobilyalar, az sayıda özgün tasarım dışında, genellikle Avrupa'daki örneklerin kopyaları olmuştur. Örneğin İstanbul Çukurcuma'da yer alan bir eskiciden satın alınarak restore edilen 1950'li yıllara ait sandalyenin, Eero Saarinen'in 1957 yılında tasarladığı 'Executive Side Chair with Wood Legs' isimli tasarımına benzerliği dikkat çekicidir. Akışkan heykelsi formu ve modern çizgileriyle bu sandalye, 1950'li yılların sade, güçlü ve zarif stilini temsil eden karakteristik bir örnektir. 1960'lı yıllarda toplumsal, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan değişimler ile uzay çalışmaları tasarımlara yön vermiş, mobilyalar esnek, ekonomik, ergonomik vb. özellikleri ile daha önceki dönemlerden farklılaşmış, Anti Design, Pop, Fütüristik vb. yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Dünya'daki değişimlerin ülkemize yeterince yansımadığı, genellikle yurt dışındaki örneklerin Türk zanaatkarlarının doğramacılık ve marangozluk alanındaki sınırlı ama güçlü kapasiteleriyle birleştiği dikkat çekmektedir. Örneğin Alaçatı'da (Çeşme, İzmir) bulunan bir eskiciden satın alınarak restore edilen sandalye, Arne Vodder'ın 1960'larda tasarladığı 'Desk Chair' isimli tik sandalyesine şaşırtıcı derecede benzemektedir. Bu sandalye ince formu, nitelikli ahşap işçiliği ve deri döşemesi ile dikkat çekicidir. Mobilya tasarımlarında Dünya'da kültürel değişimlerin takip edildiği 1970'li yıllarda Post Modernizm, Rasyonalizm, High Tech, ekolojik hareketler gibi yaklaşımlar ortaya çıkmış, az sayıda ama daha sofistike tasarımlar yapılmıştır. Kişisel yaklaşımların öne çıktığı ülkemizde ise, isimsiz usta ve zanaatkarlar tarafından dünyadaki örneklerden esinlenen çeşitli tasarımlar üretilmiştir. Örneğin İstanbul Çukurcuma'da yer alan bir eskiciden satın alınarak restore edilen 1970'li yıllara ait sandalye, Polonya'lı tasarımcısı Joseph Chierowski'nin 1970'li yıllarda tasarladığı sandalyenin benzeridir. Günümüzde tüm dünyada film, dizi ve reklam çekimlerinde sanat yönetmenleri tarafından tercih edilen, mobilya markaları tarafından hazırlanan özel koleksiyonlara konu olan, 'Zamansız' olarak da nitelendirilen Yüzyıl Ortası Modern Mobilyalar, heykelsi görünümleri, temiz ve kesintisiz çizgileri, kendi renk ve dokularında kullanılan malzemeleri, canlı renkler ile tamamlanan sadeliği vb sebeplerle popülerliğini korumakta ve çağdaş tasarımlara ilham vermektedir. Bu sebeple söz konusu dönem mobilyaları hakkında kapsamlı bir dökümantasyon oluşması, modern mobilya konusundaki tarih yazımının genişlemesi, bu mobilyaların farkına varılması ve korunarak kullanılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

TEKİRDAĞ
Tekirdağ Rakı ve Şarap Fabrikası

Beril YANIT
Namık Kemal Üniversitesi
Güzel Sanatlar,Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü 2.sınıf öğrencisi

Tekirdağ Rakı ve Şarap Fabrikası, 1931 yılında Tekel tarafından Fransa'dan getirilen şarap uzmanı M.Emile Bouffart 'ın verdiği rapor üzerine kurulmuş ilk endüstriyel şarapçılık işletmesidir. 104.600 metrekare alan üzerine kurulan fabrikanın ilk binasına zamanla pek çok ilave yapılmıştır. Fabrikanın kuruluş kapasitesi 2,5 milyon litredir. Hatta kuruluşunda fabrika bahçesinin deneme bağı olarak kullanıldığı ve burada Avrupa'nın tanınmış şaraplık üzüm çeşitlerinin denendiği bilinmektedir.

1945 yılında fabrika kapasitesini 5 milyon litreye arttırarak basında adından 'Memleketteki mevcut şarap fabrikalarının en büyüğü ve en mütekâmili ' olarak söz ettirmiştir. 1967'den itibaren rakı üretimi de eklenerek faaliyetlerine devam etmiştir. Zaman içinde açılan Uçmakdere, Hoşköy, Kırcasalih Şarap İmalathaneleri de Tekirdağ Rakı ve Şarap Fabrikası'na bağlı olarak çalışmıştır.

Sadece şarap üretimi amacıyla faaliyete geçen fabrikada ilk distilasyon imbiği, 1940 kanyak suması üretmek amacıyla kurulmuş ve 1980 yılına kadar kanyak suması üreterek İstanbul Likör ve Kanyak Fabrikası'na ürünlerini göndermiştir.

1967 yılında 1 milyon litre kapasiteli rakı imbikleri kurulmuştur. Rakı üretimi kademeli olarak 70'li yıllarda 7,8 milyon litre, 1998'de 14,8 milyon litreye çıkmıştır. Ayrıca 1980-1989 yılları arasında fabrikada cin üretimi de yapılmıştır.

Tüketici eğilimini değerlendiren dönemin genel müdürü S. Yücel Özden, 1995 yılında Tekirdağ Rakısı adının bir marka olarak tescil edilmesini sağlamış, marka piyasaya 2000 yılında çıkmıştır.

Tekirdağ karayolunda kara tarafındaki eğimli araziye yerleşmiş olan fabrikanın, Atatürk Anıtı ile birlikte 80 adet yapısı bulunmaktadır. Ana yapılar 1931 yılında tamamlanmış olup, yapı sistemleri betonarmedir. 2008 yılında tadilat görmüşür. 2008-2010 yılları arasında yapıya ek binalar yapılmıştır. Yapılan ek binalar çelik konstrüksiyondur. Tesisin içerisinde üretim ve idari kısım dışında sera, lojman, itfaiye, spor odası, misafirhane, revir, yemekhane gibi alanlar da bulunmaktadır.

1 Mart 2014 tarihinde özelleştirilmesinin ardından makineler sökülerek Manisa'ya taşınmaya başlandı. 14 Ağustos 2017 yılı itibariyle tesis üretime kapandı.

MERZİFON
Belediye Elektrik Santrali
Motorhane

Gizem BÜYÜKGÜNER
Yıldız Teknik Üniversitesi
Gizem ÖZEROL
Gazi Üniversitesi

Merzifon ilçesi Çay Sokak ve Motorhane Sokak üzerinde konumlanmış olan Belediye Elektrik Santrali halk arasında "Motorhane" olarak da bilinmektedir. Belçika'da eğitim gören Mühendis Mahir Larlar İstanbul'dan getirdiği elektrik dinamolarıyla beraber Merzifon'a gelerek 1931 yılında Motorhane'nin temellerini atmıştır. 1934 yılında yapımı tamamlanan Belediye Elektrik Santrali 04.03.1939 tarihinde Belediye Başkanı Hamdi ACAR tarafından belediye mülkiyetine geçmiştir. Belediye Elektrik Santrali şehrin uzun yıllar elektrik ihtiyacını karşılamış, üretimin sona ermesiyle belediye hizmet binası olarak kullanılmaya devam edilmiştir.

Yapı yaklaşık 7000 m2 yüzölçümlü arazi üzerinde yer almakta olup, elektrik santral binası ve iki adet depo mahallerinden oluşmaktadır. Bina betonarme yapım sistemi ile üretilmiştir. Duvarlarda harman tuğla kullanılmıştır. Yapı içerisinde destekleyici ahşap dikmeler yer almaktadır. Üst örtüde çelik çatı sistemi bulunmaktadır. Yapı iki katlı olup, cephe öğeleri, yapım tekniği, iç mekan ayrıntıları ile dönemin endüstri yapılarının mimari özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Dış cephe büyük ölçüde özgünlüğünü korumaktadır. Binanın statik durumu dışarıdan iyi durumda görünmektedir. Ancak çatı örtüsünde, döşemelerde ve açıklıklarda bozulmalar bulunmaktadır. Mevcut durumda cephe öğeleri, iç mekan öğeleri ile üretimde kullanılan tüm ekipman ve teçhizatların yapı bünyesinde korunması binanın dikkat çeken özelliklerindendir. Tam tarihi bilinmemekle birlikte yığma kargir (briket tuğla) ek bina yapılmıştır. 218 metrekare olan ek yapı ahşap çatı üzeri sac kaplamadır.

20.yy. başlarında yapının yer aldığı Merzifon şehri üç halk kütüphanesi, Amerikan Koleji, Fransız Koleji, dokuma tezgahları ve boyama tesisleri ile sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan güçlü bir kentti. 1930'lu yıllarda Elektrik üretim tesisinin elektrik üretmesi kentin sosyal, kültürel ve ekonomik yönünü zenginleştirmiştir. Kentliler için istihdam sağlayan yapı, bulunduğu sokağa da halk dilinde bilinen "Motorhane" ismini kazandırmıştır.

Anadolu'daki birçok ilde aynı tarihlerde elektrik üretimi yokken, Elektrik Santrali Anadolu'da yer alan ilk örneklerdendir. Yapı tescilli olmamakla beraber belediye ve ÇEKÜL Vakfı tarafından koruma çalışmaları yapılmaktadır. Bu kapsamda çeşitli forumlar düzenlenmiş olup, yapının restore edilerek halkın katılımının sağlanacağı kültür merkezine dönüştürülmesi planlanmaktadır. Endüstri mirasının örneklerinden olan yapının üretimde kullanılan teçhizatlar ile birlikte yerinde korunması önerilmektedir.

AKSARAY
Aksaray Belediyesi Yanıcı Maddeler Deposu (Eski Gazhane)
Aksaray Belediyesi Kültür ve Sanat Merkezi

Rana ATA ÜNSAL
Aksaray Üniversitesi

Aksaray Belediyesi Yanıcı Maddeler Deposu, günümüzde, Ebulfeyz Elçibey Caddesi'nin Şehit Yalçın Sevindi Caddesi ile kesiştiği kavşağın doğu köşesinde bulunmaktadır. Mimarı belli olmayan binanın yapım yılı, ana giriş kapısında bulunan çini levhaya göre 1937/1938'dir. Bir süre 'Gazhane' olarak da kullanılan bina; biri giriş bölümü, diğeri ana depolama alanı olan, iki dikdörtgen planlı mekanın bir araya gelmesinden oluşan tek katlı bir yapıdır. Yığma yapım sistemiyle inşa edilen binanın, duvarları moloztaş, köşe bentleri ve kat silmeleri ise kesme taşla yapılmıştır. Pencere ve kapı sövelerinde de piramidal olarak yontulmuş kesme taşlar kullanılmıştır. Depolama alanı, çelik makas sistem beşik çatı ile kapatılmıştır.

Masif kütle yapısı, boyutları, sağlamlığı ve kent içindeki konumu ile dikkat çeken depo binasının, kent belleğinin önemli bir bileşeni haline gelerek, yeni bir kimlik kazanması ise 1989 yılında yaşadığı işlev değişikliğiyle olmuştur. Aksaray Belediyesi tarafından tiyatro salonuna dönüştürülmesi uygun görülen binaya, güneybatı ve güneydoğu yönünden L planlı bir yapı eklenmiştir. Betonarme karkas sistemle inşa edilen bu ek yapıya, bir tiyatro binasının ihtiyaçlarını karşılayacak temel birimler tasarlanmıştır. Böylece depo binası, kentin mimari mirası olmaktan çok öteye geçerek, kentli hafızasında da ortak anıların ve değerlerin yaşandığı, özel bir sosyal-kültürel mekan olma fırsatını yakalamıştır. Değişen işlevi ve görüntüsüyle bütünleşerek bir 'Tiyatro Binası' haline gelen yapı, 2004 yılında tescillenmiştir. 2017 yılında, Aksaray Belediyesi, depo binasının özgün görünümüne kavuşması ve tiyatro binasının günümüz gereksinimlerine cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmesi isteğiyle, yapıda kapsamlı bir restorasyona karar vermiştir. Uygulama sırasında binaya, hafif bölücü sistemlerin kullanıldığı yeni yapılar eklenmiştir. Eski görünümünden oldukça farklılaşan Tiyatro Binası, 15 Mart 2019 tarihinde 'Aksaray Belediyesi Kültür ve Sanat Merkezi' olarak hizmete açılmıştır.

Özgün yapı olan depo binası, yapım sistemi, malzeme kullanımı ve cephe düzeniyle Cumhuriyet dönemi mimarlık ortamının yerel bir uygulamasıdır. Ayrıca, tüm bu mimari özelliklerinin yanı sıra çatısında yer alan çelik makas detaylarıyla da kentin endüstriyel mirası olan Azm-i Milli Un Fabrikası (1924-1926) ile ilişkilendirilmektedir. Son uygulamalarla özgün görünümüne kısıtlı da olsa yaklaşan depo binasının, kullanıcılara, inşa edildiği dönemin ruhunu daha iyi aktararak, kent belleğindeki yerini korumaya devam edeceği düşünülmektedir.

SİVAS
Çimento Fabrikası ve Yerleşkesi

Uğur TUZTAŞI
Cumhuriyet Üniversitesi

Sivas Çimento Fabrikası, Orta ve Doğu Anadolu'nun özellikle demiryolu yapımında kullanılacak olan çimento ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilmiştir. 1938'de inşa edilmeye başlayan fabrikanın yapım süreci, II. Dünya Savaşı sebebiyle kesintilerle devam etmiş ve fabrika, 1943'te üretime başlamıştır. Yerleşke, kentin batısında Sivas-Ankara karayolu üzerinde yer almaktadır. Konumlandığı alan itibariyle kent merkezini oluşturan Hükümet Meydanı'ndan uzakta olmakla birlikte 1930'larda açılan İstasyon Caddesi aksından gelen kentsel uzanımın devamı gibidir. Ayrıca yerleşkenin güneyinde küçük bir tren istasyonu da bulunmakta olup, fabrika demiryolu ağına dekovil hatlarıyla bağlanmaktadır.

Yerleşke fabrika binası ve sosyal alanlardan meydana gelmektedir. Odak yapı fabrika binasında yatay mekânsal uzantılar silo ve baca gibi düşey yükseltilerle kesintiye uğratılmıştır. Enine dikdörtgen şeklinde yatay olarak uzanan ana kütleye dik açıyla yer yer kümelenen diğer mekânsal bileşenler eklemlenmiştir. Bu bileşenlere ait cephe örüntüsü, modern mimarlık döneminin sanayi yapılarında sıklıkla rastlanan geniş açıklıklı ve yinelemeli pencerelerinden meydana gelmektedir. Ana giriş kapısının batısında bulunan kısımda ise diğer idari birimler, okul, lojmanlar ve misafirhane yer almaktadır.

Yerleşke, temel olarak, çimento ihtiyacının karşılanması amacıyla inşa edilmesine rağmen Sivas bağlamında fabrika ve örneklediği sosyal model açısından son derece önemli bir modernleşme deneyimini temsil etmektedir. Fabrika bir yandan üretim misyonuyla ekonomik bir getiri sağlamakta bir yandan da lojman, okul ve diğer sosyal tesisleriyle modern bir yaşamın nasıl olması gerektiğini örneklemiştir. Dolayısıyla Çimento Fabrikası, geleneksel mahalle kültürünün dışında yeni bir yaşam biçimini de kente angaje ederek toplumun çağdaşlaştırılmasına katkıda bulunmuştur. Modern kültürün yerel düzlemdeki bu temsiliyetine ek olarak, çimento fabrikası hem kırsaldan kente göçü hızlandırması hem de kentin malzeme ve yapım tekniğine ait sözlüğü değiştirmesi bakımından da önemli bir yer tutmaktadır. Öyle ki, fabrikanın faaliyete geçmesiyle beraber çimento kolay ulaşılabilir bir malzeme haline gelmiş ve kentteki yerel biçim sözlüğü, modern mimarinin malzemesiyle inşa edilerek yeni bir yapım geleneğine evrilmiştir. Kırsal alandan kente göçü hızlandırması sonucunda ise kentsel mekanda gecekondulaşma denilebilecek yeni bir ölçek belirmiştir.

TEKİRDAĞ-ÇORLU
Önerler Su İrtifa Binası

Timur KAPROL
Namık Kemal Üniversitesi,
Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Bölümü

Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde yer alan Önerler köyü mevkiinde, tarihten günümüze gelen su havzası üzerinde konumlanmış, Su Terfi İstasyonu (Su Pompa Binası), Egli'nin Ankara'da kırsal ve kentsel alan keşişimin de tasarladığı binaların mimarisi ile benzerlik gösterir. Açık bozkırın kar yağışına uygun olarak 45 derece eğimli olarak gerçekleştirilmiş çatı kurgusu, kütlelere kendine özgü formu ortaya çıkarmıştır. Dış cepheler Edelputz sıva olarak iklim koşullarına son derece uygun elde edilmiştir. Yıllar içinde gerçekleştirilen tadilat ve ekler, yapının zamanına göre bu öncü niteliklerini ne yazık ki ortadan kaldırmıştır (Cengizkan vd, 2017:140).

Önerler Su Terfi Binasını mimarisinin de doğal ve bölgesel koşullar altında oluştuğunu söyleyebiliriz. Yoğun kar yağışına önlem olarak çatı eğiminin dik tutulduğu anlaşılmaktadır. Kırsal alanda yer alan bina, inşa edildiği dönemde egemen olan modernitenin egemenliğine rağmen, geleneksel-bölgesel etkilerin bağlamında inşa edilmiştir. Hizmet verdiği fonksiyon kurgusuna göre döneminin yapım koşulları ile inşa edilmiştir. Dönemsel belge niteliğindedir. Kat planlarında yer alan mekânsal örgütlenme tamamı ile su pompalama fonksiyonunu yansıtır. Binanın merdiven-pencere-kapılar, mutfak-helâ-yıkanmalık kurguları ve servislerin çatı arasında çözümlenmeleri, Mekân örgütlenmesi ile özellik bildirir ki bu binanın Mekânsal belge değerine sahip olduğunu işaret eder. Ayrıca su havzası üzerinde bulunması, sürdürülebilirlik değeri perspektifinde, kentsel açıdan değer de oluşturur. Yapım sisteminin bölgesel koşullar bağlamında tasarlanmış olması, doğa koşullarında günümüze değin gelebilmesi, fiziksel açıdan ve sağlamlık değerini yapıya kazandırmıştır. Yapının gerek dış cephe gerekse iç mekân düzenlemelerinde, yapı elemanlarında zamanın yapımsal özelliklerini görmekteyiz. 20.yüzyıl başında ülkemizde özelliklede Ankara da izlerini yoğun olarak gördüğümüz modernitenin kodlarını, giriş kapısı, kapı üstü penceresi, pencere nispetleri, iç mekan kapı kanatlarının yatay hatlı bölümlemeleri, merdiven korkuluklarında karşılaşılan yalın çözümlemeler, dökme mozaik merdiven, binada stilistik yaklaşımların olduğunu sunmaktadır. Bu olgu ile de binanın üslupsal değeri olduğundan söz edilmesi gereklidir.

Yer aldığı arazinin arkeolojik sit alanında kalması, buranın geçmiş medeniyetlerin yaşam alanı olduğunu göstermesi yanı sıra su teminin yapıldığı alandan suyun taşınması için özellikli bir bina tasarımını da günümüze miras bırakmıştır. UNESCO'nun 30 Kasım 1976 tarihinde Nairobi de gerçekleştirdiği toplantısında ortaya konan, Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rolleri Konusunda Tavsiyeler de Genel İlkelerin 2. Maddesinde Tarihi alanlar ve çevreleri, yerine konulamaz evrensel mirası oluşturan değerler olarak ele alınmalıdır. Topraklarında yer aldıkları devletin, hükümet ve vatandaşları bu mirası korumayı ve günümüz sosyal yaşamı ile bütünleşmeyi görev saymalıdırlar, ifadesinden hareketle; bölge doğal çevre verisi olan su havzası, arkeolojik sit alanı, bu verilerle birlikte su terfi istasyonu tebliğde söze konu olan mekânsal örgütlenmesi ile belge değeri, sürdürülebilirlik değeri, sağlamlık değeri, üslupsal değeri taşımaktadır. Gerek bölgesel özellikler bağlamında tasarlanması, gerekse konumu ile korunması gerekli kültür varlığı olarak gelecek kuşaklara aktarılması gerekli bir bina örneği olarak yaşamını sürdürmesi için koruma altına alınarak gelecek kuşaklara aktarılmalıdır.

İSTANBUL
Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası / Yeni Kundura Binası

İstanbul/Televizyon ve Sinema Stüdyosu, Kundura Sinema

Ayşegül ORHAN ŞAHAN
Doğuş Üniversitesi

Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, 1812 yılında II. Mahmut tarafından özel sektörden satın alınarak devletleştirilmiş, 1923'te Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü'ne bağlanmış,1925'te Sanayi ve Maadin Bankası'na devredilmiştir. 1933'te "Sümerbank Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi" olarak Sümerbank'a bağlanmış, 2005 yılında özelleştirme kapsamında Yıldırım Dış Ticaret ve Pazarlama A. Ş.'ye satılmıştır.

Parsel, 2006 yılında III No'lu Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararı ile "Endüstri arkeolojisi çerçevesi içinde İstanbul'daki önemli endüstriyel miras örneklerinden biri" olarak tanımlanmıştır. Boğaziçi'nde sanayi mirasının günümüze ulaşan örneklerinden bir tanesi olan Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, deri ve ayakkabı üretimi konusunda her türlü üretimi gerçekleştirmiş ve ülkemizde bu günkü ayakkabı sanayinin yaratılmasında öncülük etmiştir. Yerleşim bünyesinde gerçekleşen üretim ile ülkemiz endüstri tarihinin ve çalışanlarına sağladığı lojman, anaokulu vb. tesis imkanları ile cumhuriyetin sosyal devlet anlayışının önemli simgesidir.

Yeni Kundura Binası, işletmenin tarihsel gelişim süreci içinde fabrika kompleksine 1950'li yılların sonlarında eklenmiştir. Fabrika üretimini ve yerleşimini genişletme ve yenileştirme çalışmaları kapsamında inşa edilen yapı, işletmenin modernleşme dönemini yansıtmaktadır. İstanbul'luların hafızasında yer etmiş ve Boğaz silüeti ile özdeşleşmiş bulunan Sümerbank Logosu da Yeni Kundura Binası'nın ön ve yan cephelerinde yer almaktadır.

Yeni Kundura Binası, sanayi yapısının rasyonelliğini yansıtan işlevine uygun olarak biçimlenmiştir. Yapı, ayakkabı üretim sürecinde kullanılan uzun bant sistemine uygun olarak dar ve uzun bir plan şemasına sahiptir. Üretimin gerçekleştiği ana binanın sahip olduğu tek, geniş ve yüksek boşluktan oluşan iç mekanı etkileyicidir. Deniz cephesinde bulunan beşer katlı ofis binaları ile yapı, gerek küçük gerek büyük ölçekli endüstriyel mekan gereksinimine cevap verecek çeşitliliğe sahiptir. Cephelerde gözlenen yatay ve düşey etki modern mimariye vurgu yapar. Betonarme yapım sistemi, taşıyıcı aks açıklığı, kullanılan beton prekast cephe panelleri, çelik konstrüksiyon üstüne cam giydirme asansör kuleleri ile yapı dönemine göre ileri bir teknik, yapım sistemi ve malzeme ile üretilmiştir. Yapıya mimari kimliğini veren tüm mekansal ve teknik özellikleri ile Yeni Kundura Binası cumhuriyetin modern dönem endüstri mimarisinin özgün bir örneğidir.

İstanbul Televizyon ve Sinema Stüdyosu olarak işlevlendirilen parselde, film platosu olarak kullanılan Yeni Kundura Binası'nın plan ve cephe düzeni, yapı elemanları ve asansör kuleleri özgünlüğünü büyük ölçüde korumaktadır. Deniz cephesinde bulunan trafo binası, 2006 yılında parselin belgeleme süreci tamamlandıktan sonra yıkılmıştır.

AYDIN
Aydın Tekstil Yerleşkesi
Aydın Tekstil Park

Fatma KOLSAL*
Berna ÜSTÜN*
**Eskişehir Teknik Üniversitesi*

Aydın il merkezindeki ilk önemli sanayi yapısı olan Aydın Tekstil fabrikası, 1953 yılında halka açık bir anonim ortaklık olarak kurulmuştur. 1957'de iplik, 1958'de hambez ve 1960 yılında da işlenmiş bez tesislerini tamamlamıştır (Anonim, 1973, s:294). Tapu kayıtlarından elde edilen bilgiler doğrultusunda, Aydın Tekstil'in 31.05.1959 'da Anonim Ortaklığı iken, 21.05.1965'de Anonim Şirketi olarak tescil edildiği görülmektedir. Bu da fabrikanın kurumsallaşmasını zaman içerisinde tamamladığının bir göstergesidir (Aydın Efeler Belediyesi Arşivi). Yerleşke üretim, yönetim, sosyalleşme, konaklama ve dini yapılar gibi farklı işlevlere sahip binaların bir araya gelmesiyle oluşmuştur.

1958'de üretimin başladığı yerleşkeye, sonraki çeşitli yıllarda üretim, barınma ve dini olmak üzere farklı işlevlerde yapılar dâhil edilmiştir. Projeleri, çeşitli zaman dilimlerinde, Mehmet Kutluözen, Aykut Uysal, Sabahattin Ekbir, Ziya Arsel, Ruşen Doğan, Rıfat Berk, Alim Aydın, Orhan Özaydın, Güven Aka, Halil Erkul tarafından gerçekleştirilen yapıların yükleniliciliği Mehmet Kutluözen İnşaat Müteahhitliği tarafından yapılmıştır. Liberal bir sürecin ürünü olan yerleşke, tamamen devletçi bir finansman anlayışı ile değil hem Sümerbank, hem de Aydın Tekstil Anonim Şirketi işverenliğinde inşa edilmiştir.

Kuruluş tarihinde, yerleşkenin konumu kentin doğusunda ve dışında, demiryolu ve karayolu ulaşımına olanak veren bir noktada planlanmıştır. Yerleşkenin güneyinden yapımı fabrika ile aynı yıllara denk gelen Denizli-İzmir Karayolu geçmektedir. Alanın kuzeyinde ise 19. yüzyıl sonlarında aktif hale geçen demiryolu bulunmaktadır.

Yerleşke Aydın'da il merkezinde yer alan ilk fabrika yapısıdır. Yapım yılları itibariyle ekonomide liberal anlayışın benimsendiği politikaların ürünü olmasına rağmen devletçi politikaların mimari ve sosyal dilini kullanır. Bu dil yerleşke içerisindeki farklı işlevlerdeki yapıların birlikteliğinden de anlaşılmaktadır. Üretim, yönetim, eğitim, barınma ve sosyalleşme yapıları ağaçlandırılmış yerleşke alanı içerisinde yerlerini bulmuştur. Ayrıca bölgenin pamuk kalitesi ve fabrikanın ürün niteliği Aydın Tekstil'i kent ve ülke için de önemli bir konuma taşımıştır. Tarihsel süreç içerisinde yerleşke, kentin doğu yönünde genleşmesi nedeniyle, kentsel dokularla çevrelenmiş ve kent içinde kalmıştır.

Üretimin 2002 yılında durduğu yerleşke, günümüzde üretim amaçlı kullanılmamaktadır. Yapıların birçoğu ayakta ancak zarar görmüş durumdadır. Ağaçlar mevcudiyetini korumaktadır. Yerleşke içerisinde beş yapı (Ana üretim binası, idari bina, kazan dairesi, yemekhane, giriş kapısı) ve tüm ağaçlar tescillidir. 2016 yılında, Aydın Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilen kamulaştırma ile fabrika alanı tüm yapılarıyla birlikte TARİŞ'ten devralınmıştır. Günümüzde yerleşkenin açık alanları kamusal park olarak kullanılmaktadır.

AYDIN
Aydın Tekstil Fabrikası Ana Üretim Binası

Berna ÜSTÜN*
Feran Özge GÜVEN ULUSOY*
Ayşe Deniz YEŞİLTEPE*
**Eskişehir Teknik Üniversitesi*

Ana üretim binası, resmi olarak 1953'te kurulan, temelleri 1955'te atılan, Aydın Tekstil Yerleşkesi içerisinde 1958 yılında faaliyete geçmiştir. Mimari projesi ve yükleniciliği Mimar Mehmet Kutluözen tarafından gerçekleştirilen yapının inşası Sümerbank desteğiyle sağlanmıştır.

Ana üretim binası, yerleşkede merkezi bir noktada konumlanmaktadır. Üretimin odağı olması sebebiyle gerisinde yer alan diğer üretim yapılarıyla ve yönetimin gerçekleştiği idari bina ile mekânsal bir ilişki içerisindedir. Karayolu ve demiryolu ile bağlantıyı sağlayan ulaşım aksı ile de temas halindedir. Yerleşimde, ana giriş kapısının karşısında yer alan idari binanın arkasında konumlanmış üretim kütlesi, planimetrik düzlemdeki ölçeksel büyüklüğünü böylelikle cephe açısından dengelemektedir. Yerleşkenin güneyinden geçen karayolundan bakıldığında üretim binası, idari binanın gerisinde ve zaman içerisinde ağaç dokusu ile gizlenmiş durumdadır.

Ana üretim binası iplik, hambez ve işlenmiş bez tesisleri ile apre ve dokuma tevsii ve trikotaj atölyesinden oluşmaktadır. Fabrikanın ilk kurulduğu 1953 yılından 1983 yılına kadar belirli dönemlerde ana üretim binasına ilaveler gerçekleşmiştir. İşçilerin ana üretim binasına geçişine yönelik idari bina ile üretim birimini bir araya getiren bir bağlantı yapısı; üretim kapasitesinin artması sebebiyle 1975'te ve 1983'te gerçekleşen atölye ilaveleri ve yapıya bitiştirilen klima santrali bunlar arasında sayılabilir.

Ana üretim binasında 1953 ve 1960 yılları arasında inşa edilen birimler betonarme karkas sistemiyle yapılmış şed çatılı tek bir kütle altında yer almaktadır. Sonradan yapılan ilaveler gerek işlev gerekse mekânsal özellikler bakımından ilk kütleye göre farklılıklar taşımaktadır. Bu farklılaşma ilave birimlerin zaman içerisinde eklemlendiğini de görünür kılarak, kırma ve kiremit kaplı çatıları aracılığıyla dışarıdan da okunabilmektedir. Şed çatının altında yer alan birimler ışık ve havalandırma açısından mekânsal niteliğin daha önemsendiği bir durum ortaya koymaktadır.

Üretim faaliyetlerinin durması nedeniyle, 2002 yılından bu yana kullanılmayan binadaki makine ve teçhizat, 2014 yılında tasfiye edilmiştir. Bina ilk olarak 28.11.2001 gün ve 10256 sayılı, ilerleyen süreçte 10.04.2002 gün ve 10562 sayılı İzmir II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararı ile tescillenmiş durumdadır. Güncel durumda, 2016 yılında Aydın Büyükşehir Belediyesince TARİŞ'ten devralınarak kamulaştırılan yerleşke alanı içerisinde bulunan ana üretim binası, yapısal olarak ayakta ancak tahrip görmüş haldedir.

AYDIN
Aydın Tekstil Fabrikası İdari Binası

Fatma KOLSAL*
Ayşe Deniz YEŞİLTEPE*
Feran Özge GÜVEN ULUSOY*
**Eskişehir Teknik Üniversitesi*

Aydın Tekstil Fabrikası'na ait idari bina, Aydın Tekstil Yerleşkesi içerisinde 1958 yılında inşa edilmiştir. Mimari projesi ve yükleniciliği Mimar Mehmet Kutluözen tarafından gerçekleştirilen yapının inşası Sümerbank desteğiyle sağlanmıştır.

Yapı, Denizli-Aydın karayolu üzerinde yer alan, kentin doğusundaki yerleşke ana giriş kapısının tam karşısında, üretim birimlerinin önünde yer almaktadır. Merkezi konumdaki bina, yerleşkedeki yoğun ağaç dokusu ile çevrelenmiştir. İdari binanın önünde, fabrika ana nizamiyesi ile yapı arasında bir meydan yer almaktadır.

Betonarme karkas sistemle inşa edilen ve beşik çatıya sahip olan idari bina, iki katlı olup, lineer bir plan şemasına sahiptir. Simetrik bir düzendeki ana cephede, giriş açıklığı üzerinde simetri aksını vurgulayan bir çıkma yer almaktadır. Bu farklılaşma üst katta da devam ederek, giriş alanı üzerinde bir balkona dönüşür. Bu yaklaşım ana cephenin kente yönelik oluşu ve işçiye ve kente hitap etme olgusunun dönemsel olarak da bir tekrarı niteliğindedir.

Aydın Tekstil Fabrikası'nın idari binası, yerleşkedeki dönemsel özellikleri en iyi yansıtan yapılardan biridir. Erken Cumhuriyet dönemi sanayi yapılarında da gözlemlenen ve devletçi politikaların bir ifadesi olan idari binaların üretim birimlerine yakın konumlanmaları, burada da tekrarlanmıştır. Özellikle giriş alanının karşısında ve bir meydana cephe vererek sergilediği duruş bakımından da aynı dönemsel veriler doğrulanmaktadır. Kuruluşunda üretim yapısıyla daha zayıf bir fiziki teması olan yönetim yapısının, bu temas alanı ilerleyen süreçlerde işçilerin girişine yönelik olarak bazı ilavelerle genişlemiştir. Vaziyet planında da okunabilen bu hacimsel artış, hizmet ettiği işçi girişi ve kontrolü işlevleri bakımından devletçi politikaların bir başka yansımasıdır. Yapı modernist dili, formu ve organizasyonu açısından öncü sanayi yerleşkelerinin idari binalarıyla benzerlik içindedir. Yapıyı önemli kılan en önemli unsur, ekonomide liberal sürecin bir ürünü olmasına karşın, kendinden önceki devletçi politikaların gerek mimari gerekse sosyal bakımdan izlerini taşımasıdır. Bu süreklilik, kendine has özellikleriyle birlikte, fabrikayı melez bir yapılanma olarak geliştirirken, geçmişle kurulan bir bağın da işaretlerini vermeye devam etmiştir.

Üretim faaliyetlerinin durması nedeniyle, 2002 yılından bu yana kullanılmayan bina oldukça iyi durumdadır. İlk olarak 28.11.2001 gün ve 10256 sayılı, ilerleyen süreçte 10.04.2002 gün ve 10562 sayılı İzmir II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararı ile tescillenmiştir. Güncel durumda, 2016 yılında Aydın Büyükşehir Belediyesince TARİŞ'ten devralınarak kamulaştırılan yerleşke alanı içerisinde karayoluna dönük cephesi ile kent belleğindeki yerini korumaktadır.

SİVAS
TCDD Beton Travers Fabrikası ve Yerleşkesi

Pınar KOÇ
Cumhuriyet Üniversitesi

Beton Travers Fabrikası ve Yerleşkesi, Sivas-Ankara karayolunun güney hattında konumlanmaktadır. Yerleşke, aynı çevreyolunun kuzeyinde konumlanan 1940'lı yılların önemli modernizm imgesi Çimento Fabrikası ile birlikte modernizminin ve toplumsal ülküsünün sürekliliği noktasında önemli bir örnektir. Beton Travers Fabrikası, demiryolunun traverslerinin betondan imalini sağlamak amacıyla açılmıştır. Fabrika, Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı olarak 1976 yılında kurulmuş, 1979 yılında üretime başlamıştır ve tüm sosyal donatılarıyla birlikte modern bir sanayileşme pratiği sunmaktadır. Ayrıca fabrika, Sivas'ı Ankara'ya bağlayan demiryolu ağına bitişik ve ona paralel şekilde konumlandırılmıştır. Yani Çimento Fabrikası'na çıkan dekovil hatları ve yine bu bölgede konumlanan küçük ölçekli tren istasyonu, benzer şekilde Beton Travers Fabrikası'na da hizmet etmektedir.

Beton Travers Fabrikası üretim ve sosyal donatılardan oluşan bir yerleşke niteliğindedir. Nizamiye binası, işçi sosyal tesisi, fabrika müdürlüğü binası, işçi sendikası, motorhane, arıtma tesisi, depo, ısı santrali, imalat ve açık hangarlar ve kaynak atölyesi yerleşkenin üretim bölümünü oluşturmaktadır. Ayrıca lojmanlar, bir tren istasyonu ve istasyon binasına tahsis edilmiş bir lojman ve cami, yerleşkenin sosyal donatılarını oluşturmaktadır.

Fabrika alanının batısında "yapı" tren istasyonu ile istasyon binası için tahsis edilmiş lojman binaları ve cami bulunmaktadır. İstasyon binasının doğusunda ise fabrika ve diğer donatılar yer almaktadır. Çevreyol üzerinden girilen yerleşkenin ilk binası nizamiye binasıdır. Nizamiye binasının hemen batısında işçi sosyal tesisi yer almaktadır. Sosyal tesisin güneyinde fabrika müdürlüğü, doğusunda ise tek katlı olarak inşa edilen işçi sendikası, motorhane ile arıtma tesisi ardı ardına konumlanmaktadır. Birbirine bitişik olarak konumlanan İşçi sendikası-motorhane-arıtma tesisi ile oluşturulan sınır hattının arka kısmında ise ısı santrali ve depo bulunmaktadır. Fabrika müdürlüğünün batı hattı boyunca ise imalat ve açık hangarlar ve kaynak atölyesi yerleştirilmiş olup bu üretim öğeleri, bir depo binası ve lojmanlarla sınırlandırılmıştır. Yerleşkede konumlanan üretim ve sosyal donatılarla ilintili tüm yapılar döneminin modern mimari dilini yansıtmaktadır. Rasyonel kütle düzenekleri ve cephe örgüsünü tanımlayan yatay pencere açıklıkları ile işlevselci bir mimari dili temsil etmektedir.

"Yapı" tren istasyonunun şehrin batı yönündeki ilk çıkış istasyonu olması yine Çimento Fabrikası ve Beton Travers Fabrikasının şehrin batı aksında modern sanayi imgelemeni sosyal donatılarıyla da konsolide etmesi alanın modern kentsel sürekliliği ve hüviyeti açısından önemlidir. Beton Travers Fabrikası yerleşkesinde, Çimento Fabrikası yerleşkesine benzer şekilde mekânsal kurgulamalarda modern dizgeler araçsallaştırılmıştır. Lojmanlarla modern yaşam dizgeleri ortaya konurken, diğer sosyal tesisler ve üretim alanlarıyla da yerleşke, modern yaşam biçimindeki ritüelleri sergilemektedir.

İSTANBUL
Kandilli Rasathanesi Dürbün Binası

Nahide ÇAKIR ERSOY
Yüksek Mimar (İ.T.Ü. 1995 / Protek İnşaat San. Tic. Ltd. Şti.)

Kandilli Rasathanesi Dürbün Binası, İstanbul ili, Üsküdar ilçesinde Talimhane, Kandilli ve Vaniköy arasında bulunan ve denizden yüksekliği 136 metre olan İcadiye Tepesi'nin en yüksek noktasında, Boğaziçi Öngörünüm alanı sınırları içinde bulunmaktadır.

Kandilli Rasathanesi, ülkemizin en eski ve en önemli bilim kuruluşlarından biri olması yanında, Cumhuriyet öncesi ve sonrası bilim tarihimizin değerli bir tanığı ve ana unsurlarından biridir.
Mehmet Fatin Bey tarafından 1910 yılında İcadiye Tepesi'nde kurulan rasathane, günümüze birçok değişiklikle ulaşmış olsa da bir rasathane yerleşiminin gelişiminin izlenebildiği, bilimsel işlev ve teknolojik mekanizmaların, cumhuriyetin ilk yıllarındaki mimariyle ilişkisinin görülebildiği önemli bir belge niteliğindedir.

Kandilli Rasathanesi'nin simgesi haline gelmiş olan Dürbün Binası bilimsel işlevine yönelik özel bir strüktüre sahip bir binadır. İnşaattan önce, 1925 yılında, ekvatoryal dürbün satın alınmış sonrasında 1926 yılında, yapının temeli atılmıştır. 1933 yılında ekvatoryal dürbün yerine konmuş ve bina 1936 yılında hizmete girmiştir. Yapının, projesine ve mimarına ait bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Yapı, doğu-batı ekseninde simetrik olarak inşa edilmiştir. Oturum alanı 206 m²'dir. Batıda, "Dürbün Kulesi" ve doğuda "Büro Binası" olmak üzere iki bölümdür.
Yapının strüktür olarak üç bağımsız taşıyıcı sistemi vardır:
İlk sistem, yapıyı özgün kılan ve ekvatoryal dürbünün yerleştirildiği pilyedir. Astronomi gözlemlerinde çizim, fotoğraf gibi kayıtlar, kaydın alındığı zaman ve konuma göre değerlendirilmektedir. Konumun sabit kalabilmesi için gözlem aracının yapı ve zemin titreşimlerinden etkilenmeyecek şekilde sabitlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla, dürbünü taşıyan betonarme pilye, sağlam kaya kütlesine oturtulmuştur.
Yapının taşıyıcı sistem olarak bağımsız diğer bölümleri sekizgen planlı Gözlem Kulesi ile Büro binasıdır. Kule, pilyeyi saran bir kabuk olarak planlanmıştır, üzerinde de hareketli ahşap bir kubbe bulunmaktadır. Kulenin döşemeleri, pilye ile temas etmez.

1947 yılından itibaren Güneş gözlemi yapılan bina, günümüze iyi korunmuş halde ve özgün işlevini sürdürerek ulaşmıştır. Dürbün Binası, işlevine yönelik özel bir strüktüre sahip ve ülkemizin 20. yüzyıl astronomi mirası kapsamında korunması gereken önemli ve nadir bir yapıdır.

ISPARTA
Atatürk Stadyumu

Ülkü ÇELEBİ GÜRKAN
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

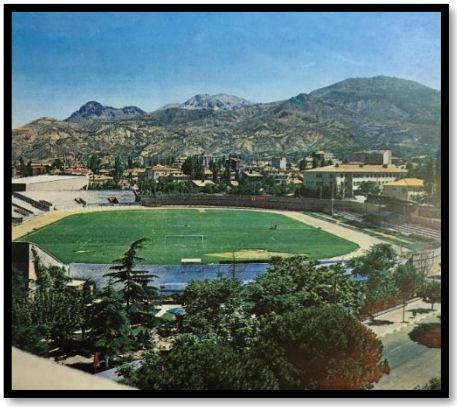

Bir kent içi stadyumu olan Isparta Atatürk Stadyumu İstasyon Caddesi üzerine konumlandırılmıştır. 1939 yılında temeli atılan birinci mevki tribünü, 1940 yılında törenle açılmıştır. 1950 yılında tribün önüne toprak futbol sahası yapılmıştır. 1960 yılında başlayan maraton tribün, iki adet açık tribün ve ana giriş kapısının inşası ise 1974 yılında tamamlanmıştır. Oval forma sahip stadyumda altı kulvarlı bir atletizm pisti bulunmaktadır.

Birinci mevki tribünü özgün durumunda saha kotundan yükseltilmiş protokol birimi ve iki yanında yer alan saha kotundan başlatılmış seyirci birimlerinden meydana gelmektedir. 90 m uzunluğunda ve 15 m genişliğindedir. Tribünün merkezinde yer alan protokol biriminin üzeri oluklu levha kullanılarak kapatılmıştır. Soyunma odaları, doktor odaları, ıslak hacimler vb. gibi servis birimleri, dönemin stadyum tasarım anlayışına uygun biçimde protokol biriminin altında çözülmüştür. Tribünün merkezinde, özellikle resmi bayram kutlamalarında liderlerin halka seslenmesi için inşa edilmiş dairesel formlu bir loca bulunmaktadır. 1984 yılında stat kapasitesini arttırmak amacıyla kapalı tribünün yan kısımları saha kotundan yükseltilmiş, altına hizmet birimleri inşa edilmiş ve koltuk sayısı arttırılmıştır. Yenileme çalışmasında servis mekânlarının ışık alabilmesi için tribünler saha kotu yerine 3 m yukarıdan başlatılmış ve merdivenlerle seyircinin tribünlere geçişi sağlanmıştır.

1940'lardaki özgün tasarımı ve 1960'lı yıllardaki açık tribün eklemeleriyle mimari bütünlük çizgileri taşıyan stadyum, bu niteliğini 1980 yılından sonra yapılan yenileme çalışmalarıyla yitirmeye başlamıştır. Yine de yapı bütüncül olarak değerlendirildiğinde rasyonel kütle anlayışına göre biçimlenen tribünleri, halka hitap locası, girişlerin üzerindeki betonarme saçakları ile birlikte özellikle kapalı tribün locası ile inşa edildiği dönemin mimari çizgilerini hala yansıtmaktadır. Kütle kurgusu günümüze kadar korunarak gelmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilmeye çalışılan modernleşme projesinin Isparta kentindeki fiziksel, sosyal ve ideolojik unsurlarından biri olan ve kent imajının önemli bir parçasını oluşturan yapı; belgelenmesi gereken önemli bir modern mimarlık ürünüdür. Isparta Atatürk Stadyumunun belgelenmesi Türkiye'de erken dönem mimarlık ideolojisi, kütle plastiği ve yapım teknolojisinin geleceğe aktarılması bakımından da önem arz etmektedir.

ANKARA
Kavaklıdere Sosyal Kulübü (Sporting Kulüp)

Lale ÖZGENEL
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Kavaklıdere Sosyal Kulübü, Cumhuriyet Ankara'sının ilk tenis kulübü ve ilk spor tesislerinden biri olarak 1928 yılında, *Sporting Kulüp* adı altında kurulmuştur. Kurucuları ve üyeleri arasında dönemin siyaset adamları, devlet memurları, üst düzey yöneticileri ve gazetecileri vardır. Kulübün ilk toprak kortu, kuruluşundan önce, 1927 yılında kullanıma açılmış, ikinci kortu ise olasılıkla 1928-1931 yılları arasında yapılmıştır. 1928 yılında yapılan kulübe ve 1936 yılında yapılan servis barakası ilk kulüp yapıları olarak hizmet vermiştir. Servis yapılarının zaman içinde yetersiz kalması nedeniyle dönemin kulüp yönetimi tarafından yeni ve modern bir kulüp binası yaptırılmasına karar verilmiş, bu yapı aynı zamanda kulübün üyesi de olan yüksek mimar Nejat Ersin tarafından herhangi bir ücret almaksızın projelendirilmiştir. Projesi 1968-1969 yılları arasında hazırlanmış, 1969-1970 yılında açılmıştır.

Yalın kitle anlayışına sahip, betonarme sistem ile inşa edilmiş yapı modernist üslupta tasarlanmıştır. Zemin üzerinde iki kat, zemin altında bir kat olmak üzere toplam üç katlı olarak planlanmıştır. Kortlara bakan cephede, zemin ve 1. katta izleyici alanı olarak düşünülmüş teras-balkonlar (sonradan kapatılarak iç mekana katılmıştır) vardır. Geniş aralıklı düşey demir borulardan oluşan bir ızgara, cepheden taşma yapan bu teras-balkonları birbirine bağlamak için kullanılmıştır. Teras-balkonlarda kullanılan boru profil yatay korkuluklar ve düşey boru ızgara, yapının cephesinde birbirini tamamlayan bir geometrik düzen ve hareket oluşturmuştur. Kortlara bakan cephenin giriş tarafında uygulanan kısmi tuğla kaplama ile cepheye doku kazandırılmış ve kitlede düşey bir algı oluşturulmuştur. 1991 yılında yapıya bir tam kat ve bir yarım kat ilave edilmiştir. İleri tarihli bir değişiklikle (olasılıkla 2001 yılı sonrası) boru korkuluklar ve düşey boru ızgara sistem kaldırılmış, zemin ve 1. kat teras-balkonları parapet detaylı camlı doğrama ile kapatılarak iç mekana katılmış, ve giriş kapısına rüzgarlık eklenmiştir. Yakın bir dönemde yapılan bir değişiklikle ön cephedeki teras-balkon kapamaları, giydirme cephe olarak yeniden düzenlenmiş, her iki yanda bulunan pencerelerin orijinal kayıt düzeni değiştirilmiştir. Yapılan tüm değişikliklere rağmen yapı iyi durumda olup, özgün kitle formu, iç-dış mekan kurgusu ve tuğla kaplama algılanabilmektedir.

İSTANBUL
Gürel Sineması
Koton Mağazacılık Tekstil San. ve Tic. A.Ş. Beşiktaş Şubesi

Melis BİLGİÇ*
Zeynep UZUN*
**Yıldız Teknik Üniversitesi*

Gürel Sineması, Beşiktaş Köy içi kentsel sit alanı sınırları içinde Sinanpaşa Mahallesi; Ortabahçe Caddesi'nde 291 Ada 65 Parsel üzerinde yer almaktadır. 20. Yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren İstanbul'un kültür ve sanat yaşamının bir parçası olan sinemanın popülerleşmesi ile Gürel Sineması inşa edilmiştir. 1939 yılında "Aile Bahçesi" adıyla anılan yazlık sinema bölümünün caddeye bakan tarafında, kışlık salon olarak hizmet vermeye başlamıştır. Bir kısmı yazlık, bir kısmı kışlık mekândan oluşan sinemalara ait önemli örneklerden biridir. Yapı, 1970'li yıllarda onarım geçirdikten sonra, "Yumurcak Sineması" adını almış ve 1980'li yılların ortalarına kadar özgün işleviyle kullanımını sürdürmüştür. Uzun süre boş ve bakımsız kaldıktan sonra 1990'ların sonundan itibaren ticaret amaçlı kullanıma açılmıştır. Günümüzde ticaret işlevini sürdüren yapının yazlık sinema bölümünün yerinde Mimar Sedat Gürel ve Mimar Radi Birol tarafından 1985 yılında tasarlanan Büyük Beşiktaş Çarşısı yer almaktadır.

Sinema yapısı, İstanbul'da erken dönem betonarme yapım sisteminde inşa edilen yapılar arasındadır. İşlevi ile bağlantılı olarak özgün seyir salonu kısmında betonarme çerçeve kirişler kullanılarak dönemi için geniş sayılan bir açıklık geçilmiştir. Özgün işlevini ve dönemini yansıtan iç mekân kurgusunun günümüzde genel hatlarıyla okunabilmesi yapıyı önemli kılmaktadır. Bununla birlikte 20. yüzyılın yapım tekniğini ve mimari detaylarını barındırması bakımından belge değeri taşımaktadır. Tescil kaydı bulunmayan yapı genel olarak kütle bütünlüğünü korumasına karşın 1990'lı yıllar itibariyle cadde cephesi, yapılan eklemeler ve giydirme cephe kaplamalarıyla özgün halinden uzaklaştırılmıştır. 2015 yılında yapılan son uygulamada muhdes giydirme cephe kaldırılıp, mimari detay bakımından diğer cephelere göre daha zengin giriş cephesi özgün haline dönüştürülmüştür. Yapının yatay, düşey ve eğrisel hatların bir arada kullanılarak oluşturulmuş olan ve kademeli bir şekilde yükselerek çatı seviyesinde sonlanan cephe düzeni ve köşe detayları 20. Yüzyılın modernist estetik değerlerini yansıtması nedeniyle korunması önemlidir.

Gürel sineması, ilk inşa edildiği tarihten itibaren Beşiktaş'ta talep edilen sinema seyri ve sosyalleşme alanı beklentilerinin büyük bir bölümünü karşılamış ve 20 yılı aşkın süredir özgün işlevinde kullanılmamasına rağmen kentlinin hafızasında hala 'sinema' yapısı olarak yer tutmaktadır. Ayrıca Beşiktaş ilçesinde inşa edilmiş ilk örneklerden biri olan sinema yapısı, ilçede sonradan yapılan aynı işlevli yapılara öncülük etmiştir. Sinema yapısının günümüzde özgün işlevini sürdürmemesine karşın Cumhuriyetin modern yaşam tarzının bir simgesi olarak korunması gereklidir.

ANKARA
Cebeci Sineması
Kamu-Sen Merkez Binası

Ezgi Çağla UCARI
Başkent Üniversitesi

Ankara Erzurum Mahallesi Talatpaşa Bulvarı'nda yer alan, semtinin adını taşıyan Cebeci Sineması, döneminin özelliklerini yansıtan önemli bir sinema yapısıdır. Kızılay ve Ulus'a yakın, ulaşım ağı gelişmiş merkezi bir alanda konumlanmıştır. Sinemanın bu konumu, çektiği seyircinin yerleşimi ve özellikleri mahalle kültürüne dair izler taşımaktadır. Cebeci Sineması, Ankara'nın ilk semt sineması olması bakımından önemlidir. Ailelerin yürüyerek ulaşabilecekleri yakınlıkta konumlanmıştır. (Cantek, Zırh, 2014)

Sözlü tarih anlatılarında söylendiğine göre; bir yabancı filmin özgün versiyonu Ulus'ta izlenirken aynı filmin Türkçe seslendirmeli olanı da Cebeci Sineması'nda izlenebilmektedir. Bu yapı, özellikle döneminin Amerikan filmlerini oynatması ile ünlüdür. 1949 yılında projelendirilen yapı, 1950 yılında sinema olarak kullanıma açılmış, 1968 yılında tadilat geçirmiştir. 80'li yıllarda sinema yapıları etkinliğini kaybedince yıkıldığı bilinmektedir. Yapının bulunduğu alan, yapının yıkılmasından sonra gaz istasyonu ve otopark olarak kullanılmış, 2014 yılında otoparkın yerine yeni bir yapı olarak Kamu-Sen Genel Merkez Binası inşa edilmiştir.

Cebeci Sineması, uzun yıllar üstlendiği kültürel işleviyle önemli olmasının yanı sıra, mimari özellikleri ile de döneminin yapılarına ilişkin önemli bilgiler vermektedir.1736 metrekarelik alana kurulmuş dört katlı; bir zemin kat, iki normal kat ve bir bodrum kata sahip kâgir binada yer almaktadır. Giriş beş basamaklı bir merdivenle yükseltilmiş ve saçakla vurgulanmıştır. Yapının cephesinde simetrik bir pencere düzeni bulunmaktadır. Yalın mimarisi ile dikkat çeken yapı yalın kütle etkisine ve süslemeden uzak cephe düzenine sahiptir. Giriş bir hol ile sağlanmaktadır ve film afişlerinin sergilendiği bir bölüm vardır. Parter (Sahne) katında localar bulunmaktadır. Projeksiyon ve çalışanların konutu olarak ayrılan katta galeri boşluğu oluşturulmuştur.1500 kişilik geniş bir salona sahiptir. Binanın üst katındaki bölümler çalışanların konutu olarak ayrılmıştır. Tavanı ve zemini ahşap kaplı, koltukları ahşap ve üzeri deri kaplıdır. (Tanyer, 2016)

Sinema yapıları, eğlence, sosyalleşme, bir araya gelme mekânıdır. Bir dönemin tarihine tanıklık etmiş olan Cebeci Sineması; Cebeci, Ulus, Dışkapı gibi semtlerin gelişim sürecinin izlenmesinde ve toplumsal yapısında önem kazanmıştır. Cebeci Sineması, şehrin kültürel yaşamını geliştirmiş ve yaşayanların belleğinde yer etmiş bir yapı olmasına rağmen günümüze ulaşamamıştır. Cebeci Sineması'nın DOCOMOMO Türkiye ile tarihteki yerinin ve öneminin gün ışığına çıkarılması sağlanması amaçlanmıştır.

ANKARA
Uzay Sineması
Uzay Düğün Salonu Binası

Hakan ÖZKAN
Başkent Üniversitesi

Uzay sineması binası 1950'lerden sonra özelleşen semtlerden Cebeci'de bulunmaktadır. Adını Osmanlının son dönemlerinde bölgede yerleşen Cebeci Ocağından alan semt, Cumhuriyetin kurulması ile yapımına başlanan yüksekokulları, hastaneleri, askeri tesisleri ile kısa sürede şehrin bir cazibe merkezi haline gelerek, yoğun bir yerleşim bölgesine dönüşmüştür. Bu dönüşüm, Cebeci semtinde kendine özgü bir mahalle yaşantısını ortaya çıkarmış ve toplumsal belleklerde yerini almıştır.

Altı yüz kişilik olarak tasarlanan Uzay Sineması toplamda 1846 metrekare kullanım alanı sunmaktadır. Bu kulanım alanının 443 metrekaresi otopark, 1268 metrekaresi sinema ve 135 metrekaresi ise dükkân olarak projelendirilmiştir. Yapım tarihi olan 1969 yılından 1985 yılına kadar sinema salonu olarak faaliyetine devam etmiş olan uzay sineması binası bu tarihten sonra düğün salonu olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde düğün salonu olarak kullanılmasına rağmen, bina dış cephesi ve sinema salon ve balkon bölümünde yapısal bir değişiklik yapılmamış olduğundan geçmişten günümüze aslına sadık olarak ulaşabilen ender sinema salonu yapılarından biri olması nedeniyle önem taşımaktadır.

Uzay sineması 4 kattan oluşmaktadır. Bodrum katı otopark olarak tasarlanmış yapının zemin katta 2 adet dış cephe ile direk bağlantılı ticari üniteler ve sinema girişi ile bilet gişesi bulunmakta olup, alt fuaye ve sinema salonu çıkış merdivenleri ile ıslak hacimler de zemin katta çözümlenmiştir. Yapının birinci katında, üst fuaye, büfe, sinema salonu ve sahne bulunmaktadır. İki kattan oluşan sinema salonu, balkon kısmı ikinci katta olup, balkon kısmının altına gelecek şekilde bir asma katta teknik ve idari birimler çözümlenmiştir.

Yapı, sinema salonu olarak tasarlandığı için dış cephesinde zemin kat haricinde herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Taş kaplama ile özelleştiren ön cephede sinema giriş kapısının üstünde yer alacak şekilde dekoratif bir kaplama kullanılmıştır.

KIRKLARELİ
Alpullu Şeker Fabrikası Sinema ve Gazino Binası

Murat SÖNMEZ*
Pelin GÜROL ÖNGÖREN*
Kevser ÖZKUL*
**TOBB ETÜ- Mimarlık Bölümü*

19.yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa'da teşviklerle desteklenen pancar şekeri üretimine yönelik girişimler Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleşebilmiş ve dönemin ideolojik yaklaşımının bir parçası olarak görülmüş ve ilerletilmiştir. 26 Kasım 1926 yılında Alpullu Şeker Fabrikası ile başlayan şeker üretimi milli ekonomiyi oluşturan yapı taşlarından biri olmuştur. Alpullu Şeker Fabrikası endüstrileşme ve modernleşmenin temsili haline gelmiştir. Bunun yanı sıra şeker fabrikaları toplumsal yapıdaki değişikliklerin de somut göstergeleri olmuş, konumlandırıldıkları kırsal alanları modern yaşam alanlarına dönüştürmüşlerdir. Yerleşke içerisinde yer alan Sinema ve Gazino Binası dönemin modern sosyal tesisleri olarak planlanmıştır.

Alpullu Şeker Fabrikası, kuzeyde Alpullu İlçesi yerleşim merkezi, güneyde demiryolu ve Ergene Nehri, doğusunda ve batısında yer alan geniş tarım arazilerinin arasında kurulmuştur. Fabrika üretim birimlerinin planlandığı ana aksın sonunda bulunan Sinema ve Gazino Binası yerleşke alanının doğusunda konumlandırılmıştır. Sosyal tesis binası konumu itibariyle alandaki diğer sosyal donatılara (Misafirhane yapıları, Futbol, Basketbol, Voleybol Sahası, Tenis Kortu ve Türkiye'nin ilk Golf Sahası) oldukça yakın bir yerde konumlandırılmıştır. Yapının kuzeyinde 2 kattan oluşan fabrika evleri bulunmaktadır. Bina biri 32.23x11.5m diğeri 8.15x14.80m olan iki dikdörtgen kütleden oluşturulmuş olup yarıçapı 4.15 metre olan bir yarım daire ile tamamlanmıştır. Yapı sinema salonu, restoran bölümü ve servis birimlerinden oluşmakta olup, 4.80 m yüksekliğinde ve tek katlıdır. Yapının güneyinde bulunan ön bahçe geniş bir peyzaj alanına açılmaktadır. Binanın ana girişindeki fuaye ziyaretçileri Gazino-Sinema veya Restoran bölümüne yönlendirmektedir. Bu giriş fuayesi vestiyer ve lavabo gibi servis mekânlarını barındırır. Restoran yaklaşık 50 kişi kapasitelidir. Mevcut peyzaj ile iç mekân bütünlüğünü sağlayan taşıyıcılar arasına boydan boya konumlandırılmış, yerden yüksekliği 90 cm olan yatay bant pencereler yerleştirilmiştir. Sinema yalnızca film gösterimleri için değil aynı zamanda çok amaçlı bir salon olarak kullanılmış olup yaklaşık 150 kişiye hizmet vermektedir. Salonda dışarı açılan pencereler yapılmıştır. Bu pencereler sayesinde mekân farklı kullanımlara hizmet edebilmektedir. Alpullu Şeker Fabrikası Sinema ve Gazino binası betonarme olarak inşa edilmiştir. Alpullu Şeker Fabrikası sahip olduğu mimari donanımlar ile çevreleri için endüstriyel ve ekonomik bir lokomotif haline gelirken aynı zamanda Cumhuriyet ideolojisinin istediği/beklediği gündelik sosyal hayata ulaşmanın araçları haline gelmiştir. Alpullu Şeker Fabrikasını ve yerleşkede yer alan Sinema ve Gazino Binasını ekonomik, sosyal ve kültürel değişimin ve dönüşümün araçları olarak tanımlamak mümkündür.

TOKAT
Turhal Şeker Fabrikası Sinema ve Gazino Binası

Pelin GÜROL ÖNGÖREN*
Murat SÖNMEZ*
Kevser ÖZKUL*
**TOBB ETÜ- Mimarlık Bölümü*

20 Ekim 1934'te ilk kampanya dönemine başlamış olan Turhal Şeker Fabrikası Türkiye'nin dördüncü şeker fabrikası olma özelliğine sahiptir. Fabrika kampüsü Tokat şehir merkezine uzak 30 hanelik Turhal köyünde, Yeşilırmak vadisinin su kaynaklarına ve pancar ekim alanlarının bulunduğu yerde, demiryolu hattının yanında kurulmuştur. Alman Machinenfabrik Buckau R. Wolf firması tarafından kurulmuş olan fabrika sayesinde Batı'nın ileri düzeydeki endüstri tekniği Türkiye'ye Alpullu ve Eskişehir'deki fabrikalardan sonra Turhal'a gelmiştir. Fabrikanın çağdaş donanımlarının yanı sıra fabrika yerleşkesi bölge halkının kültür seviyesini, yetenek ve bilgi birikimlerini geliştirmiş, aile fertlerine istihdam sağlamış, tarım kesiminin refah düzeyini arttırmıştır. Birçok farklı işlevle donatılmış olan yerleşke alanı Erken Cumhuriyet Dönemi'nin önemli Endüstri Mirası alanlarından biri olarak ele alınmalıdır. Yerleşkenin en önemli yapılarından biri olan Gazino-Sinema Binası birçok kültürel ve sosyal etkinliğe ev sahipliği yapmıştır.

Turhal Şeker Fabrikası yerleşke alanı içerisinde konumlandırılmış olan Gazino-Sinema Binası, kent merkezine 1 kilometre uzaklıkta, kuzeyde Kırıkkale-Tokat yolu, güneyde Alparslan Türkeş Bulvarı ve Menderes Caddesi, doğusunda Cumhuriyet Caddesi ve Yeşil Irmak Nehri ile sınırlandırılmıştır. Gazino-Sinema yapısı, Turhal Şeker Fabrikası yerleşke alanının güneybatısında yer almakta ve yerleşkeyi ikiye ayıran araç yolunun hemen yanında bulunmaktadır. Gazino-Sinema yapısı ve lojmanların çevresindeki park ve bahçe peyzajı, fabrikanın üretim alanlarından yaşam alanlarını ayırmaktadır. Bu yapı kantin, ilkokul ve misafirhane ile Voleybol, Futbol Sahası, Tenis Kortu gibi spor tesislerinin yakınında planlanmıştır. Bina biri 22.55x15.50m diğeri 15.03x25.22m olan iki dikdörtgen kütlenin bir araya getirilmesiyle kurgulanmıştır. Yapı sinema ve toplantı salonu, gazino ve servis birimlerinden oluşturulmuştur. Bina sıfır kotundan 80 cm su basman seviyesinde olup, 5 metre kat yüksekliğine sahiptir. Yapının doğusunda geniş bir peyzaj alanının içinde kalan arka bahçe bulunmaktadır. Binanın ana girişindeki fuaye ziyaretçileri sinema-toplantı salonuna veya gazino bölümüne yönlendirmektedir. Bu giriş fuayesi vestiyer ve lavabo gibi servis mekânlarını barındırır. Restoran yaklaşık 100 kişi kapasitededir. Ayrıca bu bölümde okuma salonu olarak kullanılan bir asma kat mevcuttur. Bu bölüm yalnızca film gösterimleri için değil aynı zamanda toplantı amaçlı kullanılmış olup yaklaşık 150 kişiliktir. Gazino ve Sinema binası Erken Cumhuriyet Dönemi'nin yapı karakteri ve üretim sistemlerine uygun bir biçimde betonarme olarak imal edilmiştir. Sinema ve gazino yapılarında parke zemin kaplaması uygulanırken, girişte ve merdivenlerde mermer zemin kaplaması tercih edilmiştir.

İZMİR
İzmir Eşrefpaşa Evlenme Dairesi
Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Eşrefpaşa Öğrenim Birimi

N.Ebru KARABAĞ AYDENİZ*
Özüm KARADAĞ*
**Yaşar Üniversitesi*

1926 yılında Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte evlendirme daireleri yapılmaya başlamış, 1950'li yıllarda İzmir Belediyesi tarafından, bu hizmetin halk topluluklarının bulunduğu merkezlerde karşılanması için Kültürpark, Karşıyaka ve Eşrefpaşa evlendirme daireleri yaptırılmıştır. Rıza Aşkan ve Harbi Hotan tarafından, düğün ve toplantı salonu olarak da kullanılabilecek şekilde tasarlanan Eşrefpaşa Evlendirme Dairesi, girişden ulaşılan antre ve bekleme salonu etrafında konumlanan vestiyer ile ıslak mekanlar, nikah salonu ile önündeki yazlık teras ve idari kısımdan (müdür, evlenme memuru, bekleme bölümü) oluşmaktadır (Aşkan, Hotan, 1954, 77). Harbi Hotan 2000 yılında yapılan bir röportajında yapının arsa boyutuna bağlı olarak fonksiyon bakımından kısıtlı olduğunu, buna karşın yapıldığı dönemin mimari koşullarına uygun, iklim şartlarına elverişli, rasyonel bir mimari anlayışla tasarladığını belirtmiştir (Gökmen, 2000, 9). Zemin ve bodrum kat olmak üzere iki kattan oluşan yapının bodrum katına idari kısımda konumlanan bir merdiven ile inilmektedir. Eğimli bir arazide konumlanan yapının bodrum katı kuzey cephesinde yer alan tepe penceresi ile aydınlatılmaktadır. İzmir'in Modernist kamusal yapılardan birisi olan evlendirme dairesi, İkinci Ulusal Mimarlık stilinden, yüksek modernizme geçişi simgelemektedir. Saçaklı asimetrik giriş, solda kesme taş kaplamalı masif bir kütle ile sağda bir kolon tarafından taşınmaktadır. Girişin sağında konumlanan geniş camlı bekleme salonu, yuvarlak kolonları iç mekânda kalacak şekilde zikzaklı bir doğrama ile kapatılarak dinamik bir cephe elde edilmiştir. Simetri aksında konumlandırılarak tavanı yükseltilen nikâh salonu, asimetrik kurguya sahip tasarımın odak noktasını oluşturmaktadır. Yapının geniş pencere açıklığı ve betonarme saçaklar ile oluşan yatay kitle vurgusu, nikâh salonunun yükseltilmiş taş kaplı duvarlarının düşey çizgileriyle dengelenmiştir. Sade bir mimari dile sahip yapının masif yüzeylerinde ve bodrum kat cephesinde, 1950'lı yıllarda sıkça görülen kesme taş kaplamaların kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu yüzeyler ile geniş saçaklar, geleneksel mimariye ait modernize edilmiş öğeler olarak kullanılırken, kolonlu geniş pencere açıklıkları rasyonalist anlayışın karakteristik unsurlarını temsil etmektedir. Bu yapı kütle kompozisyonu açısından da İzmir'de modernist dilin en belirgin okunduğu örneklerden birisidir. İlk evlendirme dairelerinden birisi olması sebebiyle tarihsel değer; özgün malzeme, yapım sistemi ve mekân bütünlüğünü büyük ölçüde koruduğundan özgünlük değeri; kentin modernleşmesinde önemli bir rol oynadığından sosyal değer taşımaktadır. Fakat geçirdiği onarım ve işlev değişikliği sebebiyle özgün niteliklerini kısmen kaybetmiş ve kent belleğinden silinmeye başlamıştır. Bu sebeple kaybolan niteliklerin geri kazandırılarak daha uygun işlevlerle kullanılması gereklidir.

SİVAS
Ethembey Nikâh Salonu

Emre KARAHAN
Mimar, Cumhuriyet Üniversitesi

1980'lerin başında mimari tasarım projesine başlanan, 1984'te temeli atılan ve 1987'de yapımı tamamlanan Ethembey Nikâh Salonu, Abdullah Çürüklü tarafından tasarlanmıştır. Yapı, Ethembey Parkı'nın güney kısmında konumlanmaktadır. Ethembey Parkı, Sivas'ın ilk kamusal açık alanıdır. Park, Tuğbay Ethem Bey'in mülkiyetinde bulunan arazisini 1934'te park olarak düzenlemesiyle kente kazandırılmıştır.

Ethembey Parkı'nın güney alanında konumlanan yapı, nikâh salonu olarak kullanılmaktadır. Yapının en önemli biçimsel gövdesi nikâh salonu kısmıdır ve diğer servis birimleri bu gövde etrafında kümelenmiştir. Bir çeyrek daire tarafından tanımlanan nikâh salonunun gövdesi dış çeperde katmanlı bir plak konstrüksiyonuna dönüşmektedir. Üst örtü konstrüksiyonuyla birleşen bu sistem, zeminden çatıya kadar yükselen dikdörtgen kesitli dar pencere açıklıklarıyla belirginleştirilmiştir. Yapı, bodrum kat ve zemin kattan oluşmaktadır. Yapının ana girişi doğu yönündendir ve güney yönünden de ikinci bir giriş ile daha özelleşmiş mekânlara geçilmektedir. Nikâh salonu kütlenin ana mekânsal düzeneğini meydana getirmektedir ve bu gövde çeyrek bir daire dilimi şeklinde organize edilmiştir. Amfi düzenindeki plan organizasyonuyla çok amaçlı salon olarak kullanılmaktadır. Bu ana mekânın etrafı ıslak hacimler, hazırlık odaları ve ofislerle çevrelenmiştir. Nikâh salonunun ana gövdesini oluşturan kütlenin biçimsel düzeneği oldukça özelleşmiştir. Nikâh salonunun gövdesi dış çeperde katmanlı bir plak konstrüksiyonuna dönüşmektedir. Üst örtü konstrüksiyonuyla birleşen bu sistem, zeminden çatıya kadar yükselen dikdörtgen kesitli dar pencere açıklıklarıyla belirginleştirilmiştir.

Yapı, plan düzeneği ve cephe örüntüsü açısından modern-postmodern arasında bulanık bir stil geçişini temsil etmektedir. Özellikle dış çeperdeki katmanlı plak konstrüksiyonunun üst örtü ile bütünleşmesi ve zeminden çatıya kadar yükselen dikdörtgen kesitli dar pencere açıklıkları ile döneminin mimari dilini temsil etmektedir. Yapı ayrıca bulunduğu konum açısından da önemli bir alanda yer almaktadır. Tuğbay Ethembey'in 1934'te arazisini park olarak düzenlemesiyle, kentin modern anlamdaki ilk kamusal açık alanı elde edilmiştir. Bu park alanı, Cumhuriyet ideolojisinin gençlik, sağlık kültü ile uyumlu bir kamusallık tanımlamaktadır. Nikâh salonu da bu parkın güney kısmına inşa edilmiştir.

EDİRNE
Rende Palas Oteli
Saray Otel

Timur KAPROL
Namık Kemal Üniversitesi

Eski İstanbul Caddesi üzerinde 1950'lerde yapılmış olan binanın ilk sahibi Mustafa Rende olup, 17.10.1968 tarihli Cumhuriyet Gazetesi ilanına göre bu tarihe yakın bir dönemde el değiştirerek İsmail-Ömer Eren tarafından alınmıştır. Konum olarak Edirne kent merkezinde tarihi Kervansaray'ın karşısında, Eski Cami'ye çok yakındır.

Betonarme karkas yapım sistemine sahip bina hala kullanılmakta ve sağlam durumdadır. Dışına sonradan cam mozaik kaplanmıştır.Yapı, zemin ve 3 normal kat ile bir çatı arasından ibarettir. Yuvarlak köşe penceresi ve 2. ve 3. normal katlar ile çatı terasında onu takip eden balkon çıkmasıyla Bauhaus ekolüne benzerlik gösterir. Ancak pencereleri yerden 90 cm parapet yüksekliğinde 3 parçalı ortası açılan tiptedir ve bu balkonlara çıkılamamaktadır. Zemin katı lobi ve bir kısmı dükkân olarak kullanılmaktadır. Otel girişinde sağda bir resepsiyon ve hemen yanında L biçiminde ara sahanlıklı bir merdiven bulunur. Lobinin bir kısmı duvarla kapatılıp dükkâna ilave edilmiş olup, sahibinden aldığımız bilgiye göre bu duvar tekrar kaldırılarak eski haline döndürülecektir. Asansörün arkasında bir işletmeci odası yapılmıştır. Normal katlarda uzun bir koridor boyunca karşılıklı dizilmiş toplam 45 odalı otelin 1,2 ve 3 kişilik olmak üzere çeşitli düzenlerde odaları mevcuttur. Asansörün hemen karşısında zemin katta tuvaletler ile onların yanından girilen bir mutfak vardır.

1993 yılında ilave bir bina yapılarak zemin katı kahvehane olarak işletilmiş, sonrasında lobi olarak tasarlanan kısım, bu ilave ile birleştirilerek mobilya mağazası yapılmıştır. Bu ilave kısmın bodrum katı da mevcut olup, zemin katı mağazaya dâhildir ve balansmanlı bir merdivenle çıkılan üst katlarda bu alan depo olarak kullanılmaktadır. Bu kısmın cephesinde zemin üstü 3 kat boyunca uzanan dikdörtgensel iki pencere vardır. Mobilya mağazasına dönüşüm esnasında küçültülen lobiye 2013 yılında buraya bir asansör eklenmiştir. İlk projede odalardan ayrı olarak tasarlanan tuvalet ve banyo birimleri sonrasında her odaya eklenmiştir. Ayrıca başlangıçta teras olan çatı çelik konstrüksiyonlu kırma bir çatıyla örtülmüş, ancak kafa kurtarma mesafesine kadar açılarak, kahvaltı salonu ve terası buraya alınmış, çatı arasının kapalı kalan diğer mekânları da çamaşırhane ve depo olarak kullanılmaktadır. Bunların dışında iç-dış cephe boyası ve basit onarımlar hariç değişiklik geçirmemiştir.

MERSİN/SİLİFKE/TAŞUCU/ BOĞSAK MEVKİİ

Boğsak Motel

İntermot Boğsak Motel Resepsiyon-Restoran ve Hizmet Yapıları

Mine ESMER
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

İntermot Boğsak Motel Yapıları, Mersin İli, Silifke İlçesi'ne bağlı İmamuşağı Köyü sınırları içinde, 888 parsel üzerinde yer alırlar. İmamuşağı Köyü, Boğsak Mevkii olarak da bilinmektedir. Motelin üzerinde bulunduğu kara parçası özel bir coğrafi oluşuma sahiptir. Bir yarımada biçimindeki kara parçası üzerindeki yapılar, batı, kuzey ve doğudan su ile çevrilidir. Küçük bir lagün biçiminde olan motel birimlerinin batısında kalan su parçası Acı Göl olarak adlandırılmaktadır. Yapıların bulunduğu parsel II. derece arkeolojik sit sınırları içinde kalır. Boğsak Mevkii'nde, motelin ve köy yerleşiminin tam karşısında kalan ve Boğsak Adası olarak da bilinen ada, Geç Antik bir yerleşime ev sahipliği yapmaktadır. Bu yerleşimin karada da bir karşılığı olduğu bilinmektedir.

Motel yapıları ilk olarak 1960'ların başında 5 birim halinde inşa edilmiştir. Yapı grubunun üzerinde bulunduğu 888 parsel 13.3 dönüm alan kaplar. Bu yapılardan iki tanesi günümüze ulaşmış, diğer üç birim günümüze gelememiştir. Günümüze ulaşan birimlerden bir tanesi parselin güneyinde denize yakın biçimde konumlanarak, resepsiyon ve restoran işlevlerine sahip olan birimdir. Tek katlı olan yapı, 365 m2 oturum alanına sahiptir ve teras çatısı da günümüzde kullanılmaktadır. Diğer birim ise daha kuzeyde ve denizden biraz daha içerde yer alır. İki katlı ve açık koridorlu bir sistemle ulaşılan, motel odalarının bulunduğu birim olarak tasarlanmıştır. 153 m2 oturum alanı bulunmaktadır. Günümüzde ise kısmen depo işleviyle, çalışanlar tarafından kullanılmaktadır. Her iki yapının da yapım tekniği olarak karma bir sisteme sahip oldukları söylenebilir: duvarlar yığma, döşeme ve saçaklar ise betonarme strüktüre sahiptirler. Restoran-resepsiyon biriminin bazı duvarları taş örgüdür.

1988'de iri kütleli ve daha yüksek olan yeni motel binasının inşası, motelin ilk tasarımına ait 3 birimin yıkılmasına neden olur. Yapılar ve çevreleri, sit alanı içinde yer almalarına rağmen, aynı alanın turizm alanı da olması sebebiyle, özellikle yaz aylarındaki yoğun talep sonucu yapılaşma baskısı altındadır. Turizm baskısı sonucu sürekli yapılmak istenen değişiklikler, attırılmak istenen kapasite tarihi, doğal ve yapılı çevre üzerinde hasara sebep olmaktadır. 1988'de inşa edilen yapı, alanın II. derece sit kararı öncesinde ne yazık ki tamamlanmıştır. Söz konusu yapı öncesinde, çok daha parçalı, az katlı ve çevreye duyarlı bir mimari yaklaşım bulunduğu görülmektedir. Bu yaklaşımın bir parçası olarak, 1960'ların başından özgün plan, cephe düzeni, malzeme ve iç mekân kurgusunu günümüze taşıyan İntermot Motel'e ait iki birimin, modern miras örnekleri olarak korunmaları önem taşır.

NEVŞEHİR
Club Med Kaya Otel
Uçhisar Kaya Otel

Şule Sinem SÜRDEM
Bingöl Üniversitesi
Deniz GÜNER
Dokuz Eylül Üniversitesi

Kapadokya bölgesinin ilk büyük oteli olan, Güvercinlik Vadisi'nde konumlanan ve 1964'te yapımına başlanıp 1968 yılında inşası tamamlanan Uçhisar Kaya Otel'in en önemli özelliği Türkiye'deki ilk kaya oyma otel olmasıdır.

1963 yılından itibaren Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda turizm sektörüne önem verilmesinin ardından, 1950 yılında kurulan Fransız otel zinciri "Club Med" (Club Méditerranée) 1966 yılından itibaren Foça, Kuşadası gibi Türkiye'nin kıyı bölgelerinde başlattığı tatil kampı konseptli turistik tesis yatırımlarının ardından, yerel benzeri Tusan Motel zinciri gibi ucuz konaklamaya elverişli kıyı bölgeleri dışındaki ilk otelini Kapadokya bölgesinde açmıştır. Club Med'in sahibi Gilbert Trigano'nun teklifi üzerine tasarlanan ve günümüzdeki sahibi Uçhisar Belediyesi olan otel; Mies van der Rohe, Eero Saarinen gibi ustalardan mimarlık eğitimi alan ressam Erol Akyavaş'ın kısa süren mimarlık kariyeri içerisinde, az sayıdaki inşa edilmiş yapılarından biridir.

İlk mimari konsept çalışmasında otel, oturmakta olduğu kayalığın kıvrımlarını takip eden organik bir yerleşim düzenine sahip iken, ilerleyen süreçte yapılan değişiklikler ile otelin yerleşim düzeni kayalara paralel olacak şekilde daha rasyonel bir düzende ele alınmıştır. 1982'de iç alanı genişletilen otelin 1985-1986 yılları arasında güney ucuna ek oda bloğu, 2000-2006 yılları arasında ise batı cephesine ek ofis bloğu yapılmıştır. 2003-2006 yılları arasında Aziz Demirözkan tarafından otelin revizyon projesi hazırlanmış, 2006 yılında otelin işletmesini Dorak Holding'in alması sonrasında kapsamlı bir yenileme çalışması başlatılmıştır. 2016 yılında ise tesisin ısıtma sistemi yenilenerek, tesisat kaya içine gizlenmiştir. İşletme değişikliği sonrasında, 09.09.2013 tarihinde yapının adı "Uçhisar Kaya Otel" olarak değiştirilmiştir

Uçhisar Kaya Otel, sahip olduğu sıra dışı mimari karakteristiği ile yapıldığı tarihten itibaren hızla kültürel bir ikona dönüşmüş, bölgede çekilen filmler sayesinde Türkiye'deki bilinirliği de artmıştır. Otel, Kapadokya'nın yerel mimarisine ve yaşantısına getirdiği özgün modern yorum sayesinde "Kapadokya Modern"in oluşmasındaki kurucu rolünü günümüzde de tartışmasız devam ettirmektedir. Geleneksel ve streotomik mekân kurgusu ile modernliğin karşılaşmasının sıra dışı ve özgün bir örneği olarak Uçhisar Kaya Oteli, bölgenin uluslararası turizm ağlarına dâhil olmasında, Kapadokya'nın Avrupa'daki bilinirliğinin artmasında ve kaya oyma turistik tesislerin yaygınlaşmasındaki tetikleyici etkisi ile bugün de hala model olma rolünü devam ettirmektedir.

İSTANBUL
Bayan Tamara Parker Moteli
Tamara Moteli

Efsun EKENYAZICI GÜNEY
Bahçeşehir Üniversitesi

1968 yılında mimar Melih Koray tarafından Bostancı sahilinde inşa edilen Tamara Moteli betonarme taşıyıcı sisteme sahip, oldukça yalın bir yapıdır. Bu yapı, 1960-1980 aralığında özellikle Kadıköy'de birçok konut yapısına imza atan Koray'ın az sayıdaki kamusal tasarımlarından biri olması bağlamında önemlidir. Savaş sonrası modern mimarlık yaklaşımının bir örneği olarak nitelendirilebilecek olan Tamara Moteli'nde prizmatik kutu estetiğine vurgu yapılmaktadır.

Taş duvarlarla çevrili bir bahçeye yaslanan yapı, bu bahçenin içinde yer alan iki tarihi taş köşke komşudur. 2008 Koruma Amaçlı İmar Planı'nda yer alan köşkler sayesinde Tamara Moteli de tüm özgün mimarlık unsurlarıyla günümüze değin ayakta kalabilmiştir. Yapının kimi mimari detayları ve duvar, tavan gibi öğeleri zarar görmeye başlamış olsa da günümüze değin hiç bir müdahale geçirmediği için hem dönemin hem de Melih Koray'ın mimarlık anlayışını iyi bir biçimde ifade eden bir kültür varlığıdır.

Yapıldığı dönemde bir sahil moteli olarak tasarlanan bu yapı aynı zamanda bu bölgede sahil kullanımının önemini de gösterir. Bölge genel olarak ele alındığında ise motelin etrafında pek çok konut yapısının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda motel bölgede sıklıkla görülen yazlık ev kullanımının geçici bir alternatifi niteliğindedir.

Cephe bağlamında değerlendirildiğinde mimarın burada tekrar ve ritme odaklandığı, cephede gördüğümüz açıklıklar, güneş kırıcı ahşap paneller (kafesler), bant ve düşey parapetler gibi mimari unsurların belirli aralıklarla konumlandırılışından anlaşılabilir. Yapının cephesindeki güneş kırıcılarda kullanılan ahşap malzeme, yapının genel mimarlık tutumuna daha sıcak ve organik bir görünüş vermektedir. Bant halinde ve düşey olarak tasarlanan parapetlerde ise bakır ve demir malzemeler kullanılmıştır. Parapetlerin farklı malzemelerle ve farklı yönlerde kullanılması 1950 sonrası Türkiye mimarlık anlayışında bu öğenin bir estetik unsur olarak ele alındığına işaret eder.

İSTANBUL
Taksim Intercontinental Oteli
Taksim The Marmara Oteli

Funda UZ
İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü

Taksim tarihsel, sosyolojik, fiziksel pek çok katmanın üst üste konumlandığı İstanbul'un en önemli çekim noktalarındandır. Cumhuriyet Döneminde tören aktiviteleri için düzenlenen Taksim Meydanı ve gezinti, buluşma rekreasyon aktivitelerine ev sahipliği yapan Taksim Gezi Parkı, pek çok siyasi ve toplumsal olayla da hafızalarda yer etmiştir. Meydan ile ilgili farklı dönemlerde yarışmalar açılmış, cami yapımı tartışmaları uzun yıllar sürmüştür. Günümüzde, meydandaki trafik kısmen yer altına indirilen Taksim'de, Atatürk Kültür Merkezi'nin (eski adıyla Taksim Operası) yıkılması nedeniyle, meydanı tanımlayan en güçlü fiziksel bileşen, Taksim Intercontinental (bugünkü adıyla Taksim The Marmara) Oteli, korunması, üzerine araştırmalar yapılması gereken önemli bir değerdir.

Otel, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin, uluslararası ölçekte yaygınlık kazanmış modernist yaklaşımı tartışan/dönüştüren bazı mimari vurgularına sahiptir. Yapının tasarımına Rükneddin Güney ile başlayan Fatin Uran, Güney'in Avan Proje aşamasında vefatı nedeniyle, tasarımı tek başına üstlenmiştir. Yapının bulunduğu parselin çoklu ortaklığı, otelin bir bölümünde Osmanlı Bankası Taksim şubesinin ve Emekli Sandığına ait sinema binasının projeye dahil edilmesine neden olmuştur.

Kent siluetinde, Marmara denizinden kente bakışta, Taksim meydanını imleyen güçlü bir yapıdır, çünkü Taksim meydanından 70 m. gabaride ve 28 katlıdır. Katlarının kurgulanmasında rasyonel bir akılcılık hakimdir, ancak yapının bütüncül plastiğinde, ödünsüz katı prizmatizm benimsenmemiştir. Taksim'in her zaman rüzgar alan bir yer olması nedeniyle odalar balkonsuz çözümlenmiştir. Yapının yüksek bloğunun cepheleri, alüminyum doğramaların şaşırtmalı kombinasyonuyla yeknesaklıktan kurtarılmıştır.

Otelin zemin ve zemin üstü iki kotunda hizmet veren genel mekanlarında, gerisindeki farklı mülkiyet durumunu, farklı işlevlenmeyi gizleyen, düşey kitle etkisini dengeleyen güçlü bir yataylık hakimdir. Otelin zemin kotu, diğer beş yıldızlı otellerden çok farklı olarak, yüksek yapının etkisini perdeleyecek ve yapının yanından yürüyenleri ezmeyecek, sokak kotu ile davetkâr bir ilişki kuracak doluluk-boşluk ve geri çekilme ilişkileriyle tasarlanmıştır. Yapının dönemin özelliği olan, mimarlık-sanat işleri arasındaki güçlü bağı sürdürme niyeti önemlidir.
Otelin genel mekânları oldukça zengin ve çeşitlidir. Yapının çok küçük bir arsada, son derece iyi işleyen kompakt bir çözümle ele alınması bir yana iç mekân tasarımında da, özgün ve başarılı mekânsal nitelikleri önemlidir.

Tanıklık ettiği toplumsal olaylar düşünüldüğünde (1 Mayıs 1977'de otel odasından açılan ateş, 30 Aralık 1997'deki otel pastanesine bombalı saldırı, Gezi Olayları...vb) içinde gizleri barındıran, toplumsal hafızada, İstanbul ve Taksim imgesinde önemli bir aktör konumundadır.

ADANA
Çukobirlik Genel Müdürlük Binası ve Misafirhanesi

Çukobirlik Genel Müdürlük Binası ve Misafirhanesi

Burçin KUTSAL*
Sait Özkal YÜREĞİR*
**Toros Üniversitesi*

Çukobirlik Genel Müdürlük Binası ve Misafirhanesi, Adana'nın Seyhan İlçesi'nde Gökçeler Mahallesi, Turhan Cemal Beriker Bulvarı'nda Mersin-Adana yolu'nun 19.km'sinde yer almaktadır. Yapı grubunun projeleri SEYAŞ tarafından 1974-1976 yılları hazırlanmış, 1978 yılında inşaat tamamlanmıştır. SEYAŞ mimarlık ekibinden Betül Sipahioğlu'na ait olan tasarımın, proje yürütücülüğünü ise Dr. Yalçın Tezcan üstlenmiştir.

Çukobirlik Genel Müdürlük Binası, yönetim teşkilatının ihtiyaçlarını karşılamak üzere planlanmıştır. 16 katı büro olarak kullanılmış olan yapının, zemin ve asma katlarında 266 kişilik oditoryum, 350 kişilik kafeterya ile giriş ve sergi salonları bulunmaktadır. Misafirhane yapısı ise; yatırımlar için gelen mentörlerin, teknik elemanların ve misafirlerin kısa süreli ikametleri için düşünülmüştür. Toplam yatak kapasitesi 64'tür. 24 adet tek, 12 adet çift yataklı oda ve ayrıca 4 suit bulunmaktadır. 2019 yılında Adalet Bakanlığı'na devredilen ve özgün durumunu koruyan yapılar, günümüzde kullanılmamaktadır.

21 katlı olan Çukobirlik Genel Müdürlük Binası, 1975 yılında çevrede bulunan en yüksek binadır. Genel müdürlük binası, misafirhane, spor salonu olarak tasarlanan genel müdürlük kompleksi modern dönem mimarisinin genel özelliklerini taşımaktadır. Özellikle genel müdürlük binasında, sanayi devriminden sonra ortaya çıkan yüksek yapılarda da olduğu gibi betonarme sistem, mimari ifadenin bir parçası olarak görülmüştür. Planda ise betonarme kolonlarla oluşturulan serbest yaklaşım dikkat çekmektedir. Yapıların cephe tasarımında sadelik esastır. Hem genel müdürlük binasında hem de misafirhanede cephe tasarımında kullanılan prekast elemanlar için, günümüzde sıkça karşılaştığımız çift cephe etkisinin ilk denemelerinden biri olduğu söylenebilmektedir. Genel müdürlük binasında dört cephe de aynı biçimdedir. Misafirhane yapısında ise kuzey ve güney cepheleri orta kısımlarda merdiven kulesi mevcuttur. Doğu ve batı cephesi, genel müdürlük binası ile aynı dilde tasarlanmıştır.

Genel Müdürlük Binası, çevresi ile oluşturduğu zıtlık bakımından kentte bir işaret öğesi (landmark) olma özelliği taşımaktadır. Aynı zamanda kent belleğinde önemli bir yere sahiptir. Çukobirlik Genel Müdürlük Binası'na ait kentlinin bilgisi sorgulandığında, bu yapının "Adana'ya giriş noktası" olarak tariflendiği görülmüştür. Çukobirlik, 90'lı yılların sonunda önemli sanayi tesislerinden biri haline gelmiştir. Genel Müdürlük Binası, formu ve konumu itibariyle çiftçinin zihnindeki kooperatif simgesi olmuştur.

Döneminin özelliklerini yansıtan, kent belleğinde önemli bir yeri olan ve özgün durumunu koruyan yapı grubu henüz tescilsizdir. Bu çalışma ile, yapı grubunun DOCOMOMO_Türkiye' kayıtlarına geçmesi ve tescillenmesi için gerekli çalışmaların başlatılması arzu edilmektedir.

ANTALYA / ALANYA
T.C. Ziraat Bankası Alanya Binası

Ziraat Bankası Alanya Şubesi Binası

Nihan ÖZDEMİR
Hacettepe Üniversitesi

1958 yılında inşası tamamlanmış olan Ziraat Bankası Alanya Şubesi Binası, bugün hala banka işlevini sürdürmektedir. 1951 yılında Ziraat Bankası tarafından Ziraat Bankası Şube ve Ajans Tip Planları İkinci Proje Yarışması düzenlenmiştir. Alanya'da inşa edilmiş olan şubenin bu yarışmada ödül alan projelere açıklık ve kütle benzerlikleri bulunmaktadır. Öte yandan herhangi bir proje ile birebir benzerlik göstermemektedir. Bina, benzer dönemde yapıldığı ve yakın coğrafyada(Antalya ilinde) bulunan binaların hiç birine benzememektedir. Ziraat Bankasının 1959 yılındaki 570 Şube ve Ajansından biridir. Yapının inşası, önemli gelir kaynağı olan sağlık turizminin başladığı ve ulaşım için önemli olan D-400 karayolunun yapıldığı, şehrin gelişiminin hızlandığı bir döneme denk düşmektedir.

Alanya 1964 yılında, Runciman tarafından "Anadolu'da bulunan en iyi korunmuş Selçuklu şehirlerinden biri, küçük fakat sevimli bir kasaba" olarak nitelendirilmiştir. Ziraat Bankası Binası bu şehrin ilk banka binasıdır. Alanya İskelesi'ne paralel uzanan Rıhtım Caddesi ile İzzet Azakaoğlu Caddesinin arasında yer almaktadır. Yapıldığı dönem çevresinde Hükümet Konağı hariç modern biçimde hiçbir yapı bulunmamaktadır. Şehrin simgesi olan Kızıl Kule ile Alanya Kalesi'ne gitmek için geçilen, turizm sezonunda insanların yoğun olarak kullandığı eski yerleşim merkezinde konumlanmıştır.

Yapının herhangi bir tescil kaydı bulunmamaktadır. Korunmasına yönelik kurum tarafından da herhangi bir çaba yürütülmemiştir. İklim özelliklerine uygun olarak tasarlandığı tahmin edilen geniş pencere açıklıklarının bir kısmı doldurulmuştur. Hatta girişin olduğu cephe 1980-1995 arası bir dönemde neredeyse sağırdır. Bunun yanı sıra girişin konumunun, biçim ve stil özelliklerinin de ciddi anlamda değiştiği görülmektedir. Dış kısımda bulunan giriş merdivenleri kaldırılmış ve yeni yapılan girişler için yeni merdivenler eklenmiştir. Kapı açıklığının üstüne bir dönem çatılı bir ekleme yapılmıştır, ekleme de, eklemenin yapıldığı orijinal olmayan kapı da bugün bulunmamaktadır. Yapıya aynı cephede bulunan bambaşka bir kapıdan girilmektedir. Kargir binanın inşaatını gösteren bir fotoğraftan yola çıkılarak yapıldığında 2 kattan oluştuğu görülmüştür. Teraslı çatı eklentisi sonradan yapılmıştır. Çatı eklentisi ile birlikte yeni ve diğerlerine oranla daha küçük pencereler de eklenmiştir. Yapı, müdahaleler sonucunda özgün mekân kurgusunu da cephe özelliklerini de büyük ölçüde yitirmiştir. Yapıldığı döneme ait herhangi bir mobilya da bugün mevcut değildir. Buna rağmen yapı kütlesi bugün hala kullanılmakta ve yapının müdahale edilmemiş hali Alanyalıların belleğinde ve kartpostallarda varlığını sürdürmektedir.

İSTANBUL
Türkiye İş Bankası A. Ş. Kadıköy Şube ve Lojman Binası

Ayşe DURUKAN KOPUZ*
Esen Gökçe ÖZDAMAR*
Özlem GÜNEY KARADİŞOĞULLARI*
**Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi*

İstanbul Kadıköy semtinde, Altıyol ve Rıhtım caddesinin birleştiği köşe parselde, 1933 yılında inşa edilen Türkiye İş Bankası şube binasının yıkılması üzerine, 1957 yılında yapılan ikinci bina bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Mimari proje yarışmasıyla inşa edilen bu bina, Türkiye'nin ilk kadın mimarlarından Y. Müh Mimar, Mimar Perran Doğancı, Altay Erol, S. Giritlioğlu, Cavit Özedey tarafından projelendirilmiş, Selahaddin Beyazıd'ın babası Mehmet Beyazıd tarafından da müteahhitliği gerçekleştirilmiştir. Yapı, modern mimarlık ilkelerine dayalı, betonarme yapım tekniği ile, yapının bulunduğu parsele uygun olarak yuvarlak hatlarıyla dikkati çeker.

Yapı hazırlanan programa göre, bodrum, zemin ve asma katları banka, diğer katları ise konut (lojman) olarak tasarlanmıştır. Teras katının deniz manzara bölümü personel lokantası, arka tarafı ise yine konut olarak düşünülmüştür. Binanın temelleri deniz seviyesinden 2 metre aşağıda yüzen betonarme bir havuz içerisindedir. Konut katlarının ön kısımları yatak odaları, ışık ihtiyacı olmayan yerler cephede sağır olarak düşünülmüş, bu bölümler çeşitli renkli cam mozaiklerle kaplanmıştır. İnşa edildiği yıllarda Kadıköy İş bankası şubesi renkli bir dış dekorasyona sahip olması dolaysıyla, "polikromi" uygulamasının yapıldığı, ilk binalardan biri olarak görülmektedir. (Resim 1). Söz konusu dönemde binanın cephesinin pastel, bazen de kuvvetli renklerle kaplanması, farklı bir etki yapsa da uzaktan yapıya estetik bir görünüm kazandırılmıştır.

Bina, zemin ve asma katları banka, diğer katları konut (lojman) olarak uzun yıllar hizmet vermiş, gelişen bankacılık hizmetlerini karşılamakta yetersiz kaldığı için, binanın tamamının banka ve büro olarak tadil edilmesine karar verilmiştir. 1975 yılında, TİBAŞ İnşaat ve Emlak Grup müdürlüğü Proje bürosu, proje yöneticisi mimar Çelik Alatur ve uygulaması Kemal Çekmece tarafından, yapının fonksiyon ve cephe değiştirilmesi gerçekleştirilmiştir. Kullanım amacı değişen ancak gerek kat adedi, gerekse yapı alanı yönlerinden imar durumu değişmeyen yapıya, taşıyıcı eklenmesine karar verilmiş ancak cephe ve planlar yeniden düzenlenerek, yeni fonksiyonuna uygun görünüm sağlanmaya çalışılmıştır. Bu düzenlemede en önemli sorun, konut olarak kullanılan üst katların büroya çevrilmesidir. Bu amaca uygun bir cephe çalışmasının, prefabrike cephe elemanları ile aksiyel istemde cephenin giydirilmesi ile elde edilmiştir.

Yapıya mimari kimliğini veren tüm mekânsal özellikleri, dönemin çalışanlara özel konut anlayışını karşılamak için yapılan lojman birimleri ile dikkati çekmiştir. Teknik özellikleri ile de, polikromi uygulaması ve prekast giydirme cephesi ile, Cumhuriyetin modern mimari uygulamasının özgün bir örneği olarak değerlendirilmiştir.

ANKARA
T.C. Merkez Bankası
T.C. Merkez Bankası İdare Binası

Zeynep Berfin ERSAYIN
Başkent Üniversitesi

T.C. Merkez Bankası İdare Binası, Clemens Holzmeister'in 1931 ile 1933 yılları arasında tasarladığı Merkez Bankası yapısı çeşitli sebeplerden dolayı kullanım ihtiyacını karşılayamaması ve yıllar geçtikçe hem ekonomik gelişmelere bağlı olarak kullanılan sistemler hem de bankanın artan rezervi ve buna bağlı olarak güvenlik önlemlerinin artırılması ihtiyacı ile Merkez Bankası'nın taşınmasını tetiklemiş, 1973'te açılan genel proje yarışması sonucu halen kullanılan Merkez Bankası İdare Binasının mimar Umut İnan tarafından tasarlanması kararlaştırılmıştır. (Üstün, 2008) Yabancı mimarlar tarafından eğitilmiş olan bir Türk mimar, Umut İnan tarafından hazırlanmış proje 1973 ile 1975 yılları arasında hayata geçirilmiştir. Banka 1988'de çağın koşullarına göre tasarlana, Ulus'taki yeni idare binasına taşınmıştır.

Ulus'ta dar bir alanda bir arada inşa edilmiş olan Ziraat Bankası, İş Bankası, Sümerbank, Emlak Bankası idare yapıları ile aynı alana eklenmiş olan yapı 1970lerin mimari rasyonelliğinin bir simgesi olarak gösterilebilir. Yapı, toplam 43.700 m2'lik bir inşaat alanına sahiptir.

Öngörülen büyük inşaat alanının oluşturacağı kütlenin eski Ankara siluetini perdelemesi kuşkusu ve arsanın güneybatıya olan olumsuz yönlenişi, biçimlenmede etken ana problemler olmuştur. Yüksek bir kütle ve yatay olarak bulunan alt kütle olarak planlanmıştır. Büro kütlesini iki kanatta planlayıp olabildiğince toparlayarak görünümde daraltmaya, bitişikteki Vakıflar Binası cephesinde mevcut alt katlar konturunu arsada bir baza kütlesi ile devam ettirip ağır üst kütleyi bundan koparark hafifletmeye çalışılmıştır. (İnan, 1989)Yapılan planlanlama da, yüksek kütle büro bölümlerini, yatay kütle yönetim bölümlerini, bodrum katları ise para ile ilgili bölümlerini içermektedir.

Düşey iki ana çekirdekle tabana basan yüksek yapıda, büyük büro mekânlarına dönüştürülebilen, 500'er m2'lik iki büro kanadı vardır. Böylece yüksek büro yapıları için bilinen

1000 m2'lik optimum kat kullanma alanına erişilirken, gerekli yangın bölümlenmesi de sağlanmıştır. (İnan, 1989)

Kent belleğinin önemli bir bileşeni olan yapının, konumu itibari ile tarihi bir alanda bulunması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin gücünü simgesel olarak göstermesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Clemens Holzmeister'in Merkez Bankası yapısından sonra Türkiye Cumhuriyetinin parasal anlamada merkezi olarak çalışacak olan bu yapının planlanışı ve simgeselliği toplumsal olarak göz ardı edilemeyecek bir niteliktedir. Toplumsal olarak, Cumhuriyet'in merkezine, Ulus'a planlanan yapı ve bağlamı açısından da yapı önemli bir yere sahiptir. Tüm bunlara ek olarak, yapı, Merkez Bankası'nın İstanbul'a taşınması ile birlikte, Cumhuriyet'in başkentinde bulunan T.C. Merkez Bankası'nın son binası olma özelliğine sahiptir. Türkiye Cumhuriyet'i için önemli simgesel değere sahip olan ve 1970'lerin tasarım anlayışını yansıtan yönetim yapısının hem konumu hem de tasarımı açısından, DOCOMOMO Türkiye tarafından belgelenmesinin hem Ankara için hem de ulusal olarak önem taşımaktadır.

VAN
Türkiye Emlak Kredi Bankasi Van Şubesi ve Lojman Binası
Ziraat Bankası Van Beşyol Şubesi ve Lojman Binası

Mustafa GÜLEN
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Yapı, Van'ın önemli ulaşım akslarının oluşturduğu kavşak üzerinde, Van valilik binasının da bulunduğu Beşyol mevkiinde konumlanmıştır. Yapının bulunduğu alan kentin resmi tören ve kutlamalarının yapıldığı, yoğun yaya trafiğinin olduğu ve kent içi ulaşımın ana noktalarından birisinin yer aldığı önemli bir kamusal mekândır. Tüm bunlar yapının kentsel bellekteki önemini arttırmaktadır. 1969 yılında banka binası ve lojmanı olarak yapımına başlanan yapı 1970 tarihinde tamamlanmıştır. 1970 tarihli fotoğraflarda yapının 'Emlak Kredi' binası olarak kullanıldığı görülürken, günümüzde Ziraat Bankası Beşyol Şubesi olarak hizmet vermektedir. Üçgen bir arsada konumlanan yapı bodrum, zemin ve beş kattan oluşmaktadır. Van'da 1969 yılında bu ölçek ve özellikte inşa edilen ilk yapılardan biridir. Yapının cephesi zaman içinde büyük oranda özgünlüğünü korurken sadece balkon korkulukları ile kapı ve pencere doğramalarının değiştiği görülmektedir. Yapının en önemli özelliği cephenin tümünde yer alan balkonlar ve özellikle duvarlar arasında kalmayarak balkonlar gibi yapının dışına taşan taşıyıcı strüktürün cephede yarattığı plastik etkidir. Bu taşıyıcı sistem Bu iki eleman sayesinde yapının estetik değeri artmıştır. Cephenin düzenli dolu-boş dengesi dönemin modern mimari özelliklerini yansıtmasıyla dikkat çeker. Betonarme yapım sistemi ile inşa edilen yapının banka ve lojman kısımlarına aynı cepheden girilirken, lojmandan doğrudan bankaya bir merdivenle bağlantı sağlanmıştır. Yapının doğu yönündeki duvarı tüm yapı boyunca 170 cm dışa taşarak kirişlerle balkonlara bağlanmış ve güneş kırıcı görevi görmüştür. Van'da 2011 yılında yaşanan depremler sonrası yapının taşıyıcı sistemi güçlendirilmiş ve aynı işlevle kullanımına devam edilmiştir.

Konumu itibariyle bilinirliği ve Van'daki ilk apartman örneklerinden birisi olması yapıyı önemli kılmaktadır. Yapı, hem cephe düzeni ile inşa edildiği dönemin mimari özelliklerini yansıttığı, hem de kentsel bellekteki yeri dolayısıyla dikkate alınması gereken modern bir yapıdır.

VAN
T.C. Ziraat Bankası Van Hizmet Binası
Ziraat Bankası Cumhuriyet Bulvarı Şube Binası

Mustafa GÜLEN
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Ünsal KESER
Yıldız Teknik Üniversitesi

Ziraat Bankası tarafından yaptırılan ve günümüzde aynı bankanın şube binası olarak hizmet veren yapı, Van'ın önemli ticari akslarından olan Cumhuriyet ve Maraş Caddesi'nin kesiştiği alanda yer almaktadır. Yapının mimarı Yüksel Onuk'tur. Yapı, 1986 yılında tasarlanmış ve 1988 yılında hizmete açılmıştır. Van'da günümüze ulaşan az sayıdaki nitelikli yapılardan biri olan yapı biçimsel özellikleri ile dikkat çekicidir. Yapı, yaya ve trafik ulaşımının yoğun olduğu Cumhuriyet Caddesi'nde zemin katta geriye çekilerek hem müşterilerin rahat hareket edebilecekleri bir alan yaratmış hem de iki kat boyunca yükselen kolonlar ile son derece güçlü ve vurgulu bir giriş oluşturmuştur. Bu giriş aynı zamanda binanın modernist dilinin de yansımasıdır. Van'ın yerel mimarisinde yer almayan ancak dönemin yaygın çatı biçimi ve dövme bakır malzemeli çatı örtüsü ile de dikkat çekicidir. Brüt beton olarak tasarlanan yapının dış cephesinde uygulama esnasında sıva ve beyaz boya kullanılmıştır. Yapının üst katları çıkma yaparak bina hareketlendirilmiştir. Taşıyıcı olmayan elemanlar cephede görsel bir etki yaratmıştır. Tüm bu hareketlilik içinde yapının sadeliği ve beyaz rengi mimari dilinin ayırt edici bir başka özelliğidir. Yapıda, inşa edildiği dönemden günümüze kütle düzeninde özgünlüğü bozacak herhangi bir değişiklik yapılmamasına rağmen 2011 Van depremi sonrası yapılan güçlendirme çalışmalarında ön cephe metal bir malzeme ile kaplanmış ve iç mekanda basit onarımlar yapılmıştır. Yapının bulunduğu aks modern mimari özelliklere sahip yapıların yer aldığı kentsel belleğin önemli bir noktasıdır. Bu aksta yer alan ve modern bir dile sahip Van Belediyesi eski binası ile Vakıfbank şube binası yıkılmış, Merkez Bankası binasının ise yıkım kararı alınmıştır. Ziraat Bankası bu aksta yer alan ve bir dönemin mimari özelliklerini yansıtması bakımından dikkate alınması gerekli bir yapıdır.

VAN
Akbank Van Şube ve Lojmanı
Akbank Van Beşyol Şubesi ve Lojman Binası

Ünsal KESER
Yıldız Teknik Üniversitesi

Akbank Şubesi ve Lojman binası, Van'ın işlek noktalarından Cumhuriyet ve İrfan Baştuğ Caddesi'nin kesişiminde, köşe noktasında konumlanmaktadır. Yapıya iki caddenin birleşim noktasından düz ayakla girilmektedir. Böylelikle yer aldığı iki caddedeki yoğun yaya akışını engellememekte ve aynı zamanda girişin her iki caddeden algılanmasını kolaylaştırmaktadır. Yapının Cumhuriyet Caddesi'ndeki cephesi ticaretin yoğun olduğu ve çoğunlukla banka binalarının yer aldığı önemli bir akstır. Yapı 1987 yılında mimar Ömer Dökunter tarafından beş katlı olarak tasarlanmasına rağmen sadece zemin ve birinci katı inşa edilmiştir. Orijinal planlarda lojmanlara İrfan Baştuğ Caddesi'nden girilmektedir. Bu giriş kapatılarak yerine bankanın ATM si yerleştirilmiştir.

Günümüzde binanın tamamı sadece banka şubesi olarak hizmet vermektedir. Modern mimarlık mirasının sayılı örneklerinin ayakta kaldığı Van kentinde; Akbank Beşyol Şubesi dönemin mimari özelliklerini yansıtan, kent ve kentlinin hafızasında yer edinmiş önemli bir yapıdır. İki caddenin kesişim noktasında konumlanması, kütle oran ilişkisi ve insan ölçeğine duyduğu saygı yapının dikkat çekici özelliklerindendir. Betonarme sistemle inşa edilen yapı modern bir mimari dile sahiptir. Yapı, dönemin mimari karakteri olan sade ve rasyonel ifadeye sahiptir. Yapının taşıyıcı strüktürü dışa doğru çıkarak cepheyi hareketlendirmiş ve aynı zamanda cepheye görsel bir nitelik kazandırmıştır. Yapı inşa edildiği dönemden günümüze büyük oranda özgün cephe özelliklerini korumuştur. Yaya akışının yoğun olduğu bir alanda çok katlı, büyük kütleli binaların inşa edildiği bir dönemde yapının kütle oran ilişkileri, köşe bir noktada iyi bir tasarım örneği olması ve modern mimarinin ayakta kalan son bir kaç örneğinden biri olması bakımından dikkate alınması gerektiği söylenebilir.

ANKARA
Kızılay – Yeni Karamürsel Mağazası

Deniz YILMAZ
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

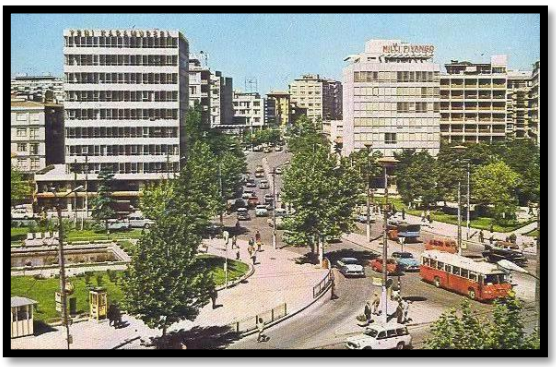

Yeni Karamürsel Mağazası adına açılan ilk mağaza 1957'de İstanbul'da Türkiye mağazacılık tarihinde bir ilk olarak açılmıştır. Bu mağazanın en önemli özelliği; memurlara kredili satış yapmasıydı. Nuri Güven, büyük bir memur nüfusunun ve aydın bir kesimin olduğunu düşündüğü başkentte de bir mağaza açmak istemiştir. İlk olarak, bu mağazayı Ulus'ta Ankara'nın en önemli alışveriş merkezlerinden Gima'nın genel müdür yardımcısı Ali Fethi Ağralı'nın ortaklığıyla açmıştır. Ulus'taki açılıştan sonra da Yeni Karamürsel Mağazası 3 Aralık 1969 günü Kızılay'da açılmıştır. Yapı tek mağaza ile müşterilerinin tüm ihtiyaçlarına cevap veren ve bu sayede zaman kazanmalarını sağlayan bir mağaza olarak o dönem önemli bir odak noktası olmuştur. Binanın mimarı bulunamamıştır fakat inşaat mühendisliğini Aydın Pelin ve Can Binzet yapmış olup, betonarme ve statik projeyi onlar hazırlamıştır.

Kızılay Meydanı'nda bulunan yapı Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ile Milli Müdafaa Caddesi kesişimindeki köşede yer almaktadır. Yapı alanı 4500 m2'dir. Bodrum kat da dahil olmak üzere bina toplam 10 kattan oluşmaktadır. Yapının bodrum katında mağazaların depo bölümleri, kapıcı dairesi, kalorifer dairesi ve sığınak gibi birimler bulunmaktadır. Zemin kat ve asma katlarında mağazalar vardır. Birinci kat kısmen diğer normal katlar ise tamamen bölme duvarlarla ayrılarak bürolar haline getirilmiştir.

1975 onama tarihli projede birinci,ikinci ve üçüncü normal katlar bir bütün olarak tek büro haline getirilmiş ve bodrum, zemin ve asma katlar ise birbirine iç merdivenlerle bağlanmıştır. 1979 onama tarihli projede diğer normal katlardaki bölmeler de kaldırılarak tek büro haline getirilmiş, bodrum,zemin ve asma katlarda ise eski merdivenlerin iptali ve yeni merdiven yapımı ve aradaki bölmelerin kalkması ile birbiriyle bağlantılı tek mağaza haline getirilmiştir.

Yapı günümüzde, mağaza ve cafe-restoran işleviyle kullanılmaktadır. Günümüze ulaşan halinde yapının sadece arka cephesi özgünlüğünü korumaktadır. Diğer dış cephelerin tamamı değişmiş olup, eski görüntüsünü korumamış, bugün giydirme cephe ile kaplanmıştır.

YKM Ankara kentinde ve halkında kolektif bir bellek yaratmıştır. Özellikle açıldığı dönemde, insanların hafızasında, merkezi olan konumları ve ulaşım noktalarına yakınlığı itibariyle karşı çaprazında yer alan Gima mağazası ile birlikte buluşma noktası olarak önemli bir yer almışlardır. Yeni Karamürsel 2019 yılı itibariyle hizmete kapanmıştır. Buna karşın, zaman içerisinde fonksiyonların değişmesine rağmen alışkanlıkların getirdikleriyle birlikte günümüz teknoloji çağında bile hala odak noktası olarak karşımıza çıkmaktadır.

UŞAK
Uşak Belediyesi Çarşı, İşhanı ve Otel

Beste GÖNÜLTAŞ TEKİN
Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaşar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Programı

Doç. Dr. Gülnur BALLİCE
Yaşar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi,
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

Uşak Belediyesi Çarşı, İşhanı ve Otel Binası, 1975 yılında Prof. İrfan Bayhan, Y.Mimar Emre Aysu ve Y. Mimar Hüseyin Kaptan tarafından tasarlanmış, 1970'lerin sonunda Uşak Belediyesi'nin girişimiyle inşa edilmeye başlanmış ve 1980'lerin başında ise yapımı tamamlanmıştır.

Yapı, Küme Mahallesinde eski Cumhuriyet Caddesi üzerinde, 200 Ada 28, 30 ve 31 no.lu parsellerin oluşturduğu adada bulunmaktadır. Bu üç parselin birleştirilerek oluşturulduğu bu adada çarşı, ticari ve düğün salonu fonksiyonları bir avlu çevresinde ve iç sokaklar ile birlikte birbirleriyle ilişki olarak tasarlanmıştır. Yapı çevresindeki tarihi dokunun verilerive yakın çevresinin peyzaj düzenlemesi de tasarıma dâhil edilmiştir.

Yapının kütle düzenlemesi, cephe ögeleri, merdiven kulesi ve iç mekân ayrıntıları özgün niteliklerini korumaktadır. Kütle ve cephe bütünlüğü, doluluk-boşluk oranları ile döneminin modernist yaklaşımını yansıtmaktadır.

Yapı, plan şeması, iç sokak ve avlu tasarımı ile Türkiye'nin 1970 ve 1980'li yıllardaki modern tasarım yaklaşımını yansıtması ve tarihsel sürekliliğin sağlanması açısından kentsel bağlam değeri yüksek bir yapıdır. Günümüzde kullanılabilir durumda olan yapının özgün tasarımı ve mimari içeriği büyük oranda korunmuştur. Aynı zamanda ofis bloğu ve düğün salonunun iç mekânları dönemin özgün tasarım özelliklerini yansıtmaktadır. Yapı, inşa edildiği dönemin toplumsal yapısını şekillendiren modern yaşamı yansıtması ve mimari ve iç mekân özelliklerinin bilgisini aktarması açısından önem taşımaktadır. Sözü geçen mimari özellikleriyle yapı, Uşak'taki önemli mimarlık örneklerinden biridir.

Tasarlandığı dönemin modern tasarım anlayışı hakkında bilgi vermesi, sahip olduğu özgün tasarım anlayışı, yalın kütle etkisi, süslemeden uzak cephe düzeni, iç avlu etrafında tasarlanmış ve avludan ışık alabilen yapı sistemi, iç sokakları ve sahip olduğu iç mimari detaylar bakımından toplumsal değeri yüksek olan bir mimari mirastır. Bu yapılardan günümüze ulaşabilen örnek sayısı oldukça azdır. Yapı, sosyal ve kültürel yaşam hakkında bilgiler aktarmasıyla süreklilik değeri yüksek olan mimari bir mirastır.

İSTANBUL
Aksaray Yeraltı Çarşısı

İlke CİRİTCİ*
Gül YÜCEL*
**İstanbul Gelişim Üniversitesi*

İstanbul Aksaray Yeraltı Çarşısı, Aksaray Meydanı'nda geliştirilmiş köprülü kavşak projesinin bir parçası olarak yer altı otoparkı ile birlikte planlanmıştır. Projenin 1969'da başlayan inşa süreci 1973'de tamamlanmıştır. Dikdörtgen planlı çarşı, tek katlı ve 144 dükkân yerleşimlidir. Çarşı taşıyıcı sistemini betonarme perdelerden oluşan dış duvarlar, her iki yönde sekiz metre aks aralıklarıyla yerleştirilmiş betonarme kolonlar ve mantar döşeme oluşturmaktadır. Açılışından kısa bir süre sonra, 1975 yılının son günlerinde önemli bir yangın geçiren çarşı tamamen yanmış ve yangından taşıyıcı sistemi etkilenmiştir. Yangın sonrası gerçekleşen esaslı onarım çalışmalarının ardından 1980 yılında yeniden hizmete açılmıştır.
Çarşı dışarıyla iki acil kaçış kapısı dışında, kaldırım kotundan merdivenle erişilen dört ana kapı ile bağlantılıdır. Çarşı yapısal olarak sadece merdiven çıkışlarını koruyan küçük ölçekli yapılar ile görünür durumda olup Pertevniyal Valide Sultan Camii avlu kapısının özgün kotuna açılan acil kapısı dışında tamamı yeraltındadır. Çarşıya erişim her iki yanında yürüyen merdiven olan geniş merdivenlerle sağlanmaktadır. Kapılara geçişteki merdivenler, dikdörtgen planlı ve karşılıklı yönde ikişer kolonun teras çatıda kirişle bütünleştiği, giriş aksında saçağı bulunan, cam bölmeli küçük ölçekli tek katlı yapılar ile korunmaktadır. Aksaray Yeraltı Çarşısı'nda kapıları karşılayan kuzey-güney doğrultulu kısa akslarda düzenlenen iki geniş cadde ile birlikte acil çıkışları karşılayan bir geçiş aksı ve bunlara yatayda bağlanan uzun yönde üç cadde bulunmaktadır. Geniş olan iki kısa ana aksta dükkân cepheleri taşıyıcı kolonlardan bağımsız olarak geride düzenlemiş, kolonların ritmik tekrar etkisi öne çıkarılmıştır.

Aksaray Yeraltı Çarşısı, 20.yüzyılın son çeyreğinde ulaşım ağı ile bütünleşik tasarlanmış, yaya kullanımına çarşı ile bütünleştirilmiş olarak açılmış, yapı malzemesi, yapım amacı ve yapım teknolojisi bağlamında döneminin yenilikçi, özgün bir yansıması olarak gerçekleşmiş bir uygulaması olarak görülebilir. Açıldığı dönemde İstanbul'un uzak semtlerine ulaşım sağlayan toplu taşıma araçlarının Aksaray Meydanı'ndaki varlığı, bölgenin ve çarşının geçit olma özelliği ile birlikte çarşı işlevini de güçlendirmiştir. Çarşının içinde bulunduğu Aksaray Meydanı, tarihsel yolculuğu ve geçmişiyle önemli bir tarih kavşağıdır. Yeraltı Çarşısı bulunduğu bölge ve çevresindeki değişimlerin haricinde, yapısı, iç düzenlemedeki yalınlığı, net okunabilir planlaması ve ölçeği ile daha çok işlevsel olarak ön plandadır.Esnafı ve müşterisiyle değişim içinde bugüne gelen çarşıda ağırlıklı olarak giyim mağazaları yer almakta, yaya geçidi olması dışında daha çok turistler ilgi göstermektedir.

İSTANBUL
Ufi Katlı Mağazası
Ender Mağazaları

H. İlke ALATLI*
Duygu YARIMBAŞ*
**Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi*

Doğan Tekeli, Sami Sisa ve İrfan Ertem tarafından tasarlanan UFİ Mağazaları, 1950'lerin ikinci yarısında İstanbul'un büyük bir kısmında gerçekleştirilen imar faaliyetleri sırasında Aksaray'da yıkılmış olan bir yapı adasının üzerinde 1975 yılında inşa edilmiştir. 8 katlı yapıda betonarme karkas sistem uygulanmıştır. Cephelerde traverten, söğüt beji mermer ve kahverengi seramik kaplama malzemeleri kullanılmıştır. Pencere ve vitrin doğramaları alüminyumdur. Uygulama sürecinin müelliflerin kontrolü olmaksızın gerçekleştirilmiş olması mimarları tarafından eleştirilmiştir. 1990'lı yıllarda el değiştirmesinden sonra yapıda bazı onarımlar gerçekleştirilmiş, cephe açıklıklarına ve cephe kaplamalarına kısmen müdahale edilmiştir.

Yapının işlevi dolayısı ile neredeyse tamamen içe dönük bir tasarım kurgulanmıştır. Mimarların bu kurguya yakınlaşmasının sebeplerinden biri etrafındaki tarihi yapılarla kurmak istedikleri ilişki olduğu söylenebilir. Söz konusu ilişkiyi "uyum" olarak tanımlayan mimarlar bunu olabildiğince sağır ve tok duvarlar, ve taş malzeme ile sağlamaya çalışmışlardır. Yapının mimarlarından Doğan Tekeli'nin deyişiyle "çağdaş bir gramerle, doluluk boşluk oranları, duvar kalınlıkları, kullanılan malzeme niteliğiyle bir bütünlük" aranmıştır. Yapının yüksek ve dolu kütlesine rağmen insan ölçeği dengeli kat yükseklikleri ve zemin kattaki cephe açıklıkları ile büyük bir ustalıkla sağlanmıştır.

1970'li yıllarda çok katlı mağazacılık Türkiye'de alışılmış bir ticaret biçimi olsa da "Ucuz Fakat İyi" sloganı ile isimlendirilen UFİ Mağazaları orta gelir sınıfını hedef alarak daha geniş bir kitlenin etki alanında bulunmuştur. 1975 yılı Kasım ayında açılan yapının taşıdığı departman mağaza olma özelliği, dönemin ünlü reklam ajansı Radar Ajans tarafından yürütülen büyük ölçekli bir reklam kampanyası ile vurgulanarak, söz konusu yeni tüketim biçimi teşvik edilmeye çalışılmıştır. "Şehri gezeceğinize UFİ'yi gezin", UFİ'de havalandırma var-Bunalmazsınız" "UFİ'de yürüyen merdivenler var-Yorulmazsınız" sloganları kullanılarak, yine reklamlarda bahsi geçen "süper mağaza" konsepti tanıtılmış ve alışveriş merkezi deneyiminin kentsel alanda daha parçalı biçimde gerçekleşen kurgulanmamış çarşı deneyimine göre avantajları ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca yapı 70'li yıllarda pek çok kişinin İstanbul'da yürüyen merdivenle ilk kez tanıştığı yer olmuştur. 1984 yılında mağazanın en üst katında açılan UFİ Restoran alışveriş fonksiyonuna ek olarak beslenme ihtiyacına yönelik bir işlevin de karşılanmasına olanak sağlamış ve restoran bir buluşma mekânı olarak da toplumsal hayata katılmıştır.

İnsan ve kent ölçeği titizlikle bir arada ele alınarak tasarlanmış olan yapının, işlev ve form ilişkisi başarı ile kurulmuştur. Günümüzde Ender Mağazaları tarafından kullanılan UFİ Mağazaları, ticaret yapıları arasında özgün bir örnektir. Zaman içerisinde çeşitli onarımlarla kısmi değişime uğrayan yapı tescilli olmadığından gelecekte olası tehditlere açıktır.

ANKARA
Koray İş hanı
Koray Han

Öykü GÜNAY*
Ayşe Mina SELÇUK*
**Orta Doğu Teknik Üniversitesi*

Koray İş Hanı, Ankara'nın merkezinde Atatürk Bulvarı ile Meşrutiyet Caddesi'nin kesiştiği yerde bulunan parsel üzerine konumlandırılmış. Bu köşe parsel aslında 750 m2 iken 95 m2 'si yola ayrılmış ve Koray İş Hanı kalan 655 m2 üzerine inşa edilmiş. Binanın projesi Mimar Vedat Özsan tarafından çizilmiş ve uygulaması Mühendis Müteahhit Ayduk Koray tarafından üstlenilmiştir. Vedat Özsan'ın kendi seçmeci tarzına uygun olarak yaptığı Koray İş Hanı dikey yinelemeleriyle dönemin dikkat çeken binalarından biridir ve işleviyle de yine dönemini yansıtmaktadır.

Bu parselde Koray İş Hanı'nından önce Ömer Lütfi Alevok'un kendi ailesi için 1931 yılında yaptırdığı Alevok apartmanı bulunmaktaydı. Alevok Apartmanı o dönemin imar planına uygun olarak inşa edilmiş tek bodrum katı olan iki katlı bir binaydı. Şehir nüfusunun ve iş yerlerine duyulan gereksinimin artmasıyla birlikte Alevok Apartmanı'nın da başta zemin katı iş yerine dönüşmüş ve zaman içerisinde bina sahipleri tarafından binaya kat eklenilmesi talebinde bulunulmuş. İlk defa 1940 yılında yeni bir kat ilavesi için Ankara Belediyesine başvurmuşlar. 1971 yılında arsa Alevok ailesinden çıkmış, 1973 yılında Ayduk Koray tarafından satın alınmış ve bugünkü Koray İş Hanı'nın temelleri atılmıştır.

1974 yılında inşaatına başlanan Koray İş Hanı yol seviyesinin altında iki, yol seviyesinin üzerinde 10 katlı olacak şekilde kurgulanmıştır, üç dükkân ve 18 adet daireden oluşmaktadır. Betonarme bina giriş kattaki yer ve duvar malzemesinin yenilenmesi dışında ilk günkü özelliklerini ortak alanlarda korumaktadır fakat açılan iş yerleri kendi ihtiyaçlarına göre daire içlerinde düzenlemeler ve tadilatlar yapmışlardır. Bina girişi yapıldığı zaman yol seviyesinin altında kalırken daha sonra yapılan tadilatla burası yol seviyesine çıkarılmış ve kaldırımdaki merdiven iptal edilmiştir. Dış cephedeki dikey profiller orijinal hallerini korusalar bile maalesef bina artık konut özelliğini yitirip tamamen iş merkezine dönüştüğü için tabelalar ve reklam panoları tarafından okunamaz bir durumdadır.

Özellikle dış cephesi ve kullanılan malzemelerle(beton, alüminyum) döneminin yenilikçi ve modernist üslubunun önemli örneklerinden biri olan Koray Han kent sakinleri için de bir kent simgesi niteliği taşımaktadır. 1957 Uybadin-Yücel nazım planının yürürlüğe girmesinden sonra Kızılay'ın ticaret merkezi ve çok katlı yapılara dönüşümünün kanıtı olan bu bina hala aktif olarak kullanılmakta ve korunması gereken yapılar arasında yer almaktadır.

ANKARA
Ali Nazmi İş Hanı

Öykü GÜNAY*
Ayşe Mina SELÇUK*
**Orta Doğu Teknik Üniversitesi*

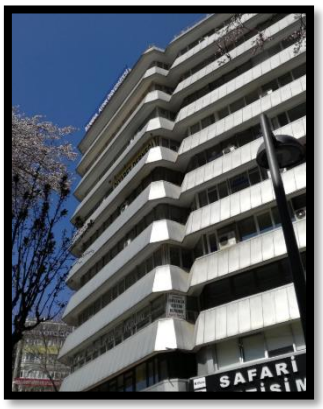

Ali Nazmi İş Hanı, Atatürk Bulvarı ve Sakarya Caddesi'nin kesiştiği yerde, 1078,50 m2'lik alan üzerinde bulunmaktadır. Binanın temelleri, 3.dönem Muğla Mebusu, Ali Nazmi Özügür'e ait olan arsa ve apartman daire karşılığında Büyükhanlı kardeşler'e (Mustafa Büyükhanlı ve Mehmet Ali Büyükhanlı) devredilmiştir. Varolan apartman yıkılarak bu arsa üzerine Mimar Kadri Erkman ve yeğeni Mimar Sadun Ülger tarafından bir iş hanı projesi çizilmiştir. 1977-79 yılları arasında uygulanan projenin müteahhitliğini Büyükhanlı kardeşler; fenni sorumluluğunu ise Ümit Kalelioğlu ve Mak. Yük. Müh Coşkun Lökçe üstlenmiştir.

Arazi üzerinde bilinen ilk yapı Ali Nazmi Özügür'e ait, konut olarak tasarlanmış olan apartmandır. Şehrin nüfusunun artması ve binanın ticaret bölgesi içerisinde kalması dolayısıyla iş yerlerine duyulan gereksinim artmış, 1959 yılında alınan izinle apartmanın üst katları konut olarak kalacak, giriş katı kapalı çarşı olarak hizmet verecek şekilde tadilat görmüştür. 1975 yılında Arslan Özügür (Ali Nazmi Özügür oğlu) tarafından alınan bir başka izinle Atatürk Bulvarı üzerinde yer alan iki parsel ve üzerlerinde bulunan iki ayrı bina araya yapılan eklemeyle birleştirilmiştir. Bugünkü Ali Nazmi İş Hanı da birleştirilmiş bu parseller üzerinde yer almakta, Ali Nazmi Bey'in anısını yaşatarak aynı adla 1979 yılından beri hizmet vermektedir.

Bina, yol seviyesinin altında 2, üstünde 11 olmak üzere 13 katlı bir yapıdır. 90 büro ve 7 dükkana hizmet verecek şekilde tasarlanmıştır. Orijinal projenin maaliyeti yüksek bulunmuş ve inşaat sırasında projenin mimarlarına danışılmadan malzeme değişikliğine gidilerek maaliyet seviyesi VI'dan III'e düşürülmüştür. Yapının inşaatında dönemin modernist özelliklerini gösterecek şekilde betonarme bir iskelet, alüminyum doğramalar ve yerinde dökme mozaik kullanılmıştır. Binanın dış cephesi 2000'lerin başında alüminyum kompozit panellerle kaplanmış, koridorların zemin ve duvarları fayans, büro zeminleri ise parke döşenmiştir.

Aynı parsel üzerinde ilk başta var olan 3 katlı kargir apartman, Uybadin-Yücel imar planının getirdikleri ve kat artışına verilen izinle aile apartmanından iş hanına dönüşmüştür. Ticaret bölgesinin Ulus Meydanı'ndan Kızılay Meydanı'na kayması ile yapılan ilk iş hanlarından sayılıyor. Hizmete açılış yılı olan 1979'dan bugüne çeşitli ticari kurum ve kuruluşları bünyesinde barındırdığı için aktif olarak kullanılan bu yapı, Atatürk Bulvarı ile Sakarya caddesini birbirine bağlayan köşe başında bulunması ile Ankaralıların her gün önünden geçtiği, vazgeçilmez bir kent simgesi halini almıştır.

MERSİN
Mersin Gümrük Meydanı Projesi
Ulu Cami ve Ulu Çarşı

Selin ÇORUH
Toros Üniversitesi

Gümrük Meydanı, 19. Yüzyılın ikinci yarısında kurulmuş bir liman kenti olan Mersin'de, Gümrük iskelesi ve Gümrük binası ile tanımlanmış, ticari ve sosyal aktivitenin en yoğun olduğu açık alanlardan biridir. Bu dönemde meydanda inşa edilmiş Yeni Cami ise meydanın toplayıcı niteliğini arttırmıştır. Uray, Kuvai Milliye ve Atatürk Caddeleri gibi kentin önemli akslarının kesiştiği bir noktada bulunan meydan, kent merkezindeki önemini günümüze kadar korumaya devam etmiştir.

İlerleyen yıllarda, hem caminin yetersiz kalması, hem de çevredeki binaların yıkılarak yerlerine yüksek katlı binaların inşa edilmesi ve bölgedeki rantın giderek artması nedeniyle meydanda yeni bir düzenlemeye gidilmesi gerekmiştir. 1975-77 yılları arasında Mersin Belediyesi'nde çalışmalar yürüten Mimar Şevki Vanlı, kentsel ölçekte yapılan analizleri de dikkate alarak Gümrük Meydanı için hem ticari hem dini işlevleri barındıran bir proje hazırlamıştır. Proje, aynı zamanda o dönemde, denizin doldurulması nedeniyle ortaya çıkan, kentin denizle olan ilişkisinin azalması sorununa da bir öneri getirmiştir: Meydanı çevreleyen ve kuzey güney doğrultusunda denize dik uzanan dükkanların oluşturduğu kolun, denize kadar devam ettirilerek, Kuvai Milliye Caddesi ile birlikte meydan ve deniz ilişkisini kuracak bir aks oluşturmasını sağlamak. (Ş. Vanlı, Mersin Gümrük Meydanı, Mimarlık 76/4, s.104-113) İkinci etapta yapılması düşünülen bu öneri hayata geçirilmemiştir.

Projenin ilk etabı olan meydanı çevreleyen dükkanlar ve cami, 1978 yılında tamamlanarak Ulu Cami ve Ulu Çarşı olarak adlandırılmıştır. Meydanın altı otopark olarak düzenlenmiştir. Betonarme karkas sistemle inşa edilmiş olan Ulu Cami ve Çarşı, sade plan çözümleri ve modern çizgileriyle dönemin mimarlık anlayışını yansıtır. Cephelerde geleneksel Mersin evlerinin modern bir yorumu olarak tanımlanabilecek ortak bir üslup gözlenebilir. Dış cephedeki kemerlerin devamı olacak şekilde, üst kattaki dükkanların tavanları tonoz döşemedir. Yer yer nervür döşemeler de kullanılmıştır.

1988-1989 yıllarında cami restore edilmiş ve özgün şadırvan değiştirilmiştir. Caminin iç mekan süslemeleri, dış görünümüyle zıtlık oluşturan bir geleneksellikte dir. Dükkanların bir kısmı birleştirilmiş, yapılan tadilatlar ve dış cephedeki tabela ve süslemeler nedeniyle yapının modern strüktürünü okumak zorlaşmıştır.

Günümüzde meydanın, hedeflenen amacı yerine getirmediği, atıl bir boş alan olarak durduğu ve dükkanların da işlevsiz olduğu eleştirileri mevcuttur. Bu sorunun nedenleri tartışmaya açıktır ancak, bu yapılar dönemin mimari anlayışına örnek teşkil etmeleri nedeniyle ve mimari bir hassasiyetin ürünü oldukları açıkça görüldüğünden kültürel mirasın bir parçası olarak korunmalıdır.

ANKARA
Toygar Apartmanı
Kocabeyoğlu Pasajı

Güliz Küçüktaşdemir
Başkent Üniversitesi

Ankara'nın kamusal yüzününün, Yenişehir ve Bulvar üzerinden temsiliyetinin 'yabancı mimarlar' aracılığıyla edinilmekte olduğu Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlık pratiğinde, sivil mimarlık üretimine katkıda bulunmakta olan Mimar Halim tarafından tasarlanan Toygar Apartmanı, yenilikçi bir yaşamın ve kentli yaşamına dair ip uçları sunmaktadır. Bu anlamda 17.5.1934 tarihli tasdikli proje, konut ve ticari işlev birlikteliğinde planlanmıştır. Mimarın erken dönem Ankara'da İçöz Apartmanı örneği haricinde bilinirliği belgelenmeyen ve önem kazanan Erken Cumhuriyet Dönemi apartman konutu olarak değerlendirilebilir[1].Toygar Apartmanı, genel kütlesi ve cephesi itibarıyla dönemsel mimarlık üretim pratiği ile temas eden yaklaşımları içermiştir. Fiziksel çevresi ile kurmakta olduğu görsel ilişki ile birlikte simetrik cephe yüzeyi, konutun planlama yaklaşımındaki merkezi tutumla ilişkilenmektedir. Yapının simetrik düzeni, tip plan ile zemin üzeri üç kata yer alan ve her katta iki aile biriminin yer alması öngörülmüştür. 17 Kasım 1953 tarihli Türkiye Cumhuriyeti, Ankara Belediyesi Yapı İşleri'nin Yapı ve Tamir İzin Kâğıdı üzerinde yer 13/06/1952 tarihinde Kocabeyoğlu Apartmanı'nın yapı projesi tasdik edilmiş ve mimarı Bekir İhsan olarak yapı künyesinde yer almıştır. Mimar Bekir İhsan tarafından projelendirilen Kocabeyoğlu Apartmanı komşu parselde yer alan Toygar Apartmanı ile dilsel bütünlük oluşturma kaygısı taşımıştır. Kocabeyoğlu Apartmanı, kâgir yapım tekniği ile oluşturulmuş zemin üzeri üç tip kat planından oluşmakta ve bir çatı katı yer almaktadır. Apartman, güncel durumda Kocabeyoğlu Pasajı'nın ikinci yapı blokunu oluşturmakta ve İzmir 1-Caddesi ile görsel ve fiziksel ilişkisi kuvvetli konumdadır. Kocabeyoğlu Pasajı, Yenişehir Bölgesi'nde inşa edilen birincil pasaj örneklemini oluşturmuştur. Atatürk Bulvarı ile ilişkili parsel üzerinde yer alan Toygar Apartmanı (Yeni Şehir, Atatürk Bulvarı, Toygar Apartmanı No:4) (Mimar Halim) ve İzmir Caddesi ile ilişkili parsel üzerinde yer alan Kocabeyoğlu Apartmanı (No. 82/3) (Mimar Bekir İhsan) yapı bloklarının biraraya getirilmesi sonucunda (Mimar Reşat Öngen) tasarlanmıştır. Yapının tekil ve kentsel ölçekteki değeri, önemi kamusal/kentsel mekana olan katkısı ile alternatif bir mekan tanımından öte gelmektedir. Sosyal mekanın üretimini destekleyen ve egemen olan neo liberal ekonomik gelişime karşı duruşu bakımından güncel anlamda potansiyel barındırmaktadır. Bağlamdan üreyen bir yapı tipolojisi olarak Pasaj, ekonomik, kültürel, sosyal ve simgesel nitelikler barındıran ve güncel zaman diliminde kentsel yaşamı desteklemekte, hangar yapılara karşılık var oluşunu sürdürmekte ancak malik ve yerel yönetim müdahalelerinin açık hedefi olarak kimliğini yitirmektedir.

[1] Şumnu,U., *Sıradanın Sıradışılığı: Mimar Halim ve İçöz Apartmanı*; Solfasol; Nisan 2015, sf.18-29.

EDİRNE
Kaleiçi'nde Konut
111 Ada 24-25 Parsel

Sennur AKANSEL
Trakya Üniversitesi

Edirne Merkez ilçesi eski yerleşim bölgesi ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı olan Kaleiçi'nde 1940'larda inşa edilen konutun mimarı bilinmemekle birlikte, Edirne Belediyesi'nden edinilen bilgiye göre; o dönemki konut yapıları genellikle bu bölgede ustalar tarafından inşa edilip belediye projeleri bulunmamaktadır.

Yapının çevresinde Kaleiçi bölgesinde çok bulunan Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait konut örnekleri yer almaktadır.

Yapı bir ikiz konut olup İzmir Caddesi'ne bakan cephenin her iki yanından 6 basamaklı birer merdivenle girilir. Ana kapıdan girince bu merdivenin karşısında üst kata çıkan bir merdiven yer alır. Aynı zamanda bodrum kattaki kömürlük ve depo kısımlarına da bu merdivenle inilir. Zemin kat ile 1. Normal katın planı hemen hemen aynı olup, bir taraftaki konut açık çıkmaları kapatarak mutfak ve sofaya eklemiştir. Diğer taraftaki konutta ise batı yönünde bir çıkma bulunmayıp, balkonları da açık bırakmıştır. Konuta girildiğinde zemin katta sağda batıya bakan bir oda ve oradan geçişli bir diğer oda bulunur. Giriş kapısının karşısında bir ıslak hacim ve iki yanda odalar mevcuttur. Bir oda ile geniş bir mutfak doğu cephesindedir. Normal katta da mutfak aynı hizada olup, sonradan kapatılmış bir çıkma ile genişletilmiştir. Yanındaki odaya mutfaktan geçiş kapısı vardır. Merdiven genişçe bir sofaya açılan kapı ile biter. Banyo zemin kat ile aynı hizada olup baca ile havalandırılmaktadır.

Betonarme karkas sistemle yapılan binada duvar dolgu malzemesi tuğladır. Marsilya tipi kiremit ve beşik çatı ile örtülüdür.

Bu ikiz konut, gerek mozaik zemin kaplaması, gerek yuvarlak dönüşlü balkonları ve çıkmalarda balkona bakan yan pencereleri, üst kattaki çıkmayı taşıyan kolonun zemin katta açığa çıkarak bir giriş saçağı yaratılması gibi özelliklerinden dolayı döneminin özelliklerini yansıtır. Ayrıca odadan odaya geçiş kapıları ile esnek mekan anlayışı ve girişte bir sofa bulunması da bu özelliklerdendir.

EDİRNE
Kaleiçi'nde Konut
131 Ada 5-8 Parsel

Sennur AKANSEL
Trakya Üniversitesi

Edirne Merkez ilçesi eski yerleşim bölgesi Kaleiçi'nde 1967 yılında tamamlanan konutun mimarı bilinmemekle birlikte, Edirne Belediyesi'nden edinilen bilgiye göre, bu bölgede dönem yapılarının genellikle ustalar tarafından inşa edilerek belediye projelerinin bulunmaması söz konusudur. Yakın çevresinde Osmanlı ve Cumhuriyet döneminden birçok konut yapısı bulunmaktadır. L biçiminde bir avlu etrafında zemin ve iki normal kattan oluşan yapı, hemen yanındaki ahşap bina ile parseli ve avluyu ortak kullanacak şekilde planlanmıştır.

Avludan tek kollu bir merdivenle çıkılan dar sahanlıktan, 1. Normal kattaki konut girişine çıkılır. Zemin katta, merdivenin yanındaki bir kapıyla, yan bina ile ortak kullanılan alana girilir. Konut girişinin hemen karşısında bir banyo ile solunda sokaktan ışık alan bir merdiven bulunur. L şeklinin birleşim köşesinde yan bahçeye ve arka sokağa bakan bir mutfak ile yanından açılan bir kapıyla girilen odadan, diğer parseldeki eve bitişik bir başka odaya geçilir. Gerektiğinde bu kapı açılarak geniş mekan olarak kullanılır. 2. Normal katta da planlama benzer şekilde olup, yine diğer parsele doğru uzayan tarafta odadan odaya geçiş kapısıyla bitişik iki oda, merdivenin çıktığı yerde bir sofa, bu sofaya açılan kapısıyla bir wc-banyo ile onun önünden çıkılan bir teras bulunur. Bu teras, alt kattaki mutfak hizası geri çekilip odaya katılarak elde edilmiştir.

Betonarme karkas sistemle inşa edilen yapı edelputz sıvalıdır. Merdiven ve banyo üzeri teras çatı olup, odaların üstü Marsilya kiremitli beşik çatı ile örtülüdür. Duvar dolgu malzemesi olarak tuğla kullanılmıştır.

Farklı bir plan tipi olan yapının 1. Normal kat sokak cephesinde Bauhaus özelliklerini yansıtan 3 dar uzun pencere yan yana sıralanarak merdiven kovasını aydınlatır. Odadan odaya geçiş kapıları da yine Cumhuriyet dönemi konutlarında sıkça görülen bir özellik olup, salon salamanje denilen oda tipini oluşturur. Avlu etrafında yerleşen konut tipinin çok katlı versiyonu olan yapının gerek plan kurgusu, gerek cephe anlayışı bakımından döneminin modern mimari özelliklerini yansıtması, yapının önemini gösterir.

KOCAELİ
Günbüz Apartmanı

Şeyda ARSLAN ERCAN
Gebze Teknik Üniversitesi

Büyük ölçüde Cumhuriyet Dönemi mimarisi ile şekillenen İzmit kentinin Hürriyet Caddesi silüetinde, modern mimarlık mirası Günbüz Apartmanı önemli yere sahiptir. Caddenin yoğun kullanımı, apartmanın sahip olduğu gabari, doluluk-boşluk ilişkileri, cephe hareketleri ile 20. yüzyıl modern mimarlık mirası olarak kent belleğinde ve kent kimliğinde anı değerine sahiptir.
Bu döneme ait günümüze ulaşabilmiş konut sayısının oldukça az olduğu İzmit'te Günbüz Apartmanı, yapı adasındaki bitişik nizam diğer yapıların içerisinde modernist mimari dili yansıtması bakımından döneminin ruhunu topluma sunmaktadır.

Apartman Raşit Günbüz tarafından yaptırılmış, yapının mimarı ve yüklenicisi bilinmemektedir. Yapının ilk sahibinin ölmesi üzerine mülkiyet bölünmüş, özgün kullanıcıları apartmanı terk etmiş olsa da kültür varlığı tescili bulunmayan bu yapı günümüze ulaşabilmiştir. Yapının mimari ve anı değerlerine sahip olması nedeniyle kültür varlığı olarak tescillenerek, korunması gerekmektedir.

Apartman zemin + 2 kat / 4 daire şeklinde inşa edilmiştir. Apartmana, yapının güney cephesinin orta aksından, özgün metal kapı ile girilmektedir. Merdiven kovasında bulunan ana sahanlıktan dairelere ulaşılır. Yapının normal katlarında, batı ve doğu yönlerinde simetrik olarak konumlandırılmış daireler, her bir dairede kuzeyde ve güneyde ikişer olmak üzere toplam dört oda bulunmaktadır. Bu mekanlara dairenin girişindeki orta koridordan ulaşılmaktadır. Yapının daireler ve katlar arası sirkülasyonu, sahanlıkları özgün karosiman kaplı, dökme mozaik, çift kollu merdiven ile sağlanmaktadır. Merdiven metal korkuluk ve ahşap küpeşteleri özgündür. Dairelere ahşap özgün çift kanatlı kapılarla ulaşılmaktadır. Yapının zemin katında bulunan dükkanlara cepheden ulaşılmaktadır.

Yapı bulunduğu parsel özellikleri nedeniyle planı kademeli olarak tasarlanmış olup cepheye hareketlilik katılmıştır. Doğrusal zemin katın üzerine normal katlar gönyeli olarak oluşturulmuştur. Yapının güney cephesi, kübist olarak tanımlanabilecek pürist, prizmatik, dik açılı, geometrik biçimler içerir ve iki ana kütleden oluşur. Normal katlarda dörder pencere, ikişer balkon çıkması vardır. Yapının saçağı, plan biçimlenişine uygun olarak, kütle ve balkon çıkmalarına paralel şekilde, köşeleri eğrisel formdan, üç kademeden oluşur. Yapının giriş cephesi olan güney yönünde zemin katta ticari kullanım nedeniyle cephe açıklıkları genişletilmiş, tente ve tabelalar eklenmiştir. Zemin kat ve 1.katta plan biçimlenişi bazı duvarların kaldırılması ile değiştirilmiştir.

Yapı özgün durumunda zemin katı ticaret, normal katları konut olarak tasarlanmıştır ancak günümüzde zemin kat ticaret işlevi ile, ikinci kattaki bir daire ofis olarak kullanılmakta, diğer üç daire ise kullanılmamaktadır.

KOCAELİ
Özliyen Apartmanı

Şeyda ARSLAN ERCAN
Gebze Teknik Üniversitesi

Cumhuriyet Dönemi mimarlığı Ankara ve İstanbul gibi kentlere göre İzmit'te daha geç etkinlik göstermiş ve bu döneme ait, günümüze ulaşabilmiş aile apartmanı örneklerinden olan Özliyen Apartmanı'nın inşası 1950 yılında tamamlanmıştır. Sivil mimarlık örneği apartman, dönemi için yeni tasarım yaklaşımı, malzeme kullanımı, özgün plan biçimlenişi ve mekan organizasyonu, cephesindeki doluluk-boşluk ilişkileri, cephe hareketleri ve gabarisi ile çevresindeki diğer yapılardan ayrılmakta, sahip olduğu modernist mimari dili yansıtmaktadır. Plan ve cephe biçimlenişindeki özgünlük ve binanın yapıldığı döneme ait izler, mimari değeri ve İzmitlilerin belleğindeki anı değeri yönleriyle bu modern mimarlık mirası yapı, kültür varlığı olarak tescillenerek korunmalıdır.

Yapı İzmit ilçe merkezindeki en yoğun kullanılan caddelerden biri olan Hürriyet Caddesi'nde bulunmaktadır. Apartman, Esat Özliyen tarafından yaptırılmış, ancak yapının mimarı ve yüklenicisi bilinmemektedir. Cephe biçimlenişiyle dikkat çeken apartman, bodrum + zemin + 4 kat / 8 daire şeklinde inşa edilmiştir. Yapı 10x15 m boyutlarındadır. Apartmana güney cephenin doğu aksından, özgün metal kapı ile girilmektedir. Yapının daireler ve katlar arası sirkülasyonu, sahanlıkları özgün karosiman kaplı, dökme mozaik, dönel merdiven ile sağlanmaktadır. Merdiven metal korkuluk ve ahşap küpeşteleri özgündür.

Her normal katta güney ve kuzey yönlerinde birer daire bulunur. Bu dairelerin plan şemaları birbirinden farklıdır, simetri kaygısı bulunmamaktadır. Güney yönündeki daire giriş kapısı hole açılmaktadır. Bu holden aynı yöndeki balkona ulaşılmaktadır. Güneydoğu ve güneybatı yönlerinde birer oda, kuzeybatıda ise mutfak, banyo, WC hacimleri bulunur. Yapının kuzey yönündeki dairesinde ise cephe boyunca devam eden üç kademeye oturan, üç oda bulunur. Batıda mutfak, doğuda ise banyo ve WC vardır. Bu hacimler arası sirkülasyonu ters L şeklinde hol ile sağlanır.

Yapının güney (giriş/ön) cephesi üç aks olarak tasarlanmış, simetrik, bezemesiz cephede dolu-boş zıtlığından denge oluşturulmuştur. Orta aks, yanlardaki kütlelere göre daha içerde kalarak, planda simetrik eğrisellikle bu aksta balkon tasarlanmıştır. Bu eğriselliklerde ve üç aksta birer pencere bulunur. Apartmanın kuzey bölümü, yapının bulunduğu parsel özellikleri nedeniyle planı kademeli olarak tasarlanmış, doğrusal zemin katın üzerine normal katlar gönyeli oluşturulmuştur. Bu kademelenme kuzey cephesine hareketlilik getirmiştir.

1999 Depreminde zarar gören yapıya, 2001 yılında onarım ve güçlendirme yapılmıştır. Yapının özgün durumunda konut işlevi ile kullanılan birinci ve ikinci katları günümüzde ticaret işlevi ile kullanılmaktadır.

AYDIN
Boylu Evi

Aybüke SAFİ*
Gizemnur ZENGİN *
Güneş ÜNAL*
İdil MALGİL*
Selin AKMAN*
**İstanbul Teknik Üniversitesi*

Aydın'ın İncirliova ilçesinde, bölgenin tren istasyonunun kuzeyinde, 9018/2 parselinde bulunan yapı, 1940'ların başında konut olarak tasarlanmıştır. Yapının mimarı ile ilgili kesin bir bilgiye ulaşılamamış olsa da, yan parselinde bulunan ve benzer detaylarla kurgulanmış olduğu düşünülen dönemdaşı İrfan Saylam Eviyle aynı mimar tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Tek katlı yapı, 422,35 m2'lik parselde 197,42m2'lik taban alanı üzerine inşa edilmiştir. Yapı, batı cephesinde kendine özgü daire şeklinde penceresi, yapı malzemesi ve kompakt mobilya çözümleri sayesinde modern karakteri ile tanınmaktadır. Yapı, 15.12.1995'te, bloğun güney köşesinde bulunan komşu İrfan Saylam Evi ve erken cumhuriyet döneminde inşa edilen Tariş Depoları ile taşınmaz bir kültürel varlığı olarak tescillenmiştir. Bu karar 15.03.2012 tarihinde revize edilmiştir. Bu binanın inşaatını başlatan kişinin, yapının ilk sahibi Hacı Tahir olduğu bilinmektedir. 1940'lı yıllarda inşa edildikten sonra konut fonksiyonu uzun süre sürdüren yapı, günümüzde atıl durumda kalmıştır. Yapı, 2012 yılında Boylu ailesi tarafından satın alınmıştır. Bu dönemde, yapının parsel sınır değişiklikleri Emin Boylu tarafından teşvik edilmiştir. Yakın geçmişte, Boylu Pastanesi, parselin kuzey tarafına eklemlenmiş ve yapının çeşitli müdahalelere maruz kalmasına sebep olmuştur. Bu müdahaleler, başlıca, yapıyı pastaneye hizmet edecek bir depo ve ofis hacmi olarak kullanmak için yapılmış düzenlemelerdir. Ancak Boylu Evi, bugün artık özgün fonksiyonuyla kullanılmasa da, özgün unsurlarını ve detaylarını büyük oranda korumayı başarmıştır.

Boylu Evi'ne giriş, güney cephesinden beş basamaklı bir merdiven ve devamında ahşap kapı ile sağlanmaktadır. Yapı aslında tek katlı olmasına rağmen sadece bir odaya açılan yarım bir katı ve bir bodrum kat da bulunmaktadır. Yani, girişin bulunduğu kat ile birlikte toplam üç adet seviye görülmektedir. Zemin kat 11, yarım kat (3.20m kotu) 1 ve bodrum ise iki birimden oluşmaktadır. Zemin katta; beş oda, salon, yemek odası, banyo, mutfak, çamaşır odası, tuvalet ve lavabo yer almaktadır. Odalardan biri direkt olarak antreye bağlıdır, antreden salona geçildiğinde diğer iki oda ve bir yemek odası göze çarpmaktadır. Yemek odası ve salon arasındaki bağlantı, dört kanatlı katlanan ahşap ve cam aydınlıklı kapıdan sağlanmaktadır. Bu kapının genişliği bu iki hacmin zaman zaman tek bir mekân olarak da kurgulanileceğini göstermektedir. Yemek odasının koridora açılan kapısındaki pencere detayı ise hemen karşısındaki mutfak hacmiyle olan ilişkisini ifade etmektedir. Mutfak mahali ve çamaşırhane mahallinde bulunan mimari ile entegre olarak tasarlanmış ve yerlerini almıştır. Bu mekânlarda bulunan ince ahşap mobilya detayları, dökme mozaik bulaşık tekneleri ve su kaynatma kazanı dönemin mutfaklarında ve çamaşırhanelerindeki yaşayışı ve kullanılan teknolojiyi göz önüne sermektedir.

BALIKESİR
Evren Apartmanı

Hatice UÇAR*
Ayni Deniz KABAKOĞLU*
**Balıkesir Üniversitesi*

Evren apartmanı, Balıkesir merkezde, Eski Kuyumcular Mahallesi, Akkuyu sokakta. No: 5 adresindedir. Tapuda9 pafta, 7993 ada, 19 Parselde kayıtlıdır. Zemin+ üç katlıdır. Betonarme sistemde inşa edilen apartmana Akkuyu sokaktan girilir.

Holden üst katlara döneminin özelliklerini taşıyan dökme mozaik basamaklı bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Kat holleri çok küçüktür. Her katta tek konut tasarlanmıştır. Konutun küçük giriş holüne açılan iki kapıdan biri ön odaya diğeri ikinci hole açılır. Bir geçiş mekanı niteliğinde olan ikinci hole açılan kapılardan biri tuvalete, biri odaların ve banyonun sıralandığı koridora, biri mutfağa, biri de salona açılır. Ön holden girilen odadan salona camekanlı bölmede yer alan kapıdan geçilir. Cumhuriyet Dönemi konutları özelliği olarak ıslak hacimlerin konutun arka tarafında, yatak odasının banyonun bitişiğinde yer alması, tuvalet mekanına lavabolu bir ön mekandan geçilmesi, yaşama mekanlarının ön cephe tarafında yer alması şeklindeki düzenleme bu konutta da görülmektedir.Mutfak, döneminin yaşam kültürüne uyarlanmış, eviyeli bir tezgahı barındıran ve küçük bir balkonla ilişkilendirilmiş mekan şeklindedir. İkinci holden bir kapı ile geçilen koridorun sol yanında aydınlığa yönlendirilmiş ve döneminin koşullarına uyarlanmış bir banyo mekanı ile devamında tasarlanan odanın ortak duvarında oluşturulan iki gömme dolaptan biri odaya diğeri banyoya hizmet vermektedir. Bu büyük odanın ve bitişiğinde tasarlanan ikinci odanın ön cephesinde yer alan uzun balkon odaların dış çevre ile ilişkisini sağlamıştır. Üçüncü oda küçüktür. Mutfağa açılan balkonla ilişkilendirilmiş ve bu cepheden ışık almaktadır. Katların plan şeması birbirinin aynısıdır. Odalar ön cephelerinde tasarlanan balkon ile dışarısıyla ilişkilendirilmiştir. Balkon korkulukları özgündür. Bitişik nizamda tasarlanan apartmanın arka cephesi oldukça sadedir.

Evren Apartmanı; döneminin kent kültürünü yansıtan katların plan şeması incelendiğinde ıslak hacimlerin küçülerek konutun arka tarafına, yaşam mekanlarının caddeye yönlendirildiği, konuta girişte holün karşılama mekanı ve dağılım mekanı işlevini yüklenmesi, plan şemasının esnek kullanıma imkan sağlayan odadan odaya geçiş kapılarına yer vermesi toplanmanın gerektiği durumlar düşünülerek oluşturulması Cumhuriyet Dönemi konutlarının özelliklerindendir. Ayrıca ön cephesinde pencerelerin üstünde yer alan beton saçaklar ile düşey ve yatay beton elemanlar, iç mekanı dışarısı ile ilişkilendiren balkon düzenlemesi ile kent içinde özelleşen Evren apartmanı gelecek kuşaklara aktarılması gereken bir Cumhuriyet Dönemi konut örneğidir. Acilen tescil edilerek korunması gereklidir.

BALIKESİR
Karhal Apartmanı

Ayni Deniz KABAKOĞLU*
Hatice UÇAR*
**Balıkesir Üniversitesi*

Balıkesir Merkez, Eski Kuyumcular Mahallesi, Yeşilyol sokak, No: 4 adresindedir. Tapuda; 9 pafta, 7993 ada, 13 parselde kayıtlıdır. Milli Kuvvetler Caddesi'nin kenararında ve kentin tarihi yapılarının arasında konumlanan dört katlı binaya Yeşilyol Sokaktan girilmektedir.

Farklı iki kotta düzenlenen apartman hoünde katlara ulaşımı sağlayan merdiven, üst kottaki bölümde düzenlenmiştir. Birinci kattan itibaren her katta iki konut tasarlanmıştır. Plan şeması birbirinin aynısıdır. Ancak bir konuta ait olması gereken oda diğer konuta eklenerek biri 2+1 diğeri 4+1 şeklinde düzenlenmiştir. Giriş holüne yanyana konumlanan iki oda ile salon ve tuvalet ön mekanının kapısı açılmaktadır. Salonun bitişiğinde konumlanan oda, camekanlı bir bölme ile salonla ilişkilendirilmiştir.Tuvalet ön mekanından girilen mutfakta bir evyeli tezgah bulunur. Salondan kapı ile geçilen koridor, iki oda ve banyo mekanına ulaşımı sağlayan dağılım mekanıdır. Konutta ön cepheye yönlendirilen odanın önünde balkon bulunur. Arka cepheye yönlendirilen oda küçük bir pencere ile aydınlanmaktadır. İkinci konutta holden salona, mutfağa ve tuvalete geçiş sağlanmıştır. Mutfak dönemine ait bir davlumbaz ve bir eviyeli tezgah barındırmaktadır. İki konutta da koridordaki düzenleme birbirinin aynısıdır. Aralarında gözlemlenen fark konutlardan birinde arka cepheye yönlendirilen odanın bir balkonla ilişkilendirilmesidir. Simetrik bir düzenlemenin hakim olduğu gözlenen ön cephenin iki köşesinde birer büyük pencere ve balkon bulunur. Cephenin bu iki köşe düzenlemesi arasında kalan yay şeklindeki orta bölümünde eşit aralıklarda tekrarlanan düşey kolonlar ile, kolonların önünde devam eden yalın kat silmesi cepheye hareket kazandırmıştır. Bu düşey ve yatay hattın sınırladığı dikdörtgen yüzeylerde tekrarlanan aynı dikdörtgen pencereler farklı cephe düzeni oluşturmuştur.

Karhal Apartmanı kentin ticari çekirdeğinde, kamu yapılarının ve tarihi yapıların bulunduğu mevkide konumlandırılmıştır. Katlarda tasarlanan konutların plan şeması ve cephelerinde gözlenen simetrik düzenleme, döneminin kent kültürünü yansıtan mekânsal organizasyonunda ıslak hacimlerin küçülerek konutun arka bölümünde tasarlanması, yaşam mekanlarının caddeye yönlendirilmesi ve konuta girişte holün karşılama ve dağılım mekanı işlevini yüklenmesi, esnek kullanıma imkan sağlayan odadan odaya geçiş imkanı veren plan şemasına sahip olması, cephelerinde tasarlanan düşey ve yatay yalın hatlarla bu hatların sınırladığı dikdörtgen biçimli cephe yüzeylerinde aynı dikdörtgen pencerelerin yer alması şeklindeki düzenleme ile yapı Cumhuriyet Dönemi konutlarının özelliklerini barındırmaktadır. Yapı mekânsal organizasyonu ve cephe düzeni bakımından Balıkesir'de yaşanan kentsel gelişim ve toplumsal değişimin bir görsel belgesi olarak tescil edilmesi gerekmektedir.

KAYSERİ
Güney Apartmanı

Dilara YARATGAN*
Burak ASİLİSKENDER*
**Abdullah Gül Üniversitesi*

1945 Oelsner planı sonrası Kayseri'de ızgara planlı konut alanları tasarlanmıştır. Yapının konumlandığı ve Kayseri'de Cumhuriyet sonrası modern kent kimliğini barındıran Hacı Kılıç Mahallesi de kentin sivil mimarisinin gelişiminde ve sosyal yapısının dönüşümünde etkili olmuştur. Bu dönemde devlet tarafından sağlanan teşvik ve yatırımlar, kentin pek çok bölgesinde konut kooperatiflerinin üretilmesini destekleyerek konut ihtiyacının giderilmesinde önemli rol oynamıştır.

Kendi döneminde Sosyal Evler Yapı Kooperatifi'nin bir bloğu olarak tasarlanan apartman yapısı zaman içerisinde bu kooperatif oluşumundan kalan tek yapıdır. Mahallenin ve dönemin mimari özelliklerini yansıtan Güney Apartmanı 1959 yılında Y. Mimar Mustafa Alikişi tarafından tasarlanmıştır. Yapı kentin ana arterlerinden biri olan İstasyon Caddesi'ne bağlanan Fevzi Fevzioğlu Caddesi üzerinde konumlanır. Subasman kotuna merdiven ile ulaşılan Z+2 katlı yapının her katında 2 daire bulunur ve üst katlara ulaşım dairesel çözülmüş merdivenle sağlanır. Fonksiyonel mekân tasarımı ile çözülmüş dairelerde 2 yatak odası, 1 yaşama mekânı ve mutfak bulunur. Yaşama mekânın açıldığı antreye bağlanan koridor üzerinde odalar ve ıslak hacimler sıralanır. Bulunduğu parsel üzerinde bir tarafı bitişik nizamlı ikiz modelde konumlanan yapının 3 cephesi bulunur. Yapının konsol ön cephesinde yaşama mekânlarına açılan balkonlar, sol cephede en üst katta ve sağ cephede her iki normal katta ise yatak odaları boyunca devam eden kısa konsollu, demir korkuluklu balkonlar vardır. Merdivenkovası ile daire ıslak hacimlerini aydınlatmak için yine dönemin bir özelliği olan ışıklık çözümü kullanılır.
Karma taşıyıcı sistemli yapı fonksiyonel mekân tasarımı ve döneminin mimari dilini yansıtan yalın cephe özellikleri ile özgün bir örnek oluşturur. Ön cephenin konsol çıkması ve balkon parapetlerindeki açıklıklar, yan cephelerde devam eden söveler ve balkon konsolları, dikdörtgen pencere açıklıkları ile yapı saçağı yapının sade tasarımını hareketlendirir. Kırma çatıyı çevreleyen konsol saçağa sonradan yaklaşık 1m yüksekliğinde parapet ilave edilmiştir.

Bulunduğu konum ile kent belleği açısından dönemin özelliklerini yansıtan bir mahalle içerisinde yer alan yapı Modernist akımın mimari dilini yansıtır. Kooperatif yapı grubunun geriye kalan tek birimi olan Güney Apartmanı, günümüzde kentsel dönüşüme giren bir alanda yer alması ve inşa edildiği dönemin mimari kültürünün özgün bir örneği olması bakımından önem taşır.

KAYSERİ
Esenyurt Emlak Kredi Bankası Konutları

Büşra ÇAĞLIBULANIK UZASLAN*
Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY *
**Abdullah Gül Üniversitesi*

Yapı grubu, Havaikmal Bakım Merkez Komutanlığı'nda çalışan işçilerin ev sahibi yapılması amacı ile fabrikanın yakın çevresinde arsa satışları gerçekleştirilmesinin ardından T. Emlak Kredi Bankası'nın sağladığı kredilerle 1960 yılında inşa edilmeye başlamış ve süratle tamamlanmıştır. Aralarında fabrika işçileri dışında memur ve esnaflarında bulunduğu, orta gelirli ailelere yönelik tasarlanan yapıların mahalle ölçeğinde bir toplu konut projesi olduğu söylenebilir. Esenyurttaki bu yapı grubu Kayseri'de tip proje ile oluşmuş ilk mahalle dokularından birisi olma niteliğini taşıması bakımından önemlidir.

Döneminin önemli mahalle dokularından birini oluşturan yapı grubu kent merkezine çok yakın bir konumda eski adı ile Esenyurt mahallesinde yer almaktadır. Günümüzdeki veriler ışığında 150 kadar konut inşa edildiği tahmin edilen yapı grubunun üçte ikisi kentsel dönüşüme uğramıştır. Günümüze ulaşan örnekler mahalle aralarında çok katlı apartmanların ezici etkisi arasında sıkışmış ve birçoğu bakımsız ve terkedilmiş halde olmakla birlikte cephe ve plan düzenini korumaktadır. Kullanımda olanlar arasında ise cephelerde ekler almış yapılar gözlemlenmektedir.

Yapılar ev sahiplerinin kendi imkanları ile 3 tip proje ışığında inşa edilmiştir. Yapıların hepsi 400-500 metrekarelik bahçeler içindedir. Tek katlı ve üzerinde yürünebilen terası bulunan yapılar sayıca üstün olmakla birlikte, kalabalık ailelerin çok katlı olarak da inşa edilen yapıları da görülmektedir. Yapı grubunun içerisinde 75 metrekarelik 2 odalı küçük tip, 100 metrekarelik 3 odalı orta tip ve 125 metrekarelik 4 odalı büyük tip yer almaktadır. Bazı örneklerde bodrum kat görülürken, bodrum katın yer almadığı örneklerde bodrum seviyesi kısmi olarak kömürlük ve depo olarak kullanılmaktadır.

Ev tiplerinde plan ve cephe düzenlemeleri iktisadi fakat kullanışlı olmasına özen gösterilerek iddiasızdır. Küçük tip sayısı çok azdır ve orta ve büyük tipler daha yaygındır. Karma taşıyıcı sistemli yapıların bodrum kat ve duvarları taş, döşemeleri betonarme olarak inşa edilmiştir. Doğramalar ahşap, döşemeler ise mozaik ve ahşap kaplıdır.

Kent belleğinin önemli bir parçası olan yapı grubu tescil edilmemiş ve kentsel dönüşüm baskısı altında yok olmaya yüz tutmuştur.

KAYSERİ
Hoca Ahmet Yesevi Mahallesi Göçmen Konutları

İlinur CAN*
Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY *
**Abdullah Gül Üniversitesi*

1965 yılında Doğu Türkistan Özerk Cumhuriyeti'nden Kayseri'ye göç eden Uygur Türkü göçmenlerin yerleştirilmesi için inşa edilen yapı grubu, güncel mülteci sorunu da göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye Cumhuriyeti'nin göç ile mücadele konusunda izlediği tutumu anlayabilmek açısından önem taşımaktadır. Kırsal yaşamdan, şehir hayatına geçiş sürecinde, bir ara-yüz olma özelliği taşıyan yerleşke, geleneksel yaşam ve Modern yaşam arasında bir köprü niteliği taşımıştır. Yerleşke zaman içerisinde, Uygur göçmenlerin yerelleşme sürecine katkıda bulunarak bir *mahalle* formuna bürünmüş ve entegrasyon sorununu çözmede önemli bir araç olarak güncel mülteci krizini anlamaya yönelik bir veri niteliği kazanmıştır. Uygur göçmenler arasında "mahalle" olarak anılan, memleket ile fiziksel ve duygusal bağ kurmalarına olanak sağlayan yerleşke, günümüzde hala aynı göçmenler tarafından kullanılmaya devam etmektedir. Kullanıcıları tarafından "*Yer*-Edinme/Yerleşme (*place-making*)" olgusunun deneyimlenmesine olanak sağlayan yerleşke, *yabancılıktan yerelliğe* geçiş sürecinde, sakinlerine güvenli bir yaşam alanı sağlayan bir *mahalle* özelliği taşımaktadır. Uygur göçmenlerin yerleştikleri yeni yer ile ilişkilerini, bahçe kullanım deneyimleri üzerinden, sahip oldukları *yer* deneyimlerinin üzerine inşa etmesine olanak sağlayan yerleşim bölgesi, göç, yer-edinim/yerleşim, entegrasyon ve yerelleşme olgularını gözleyebilmek açısından kavramsal ve akademik değere sahiptir.

72 adet ikiz ve 2 adet tekil konut yapısından oluşan yerleşkede, zaman içerisinde cami, okul, sağlık ocağı gibi kamusal yapıların eklenmesi ile birlikte bir mahalle dokusu ve hiyerarşisi oluşmuştur. Bahçe içerisinde 24 adet çift katlı ve 48 adet tek katlı ikiz ve 2 adet tek katlı tekil konut yapısı, toplamda 194 hane barındırmaktadır. 2+1 basit planlı, yığma duvarlı ve betonarme döşemeli karma sistemli yapılar kentin 20. yüzyıl ortalarında gelişen bir konut bölgesinde yer almaktadır. Konutlardan 12 hane kentsel dönüşüm projeleri kapsamında yıkılmış, 5 hanede konut+ticaret birleşimi gerçekleşmiş, 3 hane ticari yapıya dönüşmüş, 2 hane dernek yapısı olarak işlevlendirilmiş ve tüm hanelerde kullanıcıların ihtiyaçlarına göre yapısal değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Mülk sahibi kullanıcıların oturduğu yapılar bakımlı ve nispeten nitelikli sayılabilecekken, kiracıların ikamet ettiği, kentsel dönüşüm sürecinde olan yapılar bakımsız haldedir. Yerleşkenin, ilerleyen yıllarda kentsel dönüşüm kapsamında yenilenmesi ve değişmesi öngörülmektedir; yaklaşık 300 kişi ile başlayan ve 53 yıl içerisinde genişleyen bir etnik gruba ev sahipliği yapan *mahalle* sağladığı yaşamsal olanaklar ve gelenekselden moderne geçiş sürecindeki rolü ile belgelenmesi gereken bir yerleşke özelliği taşımaktadır.

İZMİR
Özsaruhan Konutu

Feyzal AVCI ÖZKABAN*
Didem AKYOL ALTUN*
Yasemin SAYAR*
**Dokuz Eylül Üniversitesi*

1950'li yıllarda İzmir mimarlığının biçimlenmesinde etkin rol alan mimar Ziya Nebioğlu; estetik, teknolojik ve mekânsal boyutlarıyla döneminin anonim mimarlık ürünlerinden ayırt edici özellikler taşıyan üretimleriyle, modern mimarlık tarihimizin içinde önemli aktörlerden biridir. Nebioğlu'nun 1950-1953 tarihlerinde, İzmir'in kıyı bandında, Karşıyaka Yalı Caddesi üzerinde, kentin ilk sanayicilerinden Raşit Özsaruhan ve ailesi için tasarlayıp inşa ettiği konut; mimarın en yetkin üretimlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Konut, 2.12.2010 tarihinde Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından yapılan başvuruyla, İzmir 1 Numaralı K.T.V.K.B.K. tarafından "İkinci Grup Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescillenmiştir. Ancak yapı, sahiplerince Kurul'a sunulan bilirkişi raporları sonrasında, 16.06.2011 tarihinde tescilden düşürülmüş ve kararın iptali için Oda tarafından açılan dava süreci tamamlanmadan yapının yıktırılmıştır. İptal davası için atanan bilirkişi heyetinin, yapıyı tescile değer bulması sonucu dava, mahkemenin yürütmeyi durdurma kararı ile sonuçlanmıştır. Yakın zamanda davalı tarafın sunduğu yeni bilirkişi raporları ile tescilden düşürülme süreci tekrar başlatılmıştır. Özsaruhan Konutu, Nebioğlu'nun aldığı eğitimle doğrultusunda Amerikan modernizminden belirgin izler taşıyan; Türkiye'nin modern mimarlık mirasının nitelikli örneklerinden biri ve 1950'lerin konut kültürünün bir temsilcisidir. Konut, yalın modernist karakteri ile yıkıldığı tarihe kadar, İzmir kenti içindeki en çarpıcı mimarlık ürünlerinden biri olmuş; özgün mimarisiyle kentlinin belleğinde yer edinmiştir. Yapı, mobilya ölçeğinden yapı ve dış mekân düzenlemesine kadar bütüncül bir tasarım anlayışının ürünüdür. Konut;

- "merdiven basamaklarındaki basıldığında ses çıkartan mekanik sistem, yerden ısıtma sistemi, üst kattan bakıldığında giriş katına geleni gösteren özel dürbün sistemi, mutfaktan alt kattaki müştemilata inen çamaşır şutu, mutfak dolaplarında iç köşe döner raflar" gibi dönemi için yeni teknolojik iç mekân donatılarıyla **teknolojik değer**;
- mimari nitelikleri ve Z.Nebioğlu'nun tasarım yaklaşımları doğrultusunda farklı bir tipoloji ve yeni yaşam koşulları yaratmış olması nedeniyle **sosyal değer**;
- kompozisyon, oran, ölçek, malzeme ve detayları ile **sanat ve estetik değeri;**
- yapının ve mimarının İzmir'deki tanınırlığı ve saygınlığı, Karşıyakalıların 50'ler dönemindeki hatıralarında yer edinmesi nedeniyle **anı değeri** taşımaktadır.

Ayrıca yapı;

- **ulusal ölçekte**; "döneminde modernizme yaptığı katkı ve tasarımcısının İzmir kenti ve yakın çevresindeki önemi" nedeniyle **kanonik olma değerine;**
- **kent ölçeğinde;** mimari dilinden ilham alındığı dönemin aktif usta ve mimarlarınca sözlü tarih çalışmalarıyla belgelendiğinden; 1950'lerde İzmir ve çevresindeki konut mimarisinin biçimlenişinde etkili olması nedeniyle **referans olma değerine** sahiptir.

DENİZLİ
Gözde ve Cillov Apartmanları

Gözde KAN ÜLKÜ
Pamukkale Üniversitesi

Gözde ve Cillov Apartmanları konum olarak kent merkezinde, Denizli'nin mekânsal-sosyal-ekonomik tarihi anlamında özellikli ve önemli bir alanında yer almaktadır. Bulunduğu kentsel alanda, Valilik Binası, Mimar Selçuk Milâr'ın tescilli Taş Atölyeleri, Cumhuriyet Dönemi yapılarından olan Gazi İlkokulu ve hemen karşısında içinde asırlık ağaçların yer aldığı Atatürk Parkı yer almaktadır.

Betonarme iskelet sistem olarak inşa edilen yapılar, bodrum, zemin ve zemin üzerinde 3 kattan oluşmaktadır. Her katta simetrik düzende yerleştirilmiş dörder daire yapıları oluşturmaktadır. Mimar apartmanlardaki kullanım farklılaşmasını, üst ve orta kat katında bulunan dairelerin planlarında değişikliğe giderek, farklılaşan dört planlı bir apartman mimarisi ortaya koyar. Yapıların her biri tek bir prizmatik kütlenin yatay konumlandırılması ve bu kütleye ekli tüm cephe boyunca uzanan balkonların dahil edilmesiyle biçimlenmiştir. Yanyana iki parselde yükselen Gözde ve Cillov Apartmanlarının, komşu yapılarla, sokakla ve şehirle ilişkileri, çekme mesafelerinin belirlediği boşluklar aracılığıyla kurulur. Birbirine dokunmadan tek başına yükselen yapıların arasında yer alan ve genellikle, bahçe, giriş, pasaj olarak kullanılan bu boşluklar, ara alanlar olarak çalışıp dolaylı mekânsal ilişkilerin kurulmasının yolunu açar.

Yapılarda cepheyi tamamen saran balkonlar ve balkonların yataylığını ritmik olarak kesen dik yüzeyler binaların karakteristiğidir. Binaların Atatürk Parkı'na bakan ana cephelerinde yer alan geniş pencereler, yapıların yatay prizmatik kütlesini hafifletmiştir. Bu cephede yer alan balkonlar konut birimlerinin dış ile ilişkilenmesini sağlarken aynı zamanda yapının yatay etkisini de güçlendirmiştir. Tüm cephe boyunca devam eden balkonlar, ahşap separatörler yardımıyla bölünürler ancak cephedeki süreklilik devam etmektedir. Balkon apartmanda daireler arası iletişimi ve malzeme alışverişini sağlayan bir araç olarak da ayrı bir öneme sahiptir. Dönemin en belirgin ve yaygın modernist repertuvarlarından biri olarak teraslarda kullanılan betonarme pergolalar, Gözde ve Cillov Apartmanları'nın da karakteristiğidir. Pergolaların oluşturduğu Işık/ Gölge, Dolu/Boş etkisi manzarayı içine alırken yapıya zenginlik katmaktadır.

Denizli'de konut ve apartman özelinde katkılar sunan mimar Aydoğan Kan'ın, 1975 yılında tasarladığı, 1978 yılında inşaatlarının uygulamasını tamamladığı, modernizmin imgelerinin izlerini taşıyan Gözde ve Cillov Apartmanları'nın, 1970'li yılların yap-satçı mekanizmanın içerisinde, değişen mimarlık pratikleri, yaşam kültürü ve gündelik hayat ilişkisini modernist bir kapsamla ele aldığı düşünülmektedir. Günümüzde minör yapı fiziği sorunları olmasına karşın strüktürel olarak iyi durumda olan ve işyeri-ofis kullanımlarına dönüştüğü görülen yapılar, çevresinde az sayıda kalan apartmanların içerisinde, bugün de kullanılmaya devam edilmektedir.

EDİRNE
500 Evler
500 Evler Lojmanları

Aslı ZENCİRKIRAN
Trakya Üniversitesi

Edirne Merkez 1. Murat Mahallesi'nde bulunan yapı topluluğu, ulaşımı kolay, alışveriş, eğlence, her düzeyden eğitim ve kamu birimlerine yakın bir bölgededir. Çevre adalarında 1. Murat Parkı, Cumartesi Pazarı, Margi Outlet Alışveriş Merkezi, Diş Hastanesi gibi kentsel çekim noktaları mevcuttur. 1970'lerin sonunda inşa edilen konutların işvereni T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü olup, 100 adedi Trakya Üniversitesi'ne, diğer kısım Emniyet Müdürlüğü'ne tahsis edilmiş kamu lojmanı olarak hâlihazırda kullanılmaktadır.

500 Evler Yerleşimi, her birinin üzerinde yaklaşık 100 konut bulunan beş yapı adasına dağılmış olarak inşa edilen, her katta simetrik ikişer daireden ibaret beş katlı apartman bloklarından oluşur. Bloklar genel olarak bir adanın çevresine dizilmiş, ortasında geniş bir oyun ve otopark alanı bırakılmıştır. Ulaşımda otoparkın büyük sorun olduğu günümüz konutları için oldukça kıymetli olan ön bahçe ile çekme mesafesi içinde kalan yeşil alan, çevre yapı adalarında da yüksek katlı olmayıp bahçeli yapıların olması, konutlara ferah bir manzara kazandırmaktadır.

Birbirinin aynı olan bloklar genellikle kuzey-güney doğrultusunda, yalnızca birkaç blok doğu batı doğrultusunda, genellikle iki blok birbirinden şaşırtmalı olarak yan yana ya da yer yer tekil olarak dizilmişlerdir. Bu diziliş, yan yana gelen bloklarda dahi aradaki daireler için bir özerklik ve iç mekânda sırt sırta gelen yatak odalarının mahremiyetini sağlamıştır. Her bloğa giriş zeminden düzayak olup, giriş kapısının karşısında çift kollu merdiven yer alır. İlk kattaki konutlara sahanlıktan girilmesi, konutun yerden yüksek oluşunu ve bodrum kattaki sığınak ve kömürlük mekânına yarım kat inerek ulaşımı sağlar. Günümüzde hala kalorifer sistemi bulunmayan konutlarda soba ile birlikte bodrum katın da kullanımı yaygındır.

Eskimişlik sebebiyle tesisat ve döşeme kaplamalarında oluşan sorunlar dışında, altyapı yetersizliği başlıca sorunlarıdır. Ancak betonarme yapım sistemiyle inşa edilmiş olan konutlar, statik olarak sağlamlığını korumaktadır.

Kuzey-güney doğrultusunda çift taraflı doğal ışık ve hava alan daireler, küçük olduğu halde fonksiyonel planlanmış, minimalist bir aile için oldukça kullanışlıdır. Hem kent içi konumları hem eskime durumuna bakıldığında yakın zamanda kentsel dönüşüme uğraması muhtemel bu yapılar kayıt altına alınması gerektiği gibi, bundan sonra yerine yapılacak herhangi bir yerleşimde de gerek standart yaşam koşullarını sağlama, gerek anlayış olarak vaziyet planı ve kat planı özellikleri ile dikkate alınmalıdır.

İZMİR
Filiz Apartmanı

Su Kardelen ERDOĞAN*
Gaye BİROL*
**İzmir Demokrasi Üniversitesi*

İzmir'in kentleşme tarihi boyunca karşılaştığı konut ihtiyacı sorununa verilen cevaplardan biri Karataş-Üçkuyular arasındaki bölgenin konut bölgesi olarak geliştirilmesi olmuştur. Bölgenin ulaşımını sağlayan ana hatlardan biri olan İnönü Caddesi, 1950'lerin ikinci yarısında açılarak bu yeni gelişen konut bölgesinin ana omurgası olmuştur. Bu dönemde, cadde boyunca dönemin mimari anlayışına göre birçok nitelikli konut örneği verilmiştir ve Filiz Apartmanı, bölgedeki ilk çok katlı yapılardan biridir.

Yapı, kentin önemli alt merkezlerinden biri olan Güzelyalı Mahallesi'nde, ön cephesi İnönü Caddesi'ne bakacak şekilde bitişik nizamda konumlandırılmıştır. 1964 yılında inşası tamamlanan yapı, Yüksek Mimar-Mühendis Aybars Kendir tarafından tasarlanmıştır. Apartman toplam 7 katlıdır ve sirkülasyon dönel merdivenle sağlanmaktadır. Her katta birer tane bulunan dairelerde, yaşama alanı ön cepheye bakarken, yatma alanları arka cephede konumlandırılmıştır. Dönemin yaygın tasarım anlayışlarından biri olan daireler içi mekânsal çözümlemede geçirgenliği ön planda tutan mimar, yaşama alanında misafir odası, oturma odası, yemek odası gibi isimsel ayrılıklar yapsa da alan olarak birbiriyle ilişkili ve büyüyebilen esnek mekânlar tasarlamıştır. Mutfak bir iç mekân penceresi ile yemek odasıyla ilişkilenirken giriş holü geniş cam kapılarla salona bağlanmaktadır. Modernizm anlayışının temellerinden olan serbest plan ilkesi bu birbiriyle ilişkili mekânsal organizasyonla kısmen de olsa uygulanmaya çalışılmıştır.

Yapının cephesel tasarımında önem verilen noktanın modernist anlayışta olduğu gibi yatay ve düşey etkileri yalın bir dilde vermek olduğu görülmektedir. Cephede döşemelerin denk geldiği yatay kat şeritlerine ve bina sınırlarını tanımlayan taşıyıcılara sıva üzeri boya uygulanırken cephenin giriş hizasına denk gelen sirkülasyon hacmi, turkuaz renkli mozaikle kaplanmıştır. Konut hacmini tanımlayan duvar boşlukları tamamen camla kaplanırken, buraya denk gelen taşıyıcı yüzeylerde yine aynı mozaikler kullanılmıştır. Böylelikle yapının yatayda ve düşeyde hacimleri cepheden okunması sağlanmıştır. Balkonlar konsol olarak tasarlanmıştır ve korkulukları ince metal şeritlerdir. Böylelikle balkon hacmi yapının dış mekânla görsel ilişkisini kesmemektedir.

Filiz Apartmanı, cadde üzerindeki birçok dönemdaşının başına geldiği gibi, İnönü Caddesi'ni de içeren kentsel dönüşüm süreci kapsamında 2019 yılında yıkılması kararı verilen yapılardan biridir. Bu nedenle, yapının taşıdığı tarihsel ve tasarım değeri doğrultusunda belgelenmesi önemlidir.

İZMİR
Özlem – Divan Apartmanı

Güliz ÖZCANLI*
Ufuk TEMÜR*
**Yaşar Üniversitesi*

1965'te çıkan Kat Mülkiyeti Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin ardından, yap-satçı üretim mekanizmasının da etkisiyle İzmir'de genellikle üç-dört katlı olarak inşa edilen kira evlerinin yerini daha yüksek katlı apartmanlar almaya başlamıştır. Bu dönemde Yüksek Mühendis İhsan Ayhan tarafından inşa edilen Özlem ve Divan Apartmanları, Karşıyaka-Aksoy Mahallesinde Fazlı Bey Caddesi'nde bulunmaktadır. Aynı mimari çizgilere ve çok benzer plan kurgusuna sahip olan iki apartmanın yapısı da kentsel bağlam değeri yüksek olan yapılardır.

Özlem ve Divan Apartmanları 1960-1970 yıllarındaki Karşıyaka'nın modern konut yaşamını temsil etmekte ve dönemin modern tasarım anlayışını yansıtmaktadır. Mimari özellikleri, konut içi yaşam önerisi ve plan şemasına baktığımızda kent tarihi açısından değeri yüksek yapılardır. Bina cephelerinde 1960'lı yıllardaki yaygın kaplama malzemelerinden biri olan mozaik kullanımı ve eşit akslara bölünerek dolu-boş dengesi içerisinde tasarlanan cephenin yalın biçimsel kurgusu yapıldığı dönemin konut mimarisinin özelliklerini yansıtan detaylardır.

İki yapının da plan şeması benzerdir. Her katta ikişer daire olmak üzere Özlem Apartmanı'nda 10, Divan Apartmanı'nda ise 8 daire bulunmaktadır. Yaklaşık 100-120 m^2 olan dairelerde; güney cephede yaşam alanı bulunmaktadır. Mutfak, banyo ve tuvalet kuzey cephede, yatak odaları batı ve doğu cephelerinde konumludur. Özlem Apartmanının plan şemasından farklı olarak Divan Apartmanın plan şemasında kuzey cephesinde, mutfaktan çıkılan bir balkon bulunmaktadır.

İZMİR
Yalı Apartmanı

Ayşegül BİRLİK*
Seçil TELYAKAR*
**Yaşar Üniversitesi*

1966 yılında inşa edilmeye başlanıp 1967 yılında yapımı tamamlanan Yalı Apartmanı, Karşıyaka - Donanmacı Mahallesinde eski adıyla Yalı Caddesi şimdiki adıyla Cemal Gürsel Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Apartmanın projesi Kayan Ergun Özgiller tarafından hazırlanmış ve iş ortakları M. Karaoğlu, İ. Pastacı ile birlikte uygulaması yapılmıştır.

Günümüzde özgün fonksiyonunu koruyarak konut işlevli olarak kullanılmaya devam etmektedir. Zemin+7 normal kat ve çatı katı olan ve bitişik nizam parsel düzeni bulunan yapı, zemin katta 1 dükkan ve 15 daireden oluşmaktadır. Yapının arka cephesinde komşu parsele bitişik alanda Cemal Gürsel Caddesi'nden girişi olan bir otopark bulunmaktadır. Tapu alanı 963 m2 dir. Ön cepheden bakıldığında zemin katın sağ yönünde otoparka geçiş boşluğu yer almaktadır. Bu geçiş üzerinde sağ tarafta 1 adet bağımsız kapıcı bölümü bulunmaktadır. Ön cepheden bakıldığında zemin katın sol yönünde kalan bağımsız bölüm ticari işleve dönüştürülmüştür.

Yalı Apartmanı inşa edildiği dönem içerisinde gelişen bitişik nizam ve çok katlı apartman uygulamaları arasındadır. Zemin katta, girişin büyük bir bölümü otoparka geçiş imkanı yaratmak amacı ile boş bırakılmıştır.

Kütle tasarımı, modernizme referans veren betornarme plaklardan oluşmuştur. Yatay betonarme balkon parapetleri, geniş cam yüzeyler ve düz-teras çatı gibi unsurlar, modernizmin estetik anlayışı doğrultusunda uygulanan karakteristik elemanlardır.

Bahçe girişi zemin kaplamasında, apartman giriş holünde ve merdivenlerde özgün malzeme ve detaylar korunmuştur. Zemin kat bahçe girişi bölümündeki "paledyen döşeme" (palladiana terrazzo) zemin dokusu apartman giriş holünde ve merdivenler boyunca devam etmiştir.

Modern anlayış doğrultusunda tasarlanan dairelerde, girişler doğrudan salonlara açılmaktadır ve manzaranın olduğu ön cephede salon ve balkon yer almaktadır. Yatayda kullanılan geniş cam yüzeyler sahil manzarasından bütünüyle faydalanılmasına olanak sağlamıştır. Dar, uzun bir koridor üzerinden mutfak, yatak odaları ve tuvalet salona bağlanmıştır.

1960-1970'ler Karşıyaka'sının modern konut yaşamının temsilcilerinden olan Yalı Apartmanı, mimari özellikleri, yenilikçi anlayıştaki konut içi yaşam önerisi, modernist tasarım anlayışı ve tarihsel süreklilik bağlamında yapıldığı dönemin sosyal, ekonomik ve mimari özelliklerini yansıtması açısından kentsel bağlam değeri yüksek bir yapıdır.

İZMİR
Akbay Apartmanı

Çağan DEMİR*
Nedim Serhat ONURSAL*
**Yaşar Üniversitesi*

Akbay Apartmanı Donanmacı Mahallesinde, 1731 sokak ile 1755 sokağın kesiştiği alanda yer almakta olup yapının bulunduğu alan, Cumhuriyet dönemi ile birlikte yerleşim oranının arttığı, yeni şehir olarak nitelendirebileceğimiz bir bölgedir. Akbay Apartmanı Karşıyaka'nın en yoğun caddelerinden olan Aksoy Caddesi'nin bitişiğinde yer almaktadır ve yapının çevresi gelişmiş, hareketli ve kozmopolit bir bölge olarak anılmaktadır. Yakınındaki Karşıyaka Orman Fidanlığı sayesinde yeşil ve sakin bir konumda bulunmaktadır. Yapı, zemin+2 normal kat ve çatı katından oluşan, tamamı konut olarak kullanılan toplam 4 daireden oluşan betonarme yapıdır. Yapının inşaatına Mimar Faruk Aktaş tarafından 1967 yılında başlanmış ve 1968 yılında tamamlanmıştır. Akbay Apartmanı 1965 yılındaki kat mülkiyeti kanunuyla yaygınlaşan çok katlı yüksek bina tipolojisinden farklı bir aile apartmanı yapısı olmasıyla dikkat çekmektedir. Yapıda Cumhuriyet dönemi mimari akımlarından 1960'lı yıllarda popüler olan küçük geometrik eklemeler ve çoklu geometrik cisimlerin olduğu akım benimsenmiş ve uygulanmıştır. Bu akıma göre büyük geometrik objeler insan ölçeğine göre yorumlanmış ve bağlamla uyumlu hale getirilmiştir. Küçük geometrik cisimlerin bir araya eklenmesiyle büyük geometrik kütleler elde edilmiştir.

Yapının zemin ve birinci katında iki yatak odası ve "Bizim oda" olarak tanımlanan oturma odası yer almaktadır. Islak hacimlerden biri iki yatak odasının ortasında yer almakta, diğer ıslak hacim ise merdivenkovasının yanında bulunmaktadır. Teras katında diğer katlardan farklı olarak "Banyo" tanımı yerine "Hamam" tanımı kullanılarak hacimlerin malzeme farklılığı vurgulanmıştır. "Selamlık" olarak adlandırılan salon yapısı her katta korunmuştur. Eski Türk aile yapısında erkeklerin toplandığı mekân olan "Selamlık" yapısı dönemin mimarisine yansımıştır. Yapıda döneminin çok parçalı geometrik yapısı, cephede 3 faklı hacmin bir araya gelmesi olarak görülmektedir. Bu hacimler balkonların oluşturmuş olduğu hacimler, yatak odalarının oluşturmuş olduğu hacimler ve oturma odalarının bulunduğu hacimler olarak cephede görülmektedir. Konutlarda; giriş holü, salon, balkonlar, mutfak, banyo, tuvaletler ve yatak odası giriş holünde zemin kaplaması olarak famerit karo taş malzeme kullanılmıştır. Oturma odası ve yatak odalarında marley zemin kaplaması bulunmaktadır. Ancak yapının pek çok bölümünde yapılan tadilatlarda modern malzemelerin kullanılması, yapıya özgünlük katan servis girişlerinin kapatılması, yapıya özgün kaplama ve bitirme materyallerinin sökülmesi sonucunda yapıda dönemin izleri silinmiştir.

İZMİR
Saha Apartmanı

Tahir Tolga ERGENÇ*
Aakif NAVEED*
**Yaşar Üniversitesi*

Saha Apartmanı, Donanmacı Mahallesi'nde, Karşıyaka'nın eski adı Yalı Caddesi olan, Ceman Gürsel Caddesi üzerinde, Karşıyaka İskelesi'nden Bostanlı yönüne uzanan kıyı boyunda bulunmaktadır. Yapının projesi ve uygulaması Armağan Çağlayan tarafından yapılmıştır. 1968'de inşasına başlanan apartman 1971 yılında tamamlanmıştır. Toplam inşa sahası ise 2330 metrekaredir. Yapı zemin kat ve çatı kat dahil 8 kattan oluşmaktadır. Zemin katta kapıcı için alan ve bir daire bulunmaktadır. 3.katta iki dairenin inşa sırasında birleştirilmesiyle oluşan, yaklaşık 280 metrekarelik daire bulunmaktadır. Çatı katında ise yaklaşık 150 metrekarelik daire bulunmaktadır. Diğer katlarda ise 2 farklı daire tipi bulunmaktadır. Denize bakan cephede 193 metrekarelik daireler, diğer cephede ise 90 metrekarelik daireler bulunmaktadır.

İnşa sırasında daire satışı gerçekleştiğinden bazı daireler alıcıların isteklerine göre düzenlenmiştir. 3.katta 2 daire birleştirilmiş ve tek daire haline getirilmiştir. Ayrıca kimi dairelerde yine alıcının isteği doğrultusunda zemin malzemeleri değiştirilmiş, mutfak dolapları ve diğer mobilyalar özel üretilmiştir. Yılların getirdiği yıpranmalar dolayısıyla dairelerin iç mekânlarında bazı değişikler yapılmıştır. Zemindeki parkeler, ahşap panjurlar ve mutfak dolapları, seramikler ve vitrifiyeler yapılan başlıca değişiklerdir. Bunlara ek olarak, bazı dairelerde kullanıcılar, denize bakan balkonları iç mekâna eklemişler ya da cam doğrama ile kapatmışlardır.

Apartman, betonarme karkas sistem olarak inşa edilmiştir. Apartmana girildiğinde, merdivenlerde ve giriş holünde zemin malzemesi olarak mermer bulunmaktadır. Dairelere geçildiğinde ise orijinal zemin malzemesi olarak mermer ve balıksırtı lamine parke yer almaktadır. Balkonlarda ise orijinal malzeme mozaik yer alır. İç mekânda ahşap kapılar orijinal halinde korunmuş olup, salon kapısında iki kanat ve geniş ışıklık kullanılmıştır. Banyo ve tuvalette duvar seramikleri ve orijinal halinde korunmuştur. Ayrıca, banyoda küvet ve mermer olan zemin malzemesi de korunmuştur.

Saha Apartmanı, yalın görünümlü, geniş açıklıkların kullanıldığı, iç mekânda özgün detayların düşünüldüğü ve farklı plan tiplerini bir arada bulunduran modern bir yapıdır. Apartmanda iç mekânlarda ve cephede kısmi değişiklikler yapılmış olsa da kent kimliği ve modern mimarlık tarihini belgelemek açısından önemli bir yere sahiptir.

İZMİR
Çağlayan Apartmanı

Aslı TATLIBAŞ*
Cemre ŞAMASAS*
Süleyman İVGİN*
**Yaşar Üniversitesi*

Çağlayan Apartmanı, Donanmacı Mahallesinde eski adı Yalı caddesi şimdiki adıyla Cemal Gürsel Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Döneminin önemli mimarlarından Fuat Bozinal tarafından tasarlanan yapı inşaat mühendisi Armağan Çağlayan tarafından yapılmıştır. Zemin+6 kat ve çatı katı olan yapı, tek blok içerisinde sağ blok ve sol blok olarak ikiye ayrılmaktadır. Yapı, bünyesinde ticari mekân bulundurmazken, zemin katında iki daireye ek olarak bir adet kalorifer dairesi bir adet de kapıcı odasına sahiptir. Sol blokta 8 sağ blokta ise 16, toplamda 24 daire bulunmaktadır. Sol bloktaki daireler yaklaşık 230 m^2, sağ bloktaki daireler ise 110 m^2 ile 170 m^2 arasında değişmektedir. Binanın zemini 580 m^2 alana oturmaktadır. Dairelerin plan düzeninde salon hâkim cepheye yerleştirilmiş, giriş holünün ardından mutfak, üç oda, iki banyo ve bir adet kiler konumlandırılmıştır. Metrekare farkı büyük ölçüde salon ve odaların büyüklük farkından kaynaklanmaktadır.

1972 yılında yapımı tamamlanan apartman, bitişik nizamda, iskelet betonarme sistem olarak yapılmıştır. İç ve dış duvarlarda dolgu malzemesi olarak delikli tuğla kullanılmıştır. Yapının giriş holündeki mobilyalar ahşaptan yapılmış olup, holün zemini mermerdir.

Binanın mimarı Fuat Bozinal'a ait olan ve günümüzde oğlu Sedat Bozinal tarafından kullanılmakta olan daire genelinde birçok değişiklik yapılmış olmasına rağmen özellikle salondaki bazı mobilyalar özgün olarak bırakılmış ve halen kullanılmaktadır. Orijinal zeminin aşınması sonrasında üzeri laminant parke döşenmiştir. Karşılıklı iki tezgâh şeklinde çözümlenen mutfakta dolaplar özel üretim ahşaptır. Doğal renklerin hâkim olduğu banyoda bir adet klozet, mermer tezgâhı olan bir adet Hilton lavabo ve duş alanı bulunmaktadır.

Karşıyaka'nın 1970'ler ve sonraki süreçlerindeki modern konut yaşamını yansıtan Çağlayan Apartmanı, taşıdığı mimari karakter, konut içi planlaması ve modernist tasarım anlayışıyla kentsel bağlamda yüksek değere sahip bir yapı olmasının yanı sıra yerini aldığı İplikçizade Köşkü'nün kent belleğindeki yeri nedeniyle önem taşımaktadır. Yapı, yalın plan kurgusu ve özgün tasarımının korunması sebebiyle konut kimliği ve Türkiye modern mimarlık tarihi açısından önemli ipuçları taşımaktadır. Modernist yaklaşımın çağın egemen görüşü olarak kentsel ölçekte yapılacak çalışmalarda da etkili olması sebebiyle şehre ve yerleşkeye uygun tasarlanan yapı biçimsel olarak da modernizmin izlerini taşımaktadır.

İZMİR
Çiçekler Sitesi
A-B-C Blokları
Palmiye-Menekşe-Karanfil Apartmanları

Aslı TATLIBAŞ*
Cemre ŞAMASAS*
Süleyman İVGİN*
**Yaşar Üniversitesi*

Palmiye, Menekşe, Karanfil apartman blokları 1757 sokak ve 1738 sokaklarının kesişim noktasında olan, önceden Karşıyaka'nın Osmanzade olarak geçen günümüz Aksoy Mahallesinde yer almaktadır. Bina 1738 sokaktan 66,66/1,66/2 kapı numaraları almış olup dükkanlar ise 1757 sokaktan 18,18a,18b,18c kapı numaraları ile tanımlanmıştır. İnşaatına Yüksek İnşaat Mühendisi Önder Dağistan tarafından 1970 yılında başlanmış ve 1972 yılında tamamlanmıştır.

Palmiye ve karanfil apartmanlarındaki dairelerin üçer balkonu, menekşe apartmanındaki dairelerin ikişer balkonu bulunmaktadır. Üç bloktan oluşan yapının tüm bloklarında kat planları birbirinin aynı ve simetriği şekilde tasarlanmış olup her daire 109m2 yüzölçümüne sahiptir. Palmiye apartmanı 9, menekşe apartmanı 10 ve karanfil apartmanı 8 daireden oluşmaktadır. Günümüzde yapı bünyesinde bir adet büyük, bir adet küçük olmak üzere iki adet iş yeri yer almaktadır. Apartman bloklarına girişlerin hepsi aynı ve güney cepheden sağlanmaktadır.

Bitişik nizam tarzında betonarme taşıyıcı sistemle inşa edilen yapının iç ve dış duvarlarında 22 ve 11 cm delikli tuğla kullanılırken zemin döşemelerinde dökme mozaik ve marley kaplı mozaik kullanılmıştır. Katlar arası betonarme döşemelerinde de aynı şekilde dökme ve marley kaplı mozaik bulunmaktadır. Radyatörler bina sahiplerinin istekleri doğrultusunda yerleştirilmiş olup, İzmir Belediyesi ve Bayındırlık Bakanlığı şartnamesi dahilinde düzenlenmiştir.

İnşaatı 1972 yılında Önder Dağistan tarafından tamamlanan ve konut olarak tasarlanan yapı günümüzde halen aynı işlevde kullanılmaktadır. Zemin harici katlarda konut içi yaşam özgün işlevinde belirlendiği gibi devam etmektedir. Apartmanın zemin katındaki iş yerlerinde farklı dönemlerde çeşitli işletmeler yer almıştır. Özgün tasarımda dört ticari mekân olarak tasarlanan alan, zaman içinde kullanıcı ihtiyacına göre şekillendirilmiştir. 1970'li yılların İzmir apartman tipolojisinde etkili olan yatay hatlar beyaz demir balkon korkuluklarıyla tamamlanmıştır. 3 giriş kapısından 2 tanesi hala özgünlüğünü korumaktadır. Yapımından bu tarihe kadar kullanıcı ihtiyaçlarına göre dış cephede yapılan müdahalelerden dolayı özgün tasarım özelliklerini tam olarak yansıtmasa da üç büyük bloktan oluşan tek apartman görünümlü yapısıyla Türkiye modern mimarlık tarihi açısından önemli bir kaynak olmaktadır.

ÇORLU
Emine Dayanıklı Apartmanı

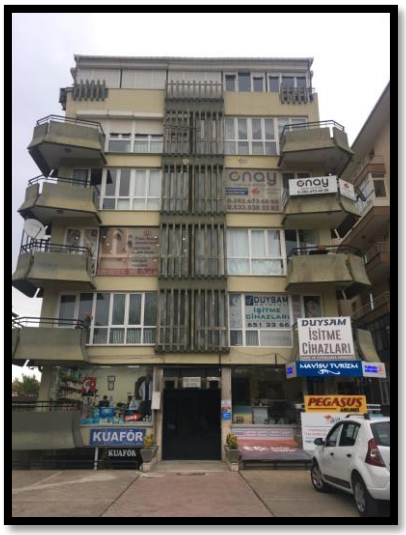

Özlem GÜNEY KARADİŞOĞULLARI
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Kerem SAVAŞ
Çorlu Belediyesi

Çorlu Emine Dayanıklı Apartmanı, 1974 yılında inşa edilmeye başlanmış, 1974-75 yılları arasında Salih Omurtak caddesi üzerinde 600 m2 lik arsa üzerine net 300 m2 olarak kuzey – güney doğrultuda konumlandırılmıştır. Emine Dayanıklı Apartmanı Mimar Şaban Özcan Ayyıldız tarafından hazırlanmış, uygulaması Şantiye Şefi İnşaat Mühendisi Hasan Eren ve Müteahhit İnşaat Mühendisi Suat Dayanıklı tarafından yapılmıştır. Mimar projelendirmede Fransa'daki Marsilya tipi evlerin görünüşlerinden esinlendiğini dile getirmiş ve planlamayı gerçekleştirmiştir.

1975 yılı sonunda inşası sona eren Emine Dayanıklı Apartmanı, Çorlu'nun tek güneş kırıcılı, ilk çok katlı ve Fransız balkonlu apartmanıdır. Yapı 6 katlı olmak üzere, 13 daire, 1 dükkandan oluşmaktadır. Balkonlarında eğimli uzun saçaklar çok dikkat çekicidir. Fransız balkonlarda yer yer açıklıklar bırakılmıştır. .Çorlu'da kuzey-doğu rüzgarı hakim olduğu için bu açıklıklar, hava akımının balkon içine girmesini sağlamak amacıyla yapılmıştır Ön cephesi tamamen camdır. Salonlar güney kısımda ön cephede yer almaktadır. Ön cephede yer alan güneş kırıcılar tek tek saçta dökülmüş ve blonla birleştirilmiş sonra monte edilmiştir. Güneş kırıcıların eğrisellikleri denizin dalgalanması biçiminde tam projede çizildiği gibi uygulanmıştır.

Yapı betonarme karkas ve mütemadi temellidir. Nervürsüz 300Dz harçlı donatı kullanılmıştır. Karabük Demir Çelik Fabrikasından donatılar, Dursunbey'den ahşap kalıp için çam kereste, Babaeski ve Karatepe'den agregalar, Yulaflı köyünden de kum temin edilmiştir.

Yapının giriş kapısı yanındaki 'U' detay kirişe saptamalı saçtan kalıplarla özel olarak yapılmıştır. Apartman giriş kapısı orijinal halini korumaktadır. Girişte merdiven başındaki yuvarlak merdiven başı yukarı katlarda salonda yer alan orijinal yuvarlak kolon olarak sanki devam etmiş gibidir. Merdiven korkulukları beyaz renk boyalı lama demir ve üst kısmı ahşapla kaplıdır. Apartmanda asansör tertibatı mevcuttur. Avusturya'dan özel olarak getirtilen Wertheim marka asansör bugün hala kullanılmaktadır. Daire giriş kapılarının yanında dikey yönde renkli vitray pencereler mevcuttur. Bu pencereler ile içerdeki ışığın apartmanı da aydınlatması sağlanmıştır. Apartmanda iki adet doğal havalandırma bacası mevcuttur. Bu havalandırmaların üzerinde telli cam kullanılmıştır.

Emine Dayanıklı Apartmanı sahip olduğu özellikleri ile yapıldığı dönemin mimari izlerini günümüze ulaştıran, simgesel öğeleri barındıran nitelikli bir yapıdır. Çorlu kent merkezinde bulunan bu yapının korunması ve gelecek kuşaklara tarihi bir miras olarak ulaştırılması gereklidir.

İSTANBUL
Gürel Palas
Alper Apartmanı

Zeynep AKTAŞ*
Melis BİLGİÇ*
**Yıldız Teknik Üniversitesi*

Gürel Palas, İstanbul ili Beşiktaş ilçesinde Sinanpaşa Mahallesi, Ortabahçe Caddesi 291 ada 68 numaralı köşe parsel üzerinde konumlanmaktadır ve "Beşiktaş Köy içi kentsel sit alanı" içinde yer almaktadır. Mağaza+konut olarak inşa edilmiş yapı, özellikle zemin katında bulunan ve uzun yıllar esnafların kullandığı dükkanlar (fırın, saatçi vb.) ile bölge halkının hafızasında yerini korumaktadır. Apartman yapısının komşu parselinde aynı aileden ismini alan Gürel Sineması yer almaktadır. Tarihi değer taşıyan sinema ve apartman yapısı, cephe karakteri açısından da benzer özellikler göstermektedir. Çevredeki yeni yapıların uyumlu bir şekilde inşa edilmeleriyle cephe boyunca bir siluet değeri oluştuğu görülmektedir. 1985'te yapının ve sinemanın arka bahçeleri yönünde, Mimar Sedat Gürel tarafından Büyük Beşiktaş Çarşısı inşa edilmiştir. Söz konusu tarihi yapıların oluşturduğu bütünlük, Beşiktaş'ta büyük bir çoğunluğu günümüze ulaş(a)mamış modern akımın izlerinin okunmasını sağlamaktadır.

Yapı, ilk olarak 1933 yılında bodrum kat, zemin kat ve 1. kat olmak üzere yığma yapım tekniğinde inşa edilmiştir. 1954 yılında betonarme karkas yapım tekniği ile inşa edilmiş 2., 3. ve 4. katların eklenmesiyle günümüze en yakın formuna kavuşmuştur. Arşiv belgelerine göre 1963 yılında özgün yapının taşıyıcı sistem sürekliliğine zarar veren uygulamalar yapılmıştır. 26.06.2007 tarihinde tescillenen özgün yapının tarihindeki en büyük kırılma noktası, 2011 yılında "2007 yılı Deprem Yönetmeliği çerçevesinde gerekliliklerini yerine getirmemesi ve taşıyıcı sistemde belirsizlikler nedeniyle" yıkılıp yeniden inşa edilmiş olmasıdır. 2012 yılında betonarme yapım tekniği ile yeniden inşa edilen yapının özgün kontur ve gabarisi korunmuştur. Yapının özgün mağaza + konut olan işlevi dükkân + dershane olarak yeniden düzenlenmiş; plan kurgusu bu bağlamda değiştirilmiştir.

Gürel Palas, 1930'larda inşa edilmiş ve köşe parsellerde konumlandırılmış apartman yapılarının sahip olduğu modern estetiği yansıtan nitelikli örneklerden bir tanesi olarak değerlendirilmektedir. İstanbul'un modernist dönem mimarisine özgü, bezemesiz, yalın ve sıvalı net yüzeylerin okunabildiği cephe biçimlenmesi görülmektedir. Yapıda modern yaklaşım balkonlarda ve balkon altlarındaki konsollarda görülen eğrisel hareketlerle zenginleştirilmiştir. Plan özellikleri ve cephe düzeni ile Taksim-Nişantaşı ve Kadıköy semtlerinde görülen modern dönem apartmanlarıyla benzer nitelikte olup; yapının özgün hali erken dönem cumhuriyet mimarisinin önemli örneklerinden birisidir.

İSTANBUL
Taşçı Salih Evi
Özel Fatih Hastanesi

Mevlüde KAPTI*
A.Binnur KIRAÇ*
**Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü*

İstanbul-Fatih ilçesi, İskenderpaşa Mahallesi'ndeki 1060 ada 28 parsel üzerinde yer alan Taşçı Salih Evi, Markianos Sütunu/Kıztaşı merkeze alınarak, yangın sonrasında gerçekleştirilen kent planlamalarının bir özelliği olan, 45 derecelik açılar ile oluşturulan meydanın tanımlayıcı mimari öğelerinden biridir.

Özel bir biçime sahip parsel üzerinde Mimar Sırrı Bilen tarafından bir mermer tüccarı için müstakil ev olarak ustaca tasarlanmıştır. Zemin katı "kabul dairelerine, birinci katı gündelik oturma ve yatak odalarına, üst kat hizmetçi ve çamaşırlık kısmına, bodrum da depo, sığmak ve kalorifer yerine tahsis edilmiştir." (Sırrı Bilen, Taşçı Salih evi, Arkitekt 1936, (62) 37-40).

Behçet Ünsal (70. Yaşını İdrak Eden Mimarlar: 1, Arkitekt 1973, (351), 135-138) tarafından "İlk kübik mimarımız" olarak tanımlanan Sırrı Bilen, tüm tasarımlarında olduğu gibi bu binada da modernist-kübik (Art deco) akımın izlerini yansıtmıştır. Aynı zamanda giriş cephesinin anıtsallaştırılması ile de klasisizm etkisi hissedilmektedir.

1936 yılında görülen giriş cephesinde kademeli alınlıklı bitiminin kaldırılmasıyla anıtsallık etkisi kaybolmuştur. Bununla birlikte bu kat ilavesinin mevcut cephe düzenini ve elemanlarını koruyarak gerçekleştirilmesi bilinçli bir yaklaşım olduğunu düşündürmektedir. Ancak zaman içerisinde pencere oranları sadece üst katlarda küçültülerek düzen bozulmuştur. Tüm bu müdahalelere rağmen zemin kat cephesi özgün olarak günümüze ulaşan yapının cephelerinde modernist ve kübik izler okunmaktadır.

1987'den itibaren kuzey tarafındaki parseldeki bina ile bağlantı kurularak özel bir sağlık kuruluşu olarak kullanılmaktadır. Özgün giriş holü mevcut olmakla birlikte, döşeme kotu yükseltilip, kapı iptal edilerek bekleme salonuna dönüştürülmüştür. Ancak mermer duvar kaplaması, iç kapı ve tavan köşe kornişleri gibi özgün elemanları halen barındırmaktadır. Planda en temel değişiklik merdivenin, giriş holü ve merdiven holü ile ilişkisi kesilerek yangın merdiveni gibi kullanılmak üzere kapatılması, merdiven holünün de koridora dönüştürülmesidir. Bu esnada özgün korkuluk ve babalara da yer yer müdahale edilmiş, pencereler kontrplak malzeme ile kapatılmıştır. Bu müdahale planlamada önemli bir yere sahip olan özgün merdivenin mekânsal algısının yok olmasına neden olmuştur. Ancak gerçekleştirilen tüm müdahalelere rağmen binanın özgün tasarımına ait izler günümüzde okunabilmektedir.

Bina, Markianos Sütunu'na referansla tarihi geçmişi 5. Yüzyıla uzanan bölgenin, muhtemelen 1908 de geçirdiği yangın sonrasında modern kent planlama yaklaşımlarıyla yeniden planlanmasına tanıklığıyla kent belleği açısından oldukça önemlidir. Bölgenin planlanma aşamasından itibaren bina Modernist akımın mimari dilini yansıtmakta ve sahip olduğu özellikleri ile kültür varlığı değeri taşımaktadır.

İSTANBUL
Kadıköy Emel Apartmanı

Mustafa Tahir OCAK
İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Emel Apartmanı, Moda Caddesi'nin kuzey ucundadır. Yapının giriş açıklığının sağ üstünde bir "T" cetveli ve gönye üzerinde Mimar Vahe ismi ve 1934 tarihi okunmaktadır. Mimarın ismini yapı üzerine yazması modern mimarlık ürünü yapılarda ve yapının yakın çevresinde az rastlanır bir durumdur. Yapının tasarımı döneminin özelliklerini yansıtmakta ve tasarımda Art Deco etkileri görülmektedir.

Apartman kütle olarak sokaktan geri çekilmiştir. Yapının ön cephede kapalı çıkmalarından uzanan balkonlar, çıkma üzerindeki bant pencereler ve bitişlerindeki dairesel hatlar dönem yapılarında sıkça görülen kütle hareketleridir. İnce betonarme saçak bu cephe hareketini aynı şekilde takip eder. Saçak bağlı olduğu duvardan kopartılarak üç boyutlu bir etki oluşturulmuştur. Birbirine paralel bu iki saçağın benzer formu çıkma ve balkonların kenarlarında yer alan pilasterlerin üstlerinde yer alır.

Apartman betonarme karkas olarak inşa edilmiştir. Geniş bir giriş holüne sahip olan yapıda sirkülasyon üç kollu merdivenle sağlanmaktadır. Merdiven kovası metal doğramalı cam örtüyle kapatılmıştır. Her katta tek daire yer almaktadır. Apartmanın giriş kapısı, merdivenleri, korkulukları, merdiven kovasının şeffaf üst örtüsü ve daire kapılarının özgün detayları korunmuştur.

Günümüzde çarşı olarak bilinen gridal planlı dokunun dış sınırında yer almaktadır. Pervititch Haritaları'na bakıldığında bulunduğu ada ve çevresi bitişik nizam sıra ev şeklindedir. Pervititch Haritaları'nda yapı için marsilya kiremit örtülü ve yan duvarları çinko kaplı olduğu yazmaktadır. Yapının belediyedeki tadilat projesinden anlaşıldığı üzere bodrum ve zemin kattaki daireler büyük tadilatlarla dükkana dönüştürülmüştür.

Yapı iyi korunmuşluk düzeyiyle beraber günümüze ulaşmış olması ve döneminin özelliklerini göstermesinden dolayı Kadıköy'ün modern mimarlık mirası yapılar arasında sayılmalıdır. Buna karşın; yapı kültür varlığı olarak tescillenmemiştir.

İSTANBUL
Geren Apartmanı

Ayşegül NEBİOĞLU
Antalya Akev Üniversitesi
Elif Tuba Alhan ŞİMŞEK
Ataşehir Adıgüzel Meslek Yüksekokulu

Geren Apartmanı, 1940'lı yıllarda arsa sahibi Aykut Ailesi'nin talebi üzerine Mimar Zeki Sayar tarafından tasarlanmış bir apartmandır. Yapı Arkitekt dergisinde 1941 yılında yayınlandığı için 1940-41 yıllarında inşa edildiği düşünülmektedir. 1947 yılı doğumlu ve günümüzde halen bu apartmanda oturan aile ferdi, kendisinin bu yapıda doğduğunu ve yapının o zamanlarda etraftaki en yüksek yapı olduğunu belirtmiştir. Apartman günümüzde Caferağa Mahallesi, 113 ada /24 parselde yer almakta olup ve taban alanı 157.913 m²'dir.

Kadıköy Bahariye Caddesi'nde (General Asım Gündüz cd.) yer alan yapının planı parsellemenin doğurduğu mecburiyetlere uyularak yapılmıştır. Tüm cadde boyunca devam eden dar cepheli ve ince uzun yapılar bu parsellemenin sonucudur. Yapının derinliği yan parsellerde daha önce inşa edilmiş yapılardan geride kalıp güneş ve bakışı kaybetmemek endişesi ile ince uzun olarak tasarlanmıştır. Yapı bodrum, zemin kat ve üzerinde 3 normal kat olmak üzere 5 katlıdır. Binanın her katı bir daire olacak şekilde tasarlanmıştır. Zemin kat üzerinde yer alan normal katlarda dairenin bir ana girişi bir de mutfak mekanına açılan servis girişi yer almaktadır. Dönemi için İstanbul'un çeşitli eski semtlerinde benzer giriş kurgusuyla karşılaşmak mümkündür. Sokak cephesinde mutfak ve oturma alanları yer alırken, arka cephede yatak odaları bulunmaktadır. Binanın orta kısmında büyük bir aydınlık yeri ve buraya bakan merdiven holü, tuvalet, banyo ve 2 küçük oda yer almaktadır. Binanın iskeleti tamamen betonarmedir. Cephe tasarımında mimari ögelerin ölçü ve uyumu dikkat çekmektedir. Ön cephe orta aksındaki çıkma cumbanın modern bir yorumu gibidir. Bu çıkmadan açılan paralel kenar balkon modern görünüşün tamamlayıcısı niteliğindedir.

Kadıköy'de 1938 ve 1949 arasında yeni imar planı yapılmış olup, bu imar planı ile kent içinde yeni tip daireler görülmeye başlanmıştır. Geren Apartmanı da, Kadıköy bağlamında tipik 1930-1950 yılları arası dönem mimarisine bir örnektir. Arkitekt dergisinde de belirtildiği gibi dönemin "kiralık ev" adı verilen yeni konut tarzına örnektir. Halen Bahariye Caddesi'nde (General Asım Gündüz cd.) bulunan birkaç kiralık evden biridir. Bina halen bu dönemin mimarisini yansıtmakta ve kat ilavesi olmadığı için niteliğini büyük ölçüde korumuştur. Yapı aynı zamanda dönemin tanınmış mimarı Zeki Sayar'ın bir eseri olmasıyla da önem kazanmaktadır. Çevresiyle bağlamı düşünüldüğünde, yan parsellerde yüksek bloklar inşa edilmiştir. Ancak; halen dönemini yansıtması, özellikle ön cephesinde hem tasarım hem de malzeme bütünlüğünü koruması nedeniyle modern mimari miras olarak tescil değeri taşımaktadır.

İSTANBUL
Ergüven Palas

Zeynep Ceylan GEZER ÇATALBAŞ*
İpek AKPINAR*
**İstanbul Teknik Üniversitesi*

Yüksek Mimar Fahir Perçin tarafından tasarlanan 1957 ruhsat tarihli yapı, Ergüven ailesi tarafından inşa ettirilmiştir. Ruhsat projesine ek olarak, 1959 ve 1965 yıllarında çatı katları eklenerek günümüzdeki yüksekliğine ulaşmıştır. 1959 tarihli ek proje Yüksek mimar İstepan Aratan'a, 1965 tarihli tadilat projesi Yüksek Mimar Sedat Erberk'e aittir. Paralel kenar formlu arsada konumlanan yapı, her katta çekirdek etrafında simetriğe yakın düzenlenen iki dairenin bulunduğu 255 m2'lik alanda, 1 bodrum, 1 zemin, 5 normal kat ve 1 çatı katından oluşmaktadır. Günümüzde konut olarak kullanılan dairelerin yanında, iş yerlerinin de yer aldığı görülmektedir.

Cephede zemin katı mermer ile kaplayan mimarın, normal katları cephe kurgusunda ayırdığı gözlenmektedir. Dönemin yapılarında çokça görüldüğü gibi zemin kat yüksek kotta tasarlanarak, bodrum katın ışık alması sağlanmıştır. Yapının kütlesi, giriş kattan itibaren sokağa çıkma yapacak şekilde tasarlanmıştır. Pencere parapetlerinin altındaki fonksiyonu olmayan balkonvari çıkmalar Art Deco etkisini düşündürmektedir. Apartman giriş kapısı ve pencere parmaklıkları, ızgara sisteme yerleştirilen geometrik desenlerden oluşan ferforje tasarıma sahiptir. Kapı kolu ve altın kaplamalar ise mimarın Art Deco stilinden esinlendiğini göstermektedir. Binanın cephesi, rasyonel sade bir genel hacim ile çizgisel olarak tasarlanmış, bu yönüyle de modern mimari dilini yansıttığı görülmektedir. Ergüven Palas, tek bir prizmatik kütleye eklenen çıkmalarla hareketlendirilmiş düzendedir. Giriş kapısı, açıklık ferforjeleri benzer düzende tasarlanması, yapının etkisini güçlendiren mimari elemanlar olarak dikkat çekmektedir.

İlk projenin ardından 1959 tarihli tadilatında binaya 1 normal, 1 çatı katı eklenmiştir. Bu projede çatı katında, apartman görevlisi için oda, daireler için depoların yanı sıra; çamaşırlık, kurutma ve ütü odaları dikkat çekmektedir. Bu dönemde çevredeki apartmanlarda da sıkça görülen ortak kullanımdaki çatı katlarında, dairelerin hizmetlilerinin ev işlerinin bir bölümünü burada yaptıkları anlaşılmaktadır. 1965 yılında ise bu kat, iki normal daireye dönüştürülmüş, apartman görevlisinin dairesi ise bodrum kata taşınmıştır.

Binanın bulunduğu ada, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından, 23.11.2018 tarihinde kentsel sit alanı olarak ilan edilen Şişli mahallelerinden Teşvikiye'nin fiziksel olarak dışında bulunmaktadır. Yapının cephe ve iç mekân düzenlemesinin ise, sosyal anlamda sınırlara ayırmanın olanaksız göründüğü Teşvikiye semtinin apartman yaşantısının bir yansıması olduğunu düşündürmektedir. İstanbul'da apartman yapısı ve yaşamının ilk örneklerinin görüldüğü semtlerden birinde konumlanan yapı, kentlinin gündelik hayatında da önemli bir yere aittir. Cephe, plan kurgusu, detay ve malzeme kullanımıyla modern mimarlığın tasarım kararları ile dönemin konut yaklaşımını yansıtan özel bir örnek olarak öne çıkmaktadır.

KINALIADA/ İSTANBUL

Hatun Yeğiner Evi

Filiz AYAZ*
Ayşe Ceren GÜLER *
Yegân KÂHYA*
**İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü*

Hatun Yeğiner Evi, Mimar- Mühendis Kemal Eroğul tarafından tasarlanmış ve projesi 1955 yılında onaylanmıştır (Adalar Belediyesi Arşivi). Dört katlı kagir bir yapı olarak planlanan bina teraslı olup Kınalıada' nın "Jarden" olarak adlandırılan bölgesinde Sahilhaneler ve Kınalı Fırın Ardı (eski adı Liman sokak) sokaklarının kesiştiği köşe parselde konumlanmaktadır. Onaylanan projeye göre her bir katta iki adet daire yer almakta ve binaya Kınalı Fırın Ardı sokağından iki adet giriş bulunmaktadır. Giriş kapılarının ortasındaki dönel merdivenlerin holleri, düşey ızgaralı ışıklıkla aydınlatılır. Kagir olduğu belirtilen yapının projesi incelendiğinde, duvar kalınlıkları projenin betonarme olarak tasarlandığına işaret etmektedir. Çizimde temel sisteminin sürekli olduğu anlaşılmaktadır.

21 ada 8 parselde inşa edilen yapının 1998 yılında M. Barbaros Kermen tarafından hazırlanan rölöve çizimlerine ulaşılmıştır (Adalar Belediyesi Arşivi). Mevcut durumu yansıtan çizimde konutların planları özgün tasarımdan farklıdır. Bina yaklaşık 25x 11 m taban oturumuna sahiptir. Hareketli cepheleri vardır ve cephelerde döneminin özelliklerini yansıtan taraklı sıva kullanılmıştır. Binanın döşeme ve duvarları, düşey ışıklık ile uyumlu olacak şekilde ince plaklar halindedir. Doğu, batı ve kuzey yönlerde bu betonarme ince plaklar grid olarak cephede net bir şekilde algılanmaktadır. Yapının en üst katı teras olmakla beraber ilk tasarımdan farklılık gösterir. Yatay bant pencereli olarak tasarlanan teras kat günümüzde ara katların cephe düzenini tekrar eder. Binanın üst örtüsü kırma çatı olup marsilya kiremit kaplıdır. Doğu ve güney yöndeki korkuluk düzenleri aynı iken batı yönünde bulunan balkon korkuluklarının düzeni bunlara benzer şekilde, giriş aksının her iki yanında simetrik olacak şekilde tasarlanmıştır. Kuzey yönde de batı ile aynı korkuluk kullanılmıştır. Mevcut yapıda giriş aksının iki tarafında yer alan balkon kapıları, özgün projede giriş kapısıdır.

Baktığı her bir yöne farklı kurguda cephe veren yapı, merdiven boşluğu ve giriş holünün vurgulanması, balkon korkulukları ve güney cephesinde yer alan dairesel balkonları, cephede algılanan grid sistem ile karakteristik özellik göstermektedir. 1955 ve 1998 yılındaki çizimler karşılaştırıldığında gözlenen farklılıklar, uygulama sırasında bazı değişikliklerin yapıldığını ve binanın tasarlandığı gibi inşa edilmediğini düşündürmektedir. Kullanıcılar tarafından yapılan bazı müdahalelere rağmen kütle büyük ölçüde doluluk- boşluk oranlarını korumakta ve dönemin özelliklerini taşımaktadır. Halen kültür varlığı olarak tescil edilmemiş olan yapının koruma kapsamına alınarak sürdürülebilirliğinin sağlanması önem taşımaktadır.

İSTANBUL

Kınalıada Saime & Raif Fikret Kurt Yalısı

Mustafa Tahir OCAK*
Ayşe Ceren GÜLER*
Filiz AYAZ*
Yegân KÂHYA*
**İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü*

Saime & Raif Fikret Kurt Yalısı, 1963 yılında tamamlanmıştır ("Kınalıada'da Bir Yalı" Arkitekt, 1963-03 (312) sf, 108-109) Yapının projesi Yüksek Mimar Samim Oktay tarafından hazırlanarak 1960 yılında belediyeden onay almıştır (Adalar Belediyesi). Yapı Kınalıada'nın güney kısmında yer alan "Jarden" bölgesinde yer almaktadır. Yapının sahibi Avukat Raif Fikret Kurt, Kınalıada Deniz Kulübü'nün kurucu üyeleri arasında yer almaktadır. Aynı zamanda bir başka modern yapı olan Kınalıada Camii'nin arsasını hibe etmiştir. Kınalıada'nın yerleşik hayatına ve sosyal yaşamına bu denli tesir etmiş bir şahsiyet olan Avukat Raif Fikret Kurt'un sahibi olduğu ve bir dönem yaşadığı yapı olması itibariyle Kınalıada için ayrı bir öneme sahiptir.

Samim Oktay'ın bu dönemde modern mimarlık mirasına katmış olduğu birçok yapı vardır. Bunlardan biri de İstanbul Esnaf Hastanesi'dir. Aynı yıllarda yapımı biten bu yapılar arasında kullanılan malzeme özellikleri açısından bir çok ortaklık yakalanabilir.

Betonarme karkas olarak inşa edilen yapının münferit temelleri bulunmaktadır. Cepheleri sıva ve renkli cam mozaik ile kaplanmıştır. Yapının üstü tek eğimli betonarme bir çatı ile örtülmüştür. Doğu tarafında yer alan kış bahçesi şeklinde tasarlanmış eliptik oturma bölümü ve çevresindeki sütunlu kapalı terasın üzerinde bir açık teras yer almaktadır. Yapının zemin döşemesi topraktan, üst örtüsü ise duvarlardan bırakılan sürekli boşluklarla kopartılmıştır. Yapının ilk tasarımında olan kütle hareketleri, pencere-kapı doğramaları, metal korkuluklar, çatı ve baca saçakları gibi ilkeler günümüzde korunmuş durumdadır. Yapı bu yüksek korunmuşluk düzeyiyle beraber günümüze ulaşabilmiş modern mimarlık mirası yapılar arasında nadir örneklerden sayılabilir.

Yapının eski fotoğraflarında (Arkitekt Dergisi) görüldüğü üzere denizle ilişkisi bugün değişmiştir. İlk yapıldığında kayık kışlama havuzu ve deniz arasına inşa edilen yalının denizle ilişkisi günümüzde değişmiştir. 1970 hava fotoğraflarında görüldüğü üzere kayık kışlama havuzu doldurulmuştur. Bu nedenle yapı ilk tasarlandığı duruma göre denizden uzaklaşmıştır. Doldurulan alanda yapı için geniş bir bahçe yapılmış ve palmiye ağaçları dikilmiştir.

2018 yılında Adalar ile ilgili İstanbul 5 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nca alınan toplu tescil kararında Kınalıada'da bulunan bazı modern mimarlık mirası yapılar tescil edilmiştir. Ancak Saime & Raif Fikret Kurt Yalısı, Kınalıada'nın bu döneme ait önemli yapılardan olmasına rağmen günümüzde tescilli değildir.

İSTANBUL

Dragos Feridun Akozan Sayfiye Evi

Dragos Balık Restoran

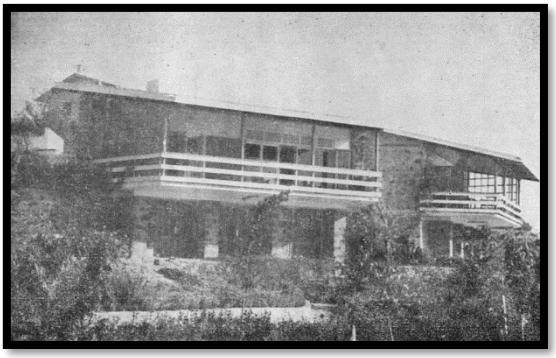

Ayşegül HAZER
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

İstanbul Anadolu yakasının Kartal ilçesi, Dragos tepesi üzerinde konumlanan yapı, mimar Feridun Akozan'a ait bir sayfiye evidir. Mimarın kendisi tarafından ikiz villa olarak tasarlanan yapı 1963 yılında tamamlanmıştır. Evlerden diğeri toprak sahiplernden Nihat Fadıllıoğlu'na aittir. Günümüzde ise iki villa birleştirilmek suretiyle restoran olarak kullanılmaktadır.

Bir kıyı yerleşimi ve tepe ormanının eteklerinde yer alıyor olması Dragos'u 19.yy sonlarından bugüne bir sayfiye konut yerleşim yeri haline getirmiştir. Modernleşme hareketinin ürünlerinden biri olan sayfiye kavramının birçok örneği tepe üzerinde yer almaktadır. Günümüzde bu yapıların bir kısmı yükselen arsa değerleri karşısında el değiştirmiş veya yıkılmıştır. Bölge üzerinde yeterli araştırmanın bulunmaması ve mimarının koruma eğitimine katkıları neticesinde yapıyla ilgili tüm belgelerin toparlanması hedeflenmiştir.

Yapı, yapıldığı dönem Adalar manzaralı meyilli bir arazide konumlanmaktadır. 90'lı yıllarda sahil şeridinin önüne otoyol yapılması yapının sahipleri tarafından satılmasına vesile olan önemli bir nedendir. Bu durum sözlü kaynaklardan ve eski fotoğraflardan teyit edilebilir.

Akozan Evi, manzaradan faydalanacak şekilde yükseltilmiş zemin katı, geniş açıklıkları, çıkma ve saçakların kullanımı ile dönemin özelliklerini yansıtan bir yapıdır. Simetrik çokgen bir plan ile inşa edilmiş, geniş ve örtülü terasları binanın başlıca karakteristiği olarak görülmüş, yerel malzeme kullanımına önem verilmiştir (Erenoğlu,T., Bir Kıyı Yerleşimi Dragos Tepesi, Mayıs, 2015). Taş ve ahşaptan inşa edilen yapının bilhassa teras korkulukları, çatı ve saçaklarda ahşabın doğal rengi korunmuştur.

1998'den itibaren yapı restoran olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu yeniden işlevlendirme sürecinde bina ağır müdahalelerle tanınmaz hale gelmiş, modernist kimliğinden kısmen uzaklaşmıştır. Zemin kat çıkma hizasına kadar genişletilmiş, üst kat balkon korkulukları paralelinde kapatılarak yapı alanı büyütülmüştür. Yeni işlevinden ötürü iç mekan duvarların bir çoğu kaldırlmış ıslak hacimler özgün yerinde genişletilerek kullanılmaktadır. Yapı yükünü karşılama hedefiyle iki mekanın ortasına tek koldan iki ayrı kola dağılan geniş bir merdiven eklenmiş, iç mekanda yeni bir dekorasyon uygulanmıştır

İSTANBUL
Münevver Baban Villası

Aylin AKÇABOZAN TAŞKIRAN
Yıldız Teknik Üniversitesi

İstanbul'daki modern konut mimarisinin örneklerinden Münevver Baban Villası, Cemil Topuzlu Caddesi (eski adıyla Çiftehavuzlar Caddesi), üzerinde 1940'lı yıllarda inşa edilmiştir. Konutun projesi Yük. Mimar ve Mühendis Kazım Ehit tarafından hazırlanmıştır. Kadıköy'ün önemli konut yerleşmelerinden biri olan Caddebostan Mahallesinde yer almaktadır. Yapıldığı dönemde Göztepe, Caddebostan, Erenköy, Suadiye, Feneryolu ve Kalamış'ta da benzer villalar görülmektedir. O dönemde İstanbul'un Anadolu yakasında inşa edilen villalar, mimarları ve modern çizgileriyle günümüze ulaşan tarihi değerlerdir.

Yapı, 3 katlı villa olup; 1878 m2 geniş bahçe alanı içerisinde 2 müştemilat ve bir havuz yer almaktadır. İki kat boyunca devam edip zemine basan ikili ince kolonlar geniş balkonları taşımaktadır. Balkonlarda beyaz, özgün tasarım parapetler görülmektedir. Yapının girişi kuzey cephesinden olup; merdivenlerden birinci kata çıkılmaktadır. Villanın girişinde dairesel bir merdiven bulunmaktadır. Beyaz yalın cephesi, zarif balkon korkulukları ve ikili kolon sistemi görülmektedir. Yapı, dönemin yapım tekniği olan betonarme iskelet olup duvarlar delikli tuğla dolguludur. Yeni ve yurt dışından getirilen çeşitli yapı malzemeleri kullanılmıştır. Yapı 1970 ve 1984 yıllarında tadilat geçirmiştir. 1984 yılında yapılan tadilatta iç mekan bölünmeleri kaldırılarak odalar birleştirilmiştir.

Günümüzde, sahip olduğumuz miras üzerindeki en büyük tehdit kentsel dönüşüm kapsamında yapılan müdahalelerdir. Kent içinde geniş bahçe içinde bulunan iki katlı köşk ve villalar, çevresindeki hızlı dönüşüme direnmektedir. Yıkarak yapma eylemi, toplumsal hafızanın yitirilmesine, yerin kimliğinin, ruhunun yok olmasına neden olmaktadır. Birçok değerli villa günümüzde çok katlı konut bloklarının arasında sıkışıp kalmış, işlevlerini kaybetmişlerdir.

Tarihsel açıdan bakıldığında döneminde uygulanan ilk villa projelerinden biri olması açısından önem taşımaktadır. Çevrede yapılan diğer villalar için de örnek olmuştur. 1940'lı yıllarda İstanbul'da yaygın olarak görülen modern mimari üslubu yansıtması açısından önem taşımaktadır.

Yapı sahip olduğu özellikleri ile kültür varlığı olarak tescil edilmemiş olsa da, kütle düzenlemesi, cephe ögeleri, merdiven ve iç mekân ayrıntıları, iç mekan donanımı geçirdiği tadilatlardan sonra özgünlüğünü koruyarak günümüze gelmiştir. Münevver Baban Villası İstanbul'da modern mimarlık eserlerinin korunması konusunda önemli bir örnek olmakla birlikte, koruduğu fiziksel ve kimliksel değerleri ile koruma ve yaşatma dengesi açısından önemlidir.

İSTANBUL
Ufuk Apartmanı

Hande TULUM
Bahçeşehir Üniversitesi

1963 yılında mimar Gayyur Tezcanlı tarafından Ferit Tek Sokak ile Hüseyinbey Sokak kesişiminde inşa edilen Ufuk Apartmanı, betonarme taşıyıcı sisteme ve oldukça dinamik bir cepheye sahip modernist bir yapıdır. Burada, sokakta bulunan diğer yapılarda olduğu gibi tüm katlar konut işlevindedir.

Cephe organizasyonunda cesur bir tutum izleyen mimar, farklı malzeme, doku ve renk kullanmış ve dinamizmi rasyonel olmayan bir takım açılı çizgiler yardımıyla yakalamıştır. Bu cesur çizgilerden biri ile giriş katı, iki cephede de belirginleştirilmiştir. Bir diğeri ile ise cephede önemli bir sağırlık yaratmış ve doluluk-boşluk oranına ilginç bir bakış getirmiştir. Bu durum mimarın cephe kurgusu bağlamında özel bir çaba sarf ettiği yönünde yorumlanabilir.

Sokakta bulunan diğer yapılardan farklı olarak yapı girişini de yan cepheye taşıyan mimar, bu anlamda da farklılık yaratmıştır. Kat sayısı ve modernist bir estetiği benimseme bağlamında diğer yapılarla benzer bir yaklaşım izleyerek de çevreyle uyumlu olmaya çalışmıştır. Bu bağlamda, mimarın yapıya çevreye uyumlu ancak özgün bir kimlik kattığı söylenebilir.

Yapının çevresinde bulunan diğer yapılar arşivde incelendiğinde ise 1960-1980 aralığına tarihlendiği anlaşılmıştır. Ancak çevresindekilerden oldukça farklı bir kompozisyonu olan yapı, bu dönemdeki Türkiye mimarlığının özgünleşme çabasının temsili açısından oldukça önemlidir. Ayrıca, apartman, mimarlık yazınında şimdiye dek ele alınmamış bir figürün, Gayyur Tezcanlı'nın tanıtılması bağlamında dikkate değer bir kültür varlığı olarak düşünülebilir.

İSTANBUL
Erol Ağış Apartman Projesi
Renk Apartmanı

Hande TULUM
Bahçeşehir Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi

1965 yılında mimar Uğur İşler tarafından Bağdat Caddesi aksında, Erenköy'de inşa edilen Renk Apartmanı modernist bir yapıdır. Çevredeki apartman blokları ile cephe organizasyonu ve kat sayısı bağlamında uyumlu olan yapıda zemin kat üzerinde dört konut katı bulunurken zemin kat altında ise bir dükkan hacmi bulunmaktadır. Dolayısıyla bu yapıda, çevredeki yapıların çoğunun zemin katında görülen alışveriş işlevinin izlendiği söylenebilir. Bir köprü ile caddeden koparılan yapının zemin altındaki kotu kullanılarak hem daha ferah bir giriş elde edilmiş hem de dükkan mekanlarının sayısı artırılmıştır.

Betonarme taşıyıcı sistemine sahip bu yapının cephesi incelendiğinde dinamik bir karakterle karşılaşılır. Mimar burada dinamizmi cephedeki girinti çıkıntılarla ve farklı ritim ve boyutlardaki pencere açıklıkları ile yakalamıştır. Öte yandan yapının cephesinde farklı malzemelerin birlikte kullanıldığı, hatta bu malzemelerle katlardaki fonksiyonların özelleştirildiği anlaşılır. Giriş katında ve onun altında yer alan dükkanların farklı ahşap malzemelerle kaplanması bunun bir örneği olarak gösterilebilir.

Yapının konut katlarında, farklı genişlik ve derinliklerde kullanılan metal bantlardan oluşan yatay parapetlerle cephede estetik bir vurgu oluşturulmuştur. Ayrıca, özellikle apartman girişini kuvvetlendirme amacıyla üretilen detaylar da dikkat çekicidir. Merdiven basamağına ve kolona entegre düşünülmüş saksılar ve malzeme farklılığı ve geçişleri bu estetik vurgu oluşturan detayların belki de en önemlileridir.

Yapının çevresindeki bulunan diğer yapılar arşivde incelendiğinde çoğunun geç 1960'lara tarihlendiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda yapı, bölgenin 1960'lı yıllardaki değişen mimari yüzünün temsili açısından oldukça önemlidir. Ayrıca, apartman, mimarlık yazınında şimdiye dek ele alınmamış modernist bir figürün, Uğur İşler'in tasarım dilini ifade etmesi açısından dikkate değer bir kültür varlığı olarak düşünülebilir.

İSTANBUL
Sönmezler Apartmanı

Efsun EKENYAZICI GÜNEY
Bahçeşehir Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi

1967 yılında mimar Hayri Aybar tarafından Moda'da inşa edilen Sönmezler Apartmanı iki bloktan oluşan betonarme taşıyıcı sisteme sahip modernist bir yapıdır. Cephe organizasyonunda düzen, ritim ve tekrar gibi unsurları benimseyen mimar bu köşe binada prizmatik kutu estetiğini izlemiş ve var olan kota yerleşmiştir.

Ferit Tek Sokak ve Nene Hatun Sokak'ın kesişiminde konumlanan apartmanın üst katlardaki konut işlevi için her iki sokaktan da girişi bulunmaktadır. Apartman girişlerinde yer verilen delikli bloklar cephe kurgusunda fonksiyonel bir ayrışma sağladığı gibi giriş holüne kısmi ışık alınmasını da sağlamaktadır. Her iki girişi ve merdiven kovalarının olduğu bölümü vurgulayan delikli bloklar ile cephede estetik bir vurgu sağlanmıştır. 1960-1980 aralığında ülkemizdeki yapıların cephelerinde gözlenen bu elemanın kullanımı aynı zamanda o döneme ait mimarlık yaklaşımlarının da bir örneği niteliğindedir. Ancak Kadıköy Belediyesi İmar Müdürlüğü Arşivi'nden elde edilen orijinal projeye bakıldığında cephe çizimlerinde bu blokların yer almadığı görülmektedir. Zemin kotu ise çevre yapılarda olduğu gibi dükkan işlevine ayrılmıştır. Bu nedenle yapıda ayrıca dükkan girişleri de bulunmaktadır.

Yapı genel perspektiften değerlendirildiğinde Ferit Tek Sokak'a bakan cephenin ana cephe (A blok) olarak tasarlandığı düşünülmektedir. Çünkü buradaki şeffaflık ve balkonlar yardımıyla da desteklenen dolu-boş ilişkisi Nene Hatun Sokak'taki cephe (B blok) kurgusuna oranla daha özenli ve planlıdır. Hatta yapının A bloğunun giriş kapısı cephe ile hemyüz iken B bloğun giriş kapısı ise içeriye çekilerek vurgulanmıştır. Bu durum civardaki diğer yapıların çoğunluğunda da gözlemlenebilen cephecilik anlayışının bir devamı olarak ele alınabilir.

Bu yapının cephesinde farklı malzemeler ve dokular bir arada kullanılmıştır. Cephede yalı baskı kaplama farklı derz aralıklarında iken balkonlarda bu malzemenin rengi farklılaştırılmıştır. Genel hatları değerlendirildiğinde bu yapı tasarlandığı dönemde Moda, Kadıköy'ün modern mimarlık diline malzeme, doku, renk ve kompozisyon olarak referans gösterilebilir.

İSTANBUL
Kamhi Grünberg İkiz Villası

Beste GÜZEL
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

1968 yılında inşa edilen Kamhi-Grünberg İkiz Villası, aynı çatı altında iki bağımsız bölüm olarak düzenlenmiştir. Burgazada'nın İndos bölgesinde, imar durumundaki komşu mesafeleri ve cephe genişlikleri dar olan iki ayrı parsel, daha geniş bir proje alanı elde etmek için birleştirilmiştir. Böylelikle geniş bir cephe elde edilmiş, ama yapı iki ayrı ev olarak planlanmıştır. Yapının mimarı Utarit İZGİ'dir. 1956-1960 yılları arasında Türkiye'de ithalat krizinin yaşandığı, yeni üretilen malzemelerin kullanılması bir yana boyanın tedarik edilmesinin bile zor olduğu bir dönemde İzgi yapılarının büyük bir bölümünde, Türkiye'de daha önce üretimi denenmemiş detaylara çözüm getirmiştir. Bu mimarın gösterdiği sabrı ve özeninin ürünüdür. Türkiye'nin inşaat sektöründeki durağanlık ve malzeme sıkıntısı döneminde İzgi Kamhi-Grünberg İkiz Villasında yeni detay arayışlarındadır. Yapı strüktüründe beyaz çimentonun ve çatıda çelik konstrüksiyonun kullanıldığı villada, terastaki kolonlar kaldırılarak çatı strüktürü çelik askılarla taşıtılır. Manzarayı kesintisiz görmek amacıyla işveren Jak Kamhi'nin de desteğini alarak, çelik strüktürün olanakları denenir. İşveren-mimar ortak çalışması açısından önemlidir. Yapıda kullanılan betonarme, döküm aşamasında arada yer alan delikli metal kalıbın kullanılması ile dış kısımlar, beyaz çimento-beyaz agrega, iç kısımlar ise normal çimento-doğal agrega kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu sayede yüzeyler boyaya ya da başka bir malzeme ile kaplamaya gerek duyulmadan olduğu gibi bırakılmıştır. Yapının inşaat sistemi betonarme karkas, dolgusu yığma taş-ahşap olup; izolasyonlu pano kaplamalı karma sistemdir. Çatı ise çelik asma, kaplaması bakırdır. Plan şeması olarak birbirinden bir ara bahçe ile ayrılan daireler, deniz-bahçe bağlantısı kuran ve iyi bir havalandırma sağlayan iki katlı sofaların etrafında kurulmuştur. Alt katta yaşama mekanı-bahçe bağlantısı, çok kanallı sürme alüminyum doğramaların bütünüyle açılması ile gerçekleştirilmiştir. Parçalı bir plan kurgusuna sahip villada iç-dış bütünlüğünü sağlayan geniş cam yüzeyler dikkat çeker. Mimarın önceki yapılarından farklı olarak bu yapı, plandaki sofa kurgusu, camların üst kısmındaki ahşap kafesleri ve geniş saçaklarıyla geleneksel Türk Evi'nden izler taşır.

İSTANBUL/Kadıköy

Zafer Apartmanı

Elif Tuba Alhan ŞİMŞEK
Ataşehir Adıgüzel Meslek Yüksekokulu

Sevde KARAHAN
Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Zafer Apartmanı, İstanbul Kadıköy İlçesinin Caferağa Mahallesi'nde 123 nolu ada 7 nolu parselde 95 m^2 düz bir arazide yer almaktadır. Yapı Melih Koray tarafından konut olarak tasarlanmış ve 1964 yılında inşa edilmiştir. Melih Koray'ın 1960'lı yıllarda delikli beton blokları üç boyutlu görsel bir tasarım ögesi olarak yapılarına entegre etme çabasının örneklerinden biridir.

Yalın dikdörtgen formda tasarlanan yapının açığa çıkan üç cephesi birbirinden farklı bir dilde tasarlanmıştır. Cephelerde farklı renkte ve farklı dokuda malzemeler bir arada kullanılmıştır. Yapının giriş cephesinde apartman girişini vurgulayacak şekilde dikey doğrultuda tasarlanan delikli beton elemanlar düz bir cephede dikkat çekici bir etki yaratmaktadır. Bu etkinin yanı sıra delikli beton blokların oluşturduğu dikey vurgu, yapının simetrisini bozarak cepheye hareket katmaktadır. Yapının kiriş sistemi belirli bölgelerde açığa çıkarılarak yatay düzlemde bir hareket elde edilmiştir. Bu bağlamda yapının cephelerinde kullanılan üç farklı renkteki mozaik kaplamaların, delikli beton blokların ve taşıyıcı sistem elemanlarının tasarım öğesi olarak kullanılmasıyla düz bir cephede üç boyutlu bir tasarım elde edilmiştir.

Apartman girişinde, merkezi bir konumda kare planlı bir merdiven yer almaktadır. Dairelerin girişleri sahanlıklarda bulunmaktadır. Giriş kapıları iç mekanda oldukça dar ve kısa bir hole açılmaktadır. Yaşama alanı, yatak odaları ve banyo bu hole bağlanmaktadır. Mutfak yaşama alanının içerisinde köşe bir alanda kapalı ayrı bir bölüm şeklinde tasarlanmıştır. Böylece kısıtlı bir metrekarede olabildiğince az alan kaybı ile kullanışlı iç mekanlar elde edilmiştir.

Betonarme taşıyıcı sistemde tasarlanan bu yapı strüktürel olarak ve malzeme özellikleri bakımından iyi durumdadır. Günümüzde konut olarak özgün işlevini sürdürmektedir. Orijinal hali 3 katlıdır ancak sonradan 1 kat ilave edilmiştir. Bazı dairelerin iç mekanlarında özgün ahşap duvar kaplamaları ve özgün ahşap kapılara rastlanmıştır. Kullanıcılar tarafından yapının bazı pencere oranlarının değiştirildiği, bazı bölgelerdeki cephe kaplamalarının söküldüğü belirlenmiştir. Buna karşın yapı büyük oranda inşa edildiği dönemin özgün karakterini yansıtmaya devam etmektedir.

Yapının Kadıköy semtinin mimari kimliğinde önemli bir yeri olan Melih Koray tarafından tasarlanmış olması, inşa edildiği dönemin tasarım yaklaşımını yansıtan orijinal malzeme ve yapısal tasarım elemanlara sahip olması ve kısıtlı bir alanda işlevsel mekan çözümleri ile dönemin modern mimarlık yaklaşımını yansıtması yapıyı korunması gereken mimari bir eser kılmaktadır.

İSTANBUL
Moda Apartmanı
Subaşı Apartmanı

Sevde KARAHAN
Erciyes Üniversitesi
Ayşegül NEBİOĞLU
Antalya AKEV Üniversitesi

Moda (Subaşı) apartmanı 1974 yılında arsa sahibi Subaşı Ailesi'nin talebi üzerine Altuğ-Behruz Çinici tarafından projelendirmiş ve 1979 yılında yapımı tamamlanmıştır. (TANYELİ). Kadıköy-Moda semtinin 1930lu yıllarda başlayan hızlı dönüşümün bir ürünü olan bitişik nizamlı konutlar üretiminin nispeten geç örneklerinden biridir. Günümüzde yakın çevresinde 1960lı yıllarda Kadıköy'ün modern yüzünün oluşmasında etkin mimarlar olan Türkiye modernist hareketinin öncülerinden Emin Onat ve Melih Koray'ın imzası bulunan birçok nitelikli yapı yer almaktadır.

Yapı, servis mekanlarının yer aldığı bodrum katı ve her katta birer dairenin yer aldığı (giriş katı, tip kat planlı 6 kat ve teras katı) 7 kattan oluşmaktadır. Ön yüzü Ferit Tek sokağa, arka yüzü ise Hüseyinbey sokağa cephe vermektedir. Yapının girişi ve dairelerin yaşam alanları ön cephede, otopark ve dairelerin yatak odaları ise arka cephede konumlandırılmıştır. Yapının merkezinde yer alan iki adet aydınlık, dairelerin ıslak hacimleri ve düşey sirkülasyonun sağlandığı merdiven-asansör kovası ile ilişkili olacak şekilde tasarlanmıştır. Yapının kütle plastiği tasarımında öne çıkan unsur ön cephede yer alan ve her katta tekrarlanan yaşam alanı ile ilişkili, iç-dış mekân birlikteliği fikri bağlamında ele alınmış balkon biçimlenişleri olmaktadır. İç mekân çözümlerinde mermer ve ahşap malzemelerin birlikte kullanıldığı sabit mobilyalara ve aydınlıklar ile ilişkili özgün pencere detaylarına yer verilmiştir. (PROJE KAYNAK).

Kadıköy-Moda semtinin modern öncesi konut üretiminde yaygın olarak kullanılan bir yapı elemanı olan cumbaya atıf yapan ve geleneksel olanın çok katlı konut üretimi ile harmanlandığı modernist yaklaşımın ürünü geniş balkon biçimlenişleri, yakın çevresinde yer alan nitelikli modern döneme ait örneklerde gözlemlenen biçimlenişler olan kütle plastiğinde dolu-boş hacim kullanımı, cephede baskın yatay etki gibi unsurlara örnek teşkil eden kütle plastiği yapının tasarımında öne çıkan unsurlar olmaktadır. Yapı bu özelliklerinin yanı sıra ön cephesi ile balkonlar biçimlenişlerini sarmalayan tekrarlı yatay hat üzerinde kendine yer bulan ve mimarlarının tasarımlarında sıkça görülen cephede brüt beton malzeme kullanımı ile çevresindeki diğer örneklerden öne çıkmaktadır. Bu özellikleri ile Moda Apartmanı, Kadıköy modern mimarlık mirasının ve Türkiye modern mimarlık mirasının önemli temsilcilerinden Altuğ-Behruz Çinici'nin nitelikli örneklerinden biridir.

İSTANBUL
450 Evler
Emek, Önder ve Devrim Apartmanları

Arbil ÖTKÜNÇ*
Savaş EKİNCİ*
**Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi*

İstanbul Güngören'de yer alan 450 Evler, mimar Müşfik Erem'in (1931-2012) meslektaşları Gönül Kurtokan ve İlhan Dündar'la birlikte tasarladığı, kooperatif kurularak gerçekleştirilmiş işçi konutu projelerinden biridir. Maden İşçileri Yapı Kooperatifi için 1973 yılında projelendirilmiş, 1977'de Merter bölgesinde inşaatına başlanmıştır.

Günümüzde Emek, Önder ve Devrim Apartmanları olarak adlandırılan 450 Evler Sırpsındığı sokakta, komşu üç parsel üzerinde, ayrık nizamda konumlanmıştır. Konutlar, arazi eğimini çukur ön ve arka bahçelerden yararlanarak kullanmaktadır. Bulunduğu yapı adasındaki yapılaşma, 2 bodrum, 3 normal ve 1 çekme olmak üzere toplam 6 kattır. Çevredeki diğer binalar, çekme mesafeleri içinde, sokağa dik basit dikdörtgen bloklardır. 450 Evler'de ise blok kütleleri çıkmalar ve balkonlar yapılarak hareketli bir kompozisyona kavuşturulmuştur. Özellikle yan bahçelere bakan taraflarda oluşturulan bu hareket, blok kütlesinin cephe miktarını artırmakta, yapıya brütalist bir dil kazandırmaktadır.

Aynı planlı, merkezi merdivenli üç blokta toplam 51 daire bulunmaktadır. Her katta, asimetrik iki kollu bir merdivenin etrafında simetrik dört adet daire konumlandırılmıştır. Birbirine dik iki cephesi olan daireler üç oda, bir salon, mutfak, banyo, WC ve giriş holünden oluşmaktadır. Mutfak girişten nispeten uzakta, yatak odalarının arasında, yan cephede yer almaktadır. Bu sayede odanın biri dar ancak değerli cepheye alınabilmiştir. Ön cephedeki odayla salon arasındaki duvarın kaldırılıp salonun genişlemesine imkân verilmesi planda esneklik arayışının göstergesidir.

Yapının planimetri ve volümetrisi kadar geç-modernist dili kullanan cepheleri de özgündür. Mimar, hem çıkma ve balkonların kenarlarında kılıcına duvarları öne çıkarmış, hem de yatay bant pencerelerle cephelerde lineer çizgilerden kompozisyonlar oluşturmuştur. Böylece farklı derinliklerde gölgeler oluşan cephe zengin bir görünüme kavuşmuştur. Özgün yapıda balkon parapetleri, -Erem'in diğer yapılarında da sıklıkla detaylandırdığı gibi- demir profiller arasına yatay olarak monte edilmiş prekast beton panellerden oluşmaktadır. Ancak farklı dönemlerde balkonlar, parapetler ve pencerelerin bir kısmı kapatılmış, bina mantolanırken söve vb. detaylar eklenmiştir. Ayrıca, 27 no'lu bloğun üzeri tamamen sundurma çatı ile bir kat yükseltilerek örtülmüştür. Bütün bu müdahaleler geç-modernist mimarlık dilini sıradanlaştırmıştır.

Erem, toplumun her kesiminin iyi mimarlık hizmetinden faydalanabilmesini ve evrensel nitelikli değerler içeren mimarlık ürünlerine ulaşabilmesini savunmuştur. Düşük gelirli kullanıcılara yönelik (özellikle sendikalı işçiler için) gerçekleştirdiği konutlar bu düşüncenin belgelenmiş az sayıdaki örneklerindendir.

İSTANBUL
367 Ada 7 Parsel: Apartman
Mavi Bina / Eski Veteriner Binası

İlke CİRİTCİ
İstanbul Gelişim Üniversitesi

İstanbul'un Bakırköy ilçesinde, Yeşilköy Orhan Gazi Sokak 367 Ada 7 Parselde bulunan yapı Mühendis-Mimar Yaşar Pamuk tarafından tasarlanmıştır ve yapım sistemi betonarme karkas sistemdir. Bakırköy Belediyesi arşivinden edinilen projesi incelendiğinde konut olarak onaylandığı görülen yapı 1975 yılında tamamlanmış ve 2010 yılına kadar ticari amaçlı kullanılmıştır. Çarşıya yakın lokasyondaki yapının çevresinde genelde 3 katlı, bakımlı yapılar olduğu görülmektedir. 1 bodrum, 3 normal kattan oluşan yapının katlarından her biri 116.66 m2'dir.

1974 projesinde mal sahibi Tahsin Hamdi Yılmaz olarak görülmekte ancak 1981'deki Tapu belgesinde yapının Mustafa İpek'e satıldığı görülmektedir. Apartman olarak projelendirilen yapının kullanımı, sözlü kaynaklara ve belediyedeki kayıtlara göre ticari amaçlı olup; 1981'de fotoğraf stüdyosu, 1992'de kuaför ve 2010'a -terkedilene-kadar veteriner olarak kullanılmış, mahalleli tarafından da veteriner olarak tanımlanmakta, bilinmektedir. Belediye arşivinden edinilen diğer önemli belge olan 1980'lerin başında çekilmiş fotoğrafta, renginin mavi olduğu görülmektedir. Günümüzde yapı özgün rengini korumaktadır. Yapının kullanılmamasından ötürü sıva-boya dökülmeleri mevcuttur, betonunda kopmalar olmuş, demiri açığa çıkmıştır. Fiziksel açıdan bütünsel yapısını korumuş olsa da, statik sorunları olduğu tahmin edilmektedir.

Ahşap yapıların nispeten iyi korunabildiği bir semt olan Yeşilköy'de bulunmasına rağmen, mimar Yaşar Pamuk yapının cephesinde döneminin modern çizgisi olan düşey ifadeyi güçlü bir şekilde vurgulamıştır. Çevresinden referans almadan uygulanan cephe hareketleri ve rengiyle karşımıza çıkan yapı 9,50m olan yüksekliği koruyarak çevresine uymuştur. Öncesinde Sedat Hakkı Eldem'in Sigorta Binaları ile başlayan geleneksel mimariye çağdaş yorum, sonrasında Nezih Eldem ve Muhteşem Giray'ın Karaköy İş Bankası ek Binası, Orhan Şahinler'in İstanbul Ticaret Odası gibi çağın mimarlarının farklı ölçeklerde ve tipolojilerdeki yapılarında da vücut bulmuştur. Bu çerçeveden bakıldığında dönemin bir yorumu olan düşey vurguyu mütevazi bir yapı projesinde olmasa da uygulamasında benimsediği görülmektedir.

Mahalleli ile yapılan sözlü mülakatlarda edinilen bilgiye göre 10 yıla yakındır kullanılmayan yapının satışının gündemde olması ve yıkılıp yerine apartman yapılma ihtimali ile karşı karşıya oluşu, yalnız mahallelinin belleğinden değil aynı zamanda semtin belleğinden de 'veteriner' olarak bilinen yapının silinmesi anlamına gelmektedir. Yapı sahip olduğu özellikleri ile kültür varlığı olarak tescil edilmiş olmasa da, el değiştirmesi muhtemel olan yapının yıkılıp benzerleri gibi görülen bir apartman yapısı olması yerine mevcut izlerinin korunarak restore edilip sosyal bir işlev verilerek semte geri kazandırılması önerilmektedir.

ANKARA
Petrol Yapı Kooperatifi (Amerikan Yatakhanesi) (Yıkıldı)*
Liv Hospital Ankara

Cem DEDEKARGINOĞLU
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Yapı Ankara kent merkezinde, 1950 sonrasında ağırlıklı olarak üst-orta gelir grubundaki Ankaralıların ve Ankara'daki Amerikan misyonunda görevli askeri-sivil memurların ikamet ettiği Kavaklıdere semtinde yer almaktadır. 1957 yılında Vedat Dalokay, Ayhan Tayman ve Behruz Çinici tarafından projesi çizilen yapının 1960'lı yılların başından 2001 yılına kadar kullanıldığını söylemek mümkündür.

Yapı 12 normal kat, zemin kat, teras kat ve 2 bodrum kattan oluşmaktadır. Tunus Caddesi ve Bestekar Sokak arasındaki 2513 ada 33 parsele yerleşmesine karşın yapı; girişini Bestekar Sokak'tan almakta, Tunus Caddesi'nden ulaşılan 1. Bodrum kat yapının sosyal tesisi olarak işlevlenmektedir. Ayrıca çatı terasının da yapıyı kullananlar tarafından sosyalleşme amacıyla kullanıldığı öğrenilmiştir. Projedeki tip kat planlarının, yapının bekar yatakhanesine ve sonrasında ofis hacimlerine uyarlanabilmesi için en az iki defa değiştirildiği öngörülmektedir. Yapının 34.50 m. saçak kotuna ulaşan yüksekliğinin, yakın çevresindeki yapılaşmanın bağlı olduğu imar kurallarına oldukça aykırı bir görünüm sergilemekte olduğu, dönemin imar kurallarından ve döneme ait yakın çevre fotoğraflarından okunabilmektedir.

Yapıyı tekil bir örnek olarak, aynı zamanda Ankara kentinin 20. Yüzyılın ortasında güneye doğru yayılımında; kooperatifleşmenin, üst-orta sınıf yaşam biçeminin ve beşeri hayatta Amerikanlaşmanın bir göstergesi olarak okumak yerinde olacaktır. Kat planlarında görüldüğü üzere, dönemin tipik konut iç mekân özelliklerinin oldukça ötesinde bir yaklaşımla tasarlanmış ve tefriş edilmiş olan daireler, inşaatın tamamlanmasından sonra Amerikan Ordusu'nun Türkiye misyonuna (TUSLOG) bekar yatakhanesi (DET-30) olarak tahsis edilmiştir. 1971-2001 yılları arasında Petrol Ofisi tarafından Genel Müdürlük Binası olarak kullanılan yapı, kurum 2001 yılında özelleştirildikten sonra boşaltılmıştır. Uzun süre metruk halde kalan yapı 2008'de yıkılmıştır. Yerine inşa edilen özel hastane 2015 yılından bu yana hizmet vermektedir.

Bugüne kadar salt Vedat Dalokay'ın müellifliğinde gerçekleştiği bilinen yağının projeleri Çankaya Belediyesi'nden temin edildiğinde, projede aynı zamanda Ayhan Tayman'ın ve Behruz Çinici'nin de imzasının bulunduğu görülmüştür. Bu iki mimarın aynı zamanda, 1955 yılında açılmış olan ve Dalokay'ın da jürisinde yer aldığı Petrol Ofisi Genel Müdürlüğü proje yarışmasında birinci gelen projenin müellifleri olduğu düşünüldüğünde, yapının durumu daha ilginç bir hale gelmektedir. Geniş cam cepheleri, çatı saçakları, konsolları ve döneminin ilerisindeki konut birim planlamasıyla yüzyıl ortası Türkiye modern mimarlığının seçkin örneklerinden biri olduğu anlaşılan yapı; bütün bu gerekçelerden ötürü, her ne kadar korunamamış olsa da döneminin kayda geçirilmesi gereken örneklerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

*: *Bu çalışma Koç Üniversitesi VEKAM 2019 Araştırma Ödülleri kapsamında ödüle layık görülmüş olan "Reading the Story of the American Billet (General Directorate of Petrol Ofisi) Building through the American Impact on the Development of Ankara" başlıklı araştırma kapsamında hazırlanmıştır.*

ANKARA

Bay Kazım Çubukçu Apartmanı

Selim Sertel ÖZTÜRK
Başkent Üniversitesi

Yeşilyurt Sokak 3 numarada bulunan apartman, Uybadin-Yücel planının öngördüğü üzere, kentin konut dokusunun daha da geliştiği güney aksta yer almaktadır. Yapı zemin, bodrum ve üç kat olmak üzere toplam altı kattan oluşmaktadır. Giriş aksı ile simetrik iki kanada bölünen yapı, Boylu Apartmanı'nda da mimarın benzer bir yaklaşımla konsol bir saçakla tanımlanırken, yapı arazi kullanımından dolayı Yeşilyurt sokak ile bir köprü ile bağlanmaktadır. Zeminden başlayarak üçüncü kata kadar simetri aksının her iki tarafını da saracak betonarme çerçeve, kuzeye bakan giriş cephesinde yer almakla birlikte yapının cephe gramerinin en öne çıkan elemanıdır. Yapının otoparka bakan arka cephesi ise bu dili tekrarlamakla birlikte, doğu ve batı cepheleri de balkon döşemesinin her iki yanına takılan ve alt kota sarkan betonarme paneller ve onların arasındaki demir parapet ile cephe dilini tamamlamaktadır. Apartmanın girişinde zeminde ve duvarlarda mermer kullanılmıştır ve malzemeler orijinalliğini korumaktadırlar. Mermer kaplama, zeminde ve girişte duvarın yarısına kadar kullanılmıştır. Her bir katta iki daire bulunmakla birlikte, simetrik aksından dolayı ıslak hacimler sırt sırta çözülmüştür. Yapının kırk yıl kadar tanıklığını yapmış apartman görevlisi ile yapılan sözlü görüşmeye dayanarak, artan bürokratik ilişkiler dolayısıyla Amerikalıların yapıyı yoğunluklu olarak kullandığını söylemek mümkündür. Gerek değişen sosyo-ekonomik yapı, aile kurgusu (dönemin daha çok orta-üst sınıf aileleri için tasarlanan konut birimlerinde bulunan hizmetçi odası gibi, gerek dairenin kullanım alanının büyüklüğü ve toplu konutların artışı ile 1950'lerde öngörülen aile yaşam kurgusunun yavaş yavaş terk ediliyor oluşu, aileleri şehrin diğer gelişmekte olan bölgelerine yöneltmiş ve buradaki daireler zamanla ofis olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yapının plan şeması, dönemin yaşam kurgusundaki Amerikanlaşmacı etkiyi gösterir nitelikte olup, tamamen geçirgen cephe ve mutfakla ilişkilenen kamusallık barındırmaktadır. Yapı genel olarak Yeşilyurt sokağa cephe veren, balkonları saran betonarme güneş kırıcı çerçeve ile kütlenin simetrik olarak biçimlenişi ve bu simetri aksının betonarme konsol saçak ile desteklenmesi, detay çözümlerinde zenginlik, mutfak- yemek alanı ve salon arasında kurduğu gerek işlevsel gerekse de perspektif olarak süreklilik, genel-özel mekânların içeride kot ile ayrıştırılması gibi savaş sonrası modernizm olarak adlandırılan dönemin kendi içerisindeki karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Sözü geçen mimari özellikleriyle bu yapı, önemli sivil mimarlık örneklerinden biridir. Yapı, bu açıdan dönemin konut yapılarına özel bir örnek oluştururken, sahip çıkılması ve korunması gereken mimari bir mirastır.

ANKARA
Gülbahçesi Ortaklığı Apartmanı
Gülbahçesi Apartmanı

Burcu Ateş
Başkent Üniversitesi GSTMF Mimarlık Bölümü

Neriman Birce, Aktan Okan ve Adnan Kocaaslan tarafından tasarlanan Gülbahçesi Ortaklığı Apartmanı, 1957 yılında Adnan Canbek yükleniciliğinde inşa edilmiştir. Yapı, Kavaklıdere semtinde, Cinnah Caddesi ve Atatürk Bulvarı-Protokol Yolu arasında kalan bölgede yer almaktadır. Apartmanın yapım öyküsü, Kavaklıdere semtinin 1950'li yıllara ait sosyo-mekansal gelişim dinamiğini yansıtması sebebiyle önem taşımaktadır. 1950 genel seçimlerinin ardından Ankara'ya taşınan Demokrat Parti milletvekillerinin konut ihtiyacının önemli bir kısmı Kavaklıdere bölgesinde giderilmiştir. Yapının yeni inşaat ruhsatı incelendiğinde, Gülbahçesi Ortaklığı mensuplarının dönemin Demokrat Parti milletvekilleri ya da önemli bürokratları olduğu görülmektedir. Bu noktada, Gülbahçesi Ortaklığı Apartmanı'nın döneminin sosyo-politik ihtiyaçlarına cevap veren bir yapı olduğu söylenebilir.

Gülbahçesi Ortaklığı Apartmanı'nın yapım öyküsünü oluşturan öznelerin (ortaklar, mimarlar ve müteahhitler) tavrı ve dönemin sosyo-politik bağlamı, modernizme ait bir mimari tutuma ve yapma biçimine işaret eder. Modernizmin izlerini yapının gerek plan-cephe organizasyonu, gerekse de malzeme seçimi üzerinden okumak mümkündür. Yapı, bodrum kat, zemin kat, 3 tipik üst kat ve çatı teras katından oluşmaktadır. Hemen her dairede şömineli ve yemek odalı geniş bir salon, 3 ya da 2 geniş yatak odası ve 1 yatak holü yer almaktadır. Yapının planlarında dikkat çeken önemli bir husus, kuzey-güney aksına yerleşen dairelerde mutfak, tuvalet ve ofis biriminin yer aldığı bir modülün bulunmasıdır. Bu modülde bulunan ofis biriminin dönemin yaşam standartlarının mekansal bir tariflenmesi olduğu söylenebilir. Zemin katta yer alan en geniş dairede bulunan hizmetçi odası ise dönemin popüler modern yaşamına yine benzer bir atıfta bulunmaktadır.

Yapının cephelerinde yalın bir dil kullanılmış, modern yatay blok tipolojisine uygun olarak cephede açılan boşluklara balkonlar yerleştirilmiştir. Yalnızca ince düşey taşıyıcı elemanlarla bölünen bu boşluklar, tüm balkon cephesini kullanan pencere ve kapı açıklıkları ile birlikte cephede sürekli bir yatay açıklığın oluşmasını sağlamıştır. Betonarme iskelet ve tuğla yığma sistem kullanılarak karkas sistemde inşa edilen yapı düz teras çatı ile örtülmüştür. Balkonlarda kullanılan ince demir korkuluklar cephede bahsedilen yatay boşluk etkisini destekler niteliktedir. Tüm bu yapısal özellikleri ile yalın bir dilin hakim olduğu yapı, yatay blok olarak kütleleşmesi, ön cephesi boyunca açılan boşluklara yerleştirilen balkonların vurguladığı yatay etki, bu boşlukların yapı elemanlarıyla çerçevelenmesi sonucu elde edilen derinlik ve yalın plan şeması ile bir modern mimarlık ürünüdür.

ANKARA
Karınca Apartmanı

Orçun Sena SARACOĞLU
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Karınca Apartmanı, 1967 yılında Ankara Küçük Esat'ta inşa edilmeye başlanmış olup 1969 yılında inşası tamamlanmıştır. Bina sahibi, 1958 yılında kurulmuş olan Karınca Kolektif Şirketi'nin kurucuları Nurettin ve Fahrettin İnceoğlu'dur. Apartmanın proje tasarımı Yüksek Mimar/Mühendis Fehmi Doğan ve Yüksek Mimar/Mühendis Mehmet Ünal'a aittir. Bina ticari, eğlence ve yaşam alanlarını bir arada bulundurması ile çok amaçlı bir kullanıma uygun olarak tasarlanmış olup günümüzde bu kullanımını sinema salonu haricinde sürdürmektedir. Apartman, 2 bodrum katı, 1 giriş katı ve 5 konut katı olmak üzere toplam 8 katlıdır. Esat Caddesi'ne bakan cephede giriş katı dükkanlara ayrılmış olup, her dükkanın girişi birbirinden bağımsız olacak şekilde tasarlanmıştır. Bodrum katlarında bulunan sinema salonuna ulaşım ise yine Esat Caddesi'ne bakan cepheden, binanın ortasında olmasına dikkat edilerek verilmiştir. Bu ana girişten ulaşılan ilk fuaye alanı, sinema salonunun balkonuna giriş ve alt fuayeye bağlanan iki merdiven ile bir dolaşım merkezi olarak çalışmaktadır. İlk fuayenin iki yanındaki özgün tasarımlı merdivenler ile alt fuayeye ulaşılıp, buradan da sinema salonunun oturma bölümüne geçiş sağlanmıştır. Sinema salonu, mimarların kendi çabaları ile hayata geçirilmiş olup, akustik açıdan çok iyi bir tasarıma sahip olduğu mimarlar tarafından belirtilmiştir. Ayrıca akustik panellerde kullanılan kumaşlar yine mimarların kendi çabaları ile Bursa'dan özel olarak getirilmiştir.

Bunlara ek olarak üst katlardaki dailere ulaşıım için binaya Esat Caddesi'ne bakan cepheden iki giriş verilmiş olup bu iki giriş birbirinden bağımsız olarak iki farklı dikey ulaşıma çıkmaktadır. Sinema girişine yakın olarak verilmiş olan 70 kapı numaralı giriş ve devamındaki dikey ulaşım; 4, 5, 9, 10, 14, 15, 19, 20, 24 ve 25 kapı numaları dairelere çalışmakta olup, 70/A kapı numaraları giriş ve devamındaki dikey ulaşım; 6, 7, 8, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 26, 27 ve 28 kapı numaralı dairelere çalışmaktadır. Ayrıca 25 dairenin her birinin yerleşimi ve iç mekan tasarımı birbirinden farklı olup; yaşam alanları cephelerde, ıslak hacimler aydınlıklara bakacak şekilde tasarlanmıştır. Apartman günümüze kadar iki revizyona uğramış olup 1969 yılında inşaat esnasında yapılan ilk revizyon ile çatı katı tam kata dönüştürülmüş ve orjinal projede 23 olan daire sayısı 25'e çıkarılmıştır. 1977 yılında yapılmış olan ikinci revizyonda ise orjinal projede sinema salonu olarak tasarlanmış alan, çarşıya dönüştürülmüştür.

Karınca Apartmanı, her biri fonksiyonuna özel olarak, çok amaçlı kullanıma uygun şekilde tasarlanmış mekanlara sahip olması ile öne çıkmaktadır. Kullanım senaryoları detaylı düşünülerek tasarlanmış konut, dükkan ve sinema alanları ile dönemin modern hayat anlaşıyına hizmet edecek bir bina olmakla beraber, birçok fonksiyonu bir arada bulundurması ile de sivil bellekte yer edinmiştir. Bu özelliği ile ayrıca günümüzün çok fonksiyonlu yerleşkelerine de öncülük niteliği taşımaktadır. Bunlara ek olarak dış cephede monotonluğu ve kütleselliği kırmak amaçıyla yapılmış kaydırmaları ile de görsel hafızalarda önemli bir yere sahiptir.

ANKARA
Kuğulupark Apartmanı

Elif Selena AYHAN KOÇYİĞİT
Başkent Üniversitesi

Yapı, Kavaklıdere bölgesi İran Caddesi üzerinde, kentin önemli kamusal alanlarından biri olan Kuğulu Park'ın karşısında yer almaktadır. Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 1965 yılında ilan edilmesinden kısa bir süre sonra, Yüksek Mimar Kadri Erkman tarafından tasarlanan Kuğulupark Apartmanı (1969), geçirgen ve yeşil Kavaklıdere dokusunun apartmanlaşma sonucu radikal bir şekilde dönüştüğü, hızlı projelendirme ve üretimin teşvik edildiği bir dönemde, mimari özellikleri ile dikkat çeken örneklerden biridir.

Yapı, kısmen dolu bir bodrum + zemin + 5 kat olarak inşa edilmiştir. Zemin katta büro olarak tasarlanan kütle, üst katlarda üç tip daire oluşturulacak şekilde kurgulanmıştır. Ön daireler benzer plan şemalarına sahipken, arka daire iç mekân kurgusu açısından farklılaşmaktadır. Ön dairelerden birinde ve arka dairede salon bağımsız mimari bir eleman tasarlanarak (şömine ve kitaplık) bölünmüş, salon içinde çalışma odası veya yemek odası oluşturulmuştur. Diğer ön dairede ise salon daha küçük tasarlanarak, her hangi bir bölücü eleman kullanılmadan tek bir hacim olarak bırakılmıştır. Ayrıca plan tiplerine göre farklılık gösteren gömme dolap ve sandık odası tasarımları, dairelere işlevsellik ve özgünlük kazandırmaktadır.

Yapının ön cephesi Erkman'ın tasarım diline ait birçok özelliği yansıtmaktadır. Yerden tavana kadar uzanan ve birbirini takip eden açıklıklar yatay bantlarla bağlanarak cephede süreklilik sağlanmış, balkon ve açıklıkların çoğu çiçeklikleri ile birlikte tasarlanmıştır. Salonlarda çıkma yapan bölümden kopartılarak açık kirişin üzerine oturtulmuş konsol balkonlar Erkman'ın yapılarında sıklıkla görülen bir detaydır. Kuğulupark Apartmanı'nda yeniden yorumlanan bu detay, farklılaşan daire salon kurgusunun dışarıya konsol balkonların şaşırtmalı bir şekilde yerleştirilmesiyle yansıtılmıştır. Böylelikle, ön cephede şerit pencereler ve açık kirişlerle oluşturulan lineerlik her katta yer değiştiren balkonlar ile kırılmış, ön cephe hareketlendirilmiştir.

Yan cephelerde ise farklı bir tasarım dili oluşturan Erkman, ana kütleyi düşeyde kademeli olarak geri çekerek parsele yerleştirmiştir. Bu kütleler, iç mekânda yatak odalarının birer uzantısı olacak şekilde cepheye yerleştirilen, Bauhaus Dessau/ Yurt Binası mimarisine atıfta bulunan konsol balkonlar ile karşılanmaktadır. Düzgün ve simetrik bir şekilde yan cephelere yerleştirilmiş olan bu balkonlar ile Erkman elde ettiği yalın cepheyi hareketlendirerek güçlü bir görsel etki yaratmayı başarmıştır.

Kuğulupark Apartmanı, iç mekânlarda değişimlere uğramış olmasına rağmen Erkman'ın döneminin mimari tasarım anlayışını yeniden yorumlayarak ürettiği özgün tasarımı ile önemli bir modern mimari miras örneği olarak bulunduğu bölgede ön plana çıkmaktadır.

ANKARA
Etibank Sitesi
Eti-Tek Sitesi

Çiğdem AYTEKİN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Etibank Sitesi, Etibank Maden Kurumları, Elektrik Üretimi, İletim, Dağıtım Tesisleri ve Etibank Bankacılık Şubeleri çalışanları tarafından 1968 yılında kurulan Etibank Mensupları Yapı ve İstihlak Kooperatifinin girişimiyle, Mimar Fehmi Doğan ve Mehmet Ünal tarafından tasarlanmıştır. Temeli 1971 yılında atılan site, 1975 yılında tamamlanarak mülk sahiplerine kura ile dağıtılmıştır.

Yapılaşmanın yeni geliştiği bir konut bölgesinde inşa edilen site, döneminin sayılı çok katlı kooperatif yapılarından biri olma özelliğiyle karşımıza çıkmaktadır. 9.285 m^2 arsa üzerine, 13 katlı iki blok ve 5 katlı bir bloktan oluşan sitede, günümüzde, toplam 154 konut ve 12 dükkan bulunmaktadır**.** Bloklar A, B, C olarak adlandırılmıştır. Günümüze ulaşan blokların kütle düzenlemeleri, cephe ögeleri ve iç mekân detayları özgün niteliklerini korurken, peyzaj düzenlemesi ve dükkanların iç mekanları tarihsel süreçte bir takım dönüşümler geçirmiştir. Bugün sitenin peyzaj düzenlemesi; futbol sahası, otopark ve çocuk oyun parkı gibi işlevler barındırmakta ve bahçedeki ağaç ve yeşil alan yoğunluğu değerlidir. Yapıların özgün mimari projesi incelendiğinde tasarlanan bir sinema bloğunun da bulunduğu fakat inşasının yapılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, döneminde tasarlanan diğer konut yapıları ile çeşitli işlevleri olan mekanlara sahip olma konusunda bir uzlaşma içerisinde olduğu düşünülmekte, konut+ ticari mekanların bir bütün olarak tasarım problemi haline dönüştürülmesi, modern mimarlık bağlamında bu yerleşimi özgün kılmaktadır.

Bloklar, iki ve iç yatak odalı olarak planlanmış, salon ve en az bir yatak odası balkonla ilişki kurmaktadır. Plan şemalarında, dairelerin birbirinden bağımsız mekanlar haline gelerek özerkleştirildikleri görülmektedir. Bu özerklik, sirkülasyonun sağlandığı koridorların derinliği ve çeşitliliği ile vurgulanmaktadır. Yalın ve lineer cephe görünüşlerinin aksine, plan düzlemindeki hareketlilik buradaki tasarımın lineer ve dinamik olan arasındaki güçlü ilişkiyi temsil ettiği söylenebilir. Ayrıca bloklar 4 yönü dengeli bir biçimde kullanmakta ve her daire gün ışığından maksimum düzeyde faydalanabilmektedir. Dairelerde giriş holleri, gece ve gündüz birimleri arasında bir dağıtım alanı olarak hizmet vermektedir. Misafir/günlük yaşam alanları, ayrı olarak tasarlanmamış, “salon” adı altında tek bir alanda birleştirilmiştir. Salon, merkezi bir konumda, doğrudan evin girişi ile ilişkilendirilmiştir.

NİĞDE
Niğde Tren Garı

Gamze ÖZMERTYURT
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Niğde Tren Garı binası 1933 yılında tamamlanmış olup, Niğde kent merkezinin güneyinde konumlanmıştır. Mimarı bilinmeyen yapının müteahitlik işini yapan firma Alman Julies Berger'dir. Cumhuriyet'in modern ve çağdaş ideolojisinin kamu kurumları aracılığıyla Anadolu'da ifade edilişinin temsilcilerinden biridir. Özellikle hızlı modernleşmeye ihtiyaç duyan Niğde iline, demiryollarının ekonomik ve sosyal etkileri kaçınılmaz olmuştur. Yapı kompleksi içinde hızlı üretim ihtiyacına cevap veren ana gar binası yapısı, kent içerisinde bulunduğu bölgedeki kamusal alanların oluşumunu hızlandırmıştır. İstasyon caddesinin yapımının, istasyon caddesi üzerinde yapılan yeni konutların ve sosyal mekanların öncüsü olmuştur. Gar binasının hemen bitişiğinde yapılan Ambar binası ise 1930-1940 yılları arasında eklenerek Niğde ili için dönemin en modern yapım tekniği örneğini oluşturmuştur. Alman mimarisinin etkisinde kullanılan çelik konstrüksiyonların, o dönem için geniş açıklık geçme etkisi ve ahşap,beton ile uyumu dikkat çekici özelliktedir. Ambar yapısı, Niğde Gar'ına benzer, incelenen diğer tip proje gar binalarındakinden farklı olarak daha büyük ve farklı sistemde inşa edilmiştir. Ana gar binası zemin, bodrum ve lojman kat olmak üzere üç katlı, kiremit kaplı kırma çatılıdır. Karma döşeme sistemi kullanılan yapıda ahşap ve beton kullanımı yoğundur. Ambar binası ise beşik çatıyla örtülü ve mahyasında ışıklık etkisi sunan cam ve aliminyum paneller barındırmaktadır.

Niğde ili için ekonomik anlamda önemli etkisi olan ve şehre giriş kapısı olarak düşünülen gar binası sadece yolcu taşımacılığı için değil aynı zamanda Niğde'de üretilen tarım ürünlerinin ve günümüzde de ihracı süren yapı malzemelerinin alışverişinde oldukça etkin olmuştur. Bu ürünlerin saklanması ve gelen ürünlerin il merkezine aktarılmasında köprü görevi olan ambar binasının gar binasının ilk yapıldığı 1930'dan sonra yapılmasında temel sebep ekonomi olarak görülmektedir. Ürün ticaretindeki artış mekanda da geniş alana ihtiyaç duyulmasına etki etmiştir. Her iki yapı kütlesi de günümüze ulaşan kütle düzenlemesi, cephe ögeleri ve iç mekân ayrıntıları, iç mekan donanımı özgün niteliklerini korumaktadır. Niğde Garı, T.C.D.D.'na bağlı kurum olması dolayısıyla bakım işlemleri gerçekleştirilmektedir. Fakat yapı çevresinin peyzaj düzenlemesi yetersizdir. Yapıda doğal sebeplerle yapısal bozulmalar, iç mekanda değişen yapı malzemeleri, günümüzde Yüksek Hızlı Tren Teknolojisi'nin yaygınlaşması ve buna uygun mekanlara ihtiyaç duyulması gar binası ve içinde bulunduğu gar kompleksi için tehdit unsurlarıdır. Cumhuriyet Dönemi ve endüstri mirası olan, kentin kollektif belleğinde yer edinmiş ve Atatürk gibi önemli şahsiyetlerin Niğde ziyaretlerinde zaman geçirdikleri bir yapı olan Niğde Tren Garı binasının korunması, bilinçli kullanımının gerçekleştirilmesi, kültürel miras değerinin farkındalığının oluşturulması önemlidir.

AKHİSAR
Halkevi Binası
Kız Sanat Enstitüsü

Nur AKDERE*
Yasemin İNCE GÜNEY*
**Balıkesir Üniversitesi*

Akhisar ilçesi eski kent merkezinde konumlanan ve Halk Evi olarak mimar Aziz Börü tarafından tasarlanan yapının inşaatı 1939 yılında tamamlanmıştır. Eski Türk Ocağı yıkılarak yerine inşa edilen yapı 1974 yılından sonra Kız Sanat Enstitüsü (Kız Meslek Lisesi) olarak kullanılmıştır. İzmir 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 24.04.2008 tarihli ve 3813 sayılı kararı ile tescillenen yapı, 2010 yılından beri âtıl durumda iken, 2015 yılında onaylanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerine istinaden halihazırda İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünce restore edilmektedir. Yeni işlevi Kız Sanat Enstitüsü olarak belirlenmiştir.

Akhisar kentsel sit alanı içerisinde yer alan yapı, Eski Belediye Binası ile, Tayyare Sinema ve ticari alanları içerisinde barındıran Merkez Park ile donatılmıştır. Parkın kuzeyinde ise 2. Bayezid Han'ın eşi Gülruh Sultan tarafından 1503 yılında külliyenin bir parçası olarak inşa ettirilmiş olan Yeni Gülruh Camii yer alır. Tayyare sineması günümüzde bile pek çok konferans, müsamere ve gösterilere ev sahipliği yapmaktadır.

Simetrik bir düzenine ve U plan şemasına sahip olan yapı, bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının zemin kat kotunda ve U plan şemasının ortasında 20m x 13.5m ölçülerinde bir avlu yer alır. Avluda, kuzey, güney ve batı yönlerini çevreleyen ve betonarme dairesel sütunlarla taşıtılan sundurma özgün bir yaklaşımı ifade eder. Yapının iki kolu üzerinde yer alan ve zemin kat giriş holüne açılan kapılardan yapıya giriş sağlanmaktadır. Kuzey kanat parti birimlerini barındırdığından parti girişi, güney kanat ise halkevi birimlerini barındırdığından halkevi girişi olarak adlandırılmıştır. Kuzey kanatta, Parti Başkanı Odası, misafir odası, üç adet büro, bir adet tuvalet ve müstahdem odası yer alırken, güney kanatta Halk Evi Başkanı Odası, İdare, üç adet Komite Odası ve tuvaletler yer almaktadır.

Aydınlanmanın kitlelerce özümsenmesine katkıda bulunmak; toplumsal ilişkilerde, kültürde, sanatta, bilimde ve eğitimde çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın gereklerini halk ile birlikte yerine getirmek düşüncesiyle kurulmuş ve genç kuşakların güçlerini, ülkülerini birleştirmeleri ve bir çatı altında örgütlemeleri amaçlanarak yapılmış olan bu yapı bir döneme öncülük etmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Yapısal belleğin ve Cumhuriyet belleğinin izlerini taşıması açısından da son derece kıymetlidir.

AKHİSAR
Akhisar Belediyesi Hizmet Binası
Eski Belediye Binası

Nur AKDERE*
Yasemin İNCE GÜNEY*
**Balıkesir Üniversitesi*

Akhisar'ın eski kent merkezinde bulunan yapı, günümüzde kentsel sit alanı olarak belirlenen alan içerisinde yer almaktadır. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ülkenin gelişmesi şehrin modern yüzüne kavuşmaya başlamasıyla birlikte döneme ilişkin mevcut belediye binası ihtiyaç programına cevap veremez hale gelmiştir. Bunun üzerine 1959 yılında Belediye Hizmet Binası yapılmıştır. Yapının kamusal yapı kurgusu oluşturulurken özgün, nitelikli, ekonomik, uygulanabilir, işlevsel, çevresiyle ilişkili ve yenilikçi mimari çözümlerin öne çıkarılması ve dönemin fonksiyon programını karşılaması beklenmiştir. Tamamlanmasından sonraki yıllarda karşısında Cumhuriyet Meydanı ve tören alanı oluşturulan yapı Cumhuriyet dönemine ait kentsel bellekte önemli bir mekânsal referans noktası olarak yer edinmiştir. Yapı üzerinden Cumhuriyet sonrası yeni yapılaşan modern kentin günümüzde Cumhuriyet belleğinin izleriyle ve Cumhuriyetin getirdiği bütüncül yaklaşımla okunması mümkün olabilir.

Yapının projesi zemin ve 1. Kat olarak planlansa da; mevcut yapı bodrum kat, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapı yol kotu üzeri iki katlı, kırma çatılı ve betonarme olarak tasarlanmıştır. Belediye Hizmet Binası yalın kütle biçimlenişi ve mekan kurgusu, cephedeki strüktürel öğelerin anıtsal ifadesi ve yapıya dönemsel değer katan giriş cephesindeki ulusa sesleniş balkonu ile dönemin modern mimarlık ve kamu yapısı anlayışını temsil eden önemli özelliklere sahiptir. Kütle dilindeki yalın ifade malzeme ve renk seçimiyle güçlendirilmiştir. Mekânsal fonksiyona bakıldığında ise zemin katta hesap işleri ve diğer birimler üst katta ise Başkanlık ve İmar İşlerinden oluşan dönemin ihtiyaç programına göre şekillenmiş bir kurgu gözlenmektedir. Dönemi temsil eden kamu yapılarında tercih edilmiş simetri bu yapıda girişin konumlandırıldığı aks üzerinden değerlendirme yapacak olursak yerini kısmi asimetriye bırakmıştır. Cepheler edelputz sıva ve BE- TE- BE ile kaplıdır. Çatıda da Cumhuriyet dönemi yapılarının karakteristik özelliği kullanılmıştır. Parapet duvarlarının arkasına gizlenen çatı da düz çatı izlenimi sağlanmış, böylece yatay etki daha da güçlendirilmiştir. Dikdörtgen plan şeması üzerine oturulan kamu yapısı dış mekanı, cephesi, strüktürel elemanların dik açı ile bir araya gelişiyle oluşturulan anıtsal algı, kolon dizileri ve yapı bütünündeki yalınlığı ile Cumhuriyet yönetiminin temsili olan bir anıtsallığı da barındırmaktadır.

Bölgedeki mekânsal dönüşüme rağmen, fiziksel olarak varlığını özgün değerlerinin genelini koruyarak sürdürebilmiş olan fakat strüktürel sorunlar nedeniyle şu an kullanılmayan yapının çevresiyle ilişkilendirilerek; kent ve Cumhuriyet kimliğini var ederek değerlendirilmesi düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda Akhisar Belediyesi tarafından söz konusu yapı ve çevresinin yeniden ele alınması için Kentsel Belleğin İzleri üzerinden Akhisar Eski Belediye Meydanı ve Çevresi Ulusal Mimarlık ve Kentsel Tasarım Fikir Yarışması düzenlenmiştir.

BOLU
Bolu Adliyesi
Bolu Adliyesi Eski Hizmet Binası

Derya GÜMÜŞ
Kocaeli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı

Bolu Adliyesi, 1951 yılında Bolu'da Adalet binasına ihtiyaç duyulması sonucunda inşa edilmeye başlanmış, inşa edildiği 1951-55 yılları arasında resmi ve askeri yapıların çoğunlukta olduğu bölgeye konumlanmıştır. Adliyenin projesi, Bayındırlık Bakanlığı tarafından yapılmıştır (Bolu Gazetesi, 4 Ekim 1951). Bolu Adliyesi, 1949 yılında düzenlenen yarışma sonucunda Sedad Hakkı Eldem-Emin Onat ürünü olan ve 1951-55 yılları arasında inşa edilen İstanbul Eski Adliye Binası ile o dönem Adliye yapılarında gözlenen ortak mimari dile sahiptir.

1955 yılında hizmete açılan adliye binası, bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmakta olup lineer koridorlu dikdörtgen plana sahiptir. 1965-70 yılları arasında yapılan birinci ek bina ve Kahir Serbestçi'nin çizdiği, 1990'lı yıllarda inşa edilen ikinci ek bina yapıya arka cepheden bağlanmıştır. Bu durumdan dolayı yapı bloğu "U" formunda, simetrik bir şemaya sahiptir.

Cephede, yapının köşelerinin sağır bırakılarak diğer yüzeylerde ise eşit aralıklı kolonlar duvar yüzeyine göre çıkıntılar oluşturarak düşey bölünmeler yaratmıştır. Bu bölümlerin aralarına, eşit aralık ve büyüklüklerde yerleştirilen düşey pencere dizileri cephelerin karakterini oluşturmaktadır. Giriş cephesinde ve orta aksta bulunan giriş mekanını ise merdivenlerle çıkılan ve beton ayaklar üzerinde duran geniş saçaklar tanımlamaktadır. Bu özellikleriyle Adliye Binası, II. Ulusal Mimarlık akımın mimari dilini yansıtmaktadır. Fakat cephede yer alan doğramalar, pvc esaslı malzeme ile değiştirilmiştir. İç mekanda ise kapı doğramalarında ve yer döşemesinde değişim görülmektedir.

Kent belleğini oluşturan önemli yapılardan biri olan Adliye Binası'nın da içinde bulunduğu Hükümet Meydanı, 1804 yılında kentin batısında ve yapıların bittiği alanda Nizami Cedit Kışlası'nın, ardından da 1811 yılında Hükümet Konağı'nın yapılmasıyla oluşmaya başlamıştır. 1930'lu yıllara gelindiğinde meydan, resmi ve askeri yapıların çoğunlukta olduğu alan haline gelmiştir. 1959 yılında imar planına bakıldığında ise alanda sosyal işlevlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. 1970'li yıllara gelindiğinde alanda askeri koğuşların olmadığı yerinde ise Adliye Binası ve askeri lojmanların olduğu gözlenmiştir. 2000'li yıllarda alanda Askeri Gazino, askeri lojmanlar, Adliye Binası ve küçük bir jandarma mevcuttur. 2010'lu yıllarda ise jandarma binası alanda görülmemektedir.

Sahip olduğu özellikleriyle yapı, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 09.01.1990 tarih ve 1006 sayılı kararı ile kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. 2018 yılında boşaltılan Adliye Binası'nın Bolu Kent Müzesi olarak işlevlendirileceği planlanmaktadır. Fakat iç mekanda özgün niteliğini büyük oranda koruyan yapının bu dönüşüm sırasında zarar görme ihtimali yüksektir.

ANTALYA ALANYA
Alanya Hükümet Konağı Binası
T.C. Alanya Hükümet Konağı Binası

Nihan ÖZDEMİR
Hacettepe Üniversitesi

Maliye Bakanlığı, 1937 yılında ihtiyacı olan yerlere Hükümet Konağı yapılmasına yönelik bir program hazırlanmıştır fakat maddi imkansızlıklar nedeni ile uygulamaya konmamıştır. 1943 Maarif Teşkilatı'ndan kiralanan eski Hükümet Binası'nın 1943 yılında yanması üzerine daha önce verilmiş meclis kararının da etkisi ile 1943 yılında inşasına başlanmış, 1944'te tamamlanmıştır. Simetrik açıklıkları, ritmik pencereleri, tanımlı büyük giriş kapısı ile II. Ulusal Mimarlık Döneminin özelliklerini taşımaktadır. Alanya'da bugün fiziki olarak var olan tek Cumhuriyet dönemi yapısıdır. Hükümet Konağı, asıl fonksiyonunun yapıldığı günden beri sürdürmesinin yanı sıra birçok farklı kurum tarafından kullanılmıştır. Sosyal Hizmetler, Şoförler Odası, Nüfus Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı gibi kurumlar tarafından kullanılmış olması ile toplumun belleğinde yer etmiştir.

Yapıldığı dönem denize açılan kent meydanında yer almaktadır. Atatürk Anıtı'nın bulunduğu bu meydanda milli bayram ve anma törenleri düzenlenmektedir. Bulunduğu parsel koruma alanı ilan edilmeden önce, 1995 yılında Hükümet Konağı'nın hemen yanında bulunan Alanya Belediyesi Binası yıkılmış ve parselin hemen dışına yeni bir belediye binası yapılmıştır. Yıkılan Belediye Binası haricinde konağın çevresinde uzun yıllar herhangi bir modern yapı örneği olmadığı tespit edilmiştir, bu yönüyle Alanya'daki nadir bir yapıdır. Yapıldığı günden bu yana devletin Alanya'daki temsilini ifade etmektedir.

Bina, çeşitli değişiklikler geçirmiştir. Büyük odalar alçı malzemeli duvarla bölünerek yeni odalar oluşturulmuştur. Yapının meydana ve yola bakmayan doğu cephesindeki giriş kapısı iptal edilmiş ve doldurulmuştur. Doldurulan kapıya da pencere eklenmiştir. Pencerelerin doğramaları PVC esaslı malzemeden yapılmış doğramalarla değiştirilmiştir. Her odada kömürlü sobanın bulunduğu fakat kullanılamaması üzerine kaldırıldığı belirtilmektedir. 2014 yılında Antalya Kültür Varlıkları Koruma Kurulu tarafından "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır. 2017 yılında Restorasyon Uygulaması Öncesi Detaylı Proje Çalışması hazırlatılmış ve ilgili kurul tarafından onaylanmış fakat henüz çalışmaya başlanmamıştır. Yapının özellikle bodrum katında onarıma ihtiyacı vardır. Öte yandan gerekli çalışmaların yapılması için özgün hale ilişkin materyallerin yetersiz olduğu belirtilmektedir.

Hükümet Konağı'nın hemen yanında yükselen Atatürk Heykeli ve arkasında ve denizle arasında yer alan Alanya Belediyesi Binası nedeni ile bugün yapı geri planda kalmaktadır. Şehrin bugünkü yerleşim alanına erişilen yol ile arasında ATM'ler bulunmakta, yoldan bakınca da bina ilk etapta algılanmamaktadır. Günümüzde, yapıyı fark ederek algılamak zorlaşmıştır. Hükümet Konağı değişiklikler geçirse de bugün varlığını sürdürmektedir.

SAKARYA
Sakarya Hükümet Konağı

Hande SAVAŞ*
Gürkan OKUMUŞ*
**Uludağ Üniversitesi*
Gökhan OKUMUŞ
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Sakarya Hükümet Konağı, Sakarya kent merkezinde, Atatürk Bulvarı'na yakın bir konumda olup, Demiryolu İstasyonu, Çark Caddesi ve Uzun Çarşı gibi kent için önemli mekanların kesişiminde yer almaktadır. Dönemin idari ihtiyaçlarını karşılamak hedefi ile mimari yarışma yöntemiyle elde edilen ve uygulanan yapı kompleksinde valilik binası, maliye binası ve adliye binası bulunmaktadır. Proje tasarımı 1956 yılında tamamlanmış olup yapının inşaatının 3 yıl sürdüğü bilinmektedir. Projenin tasarımcıları Enis Kortan, Nişan Yaubyan, Harutyun Vapurciyan, Avyerinos Andonyadis'tir.

Yapı kompleksinin tasarımında valilik, adliye ve maliye binası olmak üzere üç farklı kütlenin birbiriyle ilişkisi kurgulanmakta, büyük kütlelerin parçalanarak insan ölçeğine yaklaştırılması öngörülmektedir ki bu biçimlenme dönemin mimari yaklaşımı ve karakterinin belirgin özelliklerindendir. Kentin en önemli ihtiyaçlarından valilik çalışma birimleri, adliye binası ve maliye binası nitelik yönünden birbiriyle tutarlı ilkelerle hem farklı yapılar olarak kendilerini ifade etmekte hem de dönemin kamusal alan yaklaşımıyla birbirleriyle ilişki kurmaktadır. Farklı işlevlere yönelik ihtiyaçlar ve bunlar arasındaki geçişler, yapıların zemin katlarındaki hacimsel boşluklarda ara yüzler oluşturularak tasarlanmıştır. Yapılardaki simetrik biçimlenme plan ve cephelerden açık bir şekilde okunabilmektedir. Valilik Binası diğer yapılara göre, temsil niteliği de göz önünde tutularak tören alanına bakacak şekilde en yüksek yapı olarak ele alınmıştır. Yapı, pilotilerle zeminden yükseltilmiş, üst katlarda ise büroları ayıran duvarların sökülüp takılabilir bölmeler olarak tasarlanmasıyla iç mekanda esneklik sağlanmıştır. Bu esnek plan şeması ve bağımsız cephe yaklaşımıyla yapıda giydirme cephenin kullanılması o dönem için önemli mimari yenilikler olup, Le Corbusier'in tasarım prensiplerinin bu yapıda oldukça belirgin olması vurgulanması gereken bir diğer noktadır. Ayrıca yapı tamamen yerli malzeme ve işçilikle üretilmiş olup, kullanılan hafif pano duvar ve cam-metal perde duvarları dönemin yeni uygulamaları olarak dikkat çekmektedir. Tüm bu özellikleri ile rasyonalist mimari bir dile sahip olan yapı elde ediliş yöntemi ve Sakarya'da inşa edilen ilk uygulamalardan olması bağlamında Türkiye mimarlık tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Yapı kompleksi 1967 yılındaki Adapazarı Depremi'nde hasar görmüş, adliye ve maliye binaları 1999 depremi ile birlikte kullanılamaz hale geldiği için yıktırılmıştır. Valilik Binası bu süreçten sonra uzun süre boş kalmış; meydan, deprem sırasında ve sonrasında herkesin toplandığı temel kamusal mekan olarak ve kriz yönetim yeri olarak kullanılmış, bu bağlamda da kent ve kentli için en önemli bellek mekanlarından biri haline gelmiştir. Alan günümüzde de "kent meydanı" olarak tariflenmekte ve bu kapsamda kentsel tasarım projeleri ve meydan düzenleme çalışmaları sürmektedir. Kent içinde bugünkü biçimiyle eski ölçeğine göre çok daha büyük ve kontrol edilemez bir hacim oluşturan meydanı, çeşitli havuz ve rölyefler sınırlandırmaktadır.

TEKİRDAĞ
Çorlu Belediye Sarayı
Çorlu Belediye Binası

Ayşe DURUKAN KOPUZ
Namık Kemal Üniversitesi

Konum olarak, belediye sarayı, Salih Omurtak caddesinin yeni açıldığı dönemde, Kumyol caddesi ve Omurtak caddesi arasında, Çorlu'da yapılaşmanın henüz yoğunlaşmadığı yıllarda (bu binanın yapımından sonra büyük bir hız kazanmıştır), bugünkü Cumhuriyet meydanının önünde inşa edilmiştir. Proje alanında, 1936 yılında yapılan Sücaettin ilkokulu binası ve Çorlu belediyesine ait eski betonarme hamam ve sarnıçların yıkılarak yerine belediye sarayının yapımına karar verilmiş ve belediye binası önündeki meydanla bu alana yerleştirilmiştir. Çevresinde 1930'lu yıllarda inşa edilen, Askeri Hastane, Orduevi ve 5. Kolordu Komutanlığı binaları yer almaktadır. Kamu yapılarının yer aldığı eski şehir merkezinde yer alacak yapı, güney tarafı cadde, kuzey bölümü büyük bir meydan olarak tasarlanmıştır.

Bina iki aynı dikdörtgen kütlenin, ortak iki merdiven ve asansör bölümünün bir araya gelmesiyle, doğu/batı aksında yerleştirilmiştir. Kuzeydeki giriş bölümünün önünde geniş bir meydan yer almaktadır. Doğudan da projede bir giriş verilmiş, fakat bu giriş gerçekleştirilmemiştir. Proje iki buçuk kat bodrum, zemin kat ve dört normal kat olarak hazırlanmıştır. Ancak birinci bodrum katı (çarşı katı ve otopark) olarak tasarlansa da zeminde su çıkmasından dolayı bu katın zemin üzerine verilmesine karar verilmiş ve bina bir buçuk bodrum, zemin ve beş normal kat olarak tamamlanmıştır. En alt bodrum katta, kütlenin batı aksındaki, sadece yarısı, tiyatro sahne ve depolar olarak tasarlanmıştır. Üst katında ise bu tiyatronun, sahnesi ve fuaye katı tüm binanın bodrum katı kullanılarak yerleştirilmiştir.

Belediye binası betonarme yapım sistemi ile inşa edilmiştir. Çok katlı tekil modern yapısı, betonarme yapım tekniği, kübik formu, ızgara cephesi, monoblok görünümü, geleneksel çatı ve bezemelerden yoksun mimarisiyle dikkat çekmektedir. Cephelerde ise, kat aralarında dışa doğru çıkmalar, düzenlemenin iki boyutlu bir tasarım olmanın ötesine taşındığını göstermektedir. Cephe kuruluşundaki en önemli özellik, her pencerenin altında ve üstünde kare ve kenarları yivlerle belirlenmiş geometrilerin, tüm cephe boyunca dikey doğrultuda devam etmesidir. Daha açık bir ifadeyle cephelerdeki pencere kenarları derin fuga ile derinleştirilerek, kat silme ve geometrileri dört katta devam ettirilerek, yapının plastiğinde ilginç bir detay olarak kat seviyelerini ortadan kaldırır. Bu baskın plastik arayış, son katta arınmış düz bir satıhla sonlanır. Ayrıca tekil modern yapıların çok katlı, ızgara cepheli monoblok mimarisinin yorumlanması, bu yapıda ilgi çekicidir. Yapının mekân kurgusunda da hem rasyonalizm ve işlevselcilik ilkeleri ön plana çıkarken, geometrik hacimlerinin ahenkli bir kompozisyonu da dikkati çeker.

SİVAS
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Binası

Uğur TUZTAŞI
Cumhuriyet Üniversitesi

Yapı, Kültür Bakanlığı Yapı İşleri Daire Başkanlığı'nın yükleniciliğinde Sezer Aygen tarafından 1983'te tasarlanmıştır ve Hükümet Meydanı ile İstasyon Caddesi arasında kalan aksta konumlanmaktadır. Ayrıca Yukarı Kale'ye oldukça yakın bir alanda yer almaktadır. Yukarı Kale ve çevresinin 1940'larda istimlak edilmesiyle, yapının konumlandığı alan tamamıyla geleneksel örüntülerden uzaklaşmıştır. Modern imajların yayıldığı aks olan İstasyon Caddesi'ne yakınlığı ise yapı çevresinin tümüyle modern düzenek üzerinden şekillenen bir alanda yer aldığını göstermektedir. Özellikle 1960'lardan sonra şekillenen kentsel mekan karakterinin önemli bir taşıyıcısıdır.

Karma işlevli yapı, çok parçalı kütlesiyle hem idari fonksiyona hem de kültürel etkinliklere olanak sağlamaktadır. Yapı kompleksi A-B-C-D-E-F-G-H bloklarından oluşmaktadır. Yapı kompleksinde A blok idari kısım olarak kullanılırken, B-C-D-E-F blokları tiyatro salonu ve servis birimlerini, G bloğu çarşı ve sergi birimlerini içermektedir; H bloğu ise atölye olarak tasarlanmıştır ve diğer bloklardan ayrık biçimde konumlandırılmıştır. Bloklar arasından çarşı ve sergileme olarak işlevlendirilen G bloğunun bir kısmı inşa edilmemiştir. Yapı bloklarının kümelenmesi organik bir ilişki üzerinden okunmaktadır. Yapı kütleleri arasındaki organizasyonun egemen öğesi B-C-D bloklarının oluşturduğu büyük gabarili yatay mekânsal uzanımdır. Bu kütlesel hacme eklemlenen A-E-F-G bloklarının dizilimi düşey yönlü bir kademelenme ve çizgisel yüzey değişimleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Atölye olarak kullanılan H bloğu ise L biçimli bir organizasyonla diğer kütlelerden ayrılmaktadır. Bloklar arasından çarşı ve sergileme olarak işlevlendirilen G bloğunun bir kısmı inşa edilmemiştir. Öte yandan bütüncül bir mimari dilin hâkim olduğu yapı kompleksinin cephe örüntüsü dönem özelliklerini temsil etmesi açısından da önemlidir.

Yapı, içinde barındırdığı yönetim birimi, tiyatro-servis birimleri, çarşı-sergi alanları ve atölyeden oluşan çok parçalı kütle organizasyonuyla özellikle kent merkezinde kamusal ölçekte ilk büyük karma fonksiyonlu yapıdır. Sivas kentinde modernizmin mimari uzantıları bağlamında değerlendirildiğinde, Devlet Demiryolları yerleşkesi ya da Çimento Fabrikası karmaşık işlevlerden oluşan bir tasarıma referans vermekte olup, yine bu yerleşkeler, kentsel ölçek itibariyle modern bir müdahale niteliğindedir. Oysa İl kültür Turizm Müdürlüğü binası, tek yapı ölçeğinde birden fazla işlevi barındıran bir içerikle ve çizgisel bir mekansal uzanıma eklemlenen açılı ve hiyerarşik kütlelerle planlanmıştır. Öyle ki bu plan kurgusunda içinde bulunduğu bağlama da göndermeler yapmaktadır. Örneğin, konumunun Yukarı Kale'ye olan yakınlığı sebebiyle yapı kütleleri yatay uzanımda kademeli bir akışkanlık sunmaktadır.

KAYSERİ
Sanayi Camii
Eski Sanayi Camii

Nur URFALIOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi
İlhan ALİKİŞİOĞLU
ZON Mimarlık Hizmetleri

Kayseri zengin tarihi içinde Cumhuriyet dönemine ait birçok yapıyı özellikle de örnek sanayi yapılarını barındırır. 1930 sonrası yapımı gerçekleşen Kayseri'deki modern sanayi yapıları ve onlara ait sosyal konutlar ile eğitim yapıları, kentte hala özgünlüğünü koruyan ve kullanılan yapılardır. Konumuz olan cami, Kayseri'nin Ankara yönünden kente girişte yer alan Eski Sanayi olarak adlandırılan ve ağırlıklı olarak oto tamirhaneleri ile oto parçaları satan dükkanların bulunduğu bölgede, Hacı Saki Mahallesi'nde, 1085 ada, 1 parselde, Kocasinan Bulvarına yaklaşık 500 metre yürüme mesafesinde, 6005. cadde, 6006. cadde , 6007. cadde ve 6008. cadde ile çevrelenmiş bir yapı adasında yeşil bir alan içinde yer almaktadır. Özellikle Sanayi esnafına hizmet etmektedir. Yapının giriş kapısında 1962 tarihi, yanda duvar üzerinde 1969 tarihi, minare üzerinde ise 1970 tarihi bulunmaktadır. Yapının mimarlarının Mustafa Alikişioğlu(İDGSA) ve Mehmet Köseoğlu(İTÜ) olduğu tahmin edilmektedir. Minarenin üzerinde ise muhtemelen minare ustasının adı olan Ş.Yakupoğlu yazmaktadır.

Cami betonarme karkas sistemde inşa edilmiş, dikdörtgen planlı, kubbeli, iki minareli, avlulu bir yapıdır. Caminin cephelerinde ikişer sıra pencere bulunmaktadır. Üstteki pencereleri basık kemerli, alttaki pencereler düzdür. Her iki pencere tipinde de orta bölümde ½ oranında birer pencere, bu pencerenin iki yanında ise, Osmanlı klasik dönem camilerindeki revzenlerin dışlıklarını anımsatan küçüklü büyüklü dairelerden oluşan, 1960'lı yıllarda çok görülen beton prekast elemanlar yer almaktadır. Bu parçalar, yapının hem estetik açıdan güzel görünmesini sağlamış hem de pencerelerin önünde kafes işlevi görerek, dışarıdan bakınca iç mekanın görülmesi, iç mekanda namaz kılanların da dikkatinin dağılması engellenmiştir. Bu parçalar. cephede beyaza boyanarak vurgulanmıştır. Kubbenin kemer araları da benzer elemanlarla kapatılmış ve iç mekana ışık sağlanmıştır. Aynı prekast elemanların iç mekanda kubbe eteğinde kedi yolu etrafında süs elemanı olarak çepeçevre dolaştığı görülmektedir. Mihrap ve mihrap duvarı ikinci sıra pencerelerin alt hizalarına kadar seramikle kaplanmıştır. Camiye avlunun üç tarafından da girilebilmektedir. Caminin önceleri açık olduğu düşünülen avlu kısmı günümüzde iki katlıdır ve bu alanda da namaz kılınabilmektedir.

İSTANBUL
Heybeliada Sanatoryumu Dr. Tevfik İsmail Gökçe Pavyonu

Heybeliada Sanatoryumu Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Göğüs Hastanesi Binası

Canse YÜZER
Gebze Teknik Üniversitesi
V. Gül CEPHANECİGİL
İstanbul Teknik Üniversitesi

Türkiye'de 20. yüzyıl başında toplum sağlığını ciddi biçimde tehdit eden veremle mücadelenin en önemli adımlarından biri 1924 yılında Heybeliada Sanatoryumu'nun kurulması olmuştur. 1939 yılına kadar yeni yapılarla genişletilen yerleşkeye ek olarak, 1946'da Değirmentepe mevkiinde kadın hastalar için 232 yataklı yeni bir pavyon ve servis yapılarını içeren yeni bir yapı grubu inşa edilmiştir. Mimari projesi Rebii Gorbon tarafından hazırlanan yeni pavyonun inşası, dönemin önemli inşaat firmalarından Haymil tarafından gerçekleştirilmiştir. 1 Ocak 1947 tarihinde faaliyete geçen yapıya 1955 yılında Dr. Tevfik İsmail Gökçe Pavyonu adı verilmiştir. Özgün halinde kısmi iki bodrum, zemin, iki normal ve kısmi üçüncü kattan oluşan pavyona birinci kat kotundan kapalı bir köprüyle bağlanan, özgün tasarımdaki üç katlı sinema yapısının inşasına 1955'te başlanmıştır. Pavyonun kısmi üçüncü katı sonraki dönemde tüm cephe boyunca devam edecek şekilde tamamlanmıştır.

Modern bir sağlık tesisi işlevine ve verem tedavisinin özel gereksinimlerine cevap verecek şekilde tasarlanan yapı, kütle biçimlenmesi, cephe elemanları ve mekânsal düzenlemeleriyle özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır. 1. derece doğal sit alanı içindeki konumu ve yerleşkedeki diğer eğitim, rehabilitasyon ve servis yapılarıyla kurduğu ilişkiler bütüncül bir tasarım ve kullanım kurgusunu yansıtmaktadır. Özgün işlevi, arazi ve çevre yapılarla kurduğu ilişkiler, özgün iç ve dış mekân örgütlenmesi, dönemin modernist çizgisini yansıtan ve özgünlüğünü büyük ölçüde koruyan cephe biçimlenmesi gibi özellikleriyle Dr. Tevfik İsmail Gökçe Pavyonu'nun korunması gereken modern mimarlık mirası vasıfları taşıdığı açıktır. Ancak yapı, kültür varlığı olarak tescil edilmiş olsa da son yıllarda gündemde olan satış/devir işlemlerinin yarattığı belirsizlikler ve uzun süredir kullanılmamasının oluşturduğu riskler bakımından müdahale gerektirir bir durumdadır.

Sadece adanın değil, kentin tarihsel sürekliliği içinde de önemli bir yere sahip olan sanatoryum yerleşkesindeki Dr. Tevfik İsmail Gökçe Pavyonu, 20. yüzyılın önemli bir salgın hastalığının tedavisi amacıyla ortaya çıkan özgün bir yapı tipinin İstanbul'daki erken tarihli örneklerinden biridir. Yapı kompleksi, sanatoryumda tedavi gören ve rehabilitasyon merkezi ile Hemşire Okulu'nda meslek edinen pek çok kişi açısından sahip olduğu anı değerinin yanı sıra Cumhuriyet dönemi modernleşmesinin sağlık ve hijyen politikalarına tanıklık etmesi açısından da tarihsel ve toplumsal önem taşımaktadır.

SİVAS
Devlet Demiryolları Hastanesi

Eda KEKLİK
TCDD 4. Bölge Müdürlüğü
Aysu AKALIN*
Esra ÖZKAN YAZGAN*
**Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü*

1952 yılında yapımı tamamlanan Sivas Demiryolu Hastanesi, 1954 yılında demiryolu çalışanlarına sağlık hizmeti vermek üzere kullanılmaya başlanmıştır. Sivas Gar Yerleşkesi Koruma Alanı içerisinde bulunan yapı, Eskişehir Demiryolu Hastanesi (1934) ve Ankara Devlet Demiryolları Hastanesi (1943) ile birlikte demiryolu hastanelerinin örneklerinden birisidir. Poliklinikler, ameliyathane, eczane, bakım odaları, yatakhane, yemekhane, doktor-hemşire-müstahdem odaları, depo gibi birimleri içeren yapı, zaman içinde birimlerin kapatılması ve hastanenin TCDD'ye ait farklı binalara nakledilmesiyle işlevini kaybetmiştir. 1990'lı yıllarda boş kalan hastane, 2002-2010 yılları arasında Sağlık Bakanlığı tarafından poliklinik olarak kullanılmıştır. 2011-2012 yıllarında gerçekleştirilen kapsamlı onarımın ardından, günümüzde sağlık il müdürlüğü ve sağlık merkezi olarak kullanılmaktadır.

Doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı ana kütle ile yapıya hangi tarihlerde eklendiği belirlenemeyen, kuzey doğrultuda koridorlarla bağlanan bölümlerden oluşan yapı bloğu, bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Ana kütlenin tam ortasında bulunan ana giriş bölümü sütunlarla vurgulanmıştır, ½ oranlı ahşap pencereler, birinci katta yer alan balkon çıkmaları ve çatı pencereleri ile simetrik bir cephe düzenine sahiptir. Zemin kat, yapının ortasında yer alan giriş holü ve birinci kata ulaşımı sağlayan merdiven kovası ile, holün iki yanında bulunan koridorlara açılan odalardan oluşmaktadır. Diğer katlar benzer plan düzenine sahip olup, bodrum ve çatı katına ulaşım, giriş holünün kuzeydoğu kısmında yer alan bir merdiven kovası içerisindeki ikinci merdiven ile sağlanmaktadır. Balkonlar ve çatı pencereleri ana kütlenin giriş cephesine hareket katan önemli detaylardır.

Betonarme iskelet sistemle inşa edilmiş olan yapı, özgün plan şeması ve cephe kurgusunu büyük ölçüde korumuştur. Kent merkezine yakın bir konumda yer alan yapının geniş bahçesi, kent kimliğine katkı sağlayan bir yeşil alan niteliğindedir. İçinde bulunduğu yerleşkedeki yapılar ile benzer bir mimari karakter taşıyan yapı, çevresiyle bir bütünlük oluşturmaktadır.

Bütün kurumları ile yeni bir oluşum içine girmiş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik kalkınma politikalarını, toplumsal değişimini, dönemin mimari anlayışını yansıtan demiryolu yerleşkeleri, kentlerin modernleşme sürecine öncülük eden projelerdir. Sivas Demiryolu Yerleşkesi'nin bir parçası olan Devlet Demiryolları Hastanesi de, plan şeması, cephe karakteri ve mimari elemanları ile dönemin tasarım anlayışını yansıtan, yalın bir dilin hakim olduğu bir kamu yapısıdır. Halkın modern yaşam donatıları ile tanıştığı bir mekan olarak kent hafızasının bir parçasıdır ve sahip olduğu özgün nitelikleri ile korunmaya değer kültürel miras niteliği taşımaktadır.

ANKARA
Etimesgut Yatı Mektebi

Aybike YENEL
Başkent Üniversitesi Mimarlık
Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren köylerde; köy halkını, savaşta kimsesiz kalmış yoksul çocukları eğitmek ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, "yatı mektebi" olarak adlandırılan okullar kurulmuştur. Ankara ili Etimesgut ilçesinde, 1928 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün girişimiyle yatı mektebi yapılmasına karar verilmiş ve 1930 yılında yapımı tamamlanmıştır. 1928 yılında "Ahinesgut Numune Köy Projesi" kapsamında gerçekleştirilen; "Etimesgut Yapı Mektebi" Ernst Arnold Egli tarafından tasarlanmıştır.

Clemens Holzmeister'in tavsiyesi ile 1927 yılında Türkiye'ye gelen Egli'nin kent belleğinde önemli bir yeri vardır. On üç yıl süren Türkiye döneminde, Cumhuriyet'in özenle üzerinde durduğu, çağdaş bireylerin yetişeceği ve modern eğitim binalarının tasarlanıp gerçekleştirileceği Milli Eğitim Bakanlığı'nın baş mimarıdır. Ankara'nın modern mimari mirasının aktörlerinden biridir. Etimesgut Yatı Mektebi, Modernist akımın mimari dilini yansıtmaktadır.

Etimesgut Yatı Mektebi, 1928 yılında kırk kız, altmış erkek öğrenciye uygun yatılı bölge okulu olarak tasarlanmıştır. Etimesgut Devlet Hastanesi'nin yanında tepelik bir alanın sırtında konumlanmıştır. Yapı zaman içinde; yatılı bölge okulu, Etimesgut Belediyesi Başkanlık Binası ve Etimesgut Devlet Hastanesi'nin bir birimi olarak kullanılmıştır. 1983 yılında yapı, Ankara Valiliği tarafından bedelsiz olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na devredilmiştir. 1984 tarihli "Yerel Yönetim Yasası" ile 1990 yılında kurulan Etimesgut İlçe Belediyesi, Yatı Mektebi'ni Belediye Başkanlık Binası olarak kullanmıştır. Yapı Belediye hizmetlerine yetersiz kalması sonucunda Sağlık Bakanlığı'na devredilerek, 2011 yılında Etimesgut Devlet Hastanesi'nin bir birimi olarak kullanılmıştır.

Simetrik bir anlayışla tasarlanmış olan yapı, dikdörtgen biçimli bir avlu etrafında, doğu, batı ve kuzeyde yarım bodrum üzerine iki katlı, güneyde bir katlı olarak biçimlenmiştir. Yapının zemin katında derslikler, bürolar ve yemek salonu; üst katında yatakhane, kuzey kolunda çok amaçlı salon bulunur (TMMOB, 2012: 134). Yapının taşıyıcı sistemi betonarme iskelet olup, simetrik anlayışla geri çekilerek hareketlendirilmiş cepheleri ile biçimlenmiştir. Cephe, kütle ve hacimlerin dengesi tasarım dilinde vurgulamıştır.

Etimesgut Yatı Mektebi nitelikli bir eğitim ve kamu yapısı olması, tarihsel değeri, Mustafa Kemal Atatürk tarafından yapılmasına karar verilmesi, Ernst Egli'nin tasarımı olması ve diğer sahip olduğu özelliklere rağmen, günümüzde Etimesgut Devlet Hastanesi'nin kapasitesinin arttırılması sebebiyle 2017 yılında yıkılmıştır. Eğitim ve kamu binası olarak kullanılması sebebiyle yapı kullanıcıların belleğinde yer etmiştir. Etimesgut Yatı Mektebi günümüzde mevcut olmasa da DOCOMOMO Türkiye aracılığı ile gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır.

Kaynak: TMMOB (2012). Bir Başkentin Oluşumu: Avusturyalı, Alman ve İsviçreli Mimarların Ankara'daki İzleri. (2. Baskı). Ankara: Pelin Ofset Matbaacılık.

BURSA
İstiklal Mektebi
İstiklal İlkokulu

Aybike SAYIN
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi Programı, Yüksek Lisans Öğrencisi

İstiklal İlkokulu, Bursa, Osmangazi ilçesi, Aktarhüssam Mahallesi'nde bir eğitim yapısıdır. Bursa'da önemli bir odak noktası olan, Şehreküstü Meydanı'na doğru uzanan, Fevzi Çakmak Caddesi'ne yakın bir konumda, kent içerisinde, merkezi öneme sahip bir bölgede bulunmaktadır. Günümüzde okulun çevresi, yüksek katlı kamu ve apartman yapılarıyla çevrelenmiştir.

Okulun temeli, zamanın ilk encümen başkatibi Hasan Fevzil Bey'in önderliği ve çalışmaları neticesinde, 1930 yılında Vali Hüseyin Fatih Güvendiren ve Milli Eğitim Müdürü Celal Mahir Beyler zamanında atılmıştır. İnşaat 1932 yılında tamamlanmıştır. Ders araçlarındaki eksiklerden dolayı açılış için 1934 yılına kadar beklenmiştir. Bursa'nın düşman işgalinden kurtuluşunun yıldönümü olan 11 Eylül 1934 tarihinde, Vali Fazlı Güleç, Milli Eğitim Müdürü Fahri Erdem, Bursa milletvekilleri ve kalabalık bir halk topluluğunun katıldığı törenle okul açılmıştır. Öğretime 01 Ekim 1934 tarihinde başlanmıştır. Okulun mimarı Yüksek Mimar Nedim Karakurd'tur. Yapıldığı dönemde 47 bin TL'ye mal olmuştur. 1941-48 yılları arasında 14.Okul olarak ismi geçer. 11 Kasım 2002 tarihinde okulun arka bahçesine ek derslik binası yapılmıştır. Okul günümüzde hala ilkokul işlevini sürdürmekte ve öğrenciler yetiştirmektedir. İlk tasarlandığında sahip olduğu mimari özellikleri, günümüze kadar yapılan bazı ekler dışında büyük ölçüde korumuştur.

İstiklal İlkokulu, iki katlı ve dokuz derslik olarak planlanmıştır. Yapının bir de kısmi bodrum katı bulunmaktadır. Cephede alt kısımda, bodruma açılan pencereler vardır. Okulun cephesi, yalın ve süsten uzak bir anlayışa sahip olması sebebiyle, modern mimari özelliklerini hissettirmektedir. Cephesinde yatay hatları vurgulayan silmeler vardır. Okulun giriş kapısına doğru kıvrılan binanın cephesindeki eğrisel bitiş, girişi vurgulamakta ve modern mimariye atıfta bulunmaktadır. Ayrıca bu kısım cephede yükseltilmiştir. Giriş kapısına doğru çıkan merdiven korkuluklarının tasarımındaki eğrisel dönüş ve bitiş göze çarpan önemli detaylardandır. Okul giriş kapısının eski fotoğraflarına bakıldığında, kapının Art Deco desenlerine sahip bir tasarımı olduğu görülür. Bu orijinal kapı ferforjesi günümüzde yoktur. Yapının ilk tasarımında teras çatı kullanılmıştır. Fakat sonradan kırma kiremit çatı ile teras örtülmüştür. Bina cephesinde merdiven evlerinin bulunduğu bölüm hemen algılanır. İç mekanda orijinal merdiven korkulukları ve sınıf kapılarının etrafında tasarlanan çerçeve detayları dikkat çekicidir. Sınıflar yüksek tavan ve geniş pencerelere sahip olması sebebiyle ferahtır.

İstiklal İlkokulu, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Bursa'da inşa edilen modern eğitim yapılarından biridir. Sahip olduğu değerli sosyal ve mimari nitelikler sebebiyle korunmalı ve tescil edilmelidir.

TUNCELİ
Tunceli Yapı Enstitüsü
Tunceli Namık Kemal Mesleki ve Anadolu Lisesi

Çiler Buket TOSUN
Hacettepe Üniversitesi

Tunceli'nin ilk kamu yapılarından ve ilk okullarından biri olarak Tunceli kent gelişiminin ve belleğinin önemli bir bileşeni olan Yapı Enstitüsü Tunceli'nin merkezinde, ana caddelerinden biri olan Okullar Caddesi üzerinde konumlanmıştır. Mevcut yerleşke yapıları halen idare ve derslik işlevini sürdüren caddeye paralel yerleştirilmiş dikdörtgen biçimli ana bina ve yanında mesafeli olarak caddeye dik konumlanmış uzun dikdörtgen biçimli bir iç avluyu üç taraftan çevreleyen atölye yapılarından oluşmaktadır.

İç avlunun uzun kenarlarındaki iki atölye yapısının 1935-1938 yılları arasında Bulgar mühendisler ve Türk ustalarca inşa edilip; askeri yatakhane, at harası ve kadın cezaevi kullanımlarından sonra 1959 yılında Yapı Enstitüsüne devredildiği belirtilmektedir. Eğitim 60 dönüm arazide bu iki yapıda; biri ahşap ve kagir atölyesi ile yemekhane, diğeri yatakhane, mutfak ve depo kullanımıyla başlamıştır. İç avluya açılan sıralanmış mekanlardan oluşan atölye yapıları, tek katlı, harman tuğlasından yığma yapım sisteminde ve yüksek eğimli beşik çatılıdır. Atölye cephelerine sıralanmış pencere açıklıkları enstitüsünün öğretmenleri ve öğrencilerince kalın sıva uygulaması ile çevrelenmiştir.

Yerleşkenin diğer yapıları da atölye dersi uygulaması olarak inşa edilmiş; 1967'de yarım bodrum üzeri iki katlı ana bina ve pansiyon yapısı; 1970'lerde 10 haneden oluşan iki katlı öğretmen lojmanları tamamlanmıştır. Pansiyon yapısı 7-8 yıl önce yıkılıp, çevreleyen parseliyle yerine inşa edilmiş olan Cumhuriyet Ortaokulu'na; 2017 yılı sonlarında yıkılan öğretmen lojmanları alanı ise yan parseldeki Emniyet Genel Müdürlüğü'nün otopark kullanımına tahsis edilmiştir.

Özgün mimari plan ve mimari cephe özellikleri korunmuş ana bina, taş yığma bodrum kat üzeri ateş tuğlasından yığma yapım sisteminde iki katlı inşa edilmiş, nervürlü döşemeli ve kırma çatılıdır. Giriş ekseninde öğretmen kat merdiveniyle sonlanan koridor, güneyde idari mekanlarla çevrili koridora, kuzeyde ön cephede sıralanmış sınıflara geçit verip öğrenci kat merdiveni ile sonlanan avluya bakan koridora açılmaktadır. Ana bina mozaik yer döşemeleri, dönemin kaliteli uygulamaları olarak dikkat çekicidir.

İnşaat ustalarının okul bünyesinde kalifiye elemanlar olarak yetiştirilmesi kararıyla ilki Ankara'da 1931'de kurulan Yapı-Usta Okullarının sonuncu olarak kurulan, ilkokul sonrası beş yıllık mesleki eğitim veren Tunceli Yapı Enstitüsü, eğitim tarihimizdeki yeri yanı sıra, döneminin geleneksel/yeni yapım tekniklerini/yapı malzemesini modern mimari biçimlerde birleştiren yapıları ile, enstitü öğretmen ve öğrencilerinin uygulamaları olarak da, modern mimari mirasımızın korunması gerekli özel örneklerindendir.

İSTANBUL

Heybeliada İlkokulu
Heybeliada İlköğretim Okulu

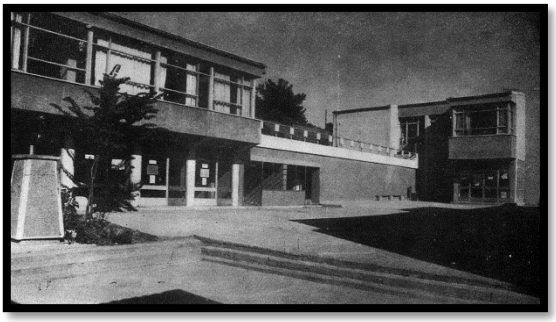

Ecem ALTINTAŞ*
Nisa Nur ÖZKAN*
Kemal UTKU*
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Bina Bilgisi Yüksek Lisans Programı

Heybeliada İlkokulu, 1967 yılında Mimar Yılmaz Ergüvenç tarafından tasarlanmış, uygulaması ise A.Turhan Uyaroğlu tarafından yapılmıştır. Yapı, kentsel sit alanı olan Heybeliada Ormanı'nın hemen yanında, Burgazada ve Kınalıada'yı gören manzaraya sahip eğimli bir alanda 2435 metrekare inşa alanı üzerine oturmaktaydı.

Heybeliada İlkokulu bir atrium etrafına kurulmuş, topoğrafyaya oturan parçalı kütlelerden oluşan 14 derslikli bir ilkokul yapısıydı. Yapının tasarlandığı dönemde genellikle Bayındırlık Bakanlığı'nın bütün ülke için hazırladığı tek kütleli ve dikdörtgen yapılı okul binaları uygulanırken, Heybeliada'daki arsanın topoğrafyası ve siluete yapacağı olumsuz etki dikkate alınarak parçalı kitlelerden oluşan bir proje düşünülmüştür. Ada hayatının belleğinde önemli bir yeri olan bina, kullanıcı ölçeğinde ve ada dokusuna uygun olarak tasarlanmıştır. Yapının cephe ve mekan kurgusunun modernist dönemi yansıttığı eski belgelerde, fotoğraflarda görülmektedir. Yapının diğer adaları içine alan manzaraya sahip avlusu aynı zamanda yapının kullanıcısı olan öğrenciler için kontrollü bir açık alan sunmaktaydı.Yapının az katlı, eğime oturan yapısı ve peyzajı da ada siluetine uyum sağlamaktaydı.

1990 yıllarında yapı işlev değişikliğine uğramış kitaplığın bulunduğu kütle anaokulu olarak kullanılmıştır. İlerleyen yıllarda ise yapının hasarlı hale gelmesi nedeniyle C bloktaki derslik kapatılmış, B ve C blokları arasına kantin yapısı inşa edilmiştir. Okul sadece öğrencilerin değil ada sakinlerinin de belleğinde önemli bir yer tutar.Okulun tiyatro salonunda adanın sosyal ve kültürel etkinliklerinin yapılmasıyla nedeniyle yapının ada hayatı için simgesel bir önemi oluşmuştur.Yapıldığı 1966 yılından önce okul farklı yapılarda faaliyet göstermiş ancak yapımından 2008 yılına kadar adanın tek ilkokulu olarak varlığını sürdürmüştür.

Heybeliada İlkokulu kültür varlığı olarak tescil edilmesine rağmen, binanın son yıllarda aldığı hasarlar ve depreme dayanıksız olması sebebiyle yıkılmış fakat yerine aynısı yapılmamıştır. 2002 yılında okul bahçesine geçici süreliğine kullanmak için inşa edilmiş betonarme bina Heybeliada İlköğretim Okulu olarak kullanılmış, 1967 yılında inşa edilen Heybeliada İlkokulu yapısı ise terk edilmiştir. 2008 yılında yıkılan Yılmaz Ergüvenç yapısı yerine tek kütleli, 3 katlı günümüzde kullanılan Heybeliada İlköğretim Okulu inşa edilmiştir. Geçici süreliğine İlköğretim Okulu olarak kullanılan bina ise Heybeliada Anadolu Lisesi binası olarak kullanılmaya başlanmıştır. Mevcut yapılar, bahçe kullanımının yetersizliği, topografya ve yapılı çevre ile uyumsuzluğu, kullanıcı ile yapı ilişkisindeki sorunları ile değişen eğitim mekanlarının mimari kalitesini sorgulatmıştır.

UŞAK
Uşak Ragıp Soysal Çocuk Kütüphanesi

Beste GÖNÜLTAŞ TEKİN
Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaşar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Programı
Doç. Dr. Gülnur BALLİCE
Yaşar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

Uşak Ragıp Soysal Çocuk Kütüphanesi, Mimar Ahmet Samancı tarafından tasarlanmış, 1968 yılında ise yapımı tamamlanmıştır. Yapıya adı verilen Ragıp Soysal tarafından bağışlanan iki katlı kütüphane binası, betonarme yapım tekniği ile yapılmıştır.

Yapı, Işık Mahallesi, Hisarkapı Uluyolu üzerindeki 892 adada yer almaktadır. Günümüzde kullanılabilir durumda olan yapının özgün tasarımı ve mimari içeriği büyük oranda korunmuştur. Yapı cephe düzenindeki doluluk-boşluk oranları, cephelerdeki geniş açıklık kullanımı, merdiven basamakları ve okuma salonu zemininde kullanılan ve yapıldığı dönemde yaygın olarak görülen karo mozaik ve ahşap gibi malzemeler ve aydınlatma elemanları ile dönemin özgün tasarım özelliklerini yansıtmaktadır. Yapı, inşa edildiği dönemin toplumsal yapısını şekillendiren modern yaşamı yansıtması ve mimari ve iç mekân özelliklerinin bilgisini aktarması açısından önem taşımaktadır. Sözü geçen mimari özellikleriyle yapı, Uşak'taki önemli mimarlık örneklerinden biridir.

Betonarme iskelet sistemdeki yapı, yatay pencereler ve büyük cam yüzeylerin kullanımı, kübik ve geometrik geometriden oluşan kütle plastiği, parapet arkasında gizli çatı, renklendirilmiş sıva harcı ve geleneksel detayların bulunmaması gibi nitelikleri ile dönemin modernist çizgilerini yansıtmaktadır. 1950 ve 1960'lı yılların bu modern tasarım ilkeleri ile Mimar Ahmet Samancı tarafından tasarlanan Ragıp Uysal Çocuk Kütüphanesi, Uşak'ta modern mimarlığın önemli örneklerinden birisidir. Yapıldığı dönemde yaygın kullanılan karo mozaik ve ahşap gibi iç mekân malzemelerini sunması, inşa edildiği dönemin modern mimarlık tasarım yaklaşımı hakkında bilgi vermesi, özgün tasarımı ve sahip olduğu mimari detaylar bakımından taşıdığı özgün-dönemsel mimari değerler nedeniyle sahip çıkılması, belgelenmesi ve korunması gereken önemli bir mimarlık mirasıdır.

Dönemin uluslararası ölçekte yaygınlık kazanmış modernist yaklaşımı Ragıp Soysal Kütüphanesi'nde farklı boyutlarıyla okunmaktadır. Yapı, 1950-1980 arası dönemde ülkemizde eğitim ve diğer kamu yapılarında görülen cephedeki ritmik pencere düzeni, yatay ve düşey hatları, taş duvarların yarattığı doluluk-boşluk etkisi ve geniş pencere gibi özellikleri ile dönemin modern tasarım özelliklerini yansıtmaktadır. Günümüze ulaşan kütle düzenlemesi, cephe ögeleri, iç mekân merdiveni ve özgün zemin malzemeleri binanın dikkat çeken özellikleridir. Tasarlandığı dönemde yeni bir yapı türü olması, eğitim alanına ve topluma katkı sunmasıyla kültürel ve sosyal değeri yüksek olan bir yapıdır.

İZMİR
İzmir Enternasyonel Fuarı Sümerbank Pavyonu

Gökhan OKUMUŞ
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Gürkan OKUMUŞ*
Hande SAVAŞ*
**Uludağ Üniversitesi*

İzmir Enternasyonel Fuarı, Türkiye'nin ilk uluslararası fuarı olup tarihi, 1923 yılı İzmir Birinci İktisat Kongresi'ne kadar uzanmaktadır. Yerel yönetim öncülüğünde gerçekleşen ve yönetim yaklaşımı Sovyet modellerini örnek alan Kültürpark ile Yerli Malları Sergisi ve 9 Eylül Panayırları'nın bir devamı olan İzmir Enternasyonel Fuarı 1933 yılında kurumsallaşmıştır. Ülkenin ve kentin yapılanma sürecinde modernleşme ideallerini temsil edecek bir kentsel mekan olarak tasarlanan fuar ve Kültürpark, sosyo-ekonomik, kültürel, politik ve mimari vb. parametreler açısından İzmir kentinin yaşantısında ve ülke belleğinde önemli bir role sahiptir.

Çoğunlukla modernist pavyonların, geçici sergi yapılarının döneminin önemli Türk mimarları tarafından tasarlanması ve bu tasarımların ifade ettiği aydınlık ve ilerlemeci bir ulus ve devlet atmosferi bağlamında, bu çalışmada incelenmekte olan 1948 yılı Sümerbank Pavyonu, Lozan Kapısı'nı Fuar Gazinosu'na bağlayan ana aks üzerindeki pavyonlar sırasının sonunda ve geniş bir meydanın sınırında bulunmaktadır. Türkiye Emlak ve Kredi, Etibank, İş, Yapı ve Kredi gibi bankaların katılımının olduğu fuar süreci için 1930'lardan 1960'lara kadar katılımı sürekli olup en fazla ilgi çeken pavyon genellikle Sümerbank'tır. Yapı, 1948 yılı fuarı için dönemin önemli mimarlarından Muhlis Türkmen, Muhteşem Giray ve Affan Kırımlı'nın tasarlanmış olup mimari yarışma sonucu elde edilmiş ve uygulanmıştır. Kütle ilişkileri ve geniş sade yüzeylerle oluşturulan mimari düzeni ile fuar alanındaki diğer pavyonlardan gözle görünür bir şekilde ayrılmaktadır. Yapıda minimum süs elemanı kullanılması, sade geometrisi ile üçüncü boyutu vurgulayan akışkan hareketli elemanlarının oluşturduğu kontrast ortaya çıkan mimari arayışın ve yaklaşımın sonucudur. Yapının taşıyıcı sisteminin iç mekanda ve cephelerde açık bir şekilde yansıtılması tasarım yaklaşımının en önemli vurgularındandır. Terasın bulunduğu yapının ön cephesinden pavyona girildiğinde çeşitli Sümerbank ürünlerinin sergilendiği esas sergi salonu gezilerek geniş bir merdivenden, salonu çevreleyen ana galeriye çıkılmaktadır. Bu bölümden geçen insanların, tasarlanan şeffaf cephe sayesinde yapıyı her defasında yeniden canlandırması mimari yaklaşımın uluslararası fuar konseptiyle ilişkisini ortaya koymaktadır ve mimarların pavyonu gezen "insanı" eserlerinde dekoratif bir unsur olarak gördükleri şeklinde yorumlanmaktadır.

Betonarme karkas arası tuğla dolgu olarak inşa edilen yapının dolgu duvarlarının çift sıra olup, arasında hava boşluğu ile tasarlanması yapının duvar tasarımıyla iklimlendirmesinin düşünüldüğünü göstermektedir. Yapının oluklu çinko ile örtülen çatısını çelik makaslar taşımaktadır. Çatı arasına konulan aspiratörler esas sergi salonunun hava kalitesinin kontrolünü sağlamaktadır. 50'ler modernizminde temel sanatlarla birlikte bir bütün oluşturan mimari yaklaşım düşünüldüğünde, özellikle yapının iç mekan tasarımında Abidin Zafir ve mimarların işbirliği, yapının ana cephesi ve teras bölümündeki Hüseyin Anka tarafından tasarlanan heykeller ve plastik çalışmalar diğer önemli bulunan noktalardır.

SİNOP
Sinop Müzesi
Sinop Arkeoloji Müzesi

Nihan ÇALIK
Arch-On Mimarlık
Barış Berkcan BAYRAK
Sinop Belediyesi, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü

Sinop Müzesi, Sinop ili, Merkez ilçesi, Kefevi Mahallesi, Okullar Caddesi, 219 ada, 12 nolu parselde, 7171m²'lik bir alan üzerinde yer almaktadır. Güneyinde Hükümet Konağı, doğusunda Serapis Tapınağı, Aynalı Kadın Türbesi ve Şehitler Anıtı bulunan Sinop Müzesi, konumu itibariyle kent merkezinde ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı içerisindedir.

Sinop Müzesi inşa edilmeden önce Sinop ve çevresinde yapılan kazılar sonucu gün yüzüne çıkarılan farklı dönemlere ait arkeolojik ve etnoğrafik eserlerin bir kısmı Pervane Medresesi bir kısmı ise Tarihi Sinop Cezaevi'nde depolanmıştır. Şehir içindeki yapılaşmanın artması sonucu temel hafriyatlarından çıkan eserlerin korunması ve sergilenmesi amacıyla bir müze binasına ihtiyaç duyulmuştur.

1960'lı yılların başında kültür politikalarında yer alan müzeler ile 1960-80 arası bir çok müze binası inşa edilmiş ve Yüksek Mimar İhsan Kıygı tarafından bir tip proje olarak tasarlanan Sinop Müzesi, başta Yalvaç, Alanya, Erzurum, Gaziantep, Kayseri ve Edirne olmak üzere ülke genelinde bir çok ilde uygulanmıştır.

Yapımına 1966 yılında başlanan Sinop Müzesi 1970 yılında ziyarete açılmıştır. Eser sayısının artması ve teşhir alanının daralması sebebiyle 2001 yılında yapının iç ve dış mekan tadilat çalışmasına başlanmıştır. Yapılan bu tadilatta iç mekanda yeni salonlar tasarlanmış ve yapının doğu cephesinde bulunan revaklı alan tamamen kapatılarak teşhir salonu büyütülmüştür.

Kuzey-güney doğrultusunda uzanan müze binası dikdörtgen planlıdır. Yapının ana giriş bölümü üç basamakla yükseltilmiş ve bu alanda bulunan saçak dört adet sütunla taşıtılarak anıtsal bir giriş vurgulanmıştır. Bodrumuyla birlikte üç kattan oluşan yapının bodrum katında depo, kalorifer dairesi ve atölyeler bulunmaktadır. Zemin katta teşhir salonu ve güvenlik odası, birinci katta ise müdür odası, memur odası ve kütüphane yer almaktadır. Yapım sistemi betonarme olan yapının ana girişinin batı ve doğu cepheleri doğal taş kaplamadır.

Sinop Müzesi modern mimarinin ve döneminin özgün mimari karakterini yansıtan, Cumhuriyet Dönemi'nin kent içerisindeki önemli bir yapısıdır. Bu nedenle yapı sahip olduğu konumu ve özellikleri ile Kültür Varlığı olarak tescil altına alınması, korunması ve geleceğe aktarılması gerekmektedir.

TİRE / İZMİR
4 Eylül Kurtuluş Anıtı

Zeren ÖNSEL ATALA
İstanbul Teknik Üniversitesi

İzmir'in Tire İlçesi'nde bulunan 4 Eylül Kurtuluş Anıtı, Mimar Can Egeli tarafından tasarlanarak, anıtın inşa edildiği dönemde Can Egeli'nin çalıştığı Tire Belediye Fen İşleri Müdürlüğü'nce 1953 yılında yapılmıştır. Anıt, Kurtuluş Savaşı sırasında, Tire'nin düşman işgalinden kurtuluşu anısına inşa edilmiştir ve ismini de bu tarihten almaktadır. Özellikle 1950 yılında Vedat Erer tarafından hazırlanan imar planının uygulandığı 1952-1955 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda yapılaşmış olan bir bölgede bulunmaktadır. Cumhuriyet Meydanı'nda, İstasyon Caddesi ile Atatürk Caddesi aksında konumlanmıştır. Meydanda 4 Eylül Kurtuluş Anıtı dışında Atatürk Heykeli ve restoran olarak hizmet veren tek katlı bir yapı bulunmaktadır. Piramidal bir sütun görünümünde olan anıt, betonarme olarak inşa edilmiş, yüzeyi beyaz çimento sıva ile sıvanmış ve boyanmıştır. Anıt, ilk tasarlandığı tarihten günümüze kadar geçen sürede, kent belleğinde oldukça önem kazanmış ve belediye ambleminde de kullanılmıştır. İlk tasarımında önünde dairesel bir havuz ve tören alanı olan anıt, V planlı olup, 20,75m yüksekliğindedir. Cumhuriyet Meydanı'na hakim bir konumda olduğundan, özellikle İstasyon Caddesi ve Atatürk Caddesi yönlerinden şehre yaklaşırken net bir biçimde algılanmaktadır. Bugün bu bölge, İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 12.03.2009 tarih ve 4651 sayılı karar ile belirlediği kentsel sit alanı içinde yer almaktadır. Anıt, boyutları, malzeme ve yapım tekniği olarak herhangi bir değişikliğe uğramamıştır. Günümüzde, fiziksel olarak özgünlüğünü korumakla birlikte, üzerinde yer aldığı Cumhuriyet Meydanı birtakım değişikliklere uğramış ve havuz, tören alanı ve Can Egeli tarafından ilk tasarlanan büfe birimi gibi yapısal ve mekânsal bileşenlerini kaybetmiştir. Tüm bu değişimlere rağmen, döneminin imar çalışmalarını yansıtması, bir kent meydanı ve açık alan tasarımının parçası olarak günümüze kadar ulaşması bakımından önemlidir. Fiziksel korunmuşluk durumuna ek olarak Tire Belediyesi'nin logosunun bir parçası haline gelmiş olması da anıtın somut olmayan miras değeri kazanmasını sağlamıştır.

SİVAS
Atatürk Anıtı

Pınar KOÇ
Cumhuriyet Üniversitesi

Mustafa Kemal Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Sivas'a gelişini temsil etmek amacıyla 1965'te inşa edilen Atatürk Anıtı, heykeltraş Nusret Suman tarafından tasarlanmıştır. Cumhuriyet döneminin toplumsal ülküsünü görselleştiren Atatürk Anıtı, bulunduğu konum itibariyle de önemli bir imgesel hüviyete sahiptir. Hükümet Meydanı'nda konumlanan anıtın batısında Kongre Müzesi (Sivas İdadisi), doğusunda Jandarma binası, kuzeyinde orduevi ve güneyinde İstasyon Caddesi bulunmaktadır. Böyle bir konumla anıt hem 19. yüzyıldan beri süregelen kentsel yenilenmelerin odağında hem de Cumhuriyet döneminde tren garının açılmasıyla meydanı gara bağlamak amacıyla açılan İstasyon Caddesi'nin başlangıç noktasında yer almaktadır. Modern dizgelerin kente dağıtıldığı aks olan İstasyon Caddesi özellikle 1930'lardan sonra hem kamu yapılarının hem de modern apartmanların inşa edildiği bir kentsel mekandır. Kongre müzesinin doğusuna inşa edilen Atatürk Anıtı da bu anlamda Sivas'ta modernleşme pratiğine ön ayak olan bir yenilik hattında konumlanmaktadır.

Dörtgen bir taban üzerine oturan anıt iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda 4 Eylül 1919 tarihinin yer aldığı ve insan figürlerinin yatay uzanımda işlendiği bir gövde bulunmaktadır. Bu kısım, Atatürk ait "Cumhuriyet'in temelini burada attık" sözüyle sonlanmaktadır ve bu ifadenin yazıldığı alan kare biçimlidir ve dışa doğru taşırılmıştır. İkinci kısım ise Atatürk'ün ayakta ve sivil kıyafetlerle tasvir edildiği bölümdür. Atatürk'ün ayakta ve sivil kıyafetlerle tasvir edildiği bölüm 2,5-3 m boyunda bronz malzemeden yapılmıştır. Anıtın diğer bölümleri Sivas Sıcak Çermik tarafından çıkan traverten taşından yapılmıştır.

Cumhuriyet dönemi boyunca meydanlar, parklar, okullar gibi kentlerin önemli kamusal alanlarında ortaya çıkan bu tarz heykeller, genellikle İstiklal Mücadelesini anlatan imgelerle ya da Cumhuriyet'in ilerleme tahayyülü üzerinden toplumsal dönüşümü tasvir eden içeriklerle donatılmıştır. Sivas Atatürk Anıtı ise Atatürk'ün ayakta ve ön planda olduğu bir platform ile çerçevelenirken, Atatürk'ün hemen ardında figüratif öğeler bulunmaktadır. Sivas Kongresi'nin tarihi olan 4 Eylül 1919 tarihi figüratif olarak işlenerek İstiklal Mücadelesi'nin başlangıcı vurgulanmıştır. Diğer yandan da Kurtuluş Savaşı'nın ardından Sivas'ı yeniden ziyaret eden Atatürk'ün "Cumhuriyet'in temelini burada attık" sözünün rasyonel bir küp üzerinde vurgulanmasıyla yeni kurulan ulus-devletin kökleri açığa çıkarılmaktadır. Önemli bir hafıza mekanı olarak Atatürk Anıt'ı hem Sivas Kongresi'nin yapıldığı okul binasının doğu hattında konumlanmasıyla hem de anıtın ön yüzünün İstasyon Caddesi'ne açılmasıyla 1960'lar modernizminin ve Cumhuriyet ülküsünün yerleşik algısını kentsel mekanda güçlendirmektedir.